

वियोनिजन्मनिषेकजन्मादिकाः परार्थाः प्रतिपाद्यत्वेन विषयभूताः ॥ एषां परार्थानां जा-
 तकयं यथ्यप्रतिपाद्यप्रतिपादकभावः संबंधः ॥ उक्तं च कश्चपेन ॥ राशिभेदः खेटयोनिर्वियो-
 नेर्जन्मलक्षणं ॥ निषेको जननं पुंसामरिषु भंगलक्षणं ॥ आयुर्दोषोदशाभेदं ज्ञेयाश्चातर्दशा-
 तथा ॥ अष्टवर्गः कर्मजीवो राजयोगश्च नाभसाः ॥ चांद्रयोगादिग्रहाद्याः प्रवज्यायोगसंभवाः ॥
 राशिशीलं दृष्टिफलं ग्रहभावफलं तथा ॥ आश्याख्याश्च ये योगायोगाः संकीर्णसंभवाः ॥ स्त्री-
 जातकं नेष्टुफलं निर्गारां नष्टुजातकं ॥ इच्छांशोदिफलं सर्वदोषास्त्वसंभव इति ॥ अत्रा-
 दिपदादर्थमासदिनक्षत्रादिफलानि ज्ञेयानि ॥ अत्र शास्त्रेधिकारी ब्राह्मण एव ॥ उक्तं च वसि-
 ष्ठेन ॥ अध्येतव्यं ब्राह्मणेनेव तस्माद्योतिः शास्त्रं पुराणमेतद्ग्रहस्पृशम् ॥ एतद्ब्रह्मसंज्ञाप्रोक्तं
 स्मार्दर्थधर्ममोक्षमर्थं यथाश्चेति ॥ ब्राह्मणोऽपि सुपरीक्षिताय देयमित्युक्तं अरुणोपनिषद् ॥
 र्थशास्त्रेति हि यायविदुषेऽपि रकालनिवासिने ॥ आत्मा ज्ञानविदेः सूतप्रकाशं शास्त्रमुत्तमं ॥
 अनधिकारिणामाह स एव ॥ तदेतज्ज्योतिर्वंशास्त्रं मया ज्ञातं धिया तदा ॥ प्रकाशतेन प्रकाशं हो-

हो-र-प्र-

२

३

राज्ञानं यथा तथा ॥ अस्य कायान्तरजवेज्योतिर्विद्वेष्टिमेतत् ॥ अथिरावासिनेदुष्टवेतसे दुर्जना
यवेति ॥ होराशब्दस्योत्पत्तिमाह कल्याणवर्मा ॥ आद्यनवर्गलोपाद् होरास्माकं भवत्यहोरात्रा
त् ॥ तत्प्रतिबद्धः सर्वो ग्रहभगणायि पतेयस्मात् ॥ होरेति शास्त्रसंज्ञालग्नस्य तथा हि राशेश्वेति ॥ अ
थमर्थः ॥ होराशब्देन प्रागपरवर्गलोपाद् होरात्रमेवोच्यते ॥ तत्प्रधानकः स्कंधो होरास्कंधः ॥ अ
थ होरा प्राधान्यं कथमिति चेदित्यं ॥ इहमेयादिषादशलग्नवशेन फलानिबद्धव्यानिता नियतमानिका
लवशात्सर्वकालो होरात्राश्रित इति युक्तं महोरात्रस्य मुख्यत्वम् ॥ होराशब्दस्य प्रशंसोक्ता ज्ञातकरत्नमालायां
॥ पारीकुट्टकबीजमंदरमदारूढोपियः पौठधीः सिद्धांतोक्तसहस्रयुक्तिवटुलोनेवेत्यस्य फलम् ॥ होरात
त्रमतंतयुक्तिविततं देवज्ञहनुमत्पाराशरं सत्सदसिप्रगल्भगणको हास्यं परंगच्छतीति ॥ होराशास्त्रप्रयोज
नमुक्तं सारावल्याम् ॥ अर्थार्जने सहायः पुरुषाणां मापदरां वेपोतः ॥ यात्रासमये मंत्री ज्ञातकमपहाय
नास्य परः ॥ नारदोपि ॥ अज्ञातजन्मनां नृणां फलापि दुर्गावर्गवत् ॥ प्रयोजनानंतरमाहवराहः ॥ यदु
पक्षितमन्यजन्मनि शुभाशुभंतस्य कर्मणः पक्तिः ॥ व्यजयति शास्त्रमेतत्तमसिद्व्याशि दीप इव ॥

स्व

श्रीः

२

अत्र व्यंजयतीत्यनेन तात्कालिकजन्मलक्षणभूभस्थानस्थितिवशेन जन्मान्तरार्जितशुभाशुभकर्मफलपा
कं निरूपयतां ग्रहाणां फलसूचकत्वेन न तु जनकतेति स्पष्टं प्रतीयते ॥ अत एव प्राणिनां भूभफलस्य तत्तत्पु
ष्पार्जिततानाविधादृष्टजन्यत्वाद् ग्रहाणां फलसूचकत्वे बाधकाभावात् ॥ एवं च सम्प्रगृह्यमाणे सति यस्य ज
न्मकुंडलिनीतोऽरिष्टं यस्मिन्नुपलभ्यते तदा तस्य जपपुष्पशृङ्गादिना निराकरणं कर्तव्यं तेन भूभसंपद्यते
यदा तु भूभफलमुपलभ्यते तदाऽर्थयात्राशुद्रयात्रा राजभिषेकादिकं विधेयमिति तात्पर्यम् ॥ ननु प्राची
नसदसत्कर्मविषाकरूपस्य देवस्यावश्यं भावित्वा देतज्ज्ञानमफलम् ॥ तथा च शौनकः ॥ येन तु यज्ञं यत्तस्य
विधानं सुरैः स विदोपि ॥ यः साक्षान्नियतिज्ञः सोऽपि न शक्नोत्यथा कर्तुम् ॥ अन्यत्राप्युक्तम् ॥ यद्वा विनतद्वा वि
भाविवेन्न तदन्यथा ॥ श्लोकोर्द्धनप्रवक्ष्यामि यदुक्तं ग्रंथकोटिभिः ॥ सासा संपद्यते बुद्धिः सामतिः सा च भा
वना ॥ सहायास्तादृशा एव यादृशी भवितव्येति ॥ तथा च देवस्य बलवत्त्वेन पुरुषकारेण निरर्थक इति
अत्राहुः ॥ केवलं देववशत एव कर्मसिद्धिं कारेऽतिस्मृत्या वैदितज्योतिष्टोमेन स्वर्गकामो यजेत ॥ श्रीका
मः पुष्टिकामो वाग्रहयज्ञं समाचरेत् ॥ इत्यादि विधयस्तथानकलं जंभस्येन्न हृष्टमारोहे हितादिनिषेधाश्च

हो. ५५

३

निरर्थकाः स्युः ॥ किं ॥ यदि देवमेव फलेन दत्तं कृष्याद्युपायेषु परतिर्न स्यादिति ॥ तदा ह कोशवार्कः ॥ फले
द्यदि प्राक्तनमेव तत्किं कृष्याद्युपायेषु परः प्रयत्नः ॥ अतिः स्मृतिश्चापि नृणां निषेधविध्यात्मके कर्मणि
किं निश्चयेति ॥ अपि च ॥ जन्मांतरजितं देवमपि पुरुषकारं विना न घटत इति पुरुषार्थस्य मुख्यत्वं ॥ तथा
अवसंत राजः ॥ पूर्वजन्मजनितं पुरा बिदः कर्म देवमिति संप्रयक्षते ॥ उद्यमेन तदुपाजितं तदा वांछितं फ
लति नेव केवलमिति ॥ याज्ञवल्क्योऽपि ॥ देवे पुरुषकारे च कर्मसिद्धिर्व्यवस्थिता ॥ तत्र देवमभिव्य
क्तं पौरुषं पौर्वदेहिकमिति ॥ तस्मात्प्रयत्नाभावे देवमेव नास्तीत्यतः ॥ सिद्धं प्रयत्नस्य मुख्यत्वं ॥ अथा
वश्यं विभाजनां प्रतीकारो भवेद्यदि ॥ तदा उरवे प्रवाधे रन्नल राम युधिष्ठिराः ॥ तथा ॥ नाभु
क्तं शीयते कर्मकोटिशतैरेपि ॥ अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतं कर्म भूभा भूमि त्याद्युक्ते देवस्य मुख्य
त्वम् ॥ कृतेऽपि वयने कर्मसिद्धेरनुपलंभान्न स्य मुख्यत्वम् ॥ तथा च ॥ ज्योतिषस्मृत्या वेदितजा
तकारिफलनिरूपणास्य वैयर्थ्यभासत इति चेत् सैवम् ॥ कर्मणां हि वै विध्यम् ॥ कानिचि
दृच्छफलानि कानिचिच्छिष्टिफलमूलानि ॥ यत्र जन्मपत्रशकुनप्रश्नादिभिः संतानविधाधभावो

श्रीः

३

मथोयुवतिः कटिश्च वसिस्तुलाभृदथमेहनमष्टमः स्यात् ॥ धन्वी स्याद्दूरयुग्मं मकरो जानुद्वयं धातुः ॥ जंघाद्वितयं कुंभः ॥
पादौ मत्स्यद्वयं चेति ॥ वसिर्नाभिगुह्यद्वोरंतरं ॥ वसिर्नाभेरधोद्वोरित्यमरोक्तेः ॥ मेहनं लिङ्गं ॥ अजकालपुरुषस्य
वक्षःस्थले मिथुनराशिस्तुल्यं ॥ यतो वक्षो हृदययोः कोवालक्षणाभेदाः ॥ कथं वा कालपुंसो विभुजत्वमि
त्यप्योजकत्वात् ॥ अतएव वक्ष्यमाणाय वनमुनिवाक्ये ॥ क्षणागदाभूमिभुनन्तरीयः प्रजायते स्तब्धभुजांग
देश इति स्पष्टं भुजस्थलमेवोक्तं ॥ श्रीभगवता सूर्येण विज्जितं केतुक्तम् ॥ शिरोवक्त्रभुजो हृदयोः कटिरितिक
त्वात् ॥ व्यसिर्व्यंजनं केतुर्गुणान्नजंघेयपद्युगमिति ॥ शीर्षोऽप्यवाहृदयमिति वदन्कल्याणवर्माप्यनुक
॥ शीर्षोऽप्यदोस्तः कोट इति वदन् नरुवन्दोऽप्यनुकूलः ॥ अंगभावप्रयोजनमाह कल्याणवर्मा ॥ कालनर
वयवान्पुरुषाणां विंशत्येव सवकाले ॥ सदसद्गृहयोगात्पृष्ठासोपद्वयं चापि ॥ अयमर्थः ॥ योराशिर्जन्य
भुभग्रहाक्रांतः सराशिः कालपुरुषस्य यदंगे भवति तदंगे पुष्टिर्भवति ॥ योराशिः पापग्रहाक्रांतस्तदा
उपधात इति ॥ भवक्रेमेयादिराशिव्यवस्थामाह ॥ गार्गिः ॥ अश्विनी भरणी मेषः कृतिका पारस्यवयः ॥ तत
तयं के शं ब्रह्म सोम्यदलं तथा ॥ १ ॥ सोम्यार्द्रमाद्र्दमिथुनमादित्यचरणावयं ॥ तत्पादः पुष्यमश्लेषाराशि

हो. १५

कः स्मृतः अपि त्र्यंभापमथार्थमणोभागः सिंहः प्रकीर्तितः ॥ तथा दत्तितयंकन्याहस्ताचित्रार्द्धमेव ॥ शतुल
दलं स्वाती विशाखा चरणत्रयम् ॥ तथा दोमित्रदेवतं ज्येष्ठा राशिक उच्यते ॥ ५ ॥ मूलमाय्य तथा धन्वी पादो
रस्य च ॥ तथा दत्तितयं विष्णुमकरो वा सर्वदलम् ॥ ५ ॥ तदलं वारुणं कुंभस्तथा जवरणत्रयम् ॥ तथा दमेव
स्यादा हि वृध्वं च रेवती ॥ ६ ॥ अथ व्यवहारार्थं मेघादिराशि संज्ञा ग्राह ॥ कल्याणवर्मा मेघादीनां क्रिय
रिजितुमकुलीरलेयपाथोनाः ॥ संज्ञास्तु जूकं कोर्पिकंतो शिकाको केरु हृदय रोगान्त्याः ॥ ७ ॥ राशिस्वरूपमाह
त्याचार्यः ॥ छागो वृषभो वीणागदाधरं मिथुनं भसिकुलीरः ॥ सिंहः शैले कन्या नोस्थ्या सवद्वि सस्यकरा
रुषस्तलाधरो वृश्चिको धधन्वी नरो हयान्त्यार्द्धः ॥ मकरार्द्धं मृगापूर्वकुंभी पुरुषो मृगमीनः ॥ यवने धरो
पि ॥ आद्यः स्मृतो मेघसमानमूर्तिः कालस्य मूढगिदितः पुरणोः ॥ सोजाविका संवरकंदराद्रि तेनाग्निधाता
कररत्नभूमिः ॥ १ ॥ वृषाकृतिस्तु प्रथितो द्वितीयः सवक्रकंठायतनं विधातुः ॥ वनादिसानुद्विपगो कुलानां
रुषीवलानां मधिवासभूमिः ॥ २ ॥ वीणागदामृन्मिथुनं तृतीयः प्रजापतेः स्कंधभुजाङ्गदेशः ॥ प्रनर्तकीगा
यनशिल्पकस्थी क्रीडा रतिद्युतविहारभूमिः ॥ ३ ॥ कर्कौ कुलीरकृतिरं वसंस्थो वक्षः प्रदेशो विहितश्रुधातुः ॥
किदारवापी पुलिना नितस्य देवाङ्ग नारम्यविहारभूमिः ॥ ४ ॥ सिंहस्तु शैले हृदय प्रदेशे प्रजापतेः पंचममाहु

श्री १

श्रीरा
५

६ ८ ९ ४ १२ ११
 धुग्रसोम्यस्त्रीपुरुषं वरादिसंज्ञादिगीशात्तंच होरामकरन्दे ॥ कन्यास्त्रिंशत्कहरिमीनघटादिनाख्याः पूर्वोदयाः
 समिधुनास्त्वपरे निशाख्याः ॥ पृष्ठोदयाश्च शफरोद्युभयोदयः स्यामीनालिकर्कटविरामश्च संधिः ॥ दिना
 ख्यादिनवलाइत्यर्थः ॥ एतत्स्य मुक्तं पराशरजातके ॥ दिवाशीर्षोदयाश्चैव संध्यायामुभयोदयः ॥ नक्तं पृष्ठो
 दयाश्चैव वलाधिक्या उदिरिता इति ॥ मीनादिराशीनामंतिमनवांशः ऋक्षसंधिरुक्तः ॥ ऋक्षसंधिफलमुक्तं
 सारावल्याम् ॥ जातो न जीवति न रोमातुरपथो भवति च कुलहंता ॥ यदि जीवति गंशानेव हुगजतुरगो भवे
 दूपः ॥ अथोषिता बुधश्च दूकमेणवरस्थिरदिप्रकृतिस्वरूपाः ॥ अजादयस्त्रिः परिवर्त्तनेन दिशीश्वराः शक्तदि
 गादितस्युः ॥ अत्र पुरुषस्त्रीप्रभृतिषु राशिषु लग्नवर्त्तीषु जातस्तत्त्वभावा भवन्ति ॥ इति प्रयोजनं ज्ञेयम् ॥ य
 दाहसत्यः ॥ ओजाः पुरुषा ज्ञेयामेषा स्त्री संज्ञका युग्माः ॥ उग्रेषु या पुरुषाः सोम्याः सोम्येषु लगेषु वरसंज्ञ
 स्थिरसंज्ञामेषा द्विप्रकृतिराशयक्रमसः ॥ राशिस्त्वभावतुल्या ज्ञेया प्रकृतिप्रसूतानाम् ॥ अजादयश्चैव मि
 धादयस्त्रिस्त्रिवारमाहृत्य पूर्वादिदिशां स्वमिति इत्यर्थः ॥ तथा च ॥ मेषसिंहधन्वीनः पूर्वस्याम् ॥ वृषकन्यामक
 रादक्षिरास्याम् ॥ मिथुनतुलाकुंभाः पश्चिमस्याम् ॥ कर्कटवृश्चिकमीना उत्तरस्यामिति ॥ एतत्प्रयोजनं तु
 स्मृतिकागुरुद्वारं ज्ञानं तथा हतनष्टादिषु वौरादेर्दिग्विज्ञानम् ॥ तथा यातव्यदिक्षु खगतस्य सुखेन सिद्धि
 र्यथैव भवति दिक्प्रतिलोमलगे इत्यादिकं बोध्यम् ॥ अथ षड्वर्गजिरूपणम् ॥ तत्र वराहः ॥ गृहहोरादिकारणो नव

भागो द्वादशांशकस्त्रिंशः॥ वर्गत्रयेतव्योग्रहस्ययोयस्य निर्दिष्टः॥ गर्गोपि॥ क्षेत्रं होराथ देष्कारो नवांशो द्वादशांशकः॥
 त्रिंशंशकश्च वर्गो यं सर्वस्य समुदाहृतः॥ आदिष्वपि पदार्थेषु स्थितः स्वेषु स्ववर्गः॥ परवर्गगतोप्येवंग्रहो भवति ना
 थिति॥ श्रीसूर्येण सप्तवर्गमुक्तम्॥ लग्नं होरात्रिभागश्च सप्तंशो नवमांशकः॥ द्वादशांशस्तत्रिंशद्वयः सप्तक
 वर्गिका॥ तत्रग्रहस्वामिनो नवांशस्वामिनश्चाह॥ कल्याणवर्मा॥ कुंजभृगुवैधेर्दुर्गविंशतिमुत्तमैर्दुर्धरेज्य
 मन्दैर्निजीवाः॥ गृहपानवभागानामजं भृगुं कर्कटं श्व॥ भवनाधिपात्समस्तं जातकविहितं विचिन्तयेन्म
 तिमान्॥ एभिर्विना तत्र कं पदमपि गंतुमहमशक्नो॥ एतदुक्तेश्च स्य स्तुतिपरं हेयम्॥ अत्र नवांशगणना स्य
 स्यष्टौ तागर्गजातके॥ मेघके सरिर्वापानां मेघाद्यानवमांशकाः॥ रूषकन्यामृगाणां चमकराद्यानवांशकाः॥
 तुला मिथुनकुंभानां तुलाद्यानवभागकाः॥ कर्कटालिङ्गारोचककर्कटाद्यानवांशका इति॥ अत्र नवांशप्रमाणं
 विंशतिकलास्य योऽंशः ३२० यावन्तो भुक्ता तावन्तः स्याज्याः पूर्वोक्तगणनाक्रमेण वर्त्तमान नवांशराशि स्वामिन
 वांशपतेः स्यात्॥ षड्वर्गप्रयोजनं गर्गवाक्येन पूर्वमेव प्रदर्शितं च॥ ॥ अथ द्वादशदिष्कारो होरात्रिंशंशकानाह
 वराहः॥ स्वगृहा द्वादशभागा देष्काराः प्रथमं पंचनवपानां॥ होरे विषमे केन्द्रोः समराशौ चंदुतीक्ष्णांश्चोः॥ कुं
 कजयमजीवजसिताः पंचेन्द्रियवसुमुनीन्द्रियांशानां॥ विषमे सुसमर्षे सुक्रमेण त्रिंशंशकाः कल्पाः॥ अत्र समराशौ
 ग्रहाणामंशानां च वैपरीत्यं ज्ञेयं॥ त्रिंशंशके राशिज्ञानं होरासागरे॥ विषमे गृहस्य विषमो राशिः समभेसमं ज्ञेयं॥

राम ४७
 शं

विषमे. षं. श. ह. कु. भुं. समे. भु. कु. ह. श. मं
 ५ ५ ८ ७ ५ ५ ७ ८ ५ ५

यशति॥ तथाचक्रतकीर्तिः॥ पंचाथपंचवाष्टौसप्रचपंचैववौजभवनेषु॥ धरणिमुतमंदसुरगस्तुधभुक्काशांक्रमे
शांशाः॥ पंचैवसप्रवाष्टौपंचवपंचाथयुग्मभवनेषु॥ भागाभार्गवशिशुतसुरेज्यशनिभूमिपुत्राशां॥ यत्तु
त्यागावर्मा॥ शरपंचासुमुनीन्धियभागास्त्रिंशांशकालुविषमेषु॥ युग्मेष्टकमगत्याकुजार्जिजीवत्तभुक्काशा
म्॥ इत्येतेतच्चिंत्यम्॥ यतोयुग्मेष्टकमगत्याभागाएवविपरीताः॥ एषांगृहाणामित्यर्थलाभेनक्रतकीर्ति
वचनविरोधादिति॥ अबदादशांशपुमाशांसाहृदयमंशाः २।३० देष्काणाप्रमाणादशांशाः १० होराप्रमाणा
पंचदशांशाः ५ इति॥ यववाचार्यसुहोरादेष्काणामित्यन्यथाह॥ आद्यातुहोराभवनस्पपत्युरेकादशासो
त्रपतेर्हितीया॥ स्वदादशोकादशाशिपानांदेष्काणामंशाः क्रमशस्त्रयोत्र॥ सत्याचार्यस्पनुपूर्वमतमेवा
भिप्रेतं॥ यदाहसत्याचार्यः॥ ओजेसुर्वेहोराप्रथमायुजेषुचोत्तरः शेषाः १॥ इहोक्रमशो ज्ञेयाजन्मनिचे
ष्टोत्थहोराष्टौ॥ राशिस्तुदेष्काणस्तत्पंचमनवमभवतपत्रयः स्युः॥ तेषामधिपतयश्चस्वदेष्काणागावलि
नः॥ अबबहुमुनिसंमतत्वादेतदेवप्रमाणम्॥ पूर्वेपक्षएकसंमतत्वादुपेक्ष्य॥ तथाचकश्यपः॥ होराः केन्द्रे
रेजराशौयुग्मभेसूर्यचन्द्रयोः॥ लग्नपंचनवक्षेत्रनाथादेष्काणायाः क्रमात्॥ नारदोपि॥ होरेखीन्दूरोज
क्षंसमभेचन्द्रसूर्ययोः॥ सुर्देष्काणस्तत्पंचनवराशीभराः क्रमात्॥ सूर्यजातकेसूर्योपि॥ होराधिपोहं चन्द्र
श्चविषमेष्टपिराशिषु॥ युग्मेवस्तविधिः सतहोरेक्ताभदलंबुधैः॥ राशोस्त्रिभागोदेष्काणैप्रागंशाधिप

५५
८

दि ८

तिस्रोः॥ अभिषेधो द्वितीयस्य पंचमाधिपतिस्ततः॥ एवमं पत्रिभागस्य नवमाधिपतिः प्रभुः॥ ॥ अथ जा
 तके सप्तमोऽंशः स्यात्पुपयोगात्तथाह श्रीभगवान्तर्यः॥ ओजराशोऽखराद्याः युग्मिसप्तमतीमताः सप्तमोऽंशः अधिपतयः
 सम्यक्कृतमयोदिताः॥ कल्याणवर्मापि॥ मेघालिमिथुनहरीमीनतुलावृषभवापधराः॥ कर्कौघटभृत्कन्यापूर्वाः
 सप्तभागोऽंशः॥ सप्तवर्गप्रयोजनंतु॥ क्रूरपुजाताश्वशठस्वभावाः सौम्यपुजाताः प्रभवन्तिसौम्याः॥ तथा॥ अंश
 काद्वायते द्वयं देष्कारोस्तस्करं स्मृता इत्यादिकं मूह्यम्॥ ॥ राशिषु वर्गेऽंशमाह सत्यः॥ वरभवेनेष्टाद्यांशाः स्थि
 रपुमध्यादिमूर्तिषु तथान्याः॥ वर्गेऽंशमाः प्रदिष्टास्तेऽपि हजाताः कुले मुख्याः॥ स्यंवेतदुक्तं यवनेन॥ स्वस्वेगृहे
 पुत्रगृहांशकार्यवर्गेऽंशमास्तेभुनिभिर्निरुक्ता इति॥ प्रयोजनंतु॥ स्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणैर्द्विरुत्तमस्वांशकभ
 त्रिभागैरित्यादि॥ ॥ राशिषु ह्रस्वां संज्ञामाह यवनः॥ आद्यंत राशेरुदयप्रमाणे द्वौ द्वौ मुहूर्त्तौ नियतं प्रदिष्टौ न क
 मोक्त्रमाभ्यामधिकं राशे सवक्रार्द्धयोर्किं द्युदयप्रमाणम्॥ एवं प्रमाणानि गृहगणितुं ध्वा ह्रस्वादिमध्यानि तथा य
 तानि॥ चक्रांगभेदेः सदृशा कृतीनि वांगप्रमाणानि विवकल्ययेत॥ अथ मुदयप्रमाणे ह्रस्वादिज्ञानार्थमेव ज्ञयो
 नवास्तविकः॥ पूर्वोद्धे विषयादयः कृतगुणामानमिति वराहोक्तमानमप्येतादृशं ज्ञेयम्॥ एतेऽप्यष्टमाह कल्याण
 वर्मा॥ ह्रस्वास्तिभिर्गोजघटमिथुनधनुः कौर्कशगुखाश्च सभाः॥ दृष्टिककन्यामृगपतिवर्णिजो दीर्घाः समा
 रथाताः॥ एभिर्लगादिगतेः शीर्षप्रभृतीनि नराणि राणि॥ सदृशानि विजायंते स्थितगगनवरेऽनुत्पानि॥ एत

शीः
८

अत्र होरादिकरणो मा मकं पद्यम् ॥ ॥ खखाड्क ६०० खव्यो मरसा ६०० वरांवरदि २०० शून्यपंचेन्दु
भि १५० राप्रशोयाः ॥ होरादयः स्युः प्रविलुप्य राशिं यस्याहता ६० दंशफलाक्रमेण ॥ १॥ तात्का
लिकस्य सृं राशिं विलुप्य अंशकं यष्टिगुणितं लिप्ता युतं कृत्वा स्थापयेत् ॥ पृथक् कृत्वा य
थाक्रमं खखां कादिभिः पृथक् पृथक् विभजेत् लब्धं भुक्ते होरादयः शोयाः अभुक्ते हो
रादयः स्युः भुक्ते संख्यया राशिं विहाय अभुक्ते स्थापयेदित्यर्थः ॥ त्रिंशांशकास्तु वर्तते एव ॥
॥ ॥ देकाणां स्य संज्ञा विशेषमाह ॥ सरसद्गद्गद्देकाणां जलदहनाख्याः प्रकीर्तिताः क
मशाः ॥ पापयुताः सलिलाख्या मिश्रादहनाश्च सोम्ययुताः ॥ ॥ जलदहन मिश्रदेकाणां व्य
वस्था ॥ प्रयोजनं निर्यासादौ ॥ नृयुग्ममीनयोरादौ मध्ये कर्कटचापयोः ॥ कन्यातः सोम्य

हो. रा. ५
८

रूपाख्यादेकाशाः पंचकीर्तिताः ॥ सौम्यदेकाशा व्यवस्था ॥ ॥ देकाशाः कर्कटाद्यसुफ
लपुष्पयुतः स्मृतः ॥ रत्नभागा न्वितो जेयो धनुर्मध्यतुलादिमो ॥ ॥ फलपुष्पयुतरत्नभा
गान्वितदेकाशा व्यवस्था ॥ रौद्रामेयमृगालीनां मध्यांताः कुंभजास्त्रयः ॥ नृयुक्तुत्तांतिमो
मीनमध्यः सिंहाद्यमध्यमो ॥ ॥ रौद्रदेकाशाः ॥ उद्यतास्त्रानृयुक्मेघमृगकुंभभवास्त्रयः ॥
वापाद्यंतौ तुलांत्यश्च मध्ये सिंहांगना भवौ ॥ मिथुनादीनां सर्प एव देकाशा उद्यतास्त्राः ॥
उद्यतास्त्रदेकाशाः ॥ मीनकर्कटयोरंत्यो हृष्टिकस्याद्यमध्यमो ॥ सर्पाश्चत्वार एव ते देका
शानिगदाश्चेते ॥ ॥ सर्पनिगददेकाशाः ॥ व्याजः कुंभालिमध्यांताः कर्किमीनांत्यसंभवौ ॥ सिं
हाद्यंतौ मृगांत्यश्च तुलामध्यांतसंभवौ ॥ व्याडदेकाशाः ॥ हृष्टादिमकराद्यंतादेकाशाः पाशा
धारिणः ॥ तुलामध्यांतसिंहाद्यकुंभाद्याः पक्षिणः स्मृताः ॥ पाशाधरदेकाशाः प्रयोजनं जन्मयागदो ॥

पक्षि २

श्रीः
८

राहोरेहोरेकपादभुवनहीपिकायागकथा राहोरे
शोकंरह्यविभुनस्यनंराहोरेभयंभुवर्गदिक्शनिदस्यन॥१॥

तस्यमाह॥दीर्घाधिपतिर्दीर्घैर्गृहेस्थितोवयवदीर्घकद्रवति।एवंयुक्तावयवालगुमध्याःकल्पनीयाश्च॥॥अ
थग्रहाणामुच्चराशयः।तत्रवराहः॥अजद्यधभमृगांगनाकुलीरामुखवणिजोवदीवाकरादितुंगाः॥इशशिखिम
नुयुक्तित्थीदियांशौस्त्रिनवकविंशतिभिश्चतेस्तनीचा॥१॥सूर्यस्यमेघराशिरुच्चःसचदशमेंडोपरमोच्चः।चंद्र
स्योच्चराशिर्वृषस्तृतीयंशोपरमोच्चः।एवमन्यत्रापि।तथाचयवनेश्वरेपि।सूर्यस्यभागेइशमेतृतीयेसोमस्यजीवस्यतुपं
चमेशो।भुक्स्यविंशेत्वधिसप्तकेनविद्यात्तथापंचदशेवुधस्य।भौमस्यविंशे।व्युतेनूनंविंशेतथासूर्यस्यसुस्यवो
धमः।स्वोच्चातुजामित्तमुशंतिनीचंविंश।उवेयश्चसमानसंख्यः।स्वोच्चांशस्वोच्चराश्योभिन्नप्रयोजनमाह।गा
र्गिः।स्वोच्चगोरविशीतांभुजनयेतामहीयतिम।उच्चस्थोधिनिनेख्यातस्वत्रिकोणगतावपि।वृद्धयवनोपि।स्वो
च्चस्थोच्चान्परिगृह्यभागोस्तिष्ठत्सुसर्वेषुबलाधिक्येषु।लभतेभुभेपूर्णवयुष्मतीन्दोत्रलोकाएज्याधिपतिःप्र
सूतो।अत्रस्वोच्चांशएवप्रधानतयोक्ताः॥उच्चात्सप्तमराशौर्तेरेवभागेःपरमनीचंज्ञेयम्।उक्तंचसूर्यजातको
उच्चभात्सप्तमंनीचंगृहंमतोभवेत्तुग।उच्चांशाएवनीचांशास्तत्रस्युःपरमाभिधाः।अतिनीचप्रयोजनमाह।गर्गः।
अंधंदिगंवरंमूकंपरपीडोपजीविनं।कुर्यातामतिनीचस्योपुरुषंशशिभास्करविति।तथास्वोच्चंरूपंवरणरहित
मित्यादिकमपिप्रयोजनंज्ञेयम्॥॥रयादिक्रमेणमूलत्रिकोणराशीनाह।श्रीसूर्यः।सिंहोवृषस्तथामेषःक

हो. ५५
५

आकोरुं कः क्रमात् गुलाधरो घटो मत्तस्त्रिकोरा भवनानि च । उच्चस्त्रिकोरा गेर्वलस्त्रिकोरा घेषां प्रयोजनं ॥
नन्वत्रस्यस्यसिंहः । धिकारदयं स्वगृहं मूलत्रिकोरा च ॥ तथा बुधस्य कन्यायां स्वगृहं स्वोच्चमूलत्रिकोरा रूपाश्च यो धि
कारः संति । तत्र सोऽर्थे रूपं चरत्तारहितमिच्छाद्युक्तं सप्रवर्गजवलं किं रूपं ग्राह्यं किं पादनं रूपं उता कुं । इत्यतोऽंशवशे
नोच्चस्वगृहमूलत्रिकोरा नां विभागमाह । मिश्रकाध्याये कल्याणवर्मा । विंशतिरंशाः सिंहत्रिकोरा यपरे स्वभव
नमर्कस्य ॥ उच्चभागत्रितयं ह्यष्टं दोः स्यात्त्रिकोरा यपरे रंशाः । द्वादश भागामेवेत्रिकोरा यपरे स्वभंनुभौमस्य ॥
उच्चफलं कन्यायां बुधस्य तु गंशकैः सदा विंशं ॥ परतस्त्रिकोरा जातं पंचवभि रंशैः स्वराशिजं परतः ॥ द्वादशभोगे
र्गविस्यत्रिकोरा फलं स्वभेवापे ॥ भुक्तस्य तु तिषयोऽंशास्त्रिकोरा यपरे धरे स्वराशिश्च ॥ कुंभोत्रिकोरा निजभेरे वि
जस्य रेचयेथासिंहः ॥ शनैः कुंभो विंशतिरंशास्त्रिकोरा दशांशाः स्वगृहं मित्यर्थः ॥ रवोस्त्रिकोरा स्मृतं सिंहो वंशां
शपमितं स्वगृहं ॥ गृहं दशांशपमितं इत्यारिष्लोके श्रीमत्सूर्येणाप्येवमेवोक्तं ॥ यनुः सूर्यो रजीवभृगुभानुभुवां
नरांशो मूलत्रिकोरा भवनमिति गुणाकरे कर्म निर्मूलत्वादुपेक्ष्यम् ॥ ॥ वलिष्टराशौर्लक्षणमाह । वराहः । अधि
पयुतो दृष्टो वा बुधजीवनिरीक्षितश्च यो राशिः । स भौतिवलवान् यदा युक्तो दृष्टो विवाशेषः । वा दरायणो
पि । जीवस्वत्ता धराशिजैर्युत दृष्टा वलवती होरा ॥ शेषेर्वलहीना स्यादेव मिश्रेऽनुमिश्रफलाः । वल

श्रीः
५

हो. १. पू.
१०

तृतीयं दुष्प्रकारं सप्तमं वज्रमित्रमन्त्रं धुनमस्तं तच्छिद्रमष्टमं द्वादशं रिष्मन् ॥ केन्द्रादिभवनान्युपवयमव
मान्याहः ॥ स एव केन्द्रवतुष्टयकैश्च संज्ञा लग्नास्तदशमवतुर्थानाम् ॥ संज्ञापरतः षण्मासा पोस्तिमंतपरतः ॥ त्रिष
डेकादशदशमानुपवयमव नान्यतो न्यथान्यानि ॥ अस्यान्ये तद्भिन्नानि ॥ अन्यथा अपवयसं ज्ञानीत्यर्थः ॥ तथा वसत्यः ॥
दशमेकादशषष्ठतृतीयसंज्ञानि जन्मलग्नाभ्याम् ॥ उपवयमव नानि स्युः शेषाण्युक्ताण्यपवयानि ॥ अत्र जन्मलग्ना
भ्यामिति चोपलक्षणम् ॥ यस्याद्वा द्वा द्वौ पवयजिज्ञासा तस्मादेवेतामुपवयानि ॥ तथा वयवः ॥ षष्ठं तृतीयं दश
मं वरणिमेकादशं चोपवययाख्यामाहुः ॥ होराग्रहस्थानशशांकभेदः शेषाणि वैभ्योऽपवयात्मकानि ॥ अत्र केवित्रिष
डेकादशदशमानि यदि पापग्रहेण स्वामिश्रानुणा वा यदि दृष्टानि भवन्ति तदा तान्युपवयसं ज्ञानिन भवन्ति ॥ तथा
व. गर्गः ॥ अथोपवयसं ज्ञास्यात्रिन्नाभरिपु कर्मणः ॥ न वै द्ववन्ति दृष्टास्ते पापस्वस्वामिश्रानुभि रिति ॥ ॥ भावानां सं
ज्ञांतरक्षुक्तं सावत्थ्यं ॥ कल्पस्थे पौरुषगृहप्रतिभात्रण कामदेवविवरणे ॥ गुरुमानभवव्ययमिति कथितान्यपराणि नामा
नीति ॥ अत्र भावसंज्ञाः फलनिर्देशप्रयोजनाज्ञेयाः ॥ तत्र लग्नस्य तनुकल्पसंज्ञत्वाद्दुग्ने दृष्टान्वेषणमारोग्यान्वे
षणं वलुग्नमात्रकार्यम् ॥ द्वितीयस्य त्वकुटुंबसंज्ञत्वाद्जनजातिविवारे द्वितीयात् ॥ एवं भ्रातृपुरुषार्थान्वेषणं
तृतीयात् ॥ बंधुसुषगृहान्वेषणं चतुर्थात् ॥ पुत्रवृद्धीरन्वेषणं पंचमात् ॥ शत्रुव्रणान्वेषणं षष्ठात् ॥ भार्याका
मविवारहान्वेषणं सप्तमात् ॥ मरणपापभयान्वेषणं मष्टमात् ॥ धर्मभ्रातृपित्रादिगुरुणां तपसा कान्वेषणं नव

श्रीरामः
१०

मात्र॥ आस्पदशस्वस्थानवाचित्वादाज्ञाशस्वप्रभुत्ववाचित्वास्थानप्रभुत्वसन्मानकर्मविचारोदशमात्र॥ भ
वशस्वविघादिगुणसंपत्ताप्रिवाचकत्वादिषांड्वयलाभस्वचविशारुकादशमात्र॥ सर्वव्ययविचारोव्ययभावा
दिति॥ ॥ अथैषांविचारणमुक्तंपराशरजातके॥ लग्नादिव्ययपर्यंतभावाः संज्ञानुरूपतः॥ फलदाः शुभदेह
शायुक्तावाशोभनप्रदाः॥ पापहृद्युताभावाः कल्पाशोतरदायकाः॥ नितरांशुनीचस्थेर्नयमित्रोचरीश्रुतेः॥
सौम्येर्दृष्टयुताभावाग्रहवीर्यात्फलप्रदाइति॥ ॥ राक्षीनांकेन्द्रादिवलमाह॥ बादरायणः॥ केन्द्रस्थाः सबलाः सु
र्मध्यवलाः पणफराश्रिताज्ञेयाः॥ भाषोक्तिसमाः सर्वेहीनवलाः राक्षयः कथिताः॥ एतेनकेन्द्रादिसंज्ञाभावाना
मेवनराक्षीनामितिस्त्वचितं॥ अन्यथा राक्षोराक्षीबली बहिरात्मदेहदाहकोट्टया स्वहृदिदृष्टिवद्विरुद्धार्थपुस
क्तैः॥ तथाचराक्षीनामेवकेन्द्रादिसंज्ञेतिमुंदरमिश्रोक्तमप्यस्तं॥ केन्द्रस्थाइतिबुवतोवराहस्पृश्या बाल्यतेनार्था
ल्यतास्पृष्टेव॥ ॥ इतिराशिप्रभेदाध्यायः॥ ॥ अथग्रहयोनिभेदो निरूप्यते॥ तत्रव्यवहारायग्रहपर्यायाः
भुक्तजातके॥ सूर्योभानुलयादित्योरविः प्रभाकरस्तथा॥ दिनेशस्तमहतावदिनकर्तादिवाभणिः॥ शीतगुण
नुमाः सौम्यो रजनीपतिरेवच॥ शीतरश्मिर्निष्कानाथः शशीकुमुदिनीपतिः॥ आरोवकीमहीस्तनूतुषिरीरक्त
वच॥ अक्रूरकइतिख्यातः क्रूरकक्रूरकतथा॥ सौम्योशौत्रधृष्टेति सौमजी बोधनस्तथा॥ एते सौम्यस्व
पर्यायाः कुमारश्चप्रभासुतः॥ गुरुजीवोदेवमंगीदेवतानांपुरोहितः॥ देवेज्यमंगिरःस्तनुर्हृस्पतिरितिस्ततः॥

हो १. प
११

भुक्तो भगुर्भगु मुत आसु जिहसित सनथा ॥ उशानो देत्य प्रज्य शुक्रामः कविरिति स्मृतः ॥ कोशो मंदः शनिः कल
सूर्यपुत्रो यम सनथा ॥ पंगुः शनिश्चरः सौरः कालाश्चाया मुतोऽसितः ॥ राहु सभोः सुरोः गुप्त्र स्वर्भानुश्चाविर्धुतः ॥
धाता च मैहिकेयश्च भुजंगो भुजग सनथा ॥ शिखी केतुर्ध्वजो ध्रुवो मृत्युपुत्रो निल सनथा ॥ ॥ अथ काल पुरुष स्यात्का
रिख रूपान् ग्रहानाह ॥ कल्पा रावर्मा ॥ आत्मा रविः क्षीत करश्चरेत सत्वं धराजः शशिजो यवाणी ॥ शानं नु
खं रेनु गुरुर्महश्च भुक्तः शनिः कालनर स्पदुः खं ॥ आत्मा द्योग गगनगोर्बलि मिर्वल वनरा ॥ दुर्बलैर्दुर्बला शे
या विपरीतं शानेः फलं ॥ शनो बलिनिदुःखाभावः ॥ अवलेव ह दुःखप्रवर्त्तमानेऽर्थः ॥ इदं यफलं तनद्रहा रां
दशा मुबोधं ॥ ॥ राजादिग्रहानाह सुश्रवः ॥ राजा रविः शशधरश्च बुधः कुमारः सेनापतिः क्षिति मुतः ससि
वो सितेभ्यो ॥ भृत्य स्यो स रगिजः सवलानराणां कुर्वति जन्म समये निजमेव रूपं ॥ अर्को राजा चन्द्रो राशि
गुरुर्मन्त्री भुक्तो मन्त्रिपत्नी ज्ञेयाः ॥ उक्तं च सूर्यजातर्के ॥ अहं राजा शशी राशी नेता भूमि मुतः खगः ॥ सौम्यः कु
मारो मन्त्री च गुरु स हस्त भाभगुः ॥ प्रिय सन्धेयै व संप्रोक्तः सर्वदा तनुजो ममेति च ॥ एषां प्रयो जनं जन्म निपुत्र
ल ग्ने वायो ग्रहः खलः स राजत्वादि कं करोति ॥ निर्वले राजत्वादिना शकरः ॥ यदा ॥ जन्म निपुत्र काले वा व
लवानुपचयस्यो यो ग्रहः स्यात्तदा तदुक्तो राजादि सस्य साधकः स्यादल्पसाहानिकरः ॥ वरानाह वराहः र
क्त रूपा मो भा स्फरो गौर इन्दुर्नी तु शंगो रक्त गौर स्तु वक्रः ॥ हर्क स्यामो जोगुरुर्गो रगाजः श्यामः भुक्तो भा सरी

भीः
११

ग्रंथरायो हि मांशो भोमस्य हे मेनु मुतस्य युक्तिः ॥ जीवस्य रूपं च गृहे स्थितस्य तस्यैव हे मोशनस्य च युक्तिः ॥ नी
क्षणां भुदेह प्रभवस्य सी संकल्पाय संवागवदन्ति तज्ज्ञाः ॥ प्रयो जनं स्मृतिका गृहे वलवद्गृह धानु सत्ता वा या ॥
तच्छुभदशायां तद्दुःखलाभः अशुभदशायां तद्दुःखहानिर्ज्ञेयाः ॥ अथ ग्रहाणां रसस्थानानि सारावल्यां ॥ कुरु
कलवरातिक्तमिश्रमधुरास्रकषाय रसविशेषाणां ॥ सुरगृहकाग्निविहारार्थं शयनपां भूत्कराणां च ॥ रसा
दयः स्वामिन इति शेषः ॥ के जल गृहं पां भूत्करोः वकरस्थानं ॥ प्रयो जनं तु मासितृतीये स्त्रीणां हो हृदको जा
यते ॥ अवश्यं ॥ मासाधिपस्य भावैर्लगांशयोगादिभिश्चित्पत्तिपारिभोजनप्रश्ने च तत्तद्गृहलग्ननवांशवशा
त्तत्तदसावितभोजनं वक्तव्यं ॥ उत्तरार्द्धे प्रयो जनं तु वलवद्गृहवशात्प्रसवस्थानज्ञानं हतनद्यादौ च तत्स्थान
ज्ञानम् ॥ अथ ग्रहाणामयनादिस्वामित्वमृतुस्वामित्वं चोक्तं सारावल्याम् ॥ अयनक्षरादि वस्तु कमा
साख्यतद्दृशरदादिनेशाद्याः शिशिरो घानामीशाः शनिसितभो मेनु बुधजीवाः ॥ अयनादिस्वामित्वप्रयो
जनमाह मासित्वः ॥ लग्नांशकपतितुल्यः कालोलग्नोदितांशसमसंख्यः ॥ वक्तव्योरिपुविषये गभाधाने च
कार्यसंयोगे ॥ अथार्थः ॥ लग्ने यावन्ते नवांशा उदिता भवन्ति तावत्संख्यकालोऽंशकस्वामिवशीलवक्तव्यः ॥ त
द्यथा ॥ यदि नवांशस्वामी रविर्भवति तदा तावदनुमानं नंतरं कार्यसिद्धिर्भवतीति ॥ एवं चंद्रेतावन्नुहूर्तानि

ले. १४. ५४
५४

तरे भौमे तावदि नानंतर मि त्यादि ते यमगु एवं प्रल लग्न त्र सवेपिका लो जेयः । के मि तु प्र सवल ग्ने य स्य न वां
श क स्यो द यो भवति । स च ग्र ह स म्मा न्न वांश का द्या व सं ख्ये न वांशे भवति त त्संख्या को न वांश स्वा मि ग्र ह व शो
नाथ नादिकः कालो व क्त य इत्याहुः । अतु स्वामि प्रयोजनं तु नष्ट जात के अतु निर्देशः स्य ल ग्ने यो ग्र हो भवति त
द्वारे न कार्यः । यदि य ल ग्ने न को पि ग्र ह स दा डे प्का रा स्वा मि व शे न । यदि य ल ग्ने द्या द्या ग्र हा भवति त दा व ल
व दु र्व शे न । तथा न मणि । थः । द्या द्यो र्ल ग्ने ते र्यो व ल वां स्त दु र्नु निर्देश इति । । अथ दृष्टिः । य रा हः । दशम
तृ तीये न व प्रं व मे व तु र्था ष्मै क ल त्रं च । प र्शति पा द ह द्या फ ला नि ये वं प्र य च्छं ति । पूर्ण प र्शति र वि ज स्तृ ती य द्श
मे त्रि को ण म पि जी वः । च तु र श्रे भू मि सु तः सि तार्क हि म काः क ल त्रं च । अत्र च का रे नु क्त स मु च्छा र्थः । ते न कु जा
की ज्या नो स मु च्छा तः । स त्र मे सर्व ए व संपूर्ण दृष्ट य इत्यर्थः । य व ने भ्यो पि । जा मि त्र जे दृष्टि फ लं स म गुं स्व पा द ही
नं च तु र श्रे भो म् । त्रि को ण यो र्दृष्टि फ ला र्द्ध मा हु र्दु श्चि क्य सं ज्ञे द श मे व पा द म् । फ लं वि शेषं प्र व दाम्य था तो भौ म स्य
पूर्णं च तु र श्रे भो म् स्या तः । फ लं च जी व स्य तथा त्रि को णो पूर्णं ज्ञे तः स्या द श मे तृ ती ये । स्वा क्रां त भा त्स प्ल म भे स म स्तं फ लं
द गु त्थं नि खिल ग्र हा ण म् । सूर्य जा त के श्री स यो पि । तृ ती ये द श मे शो र्जि व स्त द त्रि को ण के । च तु र श्रे भ
ए स लुः क ल त्रे नि खिल ग्र हाः । पूर्ण प र्शति सर्व त्र प्र य च्छं ति फ लं त थो ति । ग म्म र्पि । दु श्चि क्य द श गा नो

अथ ग्रहाः दृष्ट्या न क य नं । स्व स्थानं व धी ती यं व व श्मे का द शं तथा ॥ द शं व न प र्शति वि शो वा त्प र्शति ते ग्र हाः ॥ २

श्रीरामः

५४

अथ राहु विस्थान कथने ॥ सुत मदन नवां तेषां हि हिः सुरो र्गल दश मरा शो पाद ही ना हि हिः ॥ वसु रस सह ज ह्वे ह्वे हिः प्रादि शानि ज भवत उपां तेषां वनां नेन
हिः ॥ ११ ॥

रिखिको रा स्या नृह स्यति ॥ यतु र्थाष्टम गान्धो मः शेषाः सप्रम संस्थितान् ॥ भति वीरु रो नित्य युक्ता धिक फल ग्रहा इति ॥ अ
त्र भो मः शेषाः सप्रम संस्थितानि ति पाठो लेखक दोष जो हे यः ॥ अन्यथा पूर्वोपन्यस्त मुनि वचने विरुद्धता स्यात् ॥ केचन
गर्ग वयन भ्रमा देव भो मा शीनां सप्रमे पूरौ दृष्टि न वदंति तच्चित्पं ॥ ॥ अत्र मित्रा मित्र विभागः सत्याचार्यः ॥ सुहृद रिखिको
रा भवना द्रुह स्प सुत भे व्ये वेथ धन भवने ॥ स्वजने निधने धर्मे स्वोच्चे भवन्ति नो शेषाः ॥ अस्पार्थः ॥ ग्रह स्प स्वत्रिको
रा भवना तु त भे पंचम भवने व्यये दाद दो धन भवने द्वितीये स्वजने यतु र्थे भवने निधनेऽष्टमे धर्मे नवमे स्वोच्च भ
वने यमु हृदः सुहृद वन स्वामिनो मित्राणीत्यर्थः ॥ शेषा अनुक्त राशि स्वामिनः शत्रवः ॥ तत्र द्वित्र राशि स्वामी मि
त्रं ॥ एक राशि स्वामी सप्तः ॥ सूर्यो यंड मसो सु एक राशि स्वामित्वे विमित्रत्वमेवेति बोधितं ॥ तथा ॥ सूर्यस्य
मूल त्रिको रां सिंह स्या दाद दश स्थानं क कै सप्त स्वामी चंद्रः सप्त एव राश्या धिपो विरवे मित्रमेव ॥ एवं सिंहान्
पंचमाष्टमो धनु र्भौ नो त स्वामी गुरुः सोपि स्थान द्वय स्या धिपत्वा द्वे मित्रमेव ॥ एवं सिंह द्वितीय भवनं कन्या
तत्सामी बुध एक राश्या धिपत्वा द्वेऽष्टम एव ॥ एवमनुक्त स्थान स्वामिनो भुक्त शनी शत्रू इति ॥ एवं चंद्रा दीना
मपि ॥ अनर्थे वरीत्या मित्र सम शत्रून् सिद्ध वक्तृत्वाऽऽह वराहः ॥ ॥ शत्रू मंद सितौ समश्च शशि जो मित्राणि
शेषा रवे स्त्री शृंगा भूर्हि म रश्मि जश्च सुहृदौ शेषाः समाः शीत गोः ॥ जीवे नू ह्यकराः कुज स्प सुहृदौ शीरि

हो.र.प.
२५

सिता की समो मित्रे स्यमितौ बुधस्य हिमगुः शत्रुः समाश्चापरे ॥ सरेः सोम्यसितावरी रविमुतो मध्योपरे त्वन्ध्या
सोम्या की सुहृदौ समो कुजगुरुशुक्रस्य शोषावरी ॥ भुक्रजो सुहृदौ समः सुरग्रहः सोरस्य वा मे रयो ये प्रोक्ताः स्व
त्रिकोरा भारिषु पुनस्ते मी भया कीर्तिताः ॥ श्रीसूर्योपि ॥ शत्रुमंदसितो सोम्यः समो मित्राणि मे परे ॥ अहमिन्दुसु
तो मित्रं शशिनो न्ये समाः खगाः ॥ अहमिन्दुगुरुमित्रे शेरिः भुक्रयं मोसमो ॥ भोमस्याथ विदो मित्रं भुक्रो ह मधिभूः परः ॥ अन्ये
समा गुरोः सोम्यसितो शत्रुयमः समः ॥ सुहृदो न्ये भूगोः सोम्यथ मोमित्रे स्मृतो समो ॥ गुर्वारवायो न्ये स्युमित्रे भुक्रबुधो
शनेः ॥ गुरुः समो वैरिणो न्ये एवं मित्रादिकां स्मृतावति ॥ वशिष्ठोपि ॥ रवेः समो जः सितसूर्यसुत्रावरे ये सुहृदो वरायः
चन्द्रस्य नारी रविचन्द्रपुत्रो मित्रे समाः शोषनभस्त्राः स्युः ॥ समो सितार्क शशिजम्भशत्रुमित्राणि शोषाः पृथिवीसुतस्य ॥
शत्रुः शशीसूर्यसितो न मित्रे समाः परे स्युः शशिनन्दनस्य ॥ गुरोर्भुक्रोरिपुसंज्ञको भवानिः समो न्ये सुहृदो भवंति ॥ भुक्र
स्य मित्रे बुधसूर्यपुत्रो समो कुजार्थवितरावरी तो ॥ शनेः समो वाक्यतिरिन्दुसुनु भुक्रो यमित्रेरिपवः परे ॥ ध्रुवं ग्रहाणां वत
राननेत शत्रुत्वमित्रत्वसमत्वमुक्तम् ॥ कश्यपोपि ॥ रवेः समो सोमित्राणि चन्द्रारे ज्याः परावरी ॥ इन्दोर्न शत्रुः स्तोमित्रो विज्ञावि
तरे समाः ॥ समो कुजस्य भुक्रा की बुधेरिः सुहृदो परे ॥ जस्य बंदोरिपुमित्रे भुक्रा की वितरे समाः ॥ गुरोः कुजो द्विना मित्राण्या
किर्मध्यः समावरी ॥ भूगोः समाविज्य कुजो मित्रे शार्की परावरी ॥ शनेर्गुरुः समो मित्रेन्दुजभुक्रो परे ॥ रयः ॥ नारदेनाप्यव
रहोर्मित्रमित्रकथनं ॥ राहोर्दिनकरो वैरी सुहृदो गुरुभार्ता वो ॥ बंइतमो महावय उतासीना प्रकीर्तिता ॥ १॥ २

श्रीः
२५

मेवोक्तं किं च त्वत्पथानि सर्गमेव प्रमादः। सावयवने भूते क्ता यथा। रवेर्गुहमित्रमथोन्यथान्ये गुते सुभोमपरिहृत्य सर्वे। नान्दे
रनको भृगुनन्दनस्य रवीन्दुवर्जसुहृदः प्रदिष्टाः। भोमस्य भुक्तं राशिजश्वमित्रे रन्दोर्बुधदेवगुहं च विद्यात्। सोरस्य मित्रारण्यकु
जेन्दुसूर्याः शेषान् रिपुन्विद्धि भृशं चतुर्दशिति। अत्र ववशिष्टकश्यपनारदादिमुनीनां सत्यादिव हुनानां कार्याणां संम
तेश्च वराहादीनां प्रमाद एव। यवने नापि मुख्यतया मेव उक्ता। तद्यथा मूलत्रिकोणाद्धनकर्मबंधुपुत्रव्याख्यानगता
ग्रहेन्द्राः। तत्कालमेतसुहृदो भवन्ति त्वोच्चाधिपो मुख्यतमावमेव उक्ता। तत्कालिकमेव प्रमादः कल्याणवर्मा व्ययो बुधन
कर्मायत्तृतीये मित्रमाश्रिता। तत्कालरिपवः षष्टसप्तश्रेकत्रिकोणाः। हितसमरिपुसंज्ञायेनिसर्गानिरुक्ता अवहित
हितमभास्ते पितृकालमित्राः। रिपुसमसुहृदरण्याः सत्काले ग्रहेन्द्रा अधिरिपु रिपुमध्याः रात्रवश्चिंतनीया इति। अ
थ ग्रहाणां षड्गुणानि। तत्र दिक्स्थानवेष्टावलान्याह। कल्याणवर्मा दिक्स्थानकालवेष्टाकृतं वलं सर्वनिर्णयविधा
ने। वक्ष्ये वतुः प्रकारं ग्रहश्च रिक्तो भवेदवलः। लग्ने जीववधौ दिवाकरकुजो व्योम्नि। धुने भास्करिर्वंधा विन्दुसितो दिशक
तमिदं स्तोत्रे त्रिकोणेष्वभे। मित्रस्वाशकसंस्थितः भुभखगे दृष्टो वलीयाग्रहः स्त्रीक्षेत्रे राशिभागवोनरगृहे शेषावले
स्थानत्रे जीवाकास्युजितो ह्रिवीवसततं मंदेन्दुभोमानि शिहो रमासदिनाष्टपाश्वलिनः सोम्यासिते न्येऽसिते। सं
ग्रामे जयिनो विलोचनगतयः संपूर्णगो ग्रहः सूर्येन्दुपुनरुत्तरेण वलिनो सत्याक्तवेष्टावले। जयलक्षणं तु पुद्गप्रक
करणे निरूपितं वराह ए। विपुलनिगो धुनिमानुत्तरदिक्स्थानजयि जयति। ग्रहपराजयलक्षणं तदेव। दक्षिणादिक्स्थानः परस्वो

लो. १. ५.
१६

वेपथुः प्राप्य सन्ति वृत्तोः अभिरुद्धो विहृतो निःप्रभो विवर्णश्च यः सजित इति । अत्र विपुला दिलक्षणा युत उत्तरदिक्कणो जयी । दक्षि
णादिक्कणो पराजयी जेय इति । विलोमगतयोर्विकेराः संप्रणागावः संप्रणोऽमयः । उत्तरमयनं प्राप्ताः शशिभुक् कुजार्कसुरमंत्रिणो
वलिनः । याम्या शशिरविपुत्रो द्वे अपि शशिजः स्ववर्गसंस्थस्य पुंस्त्रीनपुंसकाख्याः क्षेत्रे थाद्यंतमध्यसंप्राप्ताः । सखा निगंत्य
सदानवोदितस्य बनराजमते । प्राग्रात्रिभागेः तिवलीशशांकः भुक्तो निशाई वनिजो निशानो । प्रातर्वृधो मध्यदिने वसूर्यः सर्व
त्रजीवोऽर्कसुतो दिनेते । कलारवधगुरुसिताः शशिसूर्यो वृत्तां वलिनः । स्वाभाविकवलमेतद्वलसाम्यं चिन्तयेन्मतिमान् । उच्चरा
द्वो विलोमे ववत्वेनायेरिह्यते । कात्नस्याति बहुत्वा स्यात्तस्मात्कूरेति विक्रिते । स्वोच्चस्थिताः श्रेष्ठफला भवन्ति मूलत्रिकोणस्वगृ
हवमधाः । इष्टे शितामित्रगृहा श्रितावावीर्यकनीयः समुपावहन्ति । भुक्तप्रतिपदराके मध्यवलः कीर्त्तितो यवनसुद्धेः । श्रेष्ठो
द्वितीयदशके स्ववलावलश्रेष्ठमास्तृतीयेव । आहितकलासमूहः प्रसन्नमंडलश्च परिपूर्णः । अप्रतिहतमिह कुरुते भूपतिवर
मुदुगणाधिपतिः । राशेस्तदीयाः स्वववलेन परिकल्प्या मृक्षभेदफलम् । युगपत्फलौ पपत्तेति वृत्तिरेकस्य वक्तव्यम् । होरा
वलसाम्येति सर्गतश्चित्तनीयमाचार्यैः । लग्ताधिपेन तुल्यं फलमिह ब्रूयामाणा वदति । उच्चमूलत्रिकेण स्वगृहविभागः प्रागु
क्त एव ॥ ॥ अथादिगादिग्रहास्तफलं वाहः गुणकारः । दीप्तः स्वोच्चगतः स्ववेशमनिभवेत्यस्य तथा हर्षितो मित्रक्षेत्रे भुवर्गगो
गगनः शान्तप्रदिष्टो वृधेः । शक्तोरश्मिवितानभश्च विकलः सूर्यो भुलुप्तद्युतिर्दीनो नीचगतः खलोः भुभयुतः खेरादितः पी
डाताः । दीप्ते प्रतापजिता विलशत्रुपक्षोलक्ष्मीयुतः समदकुंजरराजकेलिः । स्वस्ये गृहाश्चमणिधान्यः कुटुंबयुक्तः सनाप
तिर्भवति हंस्यविलारिपक्षान् । कनकयुवति युक्ता हर्षिते निजितारिः समुखधनविलासो धर्मधीयुक् प्रशान्ते । वसनकुं

श्रीरामः
१५

सुमकान्ताकेलिनिसृष्टशक्तेऽजतिगतधनलंदेन्यथुक्तसुदीनेऽस्थानयुतः क्षतधनो विकलेरिभीतः स्यात्पीडितेन
सुतोवहुदुःखशोकः दुःखान्वितो गतधनो वनिताविद्युक्तो देशान्तरं व्रजति वीतसुहृत्तबलाख्ये ॥ ॥ नारदः ॥ अ
स्तगानीवगाः शत्रुराशिगाभ्यपराजिताः नशक्तास्त्वं फलदातुं दानमश्रोत्रियेयथा ॥ अस्तनीवारिशत्रुस्थो दुर्वलो
विजितोपिवा ॥ भोवाप्यभोवापिकष्टदाता भवेदुवमितिकश्यपः ॥ नीचशत्रुगृहस्थो वा भोवाकष्टमिच्छति ॥ मित्रो
प्यप्यस्यस्थोपि क्रूरेपि भूयक इति जगन्मोहने ॥ ॥ ग्रहाणां संक्षेपेण वलफलमाह ॥ कल्याणवर्मा ॥ आवा
रसत्पुत्रभूतेष्वयुतोः सूर्यास्तेजश्चिह्नः सति विदो द्विजदेवभक्ताः सहस्रमाल्यजनभूषणसंप्रियाश्च सोम्येर्ग
हेर्वलयुतेः पुरुषा भवन्ति ॥ तुच्छाकर्मनिरतानि जकार्यनिष्ठाः पापान्विताः सकलहास्यतमोभिभूताः ॥ क्रूराः श
ठावधरतामलिनां हतघ्नाः पापग्रहेर्वलयुतेः पिशुनाः कुरूपाः ॥ पुंराशिषु ग्रहेन्द्रे वीराः संग्रामकोक्षिणो वलिनः ॥ नि
स्त्रिहाः सुकषोराः क्रूरमूर्खाश्च जायन्ते ॥ युवभवनस्थितेषु वमृदवः संग्रामभीरवः पुरुषाः ॥ जलकुसुमवस्त्रनिरताः
सौम्याः सकलाश्च वस्त्रसंहृष्टाः ॥ ॥ इति ग्रहयोनिभेदप्रकरणम् ॥ ॥ अथाध्यानप्रकरणम् ॥ ॥ सारावल्ल्याम् ॥ राश्या
दिफलविवारः कस्यविधेयो विनाशमुत्पत्तेः ॥ अध्यानमतावक्ष्ये कारणभूतं सप्तस्तजं तूनाम् ॥ अनुपदयति शिखं स्थेकुमु
लकरवात्स्ववेरुधिरदृष्टे ॥ प्रतिमासं युवतीनां भवति रजोदर्शनं युवनेषु के ॥ इन्दुर्जलं कुजो ग्निर्जलमसृक्त्वग्निरेव पितृस्य
स ॥ एवं रक्तेषु भित्ते पितृनरजः प्रवर्तते स्त्रीषु ॥ एवं यद्रवति रजो गर्भनिमित्तमेव कथितं तत् ॥ स्त्रीजन्मभादनुपचय

हो.र.प्र.
७

स्नातायां ६

गृहस्थचन्द्रयदिकुजः पश्यतिरजोदर्शनं गर्भधारणयोगं स्यात्. परंतु वृद्धावंध्याव्यतिरिक्तासु स्त्रीषु बोध्यम्. ॥ तथा च वा
दरायणः. ॥ स्त्रीणां गतो नुपवयश्च मनुस्तरश्चिः संदृश्यते यदि धरातनयेन तासाम्. ॥ गर्भग्रहात्तवमुशंति तदा तु वंध्या वृद्धा
तुराल्यवयसामपि नैतीदृशमृतिः. ॥ उपवयसं स्थे विफलं प्रतिमासं वदर्शनं तस्याः. ॥ उपवयसं भवने वराणि गुरुणा दृष्टो मुह
द्विरथवासो. ॥ पुंसां करोति योगं विशेषतः भुक् संदृष्टः. ॥ वंदे कुजेन दृष्टे पुष्यवती सह विजेन संयोगम्. ॥ सोम्येन वपलमतिना
भ. गुरुणा कान्तेन रूपवता. ॥ राजपुरुषेण रविणा रविजेनाप्नोति भूत्येन. ॥ एकैकेन फलं स्याद्दृष्टे नान्यैः कुजादिभिः पापैः. ॥ स
र्वः स्वगृहं गत्वा गच्छति वेश्यापदं युवति. ॥ उपवयसं भवने शशभूद्दृष्टे तत्रोपवयसं भवने पुरुषस्यैव. ॥ यदा ह वा दरायणः. ॥
पुरुषोपवयसं गृहस्थो गुरुणा यदि दृश्यते हि भूमयूयवः. ॥ स्त्रीपुरुषसंयोगं तदा वदेदप्यथानेवमिति. ॥ एवं विचार
श्चतुर्थदिने. ॥ मणिस्थः. ॥ मनुविरेमे स्नातायां यद्युपवयसं स्थः शशी भवति. ॥ वलिना गुरुणा दृष्टो भर्ता सदसंग
मश्नुतदा. ॥ ननु पूर्वोक्तसाएवलीपद्ये गुरुभुक् दृष्टे वंदे स्वपुरुषयोगोऽन्यदृष्टे राजपुरुषादिभिः पुष्यवति संयोगयुक्तो
स्ति. ॥ तत्र साध्वीनां परपुरुषयोगाभावात्कथं योगो घटत इति चेदुच्यते. ॥ राजपुरुषादिवेष्टात्वरूपादियुतेन स्वपुरुषेण
वयोगो वाच्यो न तु परपुरुषेण. ॥ वेश्यापदं वाचाति निर्लज्जत्वद्योतकं ज्ञेयमिति सर्वमुच्यते. ॥ साएवत्याम्. ॥
द्विपदादयो विलग्नात्सुरतं कुर्वन्ति सप्तमेयदत्त. ॥ तदप्युरुषाणामपि गर्भाधानं समादृश्यन् अस्तेऽभुमदृष्टयुत
मशेषकलहं सदा भवेद्भूम्यम्. ॥ सोम्येः सोम्यं सुरतं वा त्यायनसं प्रयोगकारव्याप्तम्. ॥ तत्र भुमा भुममिश्रैः कर्मभिरधि

श्रीरामः
७

वासिताविषयवृत्तिः॥ गर्भावासेनिपतनिसंयोगे शुक्रशोणितयोः॥ उपचयगौरविशुद्धौ बलिनोपुंसः स्वमंदाकंप्राप्नोः।
युवतेर्वाकुजचन्द्रे यदा तदा गर्भसंभवो भवति॥ अत्र समुद्रजातकेटीकाकृताः पुरुषस्त्रीजन्मराशिं विहाय मेषाद्याः पुं
राशयो ह्यथा धाः स्त्रीराशय इति व्याख्यातं तदसत्॥ यतः सविशेषं स्पष्टमेतदुदीरितं शुक्रजातके॥ सूर्यशुक्रौ स्वांशकस्थौ
पुरुषोपचयक्षौ गोः स्त्रीणां कुजेनूवीर्याक्षौ स्वांशोपचयसंस्थितौ॥ गर्भप्रदोपचयमेव निर्वले कूरसंयुते॥ मुनेरोस्तं
गते नीचेन गर्भः कूरसंयुते॥ ॥ सारावल्याम्॥ शुक्रार्कभौमशशिभिः स्वांशोपचयस्थितैः सुरेज्येवा॥ लघ्नेन वात्मज
स्येवलवति गर्भस्य संभवो भवति॥ मिथुनस्य मनोभावो यादृश इत्यलस्य संभवति॥ श्लेष्मादिभिः स्वदोषैस्तनु
स्य गुणो निबिक्तः स्यात्॥ भयंयोगो निषेककाले ज्ञेयः॥ ॥ उक्तं च सूर्यजातके॥ यद्युक्तैश्चन्द्रशुक्रारैः स्वांशोपचयसं
स्थितैः॥ आधानलघ्ने गर्भस्य संभवो भवति ध्रुवम्॥ अत्र लग्नस्थो गुरुर्ज्ञेयः॥ उक्तं च गणेश॥ लग्नस्थो वासुत
स्थो वाधर्मस्थो वावलीगुरुः॥ शोक्तक्षेत्रभवारैश्च धारयेद्गर्भमुत्तमं॥ अन्येपि निषेकलग्नाद्योगा उक्तास्ते नैव॥ पुं गहाः
षष्ठलाभस्थाः पंचमेशो यदावली॥ अन्ये विषमराशिस्था गर्भयोगाश्मैस्थिताः लग्नात्मजेशो संयुक्तावन्त्यो न्ये वाधिवि
वीक्षितौ॥ परस्परक्षेत्रे गोवागर्भयोगा इति स्मृताः॥ ओजराशंपङ्कगे चन्द्रे लग्ने पुंगुहवीक्षते॥ स्ववर्गगाश्चन्द्रजीव
भोमाः पुर्गर्भयोगका इति॥ ॥ अत्राशुभाशुभयोगा ताह॥ श्रीशुक्राचार्यः॥ लग्नाक्षिपः सुतस्थाने जायास्थानग

हो.र.पु.
१८

शनी

तोपिवाः सुतजायाविपौलनेतदा स्याद्गर्भसंभवः। निषेधकाले सूर्यस्य सप्तमस्थो कुजार्कजोः। पुंसो रोगप्रदो वा काल्कुजमं
नोदिरि स्य गोः। पुंसो मृत्युप्रदो वाः कः पूर्णदृष्ट्या त्वोक्षितः। मध्ये मंदारयोरेकतरेणा मेन संयुतः। पुंसो मृत्युप्रदश्चन्द्रः
सूर्यवत्स्त्रीमेति प्रदः। योगकारकयोर्वीर्यातिशया से मृत्युमादिशेत्। एते पूर्वोक्ता गर्भधारणयोगा विविजिनां न विवा
र्या इत्याहः। श्रीसूर्यः॥ वेवीजिनामिमे योगान विचार्यः कदायनेति। विशेषयोगामीनराजजातके। मंदारयोः
सप्तमराशि संस्थयोर्यदा निषेको मरणां तदा पितुः। रवेः शशां कात्त्वथत जिनन्या एकेन योगात्पुरुषप्रवादः। यदा
दिमां भुव्ययगोदिवा कराच्छिद्रं गतो भूतनयश्चतुर्थः। मृत्युस्तदा संभवतीत्युभाभ्यां शस्त्रेण सौरेण तु बंधनेन। मृत्यु
करः शीतकरश्चरिस्ते सुखस्थितः सूर्यसुतः सभोमः। न गर्भसंभूतिरिह प्रदिष्टा योगैः ससोम्यैः प्रवदंति ह्युक्ता
मूर्तिस्थितस्तीक्ष्णकरः कुजो वा संक्षीणमूर्तिविधुरिष्यगोवा। वृथा फलं स्यात्सुरतोपवारे नीचाश्चित्ते स्वादि
भिर्न पुंसाम्। अथापि तस्मात्पितृव्यमातृष्वसंज्ञकानां गुह्यं सत्फलं कल्याणवर्मा। दिवसे माता पितरौ भु
क्त्वा विशाहो निशायां च। मातृभगिनी पितृवो विषययात्कीर्तितो यवनहृदयैः। दिवसे निषिक्तस्य ज्ञातस्य विशेष
तः। एवं निशायामित्यत्रापि। लग्नादिष्वमर्क्षगतः पितुः पितृव्यस्य खेवरः शस्तः। मातृभगिनी जनन्योः समग्रहगो
न्योः न्यथा तेषु। अन्यथा तु वैपरित्ये सुमातृपित्रादिषु अन्यद्विपरीतफलम्। अज्ञास्त इत्यर्थः। विशेषउक्तो

श्रीरामः

१८

होरा मकरंदो॥ आदौ घृण्योः पितृमातृखेडो फलंतु पूरं रदतः स्वकीयम्॥ अंतंतयो सुख मनीव मध्ये पापं भुभंवा
परिकल्पनीयं॥ ॥ सारावल्यां॥ अथवानिमेक काले विलस संस्थो रुधिर मंदो॥ तद्गृहगतेः यवे दौ तदीक्षितो वा
पतति गर्भः॥ होरे नुः युतेः सैम्यै स्त्रिको राजा यार्थ स्वास्व संस्थो वा॥ पापौ छिला भयातेः सुखी तग भो निरीक्षितो र
विणा॥ यदि चंद्रा शिल् मरा शिर्वाथ दि निरीक्षत इत्यर्थः॥ क्रूरान्तःस्थः सूर्यश्च दो वा युग पदेव मराणाय सोम्ये र
दृष्ट मूर्ति युवती नांग भसहितानां॥ अत्रल मे नू पापांतः स्थो ज्ञेया विति वराहः॥ तद्यथा॥ पापदय मध्य संस्थितो
लमे नून च सोम्य वीक्षितो॥ युग पतृथगे ववादे नारी गर्भयुता विपद्यते॥ उदयं यातेः पापैः सोम्ये रनीक्षिते भ
राम मस्याः॥ ॥ अत्र द्वादशोः क्रूरैर्योगि माह गर्गः॥ अथ भैर्दो द्वादश स्थैः भुभदृष्टि विवर्जितैः॥ आधान लमा न्म
रां यो धितः प्रवदे दुधः॥ सारावलि पद्ये भूलं मृगं॥ वराहेणापि॥ अभिलषादि रुदय र्मसदि मरणा मे तीप्ने
न द्वादशो क्रूर ग्रहा उक्ताः॥ उदय स्थिते र्क जे वाक्षी रो न्हो भो मसंदृष्टे॥ व्ययगे र्के वा शिनि रुद्रो पाताले लोहिते
सग भैव॥ स्त्री प्रियते स्मिन्नथवा भुजे पापदयांत स्थे॥ चन्द्र चतुर्थेः क्रूरैर्लभ गते वा विपद्यते गर्भः॥ होरा सृ
ष्टे स्थिति सुते प्रियते गर्भः सहज न्पाव॥ ॥ वराहेणा यं योगो न्यथोक्तः॥ क्रूरैः शशिनश्चतुर्थे गेल मा दानि धना
श्रिते कुजे॥ अत्र निधना श्रिते कुजे च द्वादश माश्च योग दयं ज्ञेयं॥ हिवु क गते धरणि सुते रिष्क गते र्के क्षपा क

हो. १. ५

२५

रेक्षितो गर्भेण सह न्नियते पापग्रह दर्शने प्राप्ते । लगे रवि संयुक्ते क्षीणे न्दो वा कुजे थवा म्रियते । व्यय भवन संस्थितैः पापैस्त
थे वसौ म्यग्रहा दृष्टे । जा मित्रगे क दृष्टे लग्न गते वा कुजे निषिक्तस्य । गर्भस्य मरणं भवति शस्त्र छिदेः सह जनन्या । वलिभिर्व
धगुरुभुक्ते दृष्टे के राय विवर्द्धते गर्भः । मासाधिप वलुत्तये सौ सौः संयुज्यते भावेः । मासितृ तीये दो हृदको जायते व श्मशान
मासाधिपस्य भावे वल योगादिभिश्चिन्त्यम् । अथ प्रतिमा संगर्भस्यावयवोत्पत्तिमासाधिप आह यवनः । आद्ये तु मासे
कललं द्वितीये शिशुस्तृतीये पि भवति शेषाः । अस्थी न्यथ रमा यु शिरश्चतुर्थे मासे वरु माण्यपि पंचमेव । षष्ठे त्वगं सृज्याम
नखाः शकृच्चदेतस्वितां सप्तममासि वेतः । तृत्तासमाप्त्वा दनमष्टमे स्यात्स्य शोष गंधो नवमे मतिश्च । स्रोतोभिरुच्चाटि
तपूर्ण देहो गर्भो र्ज्ज्मासे दशमे प्रसरति । कुजा स्फुजि जीवर वीन्दु सौरश शंकल ग्रेन्दु दिवा करणाः । मासाधिप त्वं प्रभवो
न चैषां जयो यथा ते ग्रहव द्रवन्ति । मासलक्षणा युक्तो गर्भः शुभ इत्युक्तम् । भुक् जात के मासलक्षणा संयुक्तो गर्भः सुखम
वाप्नुयात् । ३ नाधिकगुणो गर्भः सर्वदा दुःखमाप्नुयात् । वराहेण प्रथमा द्वितीमासे शयोर्विपर्ययमुक्तम् । तद्विशिष्टवाक्यानुगुणं भा
यम् । तथा च वशिष्ठः । सितवने यामर पूज्य सूर्य चंद्रार्कि सौम्यो दय इन्दु सूर्याः । मासाधिपाः स्युः क्रमशो दृष्टे ते निपीडितो ना
शयन्ति स्वप्नासीति । अत्रान्योन्यविरुद्धयो वृद्धयवन वशिष्ठ्योरैकवाक्यतामेव कथमर्हति परन्तु बहु संमत्या द्विशिष्टोक्तप
क्षरवप्रमाणम् । तथा च वर्गः । कललं प्रथमे मासि तस्य मासाधिपो भृगुः । द्वितीये मासि भद्रतुः । तृतीये मासि भृगुः । चतुर्थे मासि भृगुः । पंचमे मासि भृगुः । षष्ठे मासि भृगुः । सप्तमे मासि भृगुः । अष्टमे मासि भृगुः । नवमे मासि भृगुः । दशमे मासि भृगुः ।

श्रीरामः

१५

गर्भाकुरस्तृतीयेत्यानन्तस्यमासाधिपोगिरा ॥ मज्जास्थिसंभवो मासिबनुर्धेमास्करोधिपः ॥ पंचमेमासिसोमेस्त्वचस्त
त्रैवसंभवः ॥ सर्वांगसंभवः षष्ठे तस्यमासाधिपः शनिः ॥ ज्ञानेन्द्रिययुतः पञ्चात्सप्तमस्थेश्वरोबुधः ॥ आर्धौ नेशोष्टुमेमासि
स्तृत्तृत्मासंभवोभवेत् ॥ उद्देगागर्भसंस्थश्चमासेशोनवमेशश्रीः ॥ प्रसूतिदशमेमासिमासेशोभास्करोमतः ॥ यस्य
मासाधिपोरिक्तोनीचोवास्तंगतोपिवा ॥ तस्मिन्गर्भेक्षयंयानिप्रसवोवाभविष्यति ॥ ॥ मासेनविशेषमाहपरा
शरः ॥ ॥ इवत्वंप्रथमेमासिकलत्वार्येषजायते ॥ द्वितीयेतुघनःपिडःपेशीप्रहन्तबुद्धः ॥ पुंस्त्रीनपुंसकानांहिप्रा
गयस्थाः क्रमदिमा ॥ तृतीयेत्वंकुरास्पंयकराद्रिशिरसोमतः ॥ अंगप्रत्यंगभागाश्चक्षुस्त्वामास्युर्युगपतथा ॥ चतुर्थेव्य
क्ततातेषांभावानामपिजायते ॥ पुंसांशौर्यादयोभावाभीरुत्वाद्यासुयोचितानि ॥ नपुंसकानांसंकीर्णंभवन्तीतिप्र
यस्यते ॥ मातृजंवास्पृह्यैविषयानतिकोक्षति ॥ अतोमानुमतोभीष्टंकुर्याद्गर्भमृद्ध्ये ॥ मातुश्चद्विषयात्मा
भस्तदातोजायतेसुतः ॥ प्रबुद्धं पंचमेवित्तंमासिशोणितपुष्टता ॥ षष्ठोस्थिस्त्वानुनखकेशोरोमविचकता ॥ बलव
शोवापवित्तोसप्तमेत्वंगपूर्णाता ॥ अधोमुखस्त्वहस्ताभ्यांश्रोत्ररंध्रेपिधायसः ॥ उद्दिग्धोऽगर्भसंवासादाल्लेगर्भलिप्या
न्नितः ॥ स्मरत्पूर्वानुभूतात्सननायातानुयातनात् ॥ मोक्षोपापमपिधास्यन्वर्ततेभासतत्परः ॥ अष्टमेत्वक्तो
जातोष्टुमेमासिनजीवेद्योयशोहितः ॥ समयःप्रसवश्चास्यमासेषुनवमादिषु ॥ मासिमासिग्रहाणांशान्ति

हो. ५. पू.
२०

कर्तव्यमाह वशिष्ठः । मासे मासे मासपादियग्रहाणां शान्तिं कुर्याच्छान्तिभुक्तैर्यवैश्वः ॥ होमे रीनेः सज्जनानां च वाके
गर्भः सम्पत्करसायेत्यत्र कामीति ॥ ॥ अथ पुंस्त्रीनपुंसकजन्मयोगान्वराहः ॥ विषममर्धविषमनवांशौकसंस्थिता
गुरुशोकलभाकाः ॥ पुंजन्मकराः समेषु योषितां समनवांशगताः ॥ बलिनो विषममेकगुरुनरस्त्रियं समगृहे कु
जेनुसिताः ॥ यमलं दिशरीरांशोऽखिंदुजदृष्टाः स्वपक्षासमं ॥ ॥ एतत्स्पष्टमुक्तं भुक्तजातके ॥ रविजीवो युग्मधनुर्न
वांशस्थो वृधेक्षितो ॥ पुंयुग्ममीनकन्यांशस्थितो पुंस्त्रीयुगं भवेत् ॥ भोमेन्दुभुक् कामीनस्त्रीनवांशस्था वृधेक्षिता ॥ स्त्रीयु
गं वापमीनांशोगर्भे पुंस्त्रीयुगं भवेत् ॥ एहं जातके ॥ द्व्यंगस्थादिः स्वभावराशिनां वांशस्था इति व्याख्येयम् ॥ अन्यथा
स्वग्रंथेन त्रिषिपाणितग्रंथेन विरोधः स्यात् ॥ वराहः ॥ लग्नादिषमोद्यगतः शनैश्चरः पुत्रजन्मदो भवति निगदित
योगवलाचलमवलोक्य विनिश्चयो वाच्यः ॥ निगदितेति ॥ अत्र पुरुषयोगसंभवस्त्रीयोगसंभवश्चतुर्ल्यो दृश्यते ॥ तदा
तत्रैव योगकर्तुं गृहवलाधिके तस्येव निश्चयो वक्तव्य इति भावः ॥ अत्र विशेषः भुक्तजातके ॥ लग्नं त्यक्त्वा विषमेषु पुत्र
दोभास्करात्मजः ॥ समैकन्याप्रदः प्रोक्तो नान्यग्रहनिरीक्षित इति ॥ होरा मकरन्दे ॥ एकोपिकेन्द्रे न सगोवलीया स्वांशे
स्ववर्गे नरस्वेदृष्टः ॥ सते नरं स्वांशगतेथकेन्द्रे स्त्रीसंज्ञकः स्त्रीजनकस्तथैव ॥ अथ स्त्रीवियोगाः साएव ल्याभः ॥ अन्यो
न्यं रवियुद्धो विषममर्धसममर्धगो निरीक्षेता ॥ इन्दुजरविपुत्रो वा दृष्टो बलिनो नपुंसकं कुरुतः ॥ सूर्यः समशशिगतौ वक्तो

मवलोक्य ॥

प्रभो ३

पदा ४

श्रीः
२०

विश्व

विषमर्क्षगोऽवलोकयति । विषमर्क्षोऽन्तर्गोऽङ्कुजेक्षितौषंडं संभवं कुरुतः । बुधवन्द्ये कुजदृष्टौ विषमर्क्षसमर्क्षगोत
था कुरुतः । ओजनवांशकसंस्थालजेन्दुसितास्तथैवोक्ताः । पश्यति वक्रः समधेसूर्यवन्द्योदयोऽव विषमर्क्षेयद्येवंग
र्भस्थः स्त्रीवो मुनिभिः सदा दृष्टः । ओजसमराशि संस्थो जेन्दुघंडं कुजेक्षितो वुरुतः । नरभे विषमनवांशो होरेन्दुसि
ता बुधार्किदृष्टा वा । ग्रंथांतरेऽज्ञायास्थाने यदा स्वस्थे मिथुनं बहिर्बुके तथा । नपुंसके भवे ज्ञातो यदि रक्षे स्वयंदृष्टि
एते स्त्रीवयोगां पूर्वोक्तपुंस्त्रीयोगानामभावे वक्तव्याः । यदि न तेषां संभवस्तदा तेषामेव बलवत्त्वम् । तदुक्तं होरात्मक
रुद्रि । बलावले विलोकोऽंघ्रां ग्रहाणां योगकारिणां । स्त्रीपुंसो निर्णयः स्त्रीवयोगास्तु तदसंभव इति । अथ
दिग्भाद्यपत्ययोगानाह । कल्याणवर्मा । लग्ने समराशि गते चन्द्रेण निरीक्षिते नैव लयुतेन । गणिता विदा व
क्तव्यमिथुनं गर्भस्थितं नूनं । लग्नेन्दुसमराशौ पुं ग्रहदृष्टौ मिथुनजन्मकरे । उदयेन वक्रगुरवो वलिनः सम
राशिगस्तथैवोक्ताः । समराशौ शशिसितयोर्विषमे गुरुवक्रसौम्येषु । द्विशरिरे वा वल्लिषु प्रवदे स्त्रीपुरुषमत्रे
क । द्विशरीरांशकयुक्ता नृहा न्विलग्नं च पश्यतीदु सुते कन्यां शो द्वे कन्ये पुरुषश्च निषिच्यते गर्भे । मिथुनां शो कन्येका
दो पुत्रौ त्रितयमेवं स्यात् । नृमिथुनधनुरंशगता नृहान्विलग्नं च पश्यतीदु सुते । मिथुनां शस्यश्च यदा पुरुषत्रितये
तदा गर्भे । कन्यामीनां शस्यान्विह गोनुदयं वयुवति भागं गतं पश्यति शशिरगुरुतनयाः कन्यात्रितयं तदा गर्भे ।
वराहः । धनुर्धरस्यात्यगते विलग्नं यदेतदंशो पश्यते वलिष्टैः । जेना किं एवावीर्ययुतेन दृष्टे संति प्रभृता अपि कोशसं

हो. २५.
२१

मको

स्याः। अस्यार्थः। धनुर्द्विरस्यांतगते धनुर्लगे अंतिमनवांशे अत्र प्रभृतां वसवन्नवदशमिता इत्युत्पलः गर्भाधानल
ज्ञातः प्रसवमासज्ञानम्। भुक् जातके गर्भाधानं वरे राशौ नवमे मासि स्थिते। स्थिरमे दशमे मासि द्वांगे वै कादशे
वसः। कस्मिन्नाशौ वन्दे सति प्रसवो भविष्यतीति स्तानां नार्थमाह। गार्गिः। यावत्संख्ये द्वादशं शोशीतरश्मि र्यदा स्थि
तः। तत्संख्ये यस्ततो राशिर्जन्मेन्दो तद्रतो भवेत्। अस्यार्थः। मिषादिगणानया यावत्संख्ये द्वादशं शोचन्द्रमायवस्थि
तस्तदा शिस्तावत्संख्ये यो राशिः सत्रवर्त्तमाने वन्दे जन्मवक्तव्यमिति। अत्र यदि वन्दे द्वादशं शो प्रमाणे १३०
न कलात्मकेन १५० सकलश्चन्द्रराशि रष्टादशशतकला १८०० लभ्येते तदा भुक् द्वादशं शो प्रमाणेन किमित्यनुपातल
भं वन्दे राशिभुक्तं कलात्मकं जेयं ततोष्टशतकला ८०० कल्यनया यंदनक्षत्रं जेयमिति विशेषः। अन्ये तु। तत्कालिके
नुर्यो वत्संख्ये द्वादशभागे अधिष्ठितस्तावत्संख्ये राशिस्थे वंदे राति प्रसवकाले प्रसवो वक्तव्यः। तथा वसारावल्यां य
स्मिं द्वादशभागे गर्भाधाने व्यवस्थितश्चन्द्रः अतनुत्यक्षे प्रसवं गर्भस्य समाहित्वा ज्ञः। समुद्रजातके पि। यतिमे द्वाद
शं शो प्रः सति स्तत्संख्ये मे विधाविति। अत्र वन्दे लग्नयोर्मध्ये यो वलवान्। तस्य द्वादशं शो वक्तव्ये न वंदे राशि
निर्णयकम्। भुक् जातके। लगे नुर्यो वलवान् तस्य द्विरसांशकान्वितो राशिः। यावत्तस्मात्तावत्परतो राशिस्थिते
विधौ प्रसव इति। अत्र गर्गभुक्ताचार्ययोरेकवाक्यता। सारावली समुद्रजातकादि मते मूलं मृग्यं। दिनरात्रिका
लज्ञानं सारावल्याम्। तत्कालदिवसनिशसंज्ञः समुद्रप्रतिराशिभागोपः। यावानुदयस्तावान्वायोदिवस

कला ६

श्रीः
२१

ति १

तत्र

अत्रोदाहरणम् । तत्र प्रथमकाले दिनमानं ३०१० रात्रिमानं ३०१० स्पष्टवन्द्यो रात्र्यादिं ४१०१२५ लङ्गं वश
१२१२० अत्र यं द्वे सिंह राशौ पंचमे द्वादशं शोधन्याख्ये स्ति ततो धनुषः पंचमे मेष राशौ वन्दे सति जन्मसममान्यतो जातं ॥
तत्र नक्षत्रानयनार्थं मनुष्यातः । अत्र पंचमद्वादशं शोधन्याख्ये कलादि २५।३५ ततो यदि द्वादशं प्रमाणेन १५० गुणाः
१२० कलाः १८०० लभ्यन्ते तदा आभिर्भुक्त कलाभिः २५।३५ किमित्यत्र फलार्थं द्वयोः साहस्रं तेनापवर्त्तकते इच्छाम
या २५।३५ गुण १२ गुणिते जाताः ३०१ ततो नक्षत्रप्रमाणेन ८०० भक्ते लक्ष्मश्च अभिनीततश्चरणप्रमाणलि
प्राभिः २०० भक्ते शोधं ३०१ लक्ष्मश्चरणभुक्तः १ तेनाभिनी द्वितीयवरणे जन्मशति जातं । अथ कौशिकं । तत्र क
र्क राशि रात्रि वलसंज्ञस्तेन रात्रौ जन्मेति ज्ञानं । अथ घटिकादि ज्ञानार्थं मुपायः । यदि त्रिंशद्घटिका इत्येता निशा प्रमा
णं त्रिंशत् घटिकात्मकं लभ्यते । तदा लग्नभुक्तं शोधः ८।१२।२० किमिवापि कला द्वयोस्त्रिंशत्तापवर्त्तकते लक्ष
रूपे तेन भक्ते गुणिते वलधमविकृते । अतो जाता रात्रिगत घटिकाः ८।१२।२० एवं सर्वत्र ज्ञेयम् । एवं कालज्ञाने
वं द्वादशदिनज्ञाने वजाते जन्मोक्तं विविक्तमित्याह । कल्याणवर्मा । इत्याधानं प्रथमं प्रसक्तिकालं सुनिश्चितं कृत्वा ॥
जातकविहितं यविभिर्विचिन्तयेत्तत्र गणितं ज्ञेयं । अथ जन्मनि वन्द्यज्ञाने प्रकारोत्तरं । यदैक राशि संस्थितो
भुते चरुपक्षे तदैव गुर्वे रात्रिवधुः प्रसूयते च नान्यथा । प्रथमलग्नादासन्नप्रसवे कदा विनिमित्तति । अथ प्रथमल
लग्नाद्गर्भमासज्ञानमुक्तम् । समुद्रजातके । लग्नादाकां सुर्वविन्नत्तावन्तो गर्भमासकाः । सुताक्ष्णद्वली भुक्तो धा

हो. १. ५.

२२

वदेहेतुतन्मिताइतिवराहः। उदयतिमृदुभांशेसप्तमस्येवमन्देयादिभवतिनिष्पेकः सतिरवत्रघेण। शशिनिगुवि
धिरेषद्वादशेदेप्रकुर्यान्निगदितमिहविन्येस्रतिका लेपियुक्ता। मृदोशनेभूरस्यभांशेमकरांशेकुंभांशेवोदयति।
लग्नवर्तिनीत्यर्थः। समुद्रजातके। लग्नेयमांशमन्दस्थेनिधेकश्चेत्समात्रयात्। स्रतिकंकोशगंगस्थेचंद्रस्ये
द्वादशाब्दकइति। अथजात्यंधादियोगाः। साशबल्याम्। स्यातांयद्यंधानेरविशशिनौ सिंहशशिगोलग्नौ। दृष्टो
कुंजसौशभांजात्यंधाः संभवत्यत्र। अत्रसौम्येदेष्टोविशशिनौबुद्धेक्षणाकुस्तः। नयनविनाशोपिथथा तथाधुना
संभवशामि। व्यथभवनगश्वन्दोवामंक्षुर्विनाशयतिहीनः। सूर्यस्तथेवसयंभुभदृष्टोयाप्यतायिति। याप्यता
मशरुणफलतो। अत्रराशिषुवक्षमाणेष्वंभांशेषुयदार्कवन्दोद्वादशस्थोभवत्तदात्रेवनाशोऽवश्यंभवति। त
द्दृग्यामन्यथानेत्रपीडाव्रणादिज्ञेयमित्यर्थः। क्रूरेर्गृहसंधिगतेः शशिनिदृष्टेभौमसौरसंदृष्टे। मूकः सौम्येर्द
ष्टोवामं कालान्तरेवदति। अत्रविशेषोगर्गजातके। कुलीरालिङ्गघातस्थेः पापेश्चंद्रेष्वस्थिते। मूकः पापेक्षि
तेसौम्येश्चरेणालभतेगिरिं। मिश्रदृष्टेग्रहवलांमूकोवावाकसिरादिति। भुंकेषुराशिसंधिषुशशिनिवसौम्येर्बीशि
तेतुजडः। पुधनवभागभसंस्थोशशिभौमेष्वसंदंतः स्यात्। सौम्यैर्त्रिकोणसंस्थे लग्नाकेष्वग्रहेर्वलहीनेः। द्विगुणा
स्यपादहस्तौयोगेस्मिन्धारितोगर्भः। त्रिकोणेनवपंचमेष्वदाहगर्गः। वलहीनेर्ग्रहेः सर्वेर्नवपंचमगेवुधेः। द्विगुणां
शिशिरेहस्तौभवत्येकोदहस्तथेवेति। वामनकोमकरांत्ये लग्नेरविचन्द्रसौरभिर्दृष्टे। शशिनिविलग्नैर्कर्कशि

श्रीरामः

२२

कुजार्क दृष्टे तथा कुजः मीनोदये च दृष्टे कुजार्क शशिभिः पुनर्भवति पंगुः । व्यर्था भवन्ति योगाः सौम्यगुरुवीक्षिताः सर्वे । भगवता
 गार्गिः । लग्नदेष्कांगो भोमः सौरः सूर्येन्दुवीक्षितः । कुर्वा दशिर संत दत्तं वने बाहुवर्जितं । विपादं नवमे स्थाने यदि सौम्ये
 लं वीक्षितः । एते च सर्वे योगा जन्मकाले पिविचारणीयाः । जन्मकालोक्ता यात्रा विन्याः । तदुक्तं साणवत्यां । इत्याधान
 विधानं जस्रति समये पियोजघोगं । आधानेन ज्ञेयं प्रसूतिविहितं तदपि चिन्त्यं । इत्याधानाध्यायः । अधस्तिकाध्यायः
 दृष्टव्यवनः । वायं शिशोर्जन्मपितुः परोक्षे शयादरः पश्यति चैव लग्नं । चरस्थितेऽर्के मृमभर्मगे वा विदेशे संस्थे पितरीह वा
 यमः । अत्र चन्द्रे लग्नमपश्यति । स्वदेशस्थे रपितुं सौम्ये धो जन्मकालम् । चरस्थितेऽर्के नवमाष्टमस्थे विदेशस्थे पि
 तरि जन्मवायं । अस्मिं योगे पिलग्नं च दृष्टवर्जितं ज्ञेयं इत्युक्तम् । अकेन चरस्थिते भानो नवमाष्टमसंस्थि
 ते । शिशोर्पितापि देशस्थो लग्नं च देशे स्थितमिति । लग्नस्थिते वा सरलाथ पुत्रे यामित्र संस्थे पथवामहीजे । चन्द्रे थ
 वा सूर्यमहीजमथे विदेशसंस्थे जनके वभूवः । अकजातके । दिनेऽर्क कुजसं दृष्टे रात्रौ मंद कुजे क्षिते । पितुः परोक्षे वक्त
 वं जननं जातक स्याच । सूर्यमं रोचरक्षस्थो भोमेन युत वीक्षितो । परदेशे पिता तस्य मृतो वा यो विनिश्चयात् । भाग्यवंधुग
 रवी । तोपापो लग्नेशे वलवर्जितः । सूर्यकाले पिता दुःखिशोरंगा घृष्टिष्कः । द्वादशाष्टमगे पापे लग्नो हीनवले जन्मनि माता
 दुःखयुता वा स्यत्यर्थः । अर्कोऽकस्थिते मन्दे अर्के नैव निरीक्षिते । जन्मकाले पिता रोगी कुश दृष्टे थ वा युते । वागीशो नी वसं
 स्थि च चन्द्रे रात्रौ संधिगे । मूको वा पितरो वा पिसौम्ये ४ पापसमन्विते । सूर्या मृपं वमे घृने नवमे क्रूर खेवराः । क्रूरं ह
 द्याः स्थिरे शोस्वदेशे वंधनं पितुः । चरे च देशे मार्गे बहिः स्वभावे वंधनमिति । अस्मिन्नेव योगे सूर्यात्पे वमसप्तमनव

हो. २. पू.

२३

मस्थानेपापानां पापक्षयगतत्वमपि प्रयोजकं पापदष्टिश्च प्रयोजकं त्याह वरहः । कूरक्षगतावशौभनौ सूर्याद्युत्तमवात्म
जस्थितौ । कुरुपिताविदेशगः स्ववाराशि वशा न तथापि ति । अत्र वरहरेण राहुः । केतोर्निकरणाथमेव हि
वचनं दत्तं पूर्वोक्तं अकृतात कवचने तु वहुवचनत्वाद्वाहकेतोरपि ग्रहणं कृतमिति ज्ञेयम् । साशवल्गो । शीर्षोदये वि
लम्बे मूर्द्धा प्रसवो न्यथोदये वरहो । उभयोदये वरहस्तः शुभदृष्टौ शोभनो न्यथा कष्टः । अथ मूर्द्धादिप्रसवे जन्मका
ल निर्णययोगं ज्ञातके । क्षिरसा प्रसवो ज्ञेयः समयः स्वधर्शनात् । अंघ्रिभ्यां प्रसवो कालो जंघासंदर्शनाभ
वेत् । कराभ्यां प्रसवे कालो मणिदन्धस्य दर्शनात् । मणिस्थः । लग्नाधिपेशं कपतौ लग्नस्थे वक्रिते ग्रहे
पि । विपरीतगतौ मोक्षो वा योगर्भस्य संस्कारः । साशवल्गाम् । भवनांशसदृशदेशे प्रसवो ज्ञेयः सदा वयुव
तीनाम् । मिश्रगृहं शोचतमनिवरशयं शो तथा न्यगृहे स्वगृहनं वांशे लग्ने स्वगृहे न्यस्मिन् प्रतिहं द्वे । अत्र
लग्ननवांशयोर्मध्ये यो बलवान् तस्य राशिस्वरूपोक्तप्रदेशे जन्मवाच्यं । तत्र स्थिरेष्वगृहे जन्मवरे न्यगृ
हे द्विस्वभावे भार्गो सर्वस्मिन् राशौ स्थनवांशे स्वगृहे जन्मवाच्यं । शत्रुनवांशे शत्रुगृहे जन्मवाच्यमित्यर्थः ।
पितृमातृगृहवर्गे तत्स्वजनगृहे पुत्रलयागात् । पितृमातृगृहो प्रागुक्तौ । तद्वलात्पितृमातृगृहे पुत्रसंस्त
र्वक्तव्याः । तत्रोक्तं शनौ रन्यतरे यदि बलवान् भवति तदा पितृगृहे पितृपुत्र पितृयादिगृहे प्रसूति । य
दि बलवान् पुत्रे योरन्यतरे बलवान् भवति तदा मातृगृहे मातृपुत्र मातृयादिगृहे प्रसूतिर्वक्तव्यम् ।

रा २

श्रीरामः

२३

नर
पाकारनदीसुचप्रसवोनीवाचितैः सोम्यैः नैक्षंते लभेदं यद्येकस्थो तदाऽऽख्यां ॥ अत्र बहुवचनात्पादिभिरेकराशि
जेर्ग्रहैर्लभेदं न दृष्टो तदाऽऽख्यां विजने जन्म ॥ अर्थादृष्टो जना कीर्तिर्जन्मवाच्यम् ॥ अत्रेकराशिभेः सोम्यैरेव यो
गोभवतीत्युत्पलः ॥ सलिलभलमेचंद्रो जलराशौ वीक्षिते यवापूरार्णः ॥ प्रसवं सलिले विंधा दंध्रदयद्वाम
गश्च यदा ॥ तत्र कर्कषीनिभकरपश्चाद्भूलभ्रमं ॥ एवमेव स्थिते चंद्रो जले जन्म ॥ अथवा पूरार्णो दुग्धल गं लभे
गं पश्यति तदापि जले जन्म ॥ अथवा जलराशावदयगते चंद्रो द्दामचतुर्थलभ्रगस्तदा जले जन्म ॥ सोम्यै ल
मे पूरार्णो ह्यगृह गते शशिनि सलिल संपाते ॥ पातालस्थे च उभेर्जल जे लभे ॥ स गेशशिनि ॥ अत्र स्वराशि
जे पूरार्णो द्वौ बधेलभ्रगे अन्यैः सोम्यैश्चतुर्थगैः सलिल संपाते सलिलं जलं तत्र संपातः ॥ संबधो यस्येति नोका
दिके जन्मवाच्यं ॥ अत्र बुधात् भ्रुकस्पचतुर्थगत्वा संभवान् चतुर्थगो गुरुर्जेयः ॥ ॥ उक्ते च समुद्रजातके ॥
पूरार्णोऽसौ स्वर्गं गच्छेत्तु चतुर्थगते इति ॥ अथवा जललभे सप्तमगे न्यौ नोकायां तन्मवाच्यं ॥ एषि ककुलीरलभे सो
रचंद्रे क्षिते त्ववरो भवति प्रसवस्त्रीणां वदंति यवना सह मणित्येः ॥ अथर्वे गते रविजे जलज विष्णे कीडाद्याने व
धे क्षिते प्रसवः ॥ रविणा देवगारे तथो रवरे वैव चंद्रेण ॥ आरण्यभवनलभे गिरिवनदुर्गतिथानरविलभे
रुधिरक्षिते श्मशाने शिथिले कतिलये च सोम्यै न ॥ सूर्ये क्षिते गोतृपदेवतालये भुक्ते नुजाभ्यां रमणीयदशे ॥

हो. र. पू
२४

सुरेन्द्रदृष्टेदिनवह्निहोत्रेनरोदयेसंप्रवरंतिस्मृतिम्॥ अत्रैभोमारिदृष्टेभमशानादौ जन्मवाच्यम्॥ ॥ उक्तं च समुद्रजा
तके॥ पुंलग्नगंगयमंपपेदकादिश्वेत्यगोकुले॥ वरेभमशानेक्षितेच गृहेवह्निगृहेचरे॥ जायात्रिकोरासंस्थेः
रिशनंरवर्जितः प्रभवः॥ दशमचतुर्थेपिगतेः सोम्यैः संपत्तयो बहुलाः॥ केशो मातुः कुरेर्वध्वस्तगतेः शशांकयु
क्तैर्वा॥ वंदात्सप्रमराशोपापामरणायनिर्दिष्टाः॥ वंदाद्दशमेमानुर्मरणां करोतिपापयुतः॥ भुक्ता त्वं यमभ
वनेसौरियुतोवाथवाहसुः॥ कुजसौरयोस्त्रिकोरोचन्द्रेस्तगतेवसज्यतेमात्रा॥ दृष्टेभुंरेदुगुरुणामुखान्वि
तोर्धर्षजीविवाः॥ अगैकराशिगयोभोभिशान्योर्योगो ज्ञेयः॥ ॥ उक्तं च समुद्रजातके॥ एकस्या क्वारयोः
कोरोचंद्रेस्तेत्यज्यतेवया इति॥ ॥ वन्द्यात्रिकोराशोरविजोमातुर्वधंदिशतिरत्रि॥ भुक्ता तथैवदिवसेभोमः पा
पेन संदृष्टः॥ म्रियतेपापेर्दृष्टेशशिनिलग्नैकुजेस्तगत्यक्तः॥ लग्नेस्तलाभगतयोर्वसुधासुतमन्दयोरेवम्॥
अत्रलौभस्थेवन्द्रेपापेर्दृष्टेसप्तमेकादशस्थयोर्भोमशान्योर्मात्रात्यक्तो म्रियते॥ ॥ उक्तं च सूर्यजातके॥ ल
ग्नैर्लोपापसंदृष्टेवसुधासुतमन्दयोः॥ लाभस्तसंस्थयोर्वालोमात्रात्यक्तो विनश्यति॥ पश्यति सोम्यो
वलवान्पादगुक्तातितादृशो जातमः॥ भुभपापग्रहदृष्टेपरैर्गृहीतोपि सोम्रियते॥ पूर्वोक्तयोगद्वयेव
न्देसवलेभुभग्रहदृष्टेतादृग्वाहणादिवर्णोमात्रात्येवा लंगुह्नातिः॥ उक्तं च सोमजातके॥ मातुसंयक्त

लग्नस्थः

कं१

श्रीरामः

२४

योगेषु वन्द्यपतिः यः शुभः । ग्रहवर्गसमो बालं गृह्णाति निरयं नरः । शुभपापदृष्टे वन्दे परहस्तगोपि म्रियत इति । स
कोशावस्थितयो र्यमारयोत्पज्यते मात्राः । सर्वेष्वेतेषु यदा योगेषु शशी सुरेज्यसं दृष्टः । भवति तदा दीर्घायुः परहस्त
गतोपि सर्ववर्णेषु । लग्नात्स तमभवने भौमे रविपुत्रवीक्षितेति जभम् । यादृक्पश्येत्सौम्यस्तुल्यगुणं शुभं समाधा
ते । पितृजननीसादृश्यं रवेः शशांकस्य बलयोगात् । सिंहजगोभि रूदये सूर्यो नालेन वीक्षितो जंतुः । लग्ने कुजेथसोरे रा
श्यं शसमानगान्त्रेव । राश्यं शीति । राशिर्लगतं यत्र यदा शिनवांशस्योदयो भवति सराशिः कालपुरुषस्य यस्मिन्ने
जं व्यवस्थितस्मिन्ने गेनास्ति विष्टे तद्व्यर्थः । सूर्यश्चतुष्पादस्थः शेषाद्विवाही रसं स्थिता वलिनः । कोशावेष्टितवे
होयमलोखलुसं प्रसूयेते ॥ ॥ गर्गः । भौमे दृष्ट्वा शगे वन्दे सौम्ये रायधनस्थितेः । सर्वस्तद्वेष्टितस्तद्व्यापल
ने विनिर्दिशेत् ॥ ॥ अथ जारजातकयोगा हो रामकरन्दे । लग्ने पश्येन्नेव वंदं वजीवः सूर्योपेतं शीतरश्मिं च
यदा । सार्के वंदे पापशुक्लं थवा स्यान्निःसंदिग्धं जारजातस्य जन्म । अत्र सूर्येन्दु एकत्र पृथक्स्थो वा पाप
शुक्लो गुरुणान दृष्टो जारजातकरावितुक्तं भुक् जातके ॥ ॥ न पश्यति गुरुश्चंद्रं लग्ने वा परजातकः । सार्केन्दु
नेक्षते जीवः सूर्येन्दुपापसंयुतो । एकस्थो वा पृथक्स्थो वा नेक्षितो गुरुणा तथेति । योगान्तरमाह गुरुणा कारः ॥
नीचस्थिताश्चन्द्रदिवाकरे ज्याः कुर्वन्त्यभीजन्मनि जातम् । लग्ने थवासूर्यसितेन दृष्टः सौम्याश्च भुक्नोदय
शीतभासः । तिथिवा सार्धयोगेन जारजातकयोगमाह । तातमिश्रः । स्वातो द्वितीया रविवारयोगे सोमात्मजे स

हो. र. पू.
३५

प्रमिरेवतीषु स्याद्वा दृशी वा सवमंदवारे जारेण जातं प्रवदंति बालम् ॥ नवमस्थो गुरु र्यत्र धने चंदोर्क
मंडले ॥ अन्य जातः सविज्ञेयो योगे स्मिन्पतति ध्रुवं ॥ चंदारभानवः षष्ठा गुरुः पंचमगो यद्वि ॥ योगे स्मि
न्नात्र संदेहश्चान्य जातः स उच्यते इति ॥ ॥ जातको नभे ॥ अर्यसौ भे स्याद्विवा सशसुमी विष्णो चतुर्थी
गुरु वा सरंच ॥ हिवुध्रभे भो म हि न चतुर्थी स्याज्जार जातस्य च जन्म काले ॥ दिनां ते च तिथि प्रांते लघु प्रांते च म
तिसु ॥ वार स्यांते च यो जातः सौम्य जातः प्रकीर्तितः ॥ लग्न पार्ष्ण संयोगो द्वितीया दृशी यदि ॥ सप्तमी
यार्क मंदारे जारेण जायते ध्रुवम् ॥ ॥ अत्रापवादमाह ॥ गार्गिः ॥ गुरुक्षेत्र गते वन्दे तद्युक्ते वा न्यराशिगे तद्देष्का
रो तद्देशे वा न परै जात इष्यते ॥ ॥ भुक जातके सौम्य राशं शंभे पि चंद्रे जार जातयोगा पवादः ॥ सौम्य राशं श
जे चंद्रे गुरु राशं शंभे पि वा ॥ जार जातस्य योगे पि न परै जात इष्यते ॥ ॥ अथार्क लग्न द्वादशं शवशे नदी
ष शानमुक्तं गार्ग्येण ॥ लग्नस्य प्रथमे भागे सूर्ये प्राचां प्रदीपकः ॥ द्वितीये च तृतीये च भवे दीशानको रा
गः ॥ चतुर्थे चोत्तरे वा यो कोणे पंचम षष्ठ्युगे ॥ सप्तमे पश्चिमायां च नैऋत्यां नवमे षष्ठमे ॥ दशमे चैव दक्षिणा
स्यां अग्निकोणे च दीपकः ॥ द्वादशे कादशे प्रोक्तो दीप भाव स्वयं भुव ॥ अन्य चतत्रैव ॥ वरे लग्ने करे दीपः स्थिरे
तत्रैव संस्थितः ॥ द्विस्वभावे तथा लग्ने करेण परिवर्तितः ॥ देष्काणे प्रथमे चन्द्रे दीपः ॥ सूर्यो द्वितीयके ॥ अर्द्ध

राम ४
३५

लोहिते तैलेन हीनो दीपस्तृतीयके इति ॥ ॥ सा एव बल्याः । चंद्रपूर्णत्वे दीपपूर्णत्वं क्षीणत्वे तैलक्षयत्वमुक्तम् । न तद्यु-
क्तिः सहम् । यतोऽमावास्यायां सर्वस्यांधकारे जन्मसंभवस्यात् । जन्मसमये पूर्णवन्दे दीपस्य परिपूर्णात्वात् ।
वर्तिवर्णस्तु लग्नराशि वर्णसदृश एव वाच्यः । लग्नभुक्तानुमानेन दग्धवर्तिर्विनिर्दिश्यते । तनुस्थानगतश्चंद्रो-
प्यष्टमस्थोऽथदा भवेत् । बालस्य जन्मसमये दीपस्य परिपूर्णात् । लग्नस्थोऽत्र वर्णो निर्दिष्टस्तेन वर्तिरादेश्येति
मणिः । थोक्तसा एव बल्याम् ॥ ॥ बलवति सूर्ये दृष्टे बहु प्रदीपान् वदेत् कुपुत्रेण । अन्ये र्मथ गतवीर्यैः सूतो ज्योतिस्तु-
लो भवति । भो मार्क एहि ते रस्य ग्रहेर्वलहीनैः सूतो तरो ज्योतिरिति वृत्तिपेडा कृतः । सोरांशे थ जलांशे वदोऽर्क-
जसंभुतो थवाहिबुके । तदृष्टे वा कुर्यात्तमसि प्रसवं न संदेहः । एतेषां योगानां च बलवति सूर्ये दृष्ट इत्ययं योगो-
पवादकः । यदि वा एतेषु चंद्रो रवि दृष्टस्तदाप्यपवादकः । तथा च यवने श्वरः । सोरांशकस्थे राशिनि प्रलग्ने जले ज-
लक्षोऽंशकमिश्रिते वा । स्वांशस्थिते सोरविलोकि ते वा जातस्तमि श्वे यदि नार्क दृष्टः ॥ ॥ अथ गृहस्वरूपं हो एम-
करन्दे । जीर्णकाष्ठयुतं रवोऽंशधरे स्थान् तनं मंदिरं दग्धं वा सृजिभूरिशिल्वि विहितं सोम्ये दृढं वा क्यतो । का-
तं वित्रयुतं नवं भृगुमुते जीर्णं भवेत्सूर्यजे द्वारं केन्द्रगता दधाति बलिनी लग्नर्क्षतो वा वदेत् । विशेषो हो एमकरन्दे ।
एकद्वारं स्थिरं शोतुं द्वारद्वयं भवेत् । चरांशे च बहु द्वारं सूर्यिका संभवे वदेत् । पूर्ववत्प्रयायः । श्रव्यादिग्र-
हमभ्येयः सर्वापेक्षया प्रबलस्तादृशं सूर्यिका गृहं च वक्तव्यम् । बलिनि चन्द्रे भुक्तपक्ष उपलिप्तं सूर्यिका गृ-

विशेषमाह द्रव्यवशात् संशयां केन मुद्रा संभवमनोत्तरं पवित्रधान्वितं च। शस्त्रयुक्तं मणिकुंडिमन्वितं च। भूमेन दग्धं स्वनाशकस्ये परांशकस्येऽपि थिलस्वभावं। कुरैः सु
 सोप्येक्षिते वाधनभास्युक्तं सूर्ये विविक्तं बहुभेदिकापैः प्रभासमेतत्तदभिमिकं वा एकत्र स्पृशेत् परवशी र्णापापोक्षिते वातपनस्वभावं बुधेन वीकं बहुवंशयुक्तं यदा हतं भूस्थिना छिमेव। भुविः प्रगल्भे
 विवर्तयं प्रभासमेतत्। जीवेन नावा विधत्तं युक्तं मुद्रास्थलं वृष्यं इत्याद्यं विज्ञानं कलध्वजवस्त्रसंघेः प्रसूतितं धानुरसैर्विशाले। स्वभावस्य सुविधलोके धनो रमं स्फाटिककोवनाद्युक्तं

लो-१-५
 २६

गृहं वक्तव्यम्। तथा कथं वक्तव्यम्। संवर्द्धता यन्मसोपलिप्तमिति। गृहद्वारनिर्णयमाह। द्वारमिति। जन्मकालेयः केन्द्रस्थो गृहं
 हो भवति तस्य यादिकृतदभिमुखं द्वारं वक्तव्यम्। यदि केन्द्रे भूयांशस्तदा तन्मध्ये यौवलीतदभिमुखं द्वारम्। यदि वके
 न्देन कोपि गृहस्तदा लग्नराशिदिगभिमुखं द्वारं वक्तव्यम्। उत्पलस्तु लग्ने यो द्विरसांशस्तदभिमुखं स्मृतिका द्वार
 मिति मणित्योक्तेः संवा एदित्वेन नुभूतत्वाच्च। लग्ने यदा शिवा दशांशस्तदा शिदिगभिमुखं द्वारं वक्तव्यमित्याह।
 सारवत्यां प्रसवलग्नवशादेव गृहद्वारमुक्तम्। वासगृहो ध्यानगतं द्वारं दिक्पालकादलोपेतात्। भवनगृहसंयोगेः
 प्रतिवेशमविंशनीयास्तु। देवालयां वुपावककोशविहाय घवस्करस्थानम्। निद्रा गृहं वभास्करशशिकुजगु
 रुभार्गवार्किधयोगात्॥ ॥ अथ समस्तवस्तुनिष्ठप्रस्मृतिका गृहप्रस्मृतिनिर्णयार्थमाह। वराहः। मेषकुलीरितु
 लालिघटेः प्रागुत्तरतो गुरुसौम्यगृहेषु। पश्चिमतश्च वृषेणानिवासो दक्षिणभागको मृगसिंहो। तस्मिन्नेव
 सुतिका गृहे कस्मिन्देशे शयनमिति ज्ञानार्थमाह। दोहो क्रमाक्रियमुखाः खलुराशयः स्युः प्राच्यादितो द्वितन
 वश्च विदिक्षुगे हे। शय्यासुतद्वदिह षट्त्रिंशत्पादां भगं खले भवति वावनतिर्द्विदेहेः। अयं भावः। क्रियमुखा
 मेषादयो राशयः क्रमेण दिशां शेयाः। तद्यथा मेष एषो पूर्वस्थाः मिथुनश्चाग्रेयाः कर्कसिंहो दक्षिणस्यामित्या
 दि। तथा वलग्नराशिर्द्यदि भागे भवति तद्विभागे शयनं वक्तव्यम्। शय्यास्थितिः। तद्वद्वास्तुवत् शय्यापीति वदेत्।
 परंतु लग्नतात्पर्यं त्रिंशत्पादाः प्रकल्प्याः। तथा च। येन लग्नेन प्रसवस्तद्विदिश शय्यायां शिरः। तथा

कं यद्विपापदृष्टे
 पुनर्यैः समेतो वि
 विशालं सुविम
 किं मां विविन
 स्तुपं प्रवृत्तिभु
 के। जीर्णं कुर्वन्ने
 यन्मृगं प्रवृत्तिभु
 नुमुने किलाथ
 भवेद्गृहं कंठकसं
 प्रयुक्तं रोडं करा
 लां वल्लनं वलाय
 अंशाधिनाये स्वन
 वांशसंस्थे मित्रां
 शगे सोप्ये स्वनेश
 केवा। परांशकस्य
 त्वनिशी र्णा मुक्तं मि
 ओश केभिः प्रामि
 तिपुवंति। १

श्रीरामः
 २६

२ विनयवर्गः अथः ॥ १ ॥ स्वोऽत्रिकोऽभिषेकस्थः पापो भवति नरानां भुभक्तकरः हिः स्वभावराशयोऽपि यद्विभक्तमिधुतद्वृत्तान् भवति नरे वने ॥
 ३ उक्तं च जातकदितामरोगे ॥ ॥ कूरैः स्वादुमवातः सोऽत्रादिगने न विवायः ॥ स्वस्वामिसौम्यदृष्टेर्दिशरेर्नो विनयवर्गः ॥ ३ ॥

तृतीयः खड्गायादक्षिणः पादः द्वादशो वामः षष्ठसुपश्चादक्षिणः नवमो वाम इत्यर्थः प्रयोजनमाह भंगः खले गि
 ति ॥ यत्र पापग्रहस्तत्र तत्सदृश उपघातो वक्तव्यः यत्र वद्विस्वभावराशयस्तत्र विनयतत्त्वमित्युत्पलो व्याख्या
 तः ॥ ॥ सारावल्याम् ॥ खड्गास्थितिभवनद्युतिविहगसमानितत्र विहानि आभरणानि विविद्याः शुभदृष्टि
 कृतानि देवज्ञः नीचस्थे भूरायनं चन्द्रेष्वथवा सुखे विलम्बे वा खोत्रे दशमे जीवे द्वित्रिवतुर्भूमिके गृहे
 प्रसवः ॥ मंदर्शां शोशालं चतुर्थदशमास्थितैः सौम्यैः ॥ ॥ वराहेण तु धनुर्ध्रिं त्रिशालं द्विशालं मन्त्रेषु इत्यु
 क्तम् ॥ दिग्भागा राशि मंडलकेन्द्रेषु खगेषु तच्छाला ॥ ऋषभगृहयवलवर्गे गृहं शालं त्रिशालं च वालस्या
 म् ॥ ॥ अन्तरिक्षादि के जन्मज्ञानमुक्तं होरा प्रदीपे ॥ धनुर्मीने च कन्यायां मिथुने च विशेषतः ॥ अन्तरिक्षे
 भवे जन्मशेषे भूमे विनिर्दिशेत् ॥ ॥ जन्मसमये वालस्य रोदनज्ञानमुक्तं तत्रैव ॥ मिषत्रये धनुः सिंहे वालो
 ध्यैः खलु रोदिति ॥ अर्धशदेन मकरे कन्यायां कुंभके तथा ॥ तुलालिमीने रुदनमल्पं च विरकालतः ॥ लग्नव
 द्मसोर्मध्ये वा व्यंवलविवेकै इति ॥ ॥ अथ वालस्य गौरवर्णादि ज्ञानं जन्म प्रदीपे ॥ जीवे नु भूमि पुत्राणां दे
 श्कारो गौरवर्णात् ॥ कृत्स्नत्वं मन्देष्कारो शेषे वै विमिश्रिता ॥ वर्णात्कैतिकुलदेशानुमानतो ज्ञेय इति ॥
 अथोपस्थितिज्ञानम् ॥ सारावल्याम् ॥ राशिलग्नविबरयुक्ता ग्रह तुल्याः स्तुतिकाश्च वक्तव्याः ॥ अनुदितवक्रार्द्धयुते
 रतर्वाहिरन्यथा त्वेके ॥ लक्षणरूपविभूषणयोगस्तासां भूयो गीतः ॥ कूरैर्विद्वद्देहा लक्षणहीनाश्च रोद्रमलिनाः

सचले ५

जा. ३

हो. १. ५.
२१

अथ मिश्रामध्यमरूपावलसहितैः सर्वमेतदवधार्यम् । अत्र लग्नमारभ्य शशिपर्यंतं गणनाकर्तव्या । तदंतर्वर्तिनो ग्रहो
अनुदिने दृश्यवक्रार्द्धे यदि भवन्ति तदा तावत्पुण्यसूतिका गृहमध्ये वक्तव्याः । अथ दृश्यवक्रार्द्धे यदि भवन्ति त
रा गृहद्विर्वाद्याः । लग्नादारभ्य सप्तमपर्यंतं अदृश्यवक्रार्द्धे । अत ऊर्ध्वं दृश्यम् । यदा ह वराहः । शशिलग्नान्त
रसंस्था गृहतुल्या श्योपसूतिका वाच्याः । उदगर्द्धे भ्यंतरगावाद्याश्चक्रस्य दृश्येर्द्धे ॥ ॥ समुद्रजातके । यावन्तः
शशिलग्नान्तर्गृहास्तत्संज्ञासूतिकाः । उत्तरे मध्यगाद्यामेवाद्यास्तत्संख्यलक्षणाः ॥ ॥ सूर्यजातके । श्यो
योषिः । चन्द्रलग्नान्तरस्थेर्हि ग्रहेर्वाच्याश्च योषितः । मध्ये षड्द्वैवाद्यमाहति । बहुसंमतत्वादयमेव मुख्यः प
क्षः । लग्नगे चन्द्रे विशेषश्चन्द्रिकायाम् । योषितो लग्नगे चन्द्रे तिलसुसूतिको द्रवाहति । अन्ये सक्तः । उदगर्द्ध
स्थेर्ग्रहेर्वाद्याः सूतिकाः पूर्वार्द्धे गृहे मध्यमहति । यदा ह जीवशर्मा । उदयशशि मध्यस्थेर्ग्रहेः स्युस्तपसूतिका
स्तत्र । उदगर्द्धस्थेर्वाद्यादक्षिणगे रंतरे ज्ञेयाहति । लग्ने तदीशयाश्च वाधावावन्तः स्युः खयायिनः । धनस्था व्य
पगा ये च तावती सूतिका वदेत । गृहस्थपितृसूतिका योग्योर्विशेषो ज्ञानप्रकाशोत्तुर्त्येदृश्यासूतिकाः
खेदतुल्या । खेशोखस्थे तत्पितातदुहस्थः । अत्रागुर्दोक्तविधिना द्वित्रिगुणात्वं विज्ञेयम् । अत्र च
इतलग्नमध्ये गृहाभावे एते योगा विचार्याः । जन्मलग्नवशादुपसूतिका ज्ञानमुक्तेर्ग्रथान्तरे । माने मेघेभ
वेदेका १ चतस्रो ४ दृष्टकुंभयोः । कन्यकायां तु लेसत्त ७ वाराणां धनुषिकर्कटे । अन्यलग्ने भवेति स्म ३ सूति

श्रीरामः
२१

इंद्रपुत्रे धनस्थो धदादशोच निशापतो ॥ सूर्यपुत्रे पिलमेवातो बालः षडंगुलः ॥ नवमे भरमिपुत्रश्च ययोगे जीवेत्पुत्रयोः ॥ केडस्थाने यदा
सूर्यो जातो बालः षडंगुलः ॥ ७

कायाः प्रमाणाकम् ॥ अथ राजादिगृहे बहुस्त्रीसंभवे लग्नवशेनोपसृतिका ज्ञानम् ॥ खनन्दा १० मेघतुल्यो स्त्रिय नन्दा १३
रघुकन्ययोः ॥ सप्तमागा ८७ स्त्रिय नन्दा १३ श्वश्रोक्ता मिथुनसिंहयोः ॥ नन्दांका २२ कर्कभागा योर्विज्ञेयाः सृतिकाः स्त्रियः
बहुस्त्रीसंभवे वा व्यानृपादीनां गृहे बुधैरिति ॥ १ अत्र विशेषो जातकोत्तमे ॥ युग्मां युग्मविलग्नस्य वशात्प्रसवकारि
णी ॥ विधवा सधवा लेशाः क्रमात्खलु विवर्क्षणेः ॥ लग्नादष्टमगः पापः पापादष्टमगः शशी ॥ उपसृतिभवे दंडारंडावैव
सृतिका ॥ पंचमे सूर्यपुत्रश्च शशिभुक्तेभ्यः कर्मगो ॥ तत्रैका कन्यका ज्ञेया शिशोर्जमनि निश्चितम् ॥ चतुर्थस्थाने गश्वं
श्चतुर्थस्थाने गोबुधः ॥ तत्काले जात बालस्तु द्विक्कां प्रकुरुते तदा ॥ एकः पापो यदा लग्ने पापाश्चैव रसातले ॥ ज्ञेयो
नालां कितो वालो लभुनेनां कितो पिवा ॥ १ अत्र ॥ अजवृषमिथुनकुलीशः पंचमनवमेः सहेन्द्राद्यादिना वा
लशिरोदिग्ज्ञानम् ॥ सबलग्नोत्तरसभोजनानंतरं मातुः प्रसवोपि वा व्यतिविशेषः ॥ पितृमातृभुभाभुभा
ज्ञानमुक्तम् ॥ सारावल्याम् ॥ क्षीरोशशिनिवपापे माता म्रियते पिता तद्वत् ॥ वलिभिर्दृष्टे मिश्रे व्याधिः सोम्यैः भुभ
भवति ॥ विपुलविमलमूर्तिः स्वोच्चगोवा स्ववर्गे गुरुसितयुत इन्दुर्वोधनेनाथदृष्टः ॥ अतिभुभफलदाता पंचमे वापि
भावे पितुरपि खलु तद्वद्भास्करः सर्वदेव ॥ ॥ जातकसर्वस्वे ॥ चंद्राच्चिकोरागे सूर्यमातुलो म्रियते ध्रुवम् ॥ कुजेचि
कोरागे भुक्ता मातृमाता भुभेक्षिते ॥ सूर्यो क्रमेण पितृमातृसहोत्पन्नं पुत्राः कलत्रमथ दासजनो विविन्त्यः
॥ कर्मस्थितिश्च शिशुताधिघरा सुखं च प्रोक्ता इति त्वथ जगर्थगते वलेन ॥ ॥ स्वगृहे च चिकोरास्थेः सुखमेवाय

यथोदितम्. एते नीवस्थितैः शत्रु गतैस्तेषां सुखं न हि ॥ शरीरकारादिकं व्रणविह्वलानं तनुभावविशारे निर्लोच्यते ॥
 इति स्तुति का ध्यायः ॥ इति श्रीमद्देवशर्वायः तदा मोदरात्मजबलभद्रविरचिते होशरत्ने राशिग्रहस्वरूपनिर्घो
 कजन्माध्यायः प्रथमः ॥ १ ॥ अथ जन्मनिषिद्धकालाः सशान्तयो लिख्यन्ते ॥ तत्र निषिद्धमभुक्तमूललक्षण
 माह. नारदः. योज्येष्टमूलयोरंतरालप्रहरजः शिशुः अभुक्तमूलजः सार्पमघानक्षयोरपीति. अत्र कश्यपादि
 मुनिसंवादाद्यमेव मुख्यः पक्षः. तथा वकश्यपः. ज्येष्टा तमूलयोरंतरालकालोद्भवः शिशुः अभुक्तमूलजः
 सार्पमघानक्षयोरपीति. अत्र कश्यपादि मुनिसंवादाद्यमेव मुख्यः पक्षः ॥ तथा तयकश्यपः. ज्येष्टा तमूलयोरंतरा
 लकालोद्भवः शिशुः अभुक्तमूलजः सार्पमघानक्षयोरपीति ॥ वशिष्ठोपि. भुजंगपौरंदरपोषाभानांतरद्वय
 भानां यदंतरालं. अभुक्तमूलं प्रहरप्रमाणं तजेत्सुतं तत्र भवं सुतां यः ॥ शौनकोपि. भुजंगपिप्पोरथवेन्दुमूल
 योः पौष्माश्वयोः यापियदंतरालं. अभुक्तमूलं प्रहरप्रमाणं तदुत्थवाल्नं न विलोकयेत्पिता ॥ शाकल्यसंहिता
 यां पितामहोपि. सार्पे दुपौष्मधिरूपं ते योऽंशांशाभसंधयः. तदग्रभेद्यादिमाश्रयापागण्डांत संज्ञया. अजेतत्का
 लोत्पन्नस्य बालस्य त्यागो मुख्यः पक्षस्त्यागाशक्तौ असृवर्षी नंतरं विधिवच्छांतिकं कृत्वा पिता सुखं पश्येत् ॥ उत्तं व
 शौनकेन. अभुक्तमूलं जातानां परित्यागो विधीयते. अदर्शनं कृते वापि सृष्टवर्षी शीयन्ततः. शांतिकं कृत्वा सुखं प
 श्येत्पिता पुत्रस्य निश्चयात् ॥ नारदोपि. अभुक्तमूलजं पुत्रं पुत्रीमपि परित्यजेत्. अथवा द्वाष्टकं तातस्तन्मुखं न

विलोकयेदिति ॥ ॥ अथ मूलाश्लेषा जातस्य वरणावशेन फलमाह ॥ पितामहः ॥ मूलाघंशो पितुर्नाशो द्वितीये मानु
 रेवच ॥ तृतीये धनधान्यादिनाशस्तुर्ये धनागमः ॥ फलंतरे वसार्पक्षे प्रतीपंत्य पारतः ॥ ॥ कन्या जन्मनि मूलचरणा
 फलमाह ॥ शोभकः ॥ मूलस्य प्रथमे पादे पशुपीडा प्रजायते ॥ द्वितीये चरणे जातः सर्वसौख्यप्रदा भवेत् ॥ तृतीयां
 धौ च मूलस्य पितृपक्षा विनाशिनी ॥ चतुर्थ्यां धि प्रजाता स्त्री मातृपक्षस्य कर्त्री ॥ मूले जातो धर्मः पुत्रः कन्या
 कन्या पुत्रवती भवेत् ॥ नारदः ॥ सुतः सुता वा नित्यं भवसुरं हन्ति मूलजाः ॥ तदंतपादयोर्नैव तथा श्लेषाघपादजः ॥ मूलजाभि
 भ्रं हन्ति व्यालजा तु तदंगनाम् ॥ सिंही तदग्रं हन्ति देवं तु द्विदेवजाः ॥ जननं जननी हन्ति भानुमूला हि विह्वलाः ॥
 द्विशा न्यपादौ दुष्टौ तद्वज्रेषु न्यपादौ जाविति ॥ ॥ अथ त्रिविधं गंडांतं श्रीपतिः ॥ यो ह्यस्मिन्नोः सार्पपित्र
 र्क्षयोश्च यच्च ज्येष्ठा मूलयो रंतरालम् ॥ तद्गंडांतं स्याच्चतुर्नाडिकं हि यात्रा जन्मोदाहकाले ध्वनिधूमः ॥ नारदः ॥
 पूर्णो नन्दाख्यो ह्येतिथ्योः संधिर्नाडि द्वयं सप्त ॥ गंडांतं मृत्युदं जन्मयात्रोदाहकतादिषु ॥ कुलीरसिंहयोः कर्क
 षाय यो भीममेषयोः ॥ गंडांतं मंतरालं स्याद्दुष्टिका र्द्धमृतिप्रदम् ॥ दिवा जातस्तु पितरं रात्रौ च जननीं तथा ॥ संध्य
 योर्हंति वात्मानं नास्ति गंडो निरामयः ॥ वत्सरस्य पितरं हन्ति मातरं तु त्रिवर्षतः ॥ धनं वर्षद्वये नैव श्वसुरं न ववर्ष
 तः ॥ यवनः ॥ सर्वेषां गंडां जातानां परित्यागो विधीयते ॥ वर्जयेद्दर्शनं तावद्वावत्त्वशमासिकं भवेत् ॥ अथेषा

रे ४ अ
 म ४ म
 न्ये ४ म

हो ५५

२९

मपवादमाह। गगः। रविभुक्ताश्विनीसोम्यादित्यहस्तादिकत्रयम्। मैत्रं वरेवती ज्येष्ठा तदामूलं न दोषकृतं। वादरायणः।
मूलसार्पादिजं दुष्टं स्यादपश्यतिलग्नपे। स क्रूरे ङेचविवले शुभदृष्टि विवर्जिते। वशिष्ठः। मूलाद्यपादो यदि रात्रि
भागे तदात्मजो नास्ति पितुर्विनाशः। द्वितीयपादो दिनगो यदि स्यान्तमातुरः। त्रयोपितदास्ति दोषः। पितामहः। नक्ष
त्रतिथिगंडांतं नास्तीन्दो बलशालिनि। तथैव लग्नगंडांतं नास्ति जीवे वलान्विते। वशिष्ठः। गंडांतदोषम
मखिलं मूहूर्तोभिजिदाहुयः। हंतितदन्मगव्याधः पक्षि संघमिवाखिलम्। अथ के श्चिन्मूलवृत्तः। ज
घार्णावे। मूलं स्तंभं त्ववाशाखापत्रं पुष्पं फलं शिखा। मनयो १ श्लो ८ दिशो १० रुद्रा ११ सूर्या १२ पंचा ५ धियो
३४ ग्नयः ३। मूले तु ९ मूलनाशस्यास्तंभे १५ वंशविनाशनं। त्वविश्वमातुर्भवे स्तेशः शाखायां ३६ मातुल
स्यच। पत्रे ४८ राज्ञं विजानीयात्पुष्पे ५३ मंत्रिपदं स्मृतम्। फले ५१ वविपुला लक्ष्मीः शिखायां ६० मल्यजी
वितम्। अथ मूलपुरुषस्याङ्गैः घटिका न्यासस्तत्रैव। मूलस्य घटिका न्यासो मूर्द्धि पंच ५ नृपो भवेत्
मुखे सप्त १२ मतिः पित्रोः स्कंधे वेदा १६ महाबलः। बाहौ रथो २४ वली पारणो स्ति श्रो ३१ हत्या न्वितो भवेत्
दिश्वेरा ३६ भूपमं त्रीनाभो द्वौ ३८ अहं विद्महे। गुह्ये दशा ४८ तिकामी स्याज्जानुनोः घण्ट ५४ महामतिः
पादयोः घण्ट ६० तिस्तस्येत्पुक्तवान्कमलासनशतिः। अथ मूलोद्भूतकन्यायाः फलार्थं मूलाङ्गवि
भागस्तत्रैव। वतस्तो ४ नाडिके ऋषिर्कुर्वन्ति पशुनाशनं। मुखे षट् ६ धनहानिः स्यात्कंठे पंच ५ धनाग

श्रीः

२९

म॥ कोटिल्लं हृदये पंच ५ बाहोर्विनागमंततः॥ वेदाः ४ पारंपोदया धर्मवेदा ४ गुह्येति कामिनी॥ ज्येष्ठमातुलनाश
अजंघयो र्गुग्मनाडिकाः॥ ज्येष्ठमातुविनाशश्चतस्रो ४ जानुयुग्मके॥ पादयोर्दशनाद्य १० अतत्र वैद्यमादि
शेत्॥ शीतमूलप्रमृताया मुनिभिः फलमीरितं॥ ॥ अथाश्लेषाजातयोः पुत्रकन्ययो रंगविभागेन फलं तजैव॥
मूर्द्धि पंच ५ मुराज्याप्रिर्मुखे सप्त ७ पितृक्षयः॥ नेत्रे द्वे २ जननीनां शो ग्रीवायां त्रि सुलंपठः॥ स्कंधे वेदा ४ गुरोर्भक्ति
हस्तेऽष्टौ ८ वली भवेत्॥ हृदये कादशभिः ११ आत्मघाती सं जायते नरः॥ त्रिभिर्हृत्तु भोममः षड्भिर्हृत्तु रेन ६ तपो
धनः॥ पादे पंच ५ धनं हंति सार्पादित फलं क्रमात्॥ ॥ अथाश्लेषाहृदो पितृजैवोक्तः॥ फलं पुष्पं हलं शाखा त्वग्लतां क
दम्बवय॥ सार्पा वल्गा दशा १० क्षां ५ क ८ स्वर ७ विश्वा १३ र्क १२ सागरा ४॥ नाडिका सा इवेवाले फलं ज्ञेयं यथाक्रमं॥
श्रीः श्रीराजभयं हानिर्मातृपीडात्मसंक्षयश्चि॥ अयं विभागेन क्षत्रस्य षड्विंश द्वादिकात्मकत्वे ज्ञेयं॥ नृणा
धिकत्वे त्रैराशिकं मूले॥ ॥ मूलवासो ज्योतिर्यार्शवे॥ मार्गपालु नवैशाख ज्येष्ठे मूलं रसातले॥ आवशोका
तिके त्रैत्रे पोषे मूलं वभूतले॥ आश्लेया श्विने भाद्रि माघे मूलं दिवि स्थितं॥ स्वर्गे मूलं भवेद्वा ज्यं पाताले
यधनागमः॥ मर्त्यलोके यदा मूलं तदा विघ्ना विनिरुद्धोत्॥ अत्रोक्ते सुमूला श्लेषा विचारितुं भुभ फलाधिक्ये
नावृत्तपकत्वादशुक्ते न शान्तिर्न विधेया॥ दुष्ट फलाधिक्ये सर्वैः शान्तिर्विधेया॥ शक्तेन तु सर्वत्र शान्तिर्विधेये

होर ५
३०

तु

निगुरुवरणाः शांतौ कालत्रयमाह । वसिष्ठः शास्त्रोक्तरीत्या खलु स्तुतं कांते तृतीयेऽप्यथ बत्सरांते ॥ ॥ गार्गः ॥ मा
तृगंडे सुते जाते सुतकांते विवक्षणाः ॥ कुर्याच्छांतिं तद्वद्वेवात हो यस्यापनुजये ॥ शिशुस्तु ॥ सर्वत्रापियन्नस्य
त्रेजन्मतन्मक्षत्रेशांतिरिति व्यवहरन्ति ॥ ॥ अथ शांतयो लिख्यन्ते ॥ तत्र प्रथमं मूलशांतिरुच्यते ॥ ॥ शौनके
उवाच ॥ ॥ अथातः संप्रवक्ष्यामि मूलजातहिताय च ॥ मात्रापि गोर्धनस्यापि कुले स्यात्सहिताय च ॥ जात
स्य दादशा हेतुजन्मर्क्षे वा भूभेदिने ॥ मासासृके वा मतिमान् कुर्याद्वा शांतिमादरात् ॥ अजमूले दादशा ह
जन्मर्क्षे योर्मध्ये भूभयोगाधिक्ये तत्र शांतिः कर्तव्या ॥ अभुक्तमूलोत्पन्नस्य समासृके शांतिरितिकालव्यव
स्था ॥ ॥ वसिष्ठः ॥ सुसमेपुण्यदेशे मंडपं कारयेद्बुधः ॥ ऐशान्यामथ वा प्राच्यामुदीच्यां दिशि कल्पयेत्त
मंडपं वाष्टभिर्हस्तेऽश्वतुर्भिर्वा समंततः ॥ चतुर्द्वारेः समायुक्तं तोरणाद्यैरलेकतम ॥ पिष्टेन कल्पयेत्स
र्वतथा गोमयमंडले ॥ कुंडं वा तद्वहिं कुर्याद्बुधोक्तमार्गतः ॥ रोचना कुंकुमं शंखो गजदंतश्च गुग्गुलुः
पंचाश्रुतं पंचगव्यं पंचत्वक्पल्लवानिव ॥ पुंड्रं वरवंटाश्च धानं क्षौद्रं कलपः प्लवः ॥ शतोषधी मूलशं
खन वरतानि मृत्तिकाः ॥ यां फल्गुनीति मंत्रेण मृत्तिका दीप्तिमाहरेत् ॥ गेजाश्च रथं वल्मीकं संगमस्थान
संभवाः ॥ हृद्गेराजं नगरं च रतश्चाष्टमृत्तिकाः ॥ ॥ शतोषधी मूलानि वसिष्ठसंहितायाम् ॥ ॥ श्रीकृ

श्रीः
३०

क्षारविल्वरखदिरत्रिविधुकान्ताः ४ पुनर्नवाधादेवदारु ५ जटामोसि ६ सहदेवी ७ मुरारिवा १० फलिनी ११ व
 कुलो १२ जाति १३ वला १४ मांजिष्ट १५ संज्ञकाः १६ वट १७ लक्ष्मा १८ नीवार १९ खदिर २० मल्लिका २१ जूना २२
 मद्यन्ति २३ महाजाति २४ निंबो २५ शीर २६ हरिद्रकाः २७ सर्पाक्षी २८ तुलसी २९ सेद्रा ३० कुंती ३१ दाडिम ३२ चंप
 का ३३ मातुलुंग ३४ जपारक्ता ३५ कर्णिकारी ३६ रोरा ३७ कांचना ३८ सेवंसी ३९ पनस ४० द्राक्षा ४१ विश्वा
 क्षी ४२ श्वेतसर्षपाः ४३ राजीव ४४ कुन्द ४५ मुकुटा ४६ नीलोत्पल ४७ करंजका ४८ पुन्नाग ४९ चन्दन ५० दोणा ५१ मे
 दारोपरहेमदुग्धिका ५२ रक्तचन्दन ५३ जंवीर ५४ शतावरी ५५ कथिका ५६ गृहमल्लिका ५७ शम्प ५८ रक्त
 सिन्दुवार ५९ रक्तधत्त ६० राडिमा ६१ अपामार्गेक्ष ६२ पालाश ६३ हत्ती ६४ करवीरकाः ६५ चं
 डावर्त्ता ७० कुवेराक्षी ७१ पाटला ७२ हेमपूरिका ७३ शिरीष ७४ मूलका ७५ शोक ७६ रक्तागति ७७ कपित्थ
 काः ७८ वंधूक ७९ भृंगराजाख्य ८० कृष्णवी ८१ माधवी ८२ लता ८३ वातुर्भाजो ८४ वह्निशिखा ८५ कुटजो ८६
 मधु ८७ विंवकः ८८ तमालश्च ८९ भरुघ्वा ९० रूपध्याख्या ९१ वक्रमर्दनी ९२ वाकुली ९३ शाल्मली ९४ मो
 डी ९५ शल्ली ९६ खर्ष ९७ पयेलिका ९८ महारवर्जिका ९९ नारीकेलारव्य १०० सेरातदुमाः ॥ एषां मूलानि सर्वा
 णि निक्षिपेत्फलशोदके ॥ एषामभातुदशसर्वोषधः प्रकीर्त्तिताः ॥ कुष्ठमांसीहरिद्रं मुरारौलेयचन्दनम् ॥ ववा
 चंपकमुस्ताश्च सर्वोषधोद्देशे बहिः ॥ विष्णुकान्ता सहदेवी तुलसी च शतावरी ॥ मूलानि तानि गृहीयाद्दशभावे विष्णो

घतश्चिः। तिलमाषयवत्रीहिगोधूमानिप्रियंगवः। वणकैः सहिताः सप्तसद्दीप्तानिवसर्वदा॥ माणिक्यंविद्रुमंमुक्ताफलवै
 दूर्यनीलकमः॥ वज्रगासुतमकंमुष्णरागोगोमेदसंज्ञकः। नवरत्नमिदं प्रोक्तमभावेपंचरत्नकं। वज्रंमौक्तिकवैदूर्यपुष्प
 एगेन्दुनीलकमः। पंचरत्नमिदं भूतैः कुंभेषुनिःक्षिपेत्। सुवर्णेनप्रमाणेनतद्वर्द्धयेन्नवापुनः। निष्कृतिप्रतिमां कु
 र्याद्विज्ञायाविवर्जितः। अत्रविशेषशोक्तः। पलमानेनतर्द्धेनपादेनाथस्वशक्तितः। नक्षत्रदेवतारूपंका
 रयित्वाविवक्षाणः। यद्वा मूल्यं सुवर्णं स्थापयित्वा प्रपूजयेत्। सुवर्णं सर्वदेवतं सर्वदेवात्मकोनलः। सर्वदेवात्मकोवि
 प्रः सर्वदेवमयो हरिरिति। वस्त्राणिघोऽशाष्टौ च शुक्लसूक्ष्मरापतंदितः। ब्राह्मणान्वरयेत्पश्चात्स्वस्तिवाचनपूर्व
 कमः। श्रोत्रियांश्चतुरोष्टौ च द्वादशत्वथघोऽशा। प्रधानाचार्यमेतेषां श्रेष्ठं तत्प्रतिमार्चने। ईशानादिवतुष्कोणेष्ट
 वराणाञ्जलपरितान्। पूर्वोक्तद्रव्यसंयुक्तां स्थापयेद्भक्तवर्णकान्। विप्रान्मृथकृथकुवापिमधुपकादिनाव
 रितः। द्वारेषु जापकानष्टौ द्वौ द्वौ च वरयेत्पुनः। तल्लिंगेर्वासुरोर्मत्रैः शुक्लपुष्पाक्षतादिभिः। तत्तत्कुंभेजलं स्पृष्ट्वा कु
 शकूर्वेर्जपेदिति। रुद्रसूक्तं च भद्राग्नेरान्नो भद्रा इति क्रमात्। पुरुषसूक्तं च तत्सर्वदेवान्धात्वा प्रयत्नतः। गोमूत्रं
 गोमयं क्षीरं दधिसर्पिकुशोदकमः। पंचगव्यमिदं कुंभेक्षिपेद्भजमदाचित्तम्। रजतं कांचनं ताम्रं विद्रुमं तीर्थवारिणः।
 निक्षिपेद्देममूलं च दशाष्टयवनिर्मितम्। देवदारुचैलेयं पद्मं नीलोत्पलं तथा। वालं लोध्रं प्रियंगुं च शतच्छिद्रे घटे
 क्षिपेत्। वंशपात्रोपरि न्यस्तं शतच्छिद्रे घटे स्थितम्। ततश्च निष्कृतिं देवमर्चयेत्पश्चिमा मुखम्। मोषुणस्त्विति मं

प्राणभुक्तवत्प्राक्षतादिभिः मूलरूपं विधातव्यं रपामं कुर्यात्पवाहं नं रवदु विधरं वीथं दिभुजं वरुकागनम् । स्थाप
येत्तं गुह्यं श्वैव वस्त्रगंधादिभिर्यथेत् । वस्त्रं वस्त्रपथे तत्र नैर्ऋते दुः कृतापहम् । तत्र वस्त्रारः कुंभांश्चतुर्दिशुः स्थाप्याः ।
एकः कुंभो रूद्रस्थापनार्थमप्यत्र स्थाप्यः । एकः शतद्विदः कुंभः । तस्मिन् कुंभे देवदाहूरी लोयमित्या
द्यौषधानि । तथा सुवर्णमूलमकादशयवपरिमितं निक्षिप्य तदुपरिवंशादिपात्रं निधाय तदुपरि
वस्त्रं निधाय तत्र निष्कृतिप्रतिमां इन्द्रप्रतिमां जलप्रतिमां सहितां स्थापयेत् । ततः षोडशोपचारैः
पंचोपचारैर्वा पूजयेत् ॥ १७ ॥ कुंभं वरुणैर्नक्षत्रेणापूरयन्तीं मंत्रिते लोयेः प्रोक्षितायां क्षितौ ततः । ततो रूद्रं
सुश्रद्धां रक्तं वस्त्राविवर्जितम् । अक्षमूलं निर्मलं पुरयेन्निर्मलां भसा । आजिघ्रकलशमिति निष्क
लशस्थापनं शुभम् । इमं मे इति मंत्रेणापूरयेत्तीर्थवारिणा ॥ कुंभं वस्त्रगंधाद्यैस्ततः मंत्रैः प्रपूजयेत्
याः कृतिनिरित्येतयाक्षिपेद्द्रव्यौषधादिकम् । वस्त्रावगुंठितं कुर्यात्पुरयेत्तीर्थवारिणा । कूर्बहेमस
मायुक्तं दूतपक्षवसंयुक्तम् । स्वस्तिकोपरिविन्ध्य स्यद्धी रिदूमसपक्षवेः । दोषावही हिश्च निक्षिप्य ईशाने
यनिधापयेत् । पंचरत्नानि निक्षिप्य सर्वोषधिसमान्वितम् । अर्चितं गंधपुष्पाद्यैः श्रीरूद्रं तत्र संजयत् ।
तत्राप्रतिरस्थं सूक्तं शतं रूद्रानुवाककम् । रक्षा मंत्रं तथा पुरयं रक्षोघ्नं वस्य शञ्जयेत् । तत्राप्रतिरथं स
क्तं शतं रूद्रानुवाककम् । त्रिंश्वकं जयेत्सम्यगष्टोत्तरसहस्रकम् ॥ एकवारं तथा जापिष्यावमाने
स्य शोभापेत् । जपस्य पंचकुंभांश्च द्वायं वा तदलाभतः । श्रीरूद्रस्यैककुंभं सर्वसूक्तानि तत्र तु । तथान्यं

हो.र.पू.

३२

पंचकुंभं वपूर्वोक्ते लक्ष्मणोर्ध्वतम् । वतुः प्रसंवरं कुर्यात्पंचवक्त्रं वत इवेत् । वस्त्रावगुंठितं कुर्यात्सुरये तीर्थं वा
रिणा । पंचरत्नसमा युक्तं मास्यध्वसंयुतम् ॥ एतस्मिन्नापि पंचरत्नसप्रमृती काशातमूलं देवदासप्रभ
त्योषधहेममूलानि निःक्षिपेत् ॥ तस्योपरि न्यसेत्पात्रं स्वर्णं वारोप्य मृदमयम् । अङ्गवस्त्रेण संघ्राद्य शात
मूलानि निःक्षिपेत् । कुंभोपरि न्यसेद्दिङ्मूलं नक्षत्रदेवतम् । अधिप्रत्यधिदेवो वदक्षिणोत्तरदेश
योः । अधिदेवं जपेदादौ ज्येष्ठानक्षत्रदेवतम् । एवं प्रत्यधिदेवं वपूर्वोक्तां ढर्षदेवतम् ॥ ॥ अधिदेव
तात्पर्यं वसिष्ठसंहितायाम् । महाकायो वज्रधरो महेन्द्रो गजवाहनः । प्रत्यधिदेवतात्वरूपं तत्रैव ।
जलं वद्धिभुजं पद्महस्तं वंदनलेपितमिति । त्वलिंगोक्तेः त्वमंत्रैश्च प्रधानादिभ्यः पूजयेत् । पंचामृतेन
संस्नाप्य आवाह्यं स सर्वयेत् । उपचारैः षोडशाभिर्यद्वाप्यं यो यदार्चिकैः । रक्तवंदनं गंधाद्यैः पुष्पैः कृष्ण
सितादिभिः । मेषभृगादिधूपैश्च घृतादिघैस्तथैव च । सुराद्योलिकमांसाद्यैर्नैवेद्यैर्भोजनादिभिः । म
त्स्यमांससुरादीनि ब्राह्मणानां विवर्जयेत् । सुरास्थाने प्रदातव्यं क्षीरं सेंधवमिश्रितम् । पायसं लवणं
येतम् । मांसस्थाने प्रकल्पयेत् । उक्तं गंधाद्यलाभे तु यथा लाभं समवयेत् । पुष्पांतं तु समभ्यर्च्य होमं
कुर्याद्यद्योदितम् । निर्वापक्षेपरादीनि यरोः कुर्याद्यथाविधि । त्रिविर्गृहीत्वा विधिवन्नेष्टयेत् व
क्त्रं वाहनेत् ॥ अत्र वसिष्ठेन विज्ञेयो मिहितः । मूलं प्रजामिति मंत्रं ह्यस्य करावक्त्रं चिन्मिर्त्तति देव

श्रीः

३२

ताञ्चनुष्टुप्कन्दः। मूलायस्वाहा। प्रजापतये स्वाहे पुप होममंत्रौ। पलाशसमिदाज्येन वरुणाष्टसह
स्रकम्। अथवाष्टोत्तरशतमृष्येकं जुहुयात्ततः। मूलं प्रजामित्यष्टभिर्वीकैर्मंत्रद्वयेन वः। सावि
त्रसोम्यनेर्ऋत्यमंत्र्यैरथ त्वसंभवेः। समिद्विश्वतिलव्रीहीनृहुत्वा व्याहृतिभिस्ततः। मूलं प्रजामि
त्यष्टाननुवाकानर्बको जपेत्। अष्टोत्तरसहस्रं वा शतं वा नियतात्मवान्। अयं होमप्रकारस्तु शास्त्रोत्तरविषयो ध्ये
यः। मोक्षणाः परापरेति यं ते देवीति वा पुनः। पाथसंघृतसंमिश्रं हुनेदष्टोत्तरशतम्। समिदाज्यवरुन्यश्वाशुक्ति
तः सरथपा हुनेत्। अधिदेवतयोश्चैव जुहुयात्स्वस्वमंत्रतः। नक्षत्रदेवताभ्यश्च पाथसेन तु होमयेत्। कणुष्वेति
पंचदशभिर्जुहुयात्स्वशरंततः। गायत्र्या जातवेदसेति त्रिंशं वकामि क्रमात्। सीवायुं जतितामग्निवास्तोष्य त्वग्निमे
व वः। क्षेत्रस्य पतिना गृणानाग्निं दूतं तथैव वः। श्रीसूक्तेन तथा विद्वान्समिदाज्यवरुन क्रमात्। अष्टोत्तरशतैर्वाथ
अष्टाविंशतिभिः क्रमात्। अष्टासु संख्यया वापि जुहुयाच्छ्रुक्तितो वुधेः। त्वन्नः सोमेन पायसं जुहुयाच्च त्रयोदशग
वत्तुर्गृहीतमाज्यं वयातेरुद्रेति मंत्रतः। सुवेण जुहुयादाज्यं महाव्याहृतिभिः क्रमात्। हुत्वा स्विष्टकृतं पश्चात् प्रा
यश्चिन्ता हुति हुनेत्। आचार्यो यजमानो वा अग्नौ पूर्णा हुति हुनेत्। होमशेषं समाप्याथ वहि मारोपयेत्ततः।
कुंभाभिर्मंत्रणं कुर्याद्दक्षिणेनाभिर्मंत्रयेत्। मृषु प्रसमनार्थाय जपेत्त्रिंशं वकं शतम्। रुद्रकुंभोक्तिमार्गेण रुद्रमंत्रं
स्य शं जपेत्। धूपदीप्यं च नेवेद्यं कुम्भयुग्मे निवेदयेत्। प्रसादयेत्ततो देवमभिषेकार्थमादरात्। भद्रासनोपवि

हो.र.प.

३३

स्य यजमानस्य ऋत्विजः।। दारपुत्रसमेतस्य कुर्युः सर्वमिषे वनम्।। अभिभ्यामिति सक्तेन पावमानिभिरेव च।। आपो
हि ष्टेति नवभिराप ईद्वा दयेन च।। सह स्वाक्ष ऋचेनापि देवस्य त्वेति संज्ञकैः।। शिवसं कल्पमंत्रेण वक्ष्यमाणोऽयमंत्र
कैः।। यो सोमजधरो देवो महो गजवाहनः।। मूलजात शिशोर्दोषं मातापित्रोर्व्यपोहत।। १॥ यो सोमशक्तिधरो देवो
हुतभुक्षोषवाहनः।। सप्तजिह्वश्च देवो ग्निर्मूलदोषं व्यपोहत।। २॥ यो सोमदण्डधरो देवो धर्मो महिषवाहनः।। मूलजा
त शिशोर्दोषं व्यपोहतु यमो मम।। ३॥ यो सोमखड्गधरो देवो निर्ऋतिर्दक्षसाधिपः।। प्रशामयतु मूलोत्थं दोषं गंडान्तं
भवम्।। ४॥ यो सोमपाशधरो देवो वरुणाश्च जलेश्वरः।। नक्रवाहः प्रवेता ह्यो मूलोत्थाद्यं व्यपोहतु।। ५॥ यो सोमदेवो जग
त्प्राणो मास्तो मृगवाहनः।। प्रशामयतु मूलोत्थं दोषं बालस्य शान्तिदः।। ६॥ यो सोमनिधिपतिर्देवः खड्गभृन्नरवाहनः।।
मातापित्रोः शिशोश्चैव मूलदोषं व्यपोहतु।। ७॥ यो सोमभुपतिर्देवः पिनाकी वृषवाहनः।। अश्लेषा मूलगंडान्तदोष
मासु व्यपोहतु।। ८॥ विघ्नेशः क्षेत्रपो दुर्गालोकपालानवग्रहाः।। सर्वदोषप्रशामनं सर्वकुर्वंतु शान्तिदाः।। ९॥ त्रैलोक्ये
मेयानि भूतानि चरणिस्था वराणि च।। ब्रह्मार्कविलुप्युक्तानि तानि दोषं हरंतु मे।। १०॥ तत्रैतौ भिषेकं तु स
र्वदोषोपशान्तिदम्।। सर्वकामप्रदं दिव्यं मंडुलानां नमंडुलम्।। ११॥ वस्त्रांतरितयुक्ताभ्यां पश्चात्तु हनयेदुधः।।
ततः मुक्ताभ्यां धारः शुक्लमाल्यानुलेपनः।। यजमानो दक्षिणाभिस्तोषयेत्।। त्रिकादिकान्।। धेनुं पयसि वनी दद्या
दाचार्याय सवत्सकामः।। निर्ऋतिं प्रतिमां कुंभं वस्त्रं देमं च दापयेत्।। ग्रहार्थं वस्त्रं प्रतिमां सस्मै दद्यात्प्रयत्नतः।।

श्रीरामः ७

३३

श्रीरुद्रजापितेदेयकृत्स्नो न द्वात्रयत्नतः। तत्कुंभवस्तु प्रतिमास्तस्मै दद्यात्प्रयत्नतः। उक्तालाभेत तो दद्यात्तवायत्रस्तु
विजाम्। ततश्चूलं प्रदातव्यं शक्त्या वाथ प्रदापयेत्॥ अवशिष्टब्राह्मणोभ्यां वा वक्ष्यावदक्षिणाम्। दीनां धरूपणादिभ्यः
किंचित्किंचित्प्रदापयेत्। ततः स्वाज्यावेक्षणं वकारयेत्तत्र पूर्वकम्। तत्राज्यपूजामंत्रः। वेदे सर्वरसश्रेष्ठं त्वामाह भग
वानजः। अत आज्यसुधारूपं सर्वश्रेष्ठं कुरु स्वामाम्। तत्राज्यपूजामंत्रः। यालक्ष्मीर्यञ्जमेहीस्थं सर्वगत्रे च वस्थितम्।
तत्सर्वशमयाः। ज्यत्वं लक्ष्मीपुष्टिं च वर्द्धयः॥ उद्दासयेत्ततो बहिर्ग्रहा देवा इन्द्रिजा क्रमात्। दद्यादन्ते पायसादिभ्यः
एण भोजयेच्छातम्। अलाभे सति पंचाशदशकं तदलाभतः। सर्वशान्तेः पठनमाशिको ग्रहणं तथा गृहीक्षमापये
द्दिह। निःकृतिः प्रीयतामिति॥ ॥ इति शौनकीयमूलशान्तिः॥ ॥ अथाश्लेषाशान्तिविधिः। अश्लेषायोतु जातानां
शान्तिवक्ष्याम्यतः परम्। जातस्य द्वादशादेतु शान्तिहोमं समाचरेत्। असंभवे तु जन्मार्धे अन्यस्मिन् वा भुभेदिने। स्नातो
भ्यंगादिभिस्तस्मिन् वारयेत्तु द्विजोत्तमान्। विभवे पंचकुंभाश्च द्वायं वा तदभावतः। देवता स्थापयेत्तैकमेकं रुद्राभिर्म
त्रेण। मूलक्षोक्तप्रकारेण कुंभान्निक्षिप्य पूजयेत्। गोमया लेपिते देशे पुष्पाद्यैः परिशोभिते। पंचजं कारयेत्तत्र वतु
र्विशदलान्वितं। तंडुलैः कारयेदपिरक्तपीतसितासितैः। कर्तिकाद्यो न्यसेद्ग्रीही। स्थापयेत्तेषु कुंभकम्। आजिघ्रक
लशे चित्पनया कलशस्थापनं भुभं। इमं मे इति मंत्रेण पूरयेत्तीर्थवारिणा। कुंभं वगंधवत्त्राद्यैस्ततश्च मंत्रैः प्रपूजये
त्। याः फलिनीरिति नक्षत्रं दक्षिणोत्तरयो यजेत्। ऐं द्राक्षानपयंतं मितर्क्षाणि रजयेत्। पूजोक्तेन विधानेन कुं
भयोरभिर्मंत्रणम्। रुद्रात्रीरुद्रकुंभे तु पूर्ववक्ष्यमाणमाचरेत्। अथाश्लेषा जातशान्तिरप्येवमेव कार्या। तत्र विभवे पूर्वो

हो. र. पू.
३४

कविधिवत्संबुद्धिभाः स्याप्याः। असंभवे कुंभद्वयं। एकत्र हृद स्यापनं द्वितीयेऽश्लेषाप्रतिमा स्यापनं। अभिमंत्र
रादि पूर्ववत्। तत्राश्लेषाप्रतिमा सर्पाकारा। अधिदेवतहृत्स्यतिप्रतिप्रतिमा। प्रत्यधिदेवतपितृप्रतिमा
बधाप्याः पूज्याव। नमोस्तु सर्वेभ्य ईति पूजा मंत्र ईति रितः। सर्पारक्तलिनेत्रश्च द्विभुजः पीतवस्त्रकः। फलकासि
धरस्त्रिदशगोदिव्याभरणभूषितः। एवं ध्यात्वा ततो भ्यर्च्य होमकर्म समाप्तेत्। कर्तुः शास्त्रोक्तमार्गेणाश्रायार्थ
स्याथ वा यदेत्। मुखांतं कर्म निर्माय हविरादाय शास्त्रतः। ईदं सर्वेभ्यो जुहुयात्साधिप्रत्यधिदेवतम्। अष्टौ
तरुशतं वाथ अष्टाविंशतिमेव व। मूलनक्षत्रवक्षेष् होमशेषं समापयेत्। पूर्णाहुत्यंतं कर्माणि कृत्वा सं
प्रातकंतथा। कुंभाज्जलंतु प्रक्षिप्य अभिषेकं मथा यदेत्। पुत्रदारसमेतस्य यजमानस्य पूर्ववत्॥ ॥ अभि
षेकविशेषः॥ अश्लेषाऋक्षजातस्य मातापित्रोर्धनस्य व। भ्रातृशतिकुलस्थानां दोषं सर्वं व्यपोहतः। पित
रः सर्वभूतानां रक्षंतु पितरः सदा सार्यनक्षत्रजातस्य वितं यज्ञातिबोधवान्। सर्पाधिशनमस्तुभ्यं नागानां व
गराधिपः। गृहाराण्यं मया दत्तं सर्वारिहृष्टशान्तये। ईत्यर्घमंत्रः। मूलनक्षत्रवत्कुर्यात्सर्वदोषेषुना म
तः। एतच्च मूलाश्लेषाशान्तिकद्वयं विभाये उपस्थिते च अथ अथ सत्वे मूलाश्लेषोत्पन्नयो रपिवध्व
रयोस्ततदरिहृनिहत्यर्थं विधेयं। उपलक्षणात्वाद्येष्टाविंशाद्योत्पन्नायावध्वावरस्य ज्येष्ठवंधुक
निष्टवंधुशान्तये व। यदोह नारदः॥ मूलजाश्च अरं हंति व्यालव्यालजा वतदंगना। एन्दीयत्यग्रजं हंति देव
रंतु द्विदेवजः॥ शान्तिर्विपुष्कला वेत्स्यात्तर्हि दोषो न कश्चनेति॥ ॥ ईत्यश्लेषाशान्तिः॥ ॥ अथ त्रिविधगंडा

श्रीः
३४

तद्गतिः ॥ गर्गसंहितायाम् ॥ गंडशांतिं प्रवक्ष्यामि तोमसं त्रेताभक्तिमान् ॥ कांत्य वा त्रं प्रकुर्वितपले ३
 षोडशाभिर्नवम् ॥ अष्टाभिश्च यनुभिर्वा द्वाभ्यां वा शोभनं तथा ॥ तन्मध्ये पायसं खेनवतीतेन परयेत् ॥ राजा तं वन्द्य मभ्य
 र्थसितपुष्पमहस्त्रके ॥ दैवज्ञं भक्तवासास्तु भक्तमाल्यां वरार्थित ॥ सोमो ह मिति संविंय पूजां कुर्यादतं दित ॥ जपेत्
 महस्त्रकं मंत्रं अद्धानः सभाहितः ॥ आप्यायस्वेति मंत्रेण पूजां कुर्यात्सभाहितः ॥ दद्याद्देदक्षिणां मिष्टां गण्डदोषप्रशं
 तये ॥ भुक्तं वा गीश्वरं वैवतामुपात्र समन्वितं ॥ गण्डदोषोपशान्त्यर्थं दद्याद्देदविदेभ्यः ॥ अभुक्ते तरजा तस्य स्तुत
 कांतदिने पिबेत् ॥ शांतिं भुभो ह्वा कुर्यात्तत्पुत्रं न लोकयेत् ॥ विशेषो ज्योतिर्निर्विंधे ॥ ॥ मूलांश्चिपि अवरणोऽप्यथ मेव
 नूनं पौष्पेन्द्रयोश्च फणिनश्च नृशयपादे ॥ मातुः पितुः स्ववपुषः प्रकरोति नाशं जातो यदा निशि दिनेऽप्यथ संध्योश्चेति
 ॥ अत्र पिपूर्ववत्पतिमा कलशहोमाभियेकादिकं कार्यं ॥ तिथिगंडेन न दृष्टं न क्षत्रे धेनुहृत्यते ॥ कांत्य नं लभ्य गण्डेन
 गंडदोषो विनश्यति ॥ आधभागे पितुर्गण्डे त्रयाणां मभियेवनं ॥ इतरत्र शिशोर्भातुरभियेकं तु कारयेत् ॥ अन्यश्च वि
 शेष्टस्तत्रैवोक्तः ॥ उत्तरानिष्पत्तिनामुपूर्वाया ठोद्वयस्य तु ॥ कुर्याच्छांतिं प्रयत्नेन न क्षत्राकारजां बुधः ॥ अत्र विशेषो
 तरमाह ॥ वसिष्ठः ॥ त्रिजार्धे पुष्पपादे द्वितीये पूर्वाया ठो विष्णुपादे तृतीये ॥ जातः पुत्रश्चोत्तराद्ये विद्यातीमाता
 पित्रोऽभातुरप्यात्मनश्च ॥ गर्गः ॥ दिमासस्योत्तरादो यः पुष्पश्चैव त्रिमासिकः ॥ पूर्वाया ठो ह्युभे मासि विज्याया रमासि

कं फलं मू. नवमासि तथा श्लेषा मूलेषां सप्ताः स्मृताः ॥ ज्येष्ठा मासे पंचदशे पुनर्दशं नवर्जिताः ॥
 उत्तरा तिलपात्रं स्यात्पुष्पे गोदानमिष्यते ॥ अजं विना सुवेदघातं कर्वायां कृतेषु कं वनम् ॥ यवांश्च श्रीहिमां
 षांश्च तिलमुद्रांश्च दापयेत् ॥ यथाविज्ञानुसारेण कुर्यात्समाभोजनम् ॥ पितृ तपुष्य वृद्ध्यर्थं शान्तिं च
 त्रिविधीयते ॥ शान्तिं विना दानांतरं सर्वं न क्षत्रेण वसिष्ठसंहितायां मू. ॥ विप्रेभ्यो गोत्रयस्मृदघातं दोष
 शमनाय वै ॥ अशक्तो गोद्वयं दद्याद्दामेकां वा पिशक्तिं तर्हीति ॥ अत्रोत्तराश्वदेन दूर्वाषाढासाहचर्यादु
 तराषाढेति व्याख्यातं सारसागरे ॥ ॥ इति गंरादिशान्तिः ॥ ॥ अथ ज्येष्ठाशान्तिः ॥ भारद्वाजः ॥ ज्येष्ठा दो
 मात् जननी माता महं द्वितीयके ॥ तृतीयमातुलं हंतिं चतुर्थे जननि तथा ॥ आत्मानं पंचमेहंतिषष्ठे
 गोत्रस्थो भवेत् ॥ सप्तमे कुलनाशः स्यादष्टमे ज्येष्ठसौदरः ॥ नवमे अश्वरं हंति सर्वखंडशमेतथोक्तिः ॥
 प्रत्येकं घटिका षड्दस्य फलमुक्तं मू. ॥ अत्रापि मूलशान्तिवत् सर्वं कार्यम् ॥ ॥ तत्र विशेषः ॥ घटिकेका
 वमैत्रांते ज्येष्ठा दो घटिकां द्वयम् ॥ तयोः संधिरिति ते यं शिशोर्गंजां तमीरितम् ॥ प्रथमे यद्विदितियेव
 ज्येष्ठर्क्षे वरुणतियके ॥ पादत्रयेन रोजातः सवज्येष्ठः प्रकीर्तितः ॥ ज्येष्ठां त्यपादजातस्तपितुस्तस्य वि
 नाशकः ॥ ज्येष्ठर्क्षे कन्यका जाता हंति त्रीं ध्रुवं वाग्रजम् ॥ शान्तितस्य प्रवक्ष्यामि गंडदोषं प्रज्ञांतये
 तत्र वरुर्दिशु कं भवतुष्टयं संस्थाप्य तन्मध्ये शतक्षिद्रं पंचमि कं भवं संस्थाप्य पूर्वतः जादिकं विधा

अथ कुलसंकुर्वाजपतया ॥ महाइंदोतिमंत्रेण हृद्वा हृतवाजपः ॥ होमो दशांशतः कार्यो तपसां मासार्जनविधिः ॥

यः तत्र वज्रांकुशधरं देवमेरावतगजान्वितम् ॥ रक्तवस्त्रद्वयोपेतं देवराजं शशिपतिम् ॥ कुर्याच्छवीपतिर
स्यं देवेन्द्रं सुरनायकम् ॥ शालितं तुलसंपूर्णं कुभस्योपरि पूजयेत् ॥ इन्द्रो वेन्द्रमहत्वेत ईति मंत्रेण वाग्यतः ॥
पूजयेद्विधिना शम्भुकलोकपालगणान्वितम् ॥ रक्तवस्त्रद्वयोपेतम् देवराजं शशिपतिम् ॥ पूजयेद्वा ह
रो मंत्रेः कुंभान्विमाम्रयानतः ॥ वन्नो अग्ने जपे दादौ स वन्नो विद्वितियके ॥ समुद्रं ज्येष्ठा ईति य ई मं
मे गंगे वतुर्थकम् ॥ पूजयेद्दक्षगंधाद्यैश्चत्वारः कलशानपि ॥ आनो भद्रा जपे दादौ भद्रा अग्ने द्वितीयके ॥
ईन्द्रं रक्तं रुद्रजाप्यं जपं मत्स्यं जपं ततः ॥ समिद्धिर्ब्रह्मवृक्षस्य शतमष्टौ तरं शतम् ॥ सर्पिषा वरुणा ये वसू
लमंत्रेण वाग्यतः ॥ रुने जाप्यं वते नैव यत ईन्द्रभयेतिय ॥ तिलान् व्याहृतिभिर्जुषा शतमष्टौ तरं पथकं ॥
ततो भिषेकः ॥ ततोरूपं रूपमिति मंत्रेण तच्चक्षुरिति मंत्रेण ज्वाव लोकनम् ॥ पूनर्देवता पूजनं कृत्वा न
मोक्तसुरनाथाय नमस्तुभ्यं शशिपते ॥ गृहाराण्यं सया दत्तं गंडदोषप्रशान्तये ॥ अष्टौ तरं शतसंख्या
न कुर्याद्वा स्मरा भोजनम् ॥ अन्यत्सर्वं तु पूर्ववत् ॥ ॥ ईति ज्येष्ठा शांतिः ॥ ॥ अथ दुष्टयोगे शांतिः ॥ दि
नक्षत्रे व्यतिपाते व्याघाते विष्टि वैधृतौ ॥ भूले गंडे वपरिद्ये वजे ययम धंठके ॥ कालदंडे मत्स्ययोगे द
धयोगे सुदारुणे ॥ तस्मिन् दुष्टदिने प्राप्ते प्रसूतिर्यदि जायते ॥ अतिदोषकारि प्रीता तत्र पापयुते स
ति ॥ विचार्य तत्र देवशः शांतिं कुर्याद्यथाविधिः ॥ यजनं देवतानां यग्रहाणां येव पूजनम् ॥ दीपं शिवा

लक्ष्मीं विष्णोः स्वर्गं भूर्ति कृत्वा मत्स्यं जपयुतं ॥

हो. र. प.

३५

लयेभक्त्या गोघृतेन प्रदापयेत्. अभिषेकं शंकराय श्रद्धात्थस्य पुदसिरागम्. अभिषेकलसिद्धार्थकु
र्याङ्गस्य राभोजनम्. गारापत्यं प्रहृषकत्तं सोरं पत्युं जयं शुभम्. शान्तिगायं पुनश्चैव कृत्वा पत्युं
जयिभवेत्. ॥ इत्युत्तरगायत्र्ये दुष्टयोगशान्तिः ॥ ॥ कुमारजन्मकाले तु व्यातिपातोऽथ वेद्यतिः ॥
संक्रांतिश्च रवेस्तत्र जातो दारिद्र्यकारकः. अत्र मंत्रशान्तिनिमित्तभूतः संक्रांतिरुभयत्र चोत्त
घटीमितो ज्ञेयः. व्यातिपातो वेद्यतिगणितागतो महापातसंज्ञो ज्ञेयो. नवग्रहमखं कुर्यात्तस्य
दोषस्य शान्तये. प्रथमं गोमुखाज्जन्मततः शान्तिं समाचरेत्. गृहस्यापूर्वादिभागे गोमये ना
नुलिप्य व. अलंकृत्य सुदेशे तु ब्रीहिरात्रिं प्रकल्पयेत्. पंचद्वोरा मितं धान्यं तदूर्ध्वं तुलेन व
तदूर्ध्वं तु तिलैः कुर्यादन्योन्योपरिकल्पयेत्. द्व्यत्रितयराशौ तु मृष्टपत्रं लिखेदुधः. पुराया हं वा
ययित्वा तु आचार्यवरये सुरा. एशो प्रतिष्ठितं कुंभमवराणं सुमनोहरम्. तीर्थोदकेन संस्पृश्य स
मद्येषधिपध्वम्. पंचरत्नं पंचगव्यं वस्त्रपुष्पेन वेषयेत्. तस्योपरि न्यसेत्पात्रं सूक्ष्मवस्त्रेण
संपुतम्. प्रतिमां स्थापयेत्पश्चात्साधिपत्यधिदेवताम्. यन्त्रादित्याकृतिपार्श्वे मध्ये वेद्यतिम
र्ययेत्. एवमेव व्यादिपातशान्तौ संक्रमणस्य व. अधिदेवं भवेत्सूर्यश्चंद्रः प्रत्यधिदेवतम्. ॥
ततश्चाहतिपूर्वेण ततमंत्रेण पूजयेत्. त्रियं वकेन मंत्रेण प्रधानप्रतिमां यजेत्. उत्सूर्यं च

श्रीः
३६

इति मंत्रेण सूर्यं पूजां समाचरेत् । आप्यायस्वेति मंत्रेण सोमपूजां समाचरेत् । तत्राद्योत्तरसहस्रं अद्योत्तरशतं वा अष्टाविंशति
सहस्रं वा जपः सर्वसौख्यं जपश्च । आनोभद्रेति भद्राग्ने इति सूक्तं पुरुषसूक्तं त्रियं वक् । एतन्मंत्रान्कुभां स्पृष्ट्वा वतुर्दिशु जपं कुर्या
त् । त्रैयं वक्केन मंत्रेण समिदा जपवस्सुहृतेत् । अद्योत्तरसहस्रं अद्योत्तरशतं अष्टाविंशति वा । मृत्युं जयेन्मंत्रेण तिलहो
मंस्तमाचरेत् । ततः समुद्रं ज्येष्ठा आर्षो हिष्टेति ऋचैर्नव । अक्षीभ्यामिति सूक्तेन यावमानिभिः त्रियं वक्केन उत्सर्ज्येति ।
आप्यायस्वेति वैदिकमंत्रैः सुरास्त्वामभिषिं वं त्वित्यादिकैः षोडशमंत्रैश्चाभिषेकं कुर्यात् । तत आज्यावेक्षणं । तदन्यद्दक्षि
णादानादिकं पूर्ववत् ॥ ॥ इत्युत्तरगार्ग्यव्यतिपातवेधतिसंक्रान्तिशान्तिः ॥ ॥ अथ कुहूसिनीवालीदर्शनां शान्तिः ।
अत्राभायाः प्रथमप्रहरे वैजन्मभवति तदा सिनी शान्तिः । द्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठप्रहरेषु दर्शशान्तिः । सप्ताष्टम
प्रहरयोर्जन्मनिकुहू शान्तिर्विधेया । अमावास्याभेदत्रयं शान्तिनिमित्तान्येव । अन्यत्कुहूसिनीवालीरूपं भेदद्वयं शे
यमिति ॥ ॥ अथ शान्तिप्रकारः । सिनीवाल्यो प्रसूतायां तस्य भाया पशुस्तथा । गावश्चर्महिर्षी चैव शक्रस्यापि अग्नि
ये हरेत् । येव संति द्विजाश्चान्ये स्वप्रसादोपजीविनः । वर्जयेत्तान् शेषान् पशुपशुपक्षिभृगादिकान् । द्विजाः पक्षिणाश्च
कुहू प्रसूतिरत्यर्थं सर्वदोषकरीमता । यस्य प्रसूतिरेतेषां तस्या युर्ध्वनाशिनी । नां रीविना विशेषाणां परित्यागो विधी
यते । परित्यागात्तत्र शान्तिं कुर्याद्भक्त्या विवक्षणा । प्रतिमांकारयेत्कुम्भोश्चतुर्भुजसमन्विताम् । त्रिभूलखड्गवरदाभयह
स्तां तथा क्रमात् । श्वेतवर्णां श्वेतपुष्पां श्वेताम्बरदृषस्थिताम् । त्रैयं वक्केन मंत्रेण पूजां कुर्याद्यथाविधि । इन्द्रश्चतुर्भु

लो. २. प. ३१

जीव ग्रां कृशभापः ससायकः । रक्तवर्णो गजारूढो यत इंद्रेति मंत्रितः । पितरः कृष्णवर्णो श्ववतुर्हस्ता विमानगाः । यस्य श्वस्र
वकर्म डलु अभयानां वधारिणः । ये सत्या इति मंत्रेण पूजां कुर्याद नंतरं । कलशं स्थाप्य नष्टजादि पूर्ववत् । समिदा ज्यवरो
हो मंतिलमांशैश्च शर्षपैः । अश्वत्थं क्षपा लात्रा समिद्धिः स्वादिरेः शुभैः । अष्टोत्तारां तं मुखं प्रत्येकं जुहुयाद्बुधः ।
त्रेयं वकेन मंत्रेण तिलान् व्याहृतिभिर्हनेत् । शंकरस्याभिषेकं च कुर्याद ज्योतिषलोकनम् । अन्यत्सवमभिषेकादिषु
पूर्ववत् ॥ इति सिनीवाली कुशान्तिः ॥ ॥ अथ दर्शशान्तिः ॥ अथातो दर्शजातानां मातापित्रोर्द्विद्वताः । तदोषपरि
परिहाराय शान्तिं वक्ष्यामि नारदः । तत्र संकल्पं विधाय तन्मध्ये कलशं स्थाप्या तन्मध्ये निक्षिप्येदं वक्षिषीरहं
तादिकम् । न्यग्रोधो दुंदुवराश्च स्याः समुत्तानी मूबकास्तथा । ऐतेषां दक्षमूलानां त्वगादीन् पक्ष्यांस्तथा ॥
पंचरत्नानि निक्षिप्य वस्त्रपुष्पेन वेष्टयेत् । तत्र सर्वे समुद्रा इति प्रायोहिष्ठा न्यवेनयेत् । कथानमित्रं
येति वेदमवायेव समुद्रं ज्येष्ठा इत्यवा । अभिमंज्यो दकुंभं तमग्नेः पूर्वं निधाय येत् । दर्शस्य देवता या
श्च सोमसूर्यसहयकाः । प्रतिमां स्वर्णीजां नित्यं राजतिंताम्रजां तथा । आप्याययेति मंत्रेण सविता यश्चात
मेव वः । उपयारेः समाराध्य ततो होमं समाचरेत् । समिधश्च यद्द्रव्यं क्रमेण जुहुयाद्गृही । हुनेत्सवित्तमं
त्रेण सोमो धेनुं च मंत्रतः । अष्टोत्तरं शतं वापि श्रुत्वा विंशतिं संख्यया । अभिषेकादि पूर्ववत् । हिरण्यं र
जतं वैवर्हना धेनुश्च दक्षिणा । ब्राह्मणं भोजयेत्पश्चात्कारयेत्स्वस्तिनाय नमः ॥ इति दर्शशान्तिः ॥ ॥
अथ कृष्णपक्षवतुर्दर्शशान्तिः ॥ कृष्णपक्षे वतुर्दर्शपाः प्रसुतेः षड्विधं फलम् । वतुर्दर्शी वषट्पागां कुर्यादा

श्रीः
३१

दोभंस्मृतं मः। द्वितीयेपितरं हंतितृतीये मातरं तथा। वतुर्थे मातुलं हंतियं वमेवं शानाशनम्।
षष्ठे तु धनहानिः स्यादात्मनो वंशनाशनम्। तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शान्तिं कुर्याद्विधानतः। प्रतिमां का
रयेद्भूमोः कर्षमात्रमुवर्णितः। तदर्द्धां द्वेन वा कुर्यात्सर्वलक्षणा संयुताम्। दृष्टमेव सभासिनं वर
दाभयपारिणक्रमः। अष्टस्फटिकसंका संश्रितमात्म्यां वरावितम्। त्रेयं वकेन मंत्रेण पूजां कुर्या
द्विधानतः। तत्र मूलशान्तिवत्कलशस्थापनादिकृत्वा तत्र शंभुपूजां विधाय तत्र आवाह्यवाहुरौ
मंत्रेरेनेन विधानतः। ईसं मेव हुरौ त्यनया तत्वाया मित्यवा तथा। तन्नो अग्ने ईत्यनया सत्व
न ईति मंत्रतः। आग्नेयं कुंभमारभ्य पूजां कुर्याद्यथा क्रमात्। आनी भद्रा राय सृक्तेन भद्रा
अग्नेश्च सृक्ते कम्। जप्त्वा पुरुषसृक्ते यक दुडं यक मोज्जयेत्॥ ईश्वरस्याभिषेकं वग्रहपूजां यका
कारयेत्॥ समिद्राज्यवरुं श्वेतिलमाघां अक्षपान्॥ अश्वत्थप्रसृपा लाश समिद्रिः खादिरे भूमेः॥ अ
श्वेतोतरसहस्रिवा श्वेतोतरशतं तु वा॥ अष्टाविंशतिभिर्वापि होमं कुर्यात्पृथक् पृथक्।
त्रेयं वकेन मंत्रेण तिलाग्न्या हतिभिः क्रमात्। ग्रहाष्टवं य होतव्या वा न्यदुक्तं विधानतः।
अन्यसर्वभाज्यावलोकनादि पूर्ववत्॥ ॥ ईति कृत्स्नवतुर्दशजननशान्तिः॥ ॥ एकस्मि
न्नेव नक्षत्रे भ्रात्रोर्वापि तृपुत्रयोः। प्रसूतिश्चतयो मृत्युर्भवेदेकस्य निश्चयात्। माघे शुभे व
महिषिश्चावरो वडवादिवा। सिंहगावः प्रसूयंते समूलं वविनश्यति। अत्र विशेषमाह।

हो. रा. पू.

३८

वसिष्ठः ॥ पित्रोक्तजन्मनक्षत्रे जातस्तपित्मा तृहान् जन्मक्षेत्री तक्षत्रे जातः सद्यो मृतिप्रदः ॥
मातृपितृभेकन्याजन्मनिषेधमाह देवकिर्तिः ॥ यद्येकस्मिन् विष्णुमे जायंते दुहितरो धनपुत्राः
पित्रो रंतकराः सूर्यघपरेषीति रतुला स्यात् ॥ अयरे अन्यनक्षत्रे गर्गः ॥ यस्मै वजन्मनक्षत्रे
जायेद्भ्राता सुतो धवा ॥ विजाति यः सजात्यो वा तस्य प्राणा न्यसाधयत् ॥ तत्र शोतिं प्रवक्ष्यामि
सर्वीकार्यं ननु ॥ अग्नेरीशानभागे तु नक्षत्रप्रतिमां ततः ॥ तन्नक्षत्रोक्तमंत्रेण बावयेत्कल
त्रोपरि ॥ रक्तवस्त्रेण शंखाद्यवस्त्रपुष्पेन वेष्टयेत् ॥ स्वस्वशाखोक्तमार्गेण कुर्यात् दग्निमुखं त
तः ॥ अनेनैव तु मंत्रेण हुने दद्योत रं रातम् ॥ प्रत्येकं समिदन्ना ज्यैः प्रायश्चित्तं तमेव यः ॥ अभिषे
कं ततः कुर्यादाचार्यपितृपुत्रयोः ॥ वस्त्रालंकारगोदाने राचार्यं पूजयेत्ततः ॥ अष्टदिग्भ्यो दक्षि
णां दद्यान्माषत्रयसुवर्णकम् ॥ देवताप्रतिमादानम् ॥ धान्यवस्त्रादिभिः सह ॥ यानशाय्यासना
दींश्च दद्यात् द्वौ षशं तथे ॥ भोजयेद्दुस्रण सर्वान् रवितशाखविवर्जितः ॥ ॥ इत्येकनक्षत्रे जनन
शोतिः ॥ ॥ अथ अंतरजननशोतिः ॥ ॥ सुतत्रये सुतावे स्यात्तत्र ये वा सुतो यदि ॥ मातापित्रोः कु
लस्यापितदारिद्र्यं सह द्रवम् ॥ जातस्यैका दशा हे वा द्दशा हे भुभेदिने ॥ आचार्यस्तु जो वृक्षा गृह
हयजपुरःसरम् ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशो वृद्धप्रतिमाः स्वर्णीतः कृताः ॥ पूजयेद्धान्यरासिख्यकलशोपरि
शक्तिः ॥ पंचमेकलसे रुद्रं पूजयेद्ब्रह्मलंकारा ॥ रुद्ररुक्मानिवस्त्रादि शोतिसुक्तानि सर्वशः ॥ विजय

श्रीः

३८

कोजयेद्दामकालेऽविसमाहितः। आवाधोऽगुडपातत्रसमिदाज्यतिलांश्चरुः। अद्योतरसहस्रं वा श
तं वा विंशतिं तवा। देताभ्यश्चतुर्वक्रांदिभ्योऽग्रहपुण्यसरम्॥ कांस्याज्यवीक्षरां कृत्वा शेषं पूर्ववदा
करेत्॥ ॥ इति मंतरजननशान्तिः॥ ॥ अथ प्रसवविकारशान्तिः॥ वसिष्ठः। हीनकाले धिकेका
ले प्रसवे सति योषिताम्॥ असंख्यदिवसे जन्म प्रसवे यापि नाशनम्॥ अमानुषानि बांडानि जा
यंतेऽन्याऽजानि वा। हीनां कुलत्वाधिका कुलश्च अनङ्गः संभवन्ति वा। विश्रिते द्वित्रिशिरसो विमुखाः
पक्षिसंनिभाः। विनाशो तस्य देसस्य कुलस्य यविनिर्दिशेत्। मासत्रयो तरे न परवक्ता गमं वदे
त्। गर्गः। प्यप्रप्रेवयशोगर्भो द्वियनुष्यादस्त्रियोपि वा। अत्युच्चो विनताश्चापि प्रजायंते न यो भवेत्।
विमुखा पक्षि सदृशास्तथाऽर्जुपुरुषाथवा॥ बड्वाहस्तिनी गोर्वा यदि युग्मं प्रसूयते॥ विजनां
विलतां वापि षड्भिः मासे त्रिपक्षयः। प्रसूतिष्वरमासासरतो भवति यथः॥ त्यक्तव्याः परदेशे तु
नार्यताः स्वहिताभिर्न॥ त्यक्ता दिवा निशं होमं पूर्ववत्कारयेत्तपमः। प्रजापत्येन संज्ञे रास
मिदाज्ययत्नं क्रमात्। द्विजा संतर्पयेदं न्येऽग्रहशान्तिं च कारयेत्। ऊत्वा वतर्पयेद्विप्राः सुव
र्णवज्रभोजनेः। एवं यः कुरुते सम्यक्तत्वाद्दोषात्प्रमुच्यते। श्रुत्वा नास्तिकां श्लोकां दधुते
सर्वसंकटात्॥ ॥ इति प्रसवविकारशान्तिः॥ ॥ अथ वदसूर्यग्रहणसमये जननशान्तिः॥

हो. रा. पू.

३६

ग्रहणे वन्द्यसूर्यस्य प्रसूतिर्यदि जायते ॥ व्याधिपीडा तदा स्त्रिया मादौ तु ऋतुदशनात् ॥ तेषां शांतिं
प्रवक्ष्यामि नराणां हितकाम्यया ॥ यस्मिन् नक्षत्रे विरोधे राग्रहणम् संप्रजायते ॥ तदृक्षाधिपते रूपं
सुवर्णेन प्रकल्पयेत् ॥ यथाशक्त्यानुसारेण वित्तसाध्यं न कारयेत् ॥ सूर्यग्रहे सूर्यरूपं सुवर्णेन स्व
शक्तितः ॥ वाङ्मन्दग्रहे धीमान् रजतेन विरोधतः ॥ राहु रूपं प्रकुर्वित् नागेनैव विवक्षया ॥ नागेन
सीसकेन भ्रूयो देशे प्रयत्नेन गोमयेन प्रलेपयेत् ॥ तस्योपरि न्यसेद्भीमान् नववस्त्रं सुशोभनम् ॥ त्र
याराणाम् वैवस्वराणां स्थापनमूतत्रकारयेत् ॥ रक्ताक्षतं रक्तगंधं रक्तपुष्पां वराणि च ॥ सूर्यग्रहे
प्रदातव्यं सूर्यप्रीतिकरं वयेत् ॥ श्वेतवस्त्रं श्वेतमाल्यं श्वेतगंधाक्षतादिव ॥ चन्द्रग्रहे प्रदातव्यं चन्द्र
प्रीतिकरं वयेत् ॥ राहवे वैवदातव्यं कृष्णपुष्पां वराणि च ॥ दद्यान् नक्षत्रनाथाय श्वेतगंधानुलेपनं ॥
सूर्यसंप्रजयेद्भीमा आकृष्णेनेति मंत्रतः ॥ चन्द्रग्रहे वपालाक्षीः समिद्धिर्जुह्यान्नरः ॥ दूर्वाभिर्जुह्या
द्भीमान् राहोः संप्रीरानायकः ॥ समिद्धिर्ब्रह्मक्षीत्येभेन्नाशजुह्या दुग्धः ॥ भेषाद्यनक्षत्राधिपतये ॥
आज्येन वहराण्यैव तिलैश्च जुह्यात्ततः ॥ पंचगव्यैः पंचरभिः पंचलक्यं च पक्ष्मवैः ॥ जले रौषधिकल्केश्च
सहितैः कलशोदकैः ॥ ओषधिकल्कैः सर्वोषधिकल्कैः ॥ अभिषेकं प्रकुर्वित यजमानस्य यत्नतः ॥ मं
त्रैर्वहरादेव त्रयोविंशतिभिः ॥ ईसं मे गंगे पितृ तत्तत्वायामिति मंत्रकैः ॥ अभिषेके निवृत्ते

श्रीः

३६

नुपजमानः समाहितः ॥ आचार्यं पूजयेत्पश्चात्सुशान्तौ विजितेन्द्रियः ॥ तस्मादद्यात्पुण्येन भक्त्या प्रतिफलं त्रयं ॥ द
क्षिणाभिमुखं यत्कथं यथा शक्तनुसारतः ॥ आसनाभोजनं पितृपुत्राणां पितृभ्योऽपि दक्षिणां दद्याच्च नमानः समाहितः
॥ अनेन विधिना शान्तिं कृत्वा सम्यग्बिरोधतः ॥ अकालमृत्युं शोकं च व्याधिषीऽनवाप्नुयात् ॥ सौख्यं सौमनसं नित्यं सौभाग्यं स
भतेन ॥ इत्थं गृह्णाता नानासर्वारिहविनाशनम् ॥ कथितं भार्गवेनैकाग्रमहात्मने ॥ ॥ इति शौनकेन कृता ग्रहणजनन
शान्तिः ॥ ॥ इति जन्मनि सशान्तयो दुष्टकालाः ॥ ॥ अथ जन्मनि नाम ज्ञानार्थं होठा वक्रं मुक्तं ज्योतिषार्कः ॥ अथ ज्यो
लाग्निनीजेया लिलुलेलोभरणपथः ॥ अशुभे कृतिका स्यात्त औवविषु वरोहिणी ॥ १ ॥ वेवोककी मृगेवर्णाः
कुघडः छार्डकामता ॥ केकोहहिसप्रमभेहहेहोरावपुथ्यभे ॥ २ ॥ रिडुडेरोमता स्नेहामघाममिषुयेमता ॥ मोठ
रिडुभवेत्तफादेशोपपुनरास्पृता ॥ हस्तः पथरादपोक्तश्चित्रापेपोररिस्पृता ॥ तरेतास्पृता स्वातीति तुतेतो वि
शाखिका ॥ ननिनुनेः नराधाया ज्येष्ठा नोययिगुस्पृता ॥ येयोभभिभवेत्तलं पूर्वाषाढा भुधफठा ॥ भेभोजम्
नरायाजुजे जोखाः भिज्जिन्मता ॥ खिखुखेखोश्रुतेर्वर्णा भवेद्गुगुगेवसु ॥ शततारागोशशिभूप्रभासे
सौररिस्पृता ॥ दुष्यन्मज्जोत्तराजेयारेदोचचित्तुरेवती ॥ अधिन्याः प्रथमवर्णो ज्ञातस्त्वूडामणि रिति
नामजेयम् ॥ अत्र शीर्षहस्वस्वयोर्भेदो नास्ति ॥ उक्तं च खोदये ॥ शेषादशस्वरास्तेषु स्यादेकैकैर्द्विकैर्द्विकैः ॥ होराच
कस्यपूले शतपदचक्रोद्धारयेव तेयं ॥ अत्रासुवकारयोर्वकारसकाराभ्यां सहाभेदाद्वोहिणी शतभयोर्दोतीयच

हो २५
४०

रणो ज्ञेयो ॥ उत्तं यस्वरोदये ॥ ववौ शसौ खयो चैव जयौ उ औ परस्परमिति ॥ ननु नराषाठा वतुर्थवर
राजन्मनि उत्तरादिनाम अभिजिन्नक्षत्रवर्णादिकं वा कर्तव्यं ॥ अत्र यद्यपि उत्तराषाठा वतुर्थवर
रो अभिजिह्वररात्रये जकाराक्षरे एवं तथापि मीनाभेदात्मात्रास्वरभेदः स्यादिति विरुद्धं ॥ अत्र
केचित् अभिजिह्वो गस्य पंचविभागान् कृत्वा आद्ये विभागे जिकाराक्षरेण नाम अभ्यन्यविभागव
तुष्टये अभिजिह्वो नाम कर्तव्यमिति वदन्ति ॥ नैतद्युक्तं ॥ यत् उत्तराषाठानक्षत्रस्य समाविभा
गान भवन्ति ॥ अपरे वतुश्चररात्राहं पंचदशघटिकापेक्षकं मत्वा षडाष्टौ त्रघटिकात्मकश्च
ररात्रदा वतुर्थवररात्रघटिकायां जिकाराक्षरेण नाम अंशघटिकासु अभिजिह्वरे नाम
कर्तव्यमिति वदन्ति ॥ एतदपि न रम्यं ॥ यत् पंचदशघटिकात्मकचररात्र इति नियमाभावः ॥ तन्मूलत्वेति वि
काराक्षनाशाच्च ॥ अन्ये तु ॥ उत्तराषाठानक्षत्रस्य संपूर्णभोगघटिकानां मध्ये वतुर्थांशं त्यक्त्वा उर्वरितस्य घट्यादेश्च व
श्चररात्राः कार्याः तथोत्तराषाठा वतुर्थवररात्रघटिनां श्रवरात्रसंपूर्णभोगतिथ्यं शयुतानां वतुर्थवररात्राभि
जिन्नक्षत्रसंबन्धिनः कार्याः सतिथ्यं शस्तिनस्य श्रवरात्रसंपूर्णभोगस्य वतुर्थवररात्राः कार्याः पूर्वे
भागे उत्तराषाठानक्षत्रे जिकाराक्षरेण नाम मतिप्रसंगे रम्ये ॥ भिजित्परे रं त्यविभागे अभिजिन्नक्षत्राक्षरे नाम
कर्तव्यमिति वदन्ति ॥ युक्तं चेत्तत् ॥ यत् स्यात्तानां समाविभागा भवन्ति ॥ सिद्धांतेपि ॥ उत्तराषाठाभिजिन्नक्ष

श्रीः
४०

त्रयोभोगोऽविरोध एवोक्त इत्यलं ॥ ७ ॥ ॥ अथ जन्मपत्री लिखन क्रमो लिख्यते ॥ ज्ञातकाभरणो ॥ सन्मंगला
 श्रीर्वचनानि विधानि पद्यानि वाग्रे समुदाहृतानि ॥ तान्येव पत्रिकरणा प्रविष्टाः श्रेयस्कराणि प्रथमं लिख्यन्तु ॥
 अराडा मंडल संप्रसारक लनेर्मे लिख्यताम् ॥ दोलनेर्नेत्री नील नो नीलने रविरल श्री करी तालक मेः ॥ दाना
 लिध्नि नित्ये विलास रविते हर्ष न नो रुजिर्तेर्जातानन्द भरः करिंदु वदनो वः श्रेयसे कल्पताम् ॥ १ ॥ पुनः पुन
 मंडल मूर्ति स्मरणं प्रत्युह्य हनिवारण मेवेति पद्यांतरम् ॥ नाना दान विधान यस्तानि वहे ह्यग्रे स्योभि
 श्विरात्रा द्विकल्पत रौ प्रकल्पित फलावाप्तिः कथं विद्वेत् ॥ तूर्यं पञ्चरणं बुजस्सुरणतः संपूर्ण कामः पुमा
 न् सोयं वोभिमतं ददातु सततं ते रं व कल्प दुमः ॥ २ ॥ सन्मान सवा सविलास हं सी करणी वतं सी कृत पद्म को
 शः ॥ तोषाद शोषाभिमतं विशेषाश्चेष्टाभिभाषा भवतां ददातु ॥ ३ ॥ कल्याणानि दिवा मणिः सुललितो
 कांतिकलानां निधिलक्ष्मी श्मात नयो बुधश्च बुधतां जीवश्चिरं जीविताम् ॥ साम्राज्यं भृगुजोर्कजो विजय
 तां राहुर्वरु कर्षतां केतु र्यष्टु तस्य वांछित मियं पत्री यदी योतमा ॥ ४ ॥ उपार्जितं यत्सदसिद्विभिन्नं जन्मो
 तरे कर्म नरो रितानि ॥ होरागमस्तस्य विधा कमुच्चैर्दशाक्रमेण प्रकटिकरोति ॥ साक्षाद्देवैश्चाप्यनिशि
 णाय सुनिर्मला दर्शन लंकिलेहं ॥ शास्त्रविशद्वारि निधिं प्रतर्तुं तरि सपार्थो जनं मित्रम् ॥ ५ ॥ आधान काले कमलो
 वेन वर्णावली भालतस्ताराले ॥ या कल्पिता पश्यति देववितां होरागमज्ञान विलोचनेन ॥ ६ ॥ होरागमो यो मच
 रानुसारस्तेषां विचारः सुतरां मुहुरा ॥ सिद्धान्त एव कलनं तथा स्यात्प्राप्तो यदि स्याद्गणितद्वयस्य ॥ अपार होराग

हो.श.पू.

४९

राधारणामिपाद्योवविजेतितरंगप्रगल्भः। स होलावेद्याकुशलः स येव भवेत्फलं देशविधौ समर्थः॥ ८५॥ श्री
जन्मपत्रिभूमिदिपकेन व्यक्तं भवेद्वा विफलं समग्रं हं। क्षयाप्रदीपेन बधालयस्यं घटादिजातं प्रकटय
मेति॥ १०॥ सा जन्मपत्री विमलानयस्यतज्जिवितं संततमंधकं स्यात्। अनल्पमल्पं यततो ल्पकं वान
कल्पते भाग्यमिति हहेतोः॥ ११॥ जन्मकालतिथिवारतारकाश्चापि योगकरणाक्षराभिधाः॥ सङ्गुला
यकिलसंतुपत्रिकायस्य शास्त्रविहिता विरच्यते॥ १२॥ येवक्षमाणा ईह राजयोगारम्भप्रभृता अपि
नामसावः। येकारका पूर्णफलं हितूरी यद्दुपत्रिकरौ यदीपाः॥ १३॥ यस्यामलेयं किल जन्मपत्रि
कुतूहलेनाक्रियते यथोक्त्या॥ तस्यालयेतः कमलासलिलं सुनिश्चलातिष्ठतु दीर्घकालं मः॥ १४॥ ॥ अथा
शीर्वादृष्टो कलिखनानंतरं देवपुरुषविचारः पूर्वोक्तेन लिखनीयः। ततः पितामहसोमरोमरासोरपुल
स्यवसिष्ठवृहस्पतिगर्गादितंत्रमतानुसारिणः श्रीश्वेतवाराहकल्पप्रवृत्तेर्गताद्वास्तथास्थितोगता
दाश्वलिलिखनीयाः ततो गतकलिवर्षसंवत्सरशकप्रभवादिषष्ट्यद्वायनर्तुमासयक्षतिथिवारन
क्षत्रयोगकरणाद्योनिगणवर्णवर्गतिभयक्रदिनमानरात्रिमानार्कभुक्तांशेष्टकाललग्नषड्वर्गादिभि
र्यथायोग्यप्रशस्तिभिः सहितः पित्रादिनाम पूर्वकजन्मसमयो लेख्यः। जन्मसमयो नाम जन्मनिकाला
वयवः। तत्रकालो नाम किंतु द्यते॥ उक्तं वजातकसारे॥ कालः सृजति भूतानि कालः संहरति प्रजाः। कालः

श्रीः

४९

सुप्तेषु जागर्तिका लोहिदुरितक्रमः॥ विष्णुपुराणेऽपि॥ कालः सृजति भूतानि सर्वा रयेव सहात्मना॥
कांते सपक्षस्ते नैव सहा बन्धे लयं व्रजेत्॥ कांते ब्रह्मणो ते॥ तेन ब्रह्मणा सह॥ अव्यक्तेऽनादि पुरुषे॥
वसिष्ठा संहितायां मू॥॥ काल यवेष्वरः काल एव सः॥ विद्यते येष्वरज्ञानी ये कालज्ञः स एव वे॥ तस्मात्
कालं न जानंति योगिभ्योऽपि महितले॥ तथा हि देहिनां नूनं हिताय क मलासनः॥ भवक्रभ्रमणात्स्थ
लकालं कल्पितवान्प्रभू॥ प्राणादि दिनमासाद्युगान्येव ग्रहे रिति॥ ॥ सूर्यसिद्धांतेऽपि॥ भूतानां
संततकालकालो न्यः कालनात्मकः॥ साद्धिधा स्मृतस्तस्मै लामूर्तश्चा मूर्त उच्यते॥ प्राणादिः कथि
तो मूर्तस्तु द्वाद्यो मूर्त उच्यते॥ दशगुर्वक्षरेषा रेरेकः प्राणाः प्रकृतिर्ततः॥ षड्भिः प्राणैर्विनाडि स्यात्तत्त्वस्था
नाडिका स्मृता॥ नाडिष्वष्टा तु नाक्षत्रमहोरात्रं प्रकृतिर्ततम्॥ तत्रंशता भवेन्मासः सावनोर्कोदये
समेति॥ ॥ ततो जन्मकुंडलि सूर्यादि नवग्रह सहितालेख्या॥ ॥ उक्तं यजात कसारे॥ कालो यं भगवा
न्विष्णु ई नंतः परमेश्वरः॥ तदेता यज्यते सद्भिः पूर्वः को न्यतमो भवेत्॥ सर्वलगाभितं काले तस्मात्
जं ययद्भवेत्॥ वर्षे वा जन्मकाले वा तस्माद्वायं शुभाशुभम्॥ ॥ अन्यत्रापि॥ शक्तिर्हरेः कुराडलि
नीतिनामग्रहार्धवक्रप्रविभक्त देहा॥ लग्नादिभावान्परिकल्पयं गान्संस्त्वयंति जगतां फलानि॥
विना लग्नं मनुष्याणां ग्रहाश्च फलदानहि॥ शुभाशुभं तु देहस्य न तु जीविं विना यथा॥ कुं राडलिनी स्वरूप

हो. रा. पू.
४२

मुक्तं जातकाभरणोऽभिन्नं द्वादशधा विधाया विनियोज्यते तत्र नक्षत्रशतलगा द्वादशराशयोतिविशदावा
मांगमार्गक्रममात्रं अंक्यास्तत्र नभश्चराः स्फुटतराराशौ च यत्र स्थितास्तेभ्यः साधुफलम् त्वसाधुसु-
धियावाच्यं हि होरागमात् ॥ ततः पूर्वोक्तसिद्धं तमार्गकल्याहर्गरास्तथा सप्तव्याहर्गरास्तदुत्पन्ना म-
ध्यमाग्रहाश्च लेख्याः ततः स्वजन्मदेशीयपूर्वापरदेशांतरयोजनफलभावरत्नराडलग्नमात्रफलानि
लेख्यानि ॥ ततो रव्यादिग्रहाणां मंदकेन्द्राणि मंदफलसहितानि भौमादिनां शीघ्रकेन्द्राणि फलानि च
लेख्यानि ॥ ततः सूर्यादयो ग्रहाः स्वजन्मदेशीयोदयांतरभुजांतरदेशांतरवीजसंस्कृताः स्पष्टाः सग-
तयस्तत्कालिकालेख्याः ॥ ॥ उक्तं च शिरोमणौ ॥ यात्राविवाहोत्सवजातकादौ विष्टैः स्फुटैरेव फल-
स्फुटत्वाम् ॥ जातकसारोपि ॥ विवाहजातके यात्राप्रसववास्तुप्रतादिषु ॥ ज्योतिःशास्त्रात्फलं सर्वं प्र-
फुटद्युवराश्रयमिति ॥ तत्र ब्रह्मार्थसौरादिपक्षभेदे सति सर्वेषां पक्षाणां माप्रवाक्यतसाप्रमारा-
त्वे सति कल्पात्यक्षाद्ब्रह्माधनमूकर्तुमुचितमित्युक्तम् ॥ जातकसारो ॥ जातकादिषु सर्वत्र ग्रहेर्ज्ञा-
नं प्रजायते ॥ तस्माद्गणितदृक्कतुल्यास्वतंत्रात्साधयेद्ब्रह्मन् ॥ वसिष्ठोपि ॥ यस्मिन्पक्षे यत्र काले
दृश्यते गणितैक्यकम् ॥ तेन पक्षे राते कार्याः स्फुटास्तस्य योद्वाः ॥ दामोदरपुत्रतौ च ॥ यांति सं-
साधिताः खेदायातिदृग्गणितैक्यताम् ॥ तेन पक्षे राते कार्या इति ॥ ननु ग्रहानयनमार्धशास्त्रा

श्रीः
४२

देवकर्तुं पुज्यते। ननु मानुषा तस्याप्यथार्थत्वादिति चेत्सत्यं मू॥ ग्रहानयानं मुनिस्तु शास्त्रादेव कर्तुं सुवितम्।
परंतत्रापि कालवक्षोनांतरं पतिते। ७३ तं वसूर्यसिद्धांते। शास्त्रमाद्यंतरे वेदं यत्पूर्वप्रातर्भास्करः। युगानां
परिवर्तेन कालभेदोत्र केवलः। वसिष्ठसिद्धांतेऽपि। ईशं मांडव्यसंक्षेपादुक्तं शास्त्रं मयोत्तमम्। विष्णुसी
रविबंदादौ भविष्यति युगे युगे। विष्णुसंज्ञासिः शिथिलत्वमिति यावत्। तदंतरं बीजसंज्ञं ब्राह्मणं
सकरंदमिष्ठादिभिर्नलिकावेधेन त्वसता काले लक्षयित्वा मुनिशास्त्राज्जानितेषु ग्रहेषु संस्कृतं तदुक्त
मेव॥ ॥ तथा ब्रह्मसिद्धांते। संसाध्यस्य ह्यंतरं बीजं नलिकादियंत्रेभ्यः। तत्संस्कृतग्रहेभ्यः। तत्संस्कृतग्र
हेभ्यः कर्तव्यो निरायादेशो॥ सिद्धांतसुन्दरेऽपि। मुनिप्रणिते मनुजेः कथिद्यदृश्यते तं रम्। तदा तदेव
संसाध्यं न कार्यं सर्वमन्यथेति॥ ततः संवत्सरादिफलं लेख्यं मू॥ तत्र प्रभवादिसंवत्सरप्रवृत्तिर्वेदाङ्गोति
षे॥ माघशुक्लप्रयत्नस्य पौषकृत्तसमापिन इत्यनेन यद्व्यमानेनोक्ता॥ शालिवाहनशकोर्कसंगुणाः षष्ठि
द्वहस्यभवपूर्ववत्सरा इत्यनेन कोष्ठे तस्यो रमानो नोक्ता। ईयं हि षष्ठिः परिवत्सराणां द्वहस्यते मध्यमराशि
भोगादित्यनेन श्रीपतिना वार्हस्यत्यमानेनोक्ता। तत्र कः पक्षः साधियानिति चेत्तदुच्यते। अत्र प्रभवादिप्र
वृत्तिवार्हस्यत्यमानेनैव रमराश्याः। यतः सूर्यसिद्धांते मानांतरमुदासपूर्विकावार्हस्यमानपुरासराषष्ठ
द्वगलानोक्तः॥ वार्हस्यत्येन षष्ठ्यदंशेयं नान्यैस्तु नित्यशर्तूति। भास्करोऽपि। द्वहस्यते मध्यमराशिभोगं
संवत्सरं सां हितिकावदंति। अन्येन मध्यगुहाराशिपूरणसमय एव षष्ठ्यद्वप्रवृत्तिरिति स्त्वितम्।

हो. रा. पू.

४३

से

फलनिर्देशस्तु गुरुमानोत्पन्नसंवत्सराणां मेवेत्याह वसिष्ठः। षष्ठ्यद्वयजन्मप्रभवादिकानां फलं यत्सर्वं गुरु
मानतः स्यात् वेदाङ्गज्योतिषवचनं तु प्रभवप्रवृत्तिविषयकं ज्ञेयम्। यदाह गर्गः। माघशुक्लसप्तमारे मेव द्वा
को वासवक्षर्गौ। जीवयुक्तो यदा स्यातामृषष्ट्या दत्तदा भवेत्। तृतीयपक्षे स्तु प्रमाराभावा दुषेक्ष्य
इत्यलं प्रशङ्केन॥ ॥ अथादौ प्रभवादिसंवत्सरफलं यवनजातके॥ ॥ प्रसूतिः सर्ववस्तुनां पुत्रसंपत्तिरे
वक। दीर्घायुर्भोगसंपन्नः प्रभवादौ द्वौ नरः॥ १॥ उत्पन्नभुक्तभोगि स्यात्स ह्यश्वारूपा लोचनः॥ पंडि
तोरज पूज्यश्च विभवादेन रोभवेत्॥ २॥ सुभगः शान्तिगोभोगी पुत्रदारसमन्वितः। विद्वांसर्वगुरोपे
तः शुक्लसंवत्से भवेत्॥ ३॥ सदानन्दयिता सत्यवादि वैपश्चितो नरः॥ स्वर्गाकांतिः सुषिमानि प्रमोदे जाय
ते त्रिभुः॥ ४॥ प्रजानां पालको धर्मिष्ठसि सत्यसमन्वितः॥ देववात्सरा भक्तश्च प्रजापति समुद्रवः॥ ५॥ का
मिसुखियमानी यभोगवान्प्रियवध्वभः॥ दीर्घायुर्वरुपुत्रश्च श्रंगिरो वत्सरो भवेत्॥ ६॥ श्रीमानुत्पुसतिः
शान्तः सोपरागः शुभत्रियः॥ दीर्घायुर्वरुपुत्रश्च श्रीमुखे दे भवेत् नरः॥ ७॥ भावसंवत्सरो जातो नरो भव
ति सोऽय्यभाक्॥ यशस्वी दाननिरतः सर्वलक्षणसंयुतः॥ ८॥ कीर्तिसर्वगुरोपेतो दीर्घायुर्दीनतत्प
रः॥ शान्तः सुसतिः शो विवयुवादे पुहृषो भवेत्॥ ९॥ दीर्घायुः सुभगो दक्षो वेदाध्यायनतत्परः॥
स्तुष्टौ जायते मर्त्यो धातु संवत्सरो भवेत्॥ १०॥ सर्वज्ञः सर्वकार्येषु गुरुभक्तो नि सुंदरः॥ इष्टो जायते मर्त्यः सदा
सदा शोधपरो भवेत्॥ ११॥ वापीकूपतडागारिः कृतधर्मसमन्वितः॥ दाता धनसमृद्धश्च बहुधा तेषु जायते॥ १२॥ सेनानी नृप

श्री
४३

मंत्रीववरलक्ष्मिनाकधकरथछत्रपुरंगाद्योद्युतश्चादेप्रमाथिनि॥१३॥उग्रप्रतापशीलश्चपरराज्यविम
र्दनः॥परकार्यरतौशुरोविक्रवादेवसेन्तरे॥१४॥मंदोलसोमहामूर्खोभारवाहीयकेवलं॥परकार्यरतौजातोव्यादेवा
लकोभवेत्॥१५॥यित्रभानुसमुद्भूतो नरोविद्यानिधिर्भवेत्॥नीतिमान्धृतिमान्श्रीमान्स्वाभिभक्तः
प्रियंवदः॥१६॥पिंगदक्पिंगकेशश्चगौरःश्वेतोविभुर्नयः॥सुभानुवत्सरेजातःकांतिमानतिदुर्जनः॥
॥१७॥यंयलश्चपलोद्धृत्तारणादेनरोभवेत्॥धर्तःपापघ्नःभूतेदरिद्रोनिष्ठुरःसदाः॥१८॥मृदुभा
षीराजमान्योराजसञ्जमलक्षणाः॥प्रासुर्धनसमृद्धश्चपार्थिवादेभवेन्नरः॥१९॥द्यूतमद्यरतःस्त्रीणां व्यस
नेर्धनवर्जितः॥व्ययसम्पत्सरेजातश्चोरुपापमतिर्भवेत्॥२०॥सुकर्मनिरतःसास्त्रपारगोतिवियक्षणाः
॥रुक्मःस्थूलतनुःस्यामःसर्वजित्प्रभवो नरः॥२१॥वक्रभृत्योर्धनिकामिभोगीषिष्ठान्भुक्प्रभुः॥सर्वधारि
शिनाजातःसर्वधारपरोभवेत्॥२२॥कुटुंबकलहंकर्तापंडाररतःसदाः॥सर्वलोकविरोधीयविरोधीव
वर्षसंभवः॥२३॥रुक्मवर्गातनुःस्यामःकरालो--निर्गुराः॥विक्रष्टुपर्वास्तुश्चनरोविकृतवर्षजः॥२४॥
धूलिधूसरसर्वांगोदीर्घायुःपरमाप्नुयात्॥कामेस्वरश्चनिर्लज्जःस्वरसंवत्सरेनरः॥२५॥मंदानंदेनसं
तुष्टःप्रयाकुपततागकृत॥स्वन्नदानिसुशीलश्चनरोनंदनवर्षजः॥२६॥भूरःसमरदुर्दुर्षःख्यातःकीर्ति
यज्ञोन्वितः॥पृथ्वीपतियदाभोगीविजयादेनरोभवेत्॥२७॥विद्वान्वादीलोकमान्यःसर्वशास्त्रविशा
रदः॥पूजांप्राप्नोतिसर्वत्रजयवर्षेपूजायते॥२८॥उत्पन्नभोगभोक्तायकासिधप्रियवादिनी॥सुखाभ

हो. रा. पू.

४४

ररासो भाग्यो जन्मधेवत्सरे भवेत् ॥ २९ ॥ शठः क्रूरमति दुष्टो निर्लज्जो दृष्टलिपतिः ॥ वक्रास्य बाहुवरणो दुर्गुणादे
भवेन्नरः ॥ ३० ॥ सुवर्णधनधान्यादिपञ्चवस्त्रसम्पत्तिमान् ॥ कांतापत्यसुखाद्यम्भहेमलंबसमुद्भवः ॥ ३१ ॥ मंदो
लधालसो दुःखी श्लेष्मलश्चापिवंद्यकः ॥ स्वकार्यनिरतः पापिविलंबेवत्सरो शिशुः ॥ ३२ ॥ आविवेकी महागर्विवि
शालः कुशलः खलः ॥ विकारिवत्सरे जातः प्राणिभवाति वंद्यकः ॥ ३३ ॥ वारिकश्चरुसुहृद्देवी दीर्घग्रीवा तनुस्तथा ॥
निद्राधुरितनेत्रश्च शर्वर्यदेसमुद्भवः ॥ ३४ ॥ यंदलश्च यलः कामी परसेवारतः सदा ॥ हतत्राता हृत्तनुर्जातो वर्षे
प्रवात्यके ॥ ३५ ॥ भुभगः भुभकामि यविद्याधर्मपरायणः ॥ दीर्घायुर्धनपुत्राद्यः भुभक इव संभवः ॥ ३६ ॥ सर्व
त्राविजयी कामी यासुहृदो गुरावितः ॥ कृपालुः भुभक इव जातो भवति मानवः ॥ ३७ ॥ पिंगाक्षी राजकोशश्च म
न्ः कामी निलोलुपः ॥ परकार्यविहंता यक्रोधि संवत्सरे नरः ॥ ३८ ॥ विम्बावसुसमुद्भूतः प्रजावांयसुखी भवेत् ॥
शतः सर्वगुरोपेतो दाता मिष्टान्नभुक् भुविः ॥ ३९ ॥ परदाररतश्चैव शठस्वपरवांधवः ॥ परभवसमुद्भूतो ध
नधान्यविवर्जितः ॥ ४० ॥ प्रवंगवत्सरे जातो नरो भवति किलिषी ॥ खलः पापरतो दुःष्टः स्वायारहतकोऽभुविः
॥ ४१ ॥ मध्यह्नयधरः कामी क्षुत्पिपासादितो नरः ॥ कीलके जनितो वर्षे स्थूल हृत्कूटमन्मथः ॥ ४२ ॥ पंडितो
धनभागि भूदेवतातिथिपूजकः ॥ तापसः कृशकृद्देहो नरः सोम्ये प्रजायते ॥ ४३ ॥ नीयदृतिः भुविः कामरहितः
परदेशगः ॥ दिवा लोकः क-क्रोधी साधारणसमुद्भवः ॥ ४४ ॥ विरोधि सर्वलोकानां पितृमातृविवर्जितः ॥
विरोधकृत् जात नरो जातिसेवाकरो भवेत् ॥ ४५ ॥ विद्वान्सर्वकलाभिज्ञो व्याघाटकृशालः सुधीः ॥ राजमानी
धर्मशीलः परिधावि समुद्भवः ॥ ४६ ॥ प्रमाथिवत्सरे जातो नरो वंधुविरोधकृत् ॥ कुटुंबहानिर्लुब्धश्चापकर्म

श्रीः

४४

रत सुधीः ॥ ४७ ॥ ब्रह्मर्षीर्धोतिवतुः सर्वानंदकरः क्षमी ॥ आनन्दवत्सरे जातः पुत्रादिभ्रसमन्वितः ॥ ४८ ॥ सर्वभ
क्षीकृतघ्नश्च धर्माधर्मविवर्जितः ॥ किं स्वकः परसंतापिराक्षसे दे भवेन्नरः ॥ ४९ ॥ वैश्य इति धीनेये वक्रुडुं वव
जलः अविः ॥ जलसस्य करो जातो नल संवत्सरे नरः ॥ ५० ॥ कृष्ण कर्कशरो मां यो महोद्यमपरो भवेत् ॥ कल
कालपरित्यागि पिंगला दे भवेन्नरः ॥ ५१ ॥ लोकोपकारकः कालो भक्षामक्षं सकल्पजेत् ॥ कालयुक्ते समु
द्रतो नरो भवति रोगभाक् ॥ ५२ ॥ ऋद्धि सिद्धि युतो नित्यं भोगी गीत विज्ञारदः ॥ मंत्रिकीर्तिपरो नित्यं दाता सि
द्धार्थसंभवः ॥ ५३ ॥ भयंकरवधुः पापि पिभनः पापहृद् भवेत् ॥ रोद्र संवत्सरे जातो नरः स्वया युधो भवेत् ॥ ५४
मूर्खः क्रूर उतः कामी स्वकीयवयनप्रियः ॥ अदाता जनवांश्चेदुर्मतिवत्सरे नरः ॥ ५५ ॥ नित्योत्साहि क्षि
तिपतिर्गजाश्च बहु सैनिकः ॥ बाहिनधनसौख्याद्युं वृष्यवसमुद्भवः ॥ ५६ ॥ कामलोभमहादुःखशस्त्रपीडानिपीडितः ॥ दुः
कर्माकुनखी जातो रुधिरौद्रिवत्सरे ॥ ५७ ॥ नेत्ररोगी सदा मंददृष्टिर्दभपरः सदा ॥ दुर्जनः कामवहु लोरताक्षवर्षजो नरः
॥ ५८ ॥ तामसो निर्गुणः क्रूरो धानुवादी भयंकरः ॥ क्रोधनादेनरो जातो वंचकः पापवृद्धिमात् ॥ ५९ ॥ उत्पन्नरोग्यरूपश्च परसे
वारतः खलः ॥ क्षयसंवत्सरो जातो नरो धर्मविवर्जितः ॥ ६० ॥ ॥ इति संवत्सरफलं ॥ ॥ भयप्रकारांतरेश संवत्सरफलं
॥ धर्मयोगापितः श्रीमान्सर्वदा सुखसंगुतः ॥ दीनदानपरश्चैव प्रभवादिमुपेयसु ॥ १ ॥ सर्वज्ञः सुप्रज्ञापी च दीर्घायुः रत्नान
प्रियः ॥ नरेन्द्रमहेशो लोके अंगिरादिमुपेयसु ॥ २ ॥ मुद्गे जेता धने दाता भोगी त्यागी गुणान्वितः ॥ रसः संपन्नविभव

ईश्वरादिषु पंचसु ॥३॥ सदा मोक्षी सदा वक्रः कामसाखवशंगतः ॥ निर्लेजः साभिमानिविविन्नभावादिपंच
सु ॥४॥ शिल्पयोगितशास्त्रज्ञो निपुणः सर्वकर्मसु ॥ सुभगश्च यिरंजीवी सर्वजिह्वादिपंचसु ॥५॥ कांतप्रि
यश्च सुभगा उत्साहिमानसंयुतः ॥ कीर्तिमानुरागवांश्चैव नंदनादिषु पंचसु ॥६॥ आदौ विदेवावांसि वपित
भक्तोजितेन्द्रियः ॥ सत्यवाकश्चोबनिपुणो हेमलंबादीपंचसु ॥७॥ निपुणो धर्मनिरतो देवसाधुप्रपूजकः
॥ अर्थवांदिर्घसूत्री यश्च भक्तत्वादिपंचसु ॥८॥ सर्वसहश्च धीरश्च शांतात्मा वजितेन्द्रियः ॥ दीर्घायुः पुत्र
वांश्चैव प्रवंगादिषु पंचसु ॥९॥ रूपवानभिमानिवकासिनीजनवध्वभा ॥ दीर्घरोगी महातेजा परिधान्या
दिपंचसु ॥१०॥ आरोग्यं विजयं पुष्टिः धनधान्यसमन्वितः ॥ देवताय सभक्तश्च पिंगलादिषु पंचसु ॥
॥११॥ जनमित्रप्रतापिवधर्मवांश्च जितेन्द्रियः ॥ दीर्घायुः कुशलो दक्षो दुंदुभ्यादिषु पंचसु ॥१२॥ इति सं
वत्सरफलं ॥ अथ षष्टि संवत्सरारणं द्वादशयुगानि भवंति ॥ यतः युगं भवेत्स रपंचको न युगानिव
द्वादशवर्ष षष्ट्या इति ॥ अथ फलं ॥ माघमासप्रियो नित्यं परदाररतः सदा ॥ कविः शिल्परतः प्राप्ते
जायते प्रथमे युगे ॥१॥ वारिज्यं व्यवहारिवधर्मिष्ठः सत्यसंगतः ॥ इवलोभेति पायात्मा युगे जाते द्वि
तीयके ॥२॥ भोक्ता दाता क्षातिप्राप्तो ब्राह्मणो देवपूजकः ॥ तेजस्वि धनयुक्तश्च तृतीये फलसम्पुते ॥३॥
वाटिकाक्षेत्रे लाभस्यादीषधीप्रियमानवः ॥ धातुर्वादेधनो नाशो जायते चतुर्थे युगे ॥४॥ पुत्रोत्पत्तिः

सदापौक्ता धनया अजितेन्द्रियः॥ मातापितृप्रियश्चैव शायते कुंभमेयुगे॥१॥ सर्वदाशत्रुनीचस्था सर्वदा महिषीप्रियः॥ पा
दघातो भयार्तश्च युगे सष्टेत्र जायते॥२॥ बहु मित्रप्रियश्चैव व्यापारे कुटिला गतिः॥ शीघ्रगामी तथा कामी जायते सप्तेयुगे॥
॥३॥ पापकर्ता त्वसंतुष्टो व्याधिदुःखानितस्तथा॥ कतोचपरहिंसायां जायते त्वष्टमेयुगे॥४॥ वापीकूपतडागादिदेवरी
सामतिप्रियः॥ भूपतेर्वा भवेत्तुल्या जायते नवमेयुगे॥५॥ गजादिराजमंभोयस्थानप्राप्तिर्महामुखं॥ सुत्रेष्टीरूपदा
ताय जायते दशमेयुगे॥६॥ बुद्धिमान्बहुशीलश्च प्रतिष्ठादेव तालयः॥ संग्रामे च भवेद्भूरो जायते कादशेयुगे॥७॥
तेजस्वी जनसत्पात्मानरमध्ये महाजनः॥ कृषिवाणिज्यकर्ता च जायते द्वादशेयुगे॥८॥ ॥ इति युगफलं ॥ ॥ अ
थानयफलं बक्तव्यं॥ तत्रायनं सौरमैव॥ उक्तं च सिद्धान्ते॥ वर्षायनं तु युगपूर्वकमत्र सौरादिति॥ अत्र वर्षशब्दे सौ
रप्रवृत्तिर्ज्ञेयः॥ ॥ अयनलक्षणा मुक्तं सौमसिद्धान्ते॥ यावदकोनकर्कादिस्पृशेतावत्पूरयनम्॥ सौम्याख्यमथ
तिग्माभूर्यावन्नमकरादिग॥ तावधाम्नायनं तु स्यादिति॥ अत्र केचित्॥ सायना कर्कवशादेवायनप्रवृत्तिदर्शना
दयनफलं सायना कर्कदेव ज्ञेयमिति बह्वन्तितन्त्रं॥ यतो निरयनगणानेव लोके सकल व्यवहारो दृश्यते॥ तद्य
थावसिष्ठसंहितायां॥ षट्पौष्मभावाद्दशरोद्विष्ट्यात्पुनराधिपानि नवक्रमेण॥ पूर्वाह्ने मध्यापरभागात्
उर्ध्वं केविलं योमचरास्तथैवेति॥ ग्रहाणां पूर्वाह्ने मध्यापरभागयोगित्वमुक्तं तस्मिन्निरयनगणानेव प्रत्यक्ष
तो गणिता गतनस्यैव दृश्यते॥ सायनत्वे हि ग्रहः कदाचिदेकनक्षत्रांतरेन सत्रद्वयांतरेनोपलभ्येत॥ एवं सति

हो **रूप**
४६

यात्रादिभुभकार्यमुहर्ते सुभरणपरिदृष्टं न स जा रां गुह्यपुण्यादिसिद्धियोगानां बहो निरनेनैवोपप
द्यते। सायनगरानां तु नियतविषया ॥ ॥ उक्तं ब्रह्मसिद्धान्ते ॥ अयनां शाः प्रहृत्या लभेत्क्रांते वरागमे विभिभेस
त्रिभेपाते तथा ह कर्मपातयोरिति ॥ अत एव शिष्टाः सायनकरसंक्रमवशेन प्रवृत्तोत्तरायने विवाहादि
भुभकर्मन कुर्वन्ति ॥ ॥ तत्रायनफलं ॥ यवनजातके। प्रियायुतः सौख्यगुणान्वितश्च दीर्घायुश्च वारमतिः प्रवीणाः
॥ देवदिजाचार्यपदानुक्तः सौम्यायने जातनरो यशस्वी ॥ १ ॥ क्रूरः शरीरोगमुत्पदेहः पापात्मकः यो र्यरतोऽक्षपश्य ॥
पौंश्चत्यक्षुः क्रूरमतिः शिबुश्च स्यादक्षिणाख्यातजनोतिनिन्दः ॥ २ ॥ ॥ इत्ययनफलम् ॥ ॥ अथ चतुर्फ
लम् ॥ ॥ यवनः ॥ शिशिरे जायते मर्त्यो धनसौख्यविरागुषः ॥ मिष्टान्नाशी भुभक्षारो दन्तरो गी प्रजायु
तः ॥ १ ॥ सुखी भोगी गुणी कान्तः सत्यव्यसनकः द्वेष्ट ॥ वसंतर्त्तेन रो जातो दानकीर्तिकरो भवेत् ॥ २ ॥ वापी
कूपतडागादिदेवता लयकः द्वेष्ट ॥ शास्त्रविज्ञानदाता च ग्रीष्मर्त्ते जायते नरः ॥ ३ ॥ देशग्रामपुराध्य
क्षः कृषिकर्त्ता भवेत्सदा ॥ शास्त्रसंग्रहलोदक्षो वर्षा जातो नरो भवेत् ॥ ४ ॥ व्यापारकुशलो मंत्री न्वररो
गविवर्जितः ॥ पंडितो गुणवात्धीरः शरदतो नरो भवेत् ॥ सोधागारनिवासी वधर्मिष्ठः सत्यवाक् भुयि ॥

रामः
४६

भुंक्ते वमिषु माहारं नरो हेमन्तसंभवः ॥ अत्र पूर्वोक्तसिद्धान्तवाक्यादृतवः सौशर्यवशेन ॥ तेषां च गणना क्र-
ममुक्तो रत्नमालायाम् ॥ मृगादि राशिद्वयमानुभोगात्षडर्त्तवः स्युः शिशिरो वसन्तः ॥ ग्रीष्मश्रवर्षा वरा-
रश्च तद्वद्धेर्मतनामा कथितश्च षष्टि इति ॥ ॥ इत्युत्तुफलम् ॥ ॥ अथमा सफलं यवनः ॥ अत्र च यरतो नित्यं
वेदाध्ययनतत्परः ॥ गुरुदेवद्विजातीनां भक्तश्चैत्रसमुद्भवः ॥ १ ॥ सर्वलक्षणां सयुक्तो दीर्घदर्शी कला-
निधिः ॥ सात्विकश्चि रजीविवेशाखे जायते नरः ॥ २ ॥ निपुणः सर्वकार्येषु मतिमान् अपरीक्षकः ॥
ऋषयि कृत्स्न नित्यं भवे ज्ञेयैव मानवः ॥ ३ ॥ निर्धनो बहुभुक् कृष्टी हलकर्मरतः सदा ॥ व्याधितो मूर्ख
बुद्धिश्च भवे दाषाठु जो नरः ॥ ४ ॥ श्रावणो जायते मर्त्यो वेदकर्मसु कोशलः ॥ पुत्रदारधने शुक्तः सर्व-
लोके प्रपूजितः ॥ ५ ॥ भोगी दाता कृशो दीर्घगौरः कामी बहुक्रियः ॥ पुत्रवान्धनवान् श्रीमान्मासे
भाद्रपदे भवेत् ॥ ६ ॥ आश्विने च नरो जातो विद्वान्भूप्रियो भवेत् ॥ बहुभृत्यः श्रीया युक्तो बहुपत्नो
ऽल्पजीवितः ॥ ७ ॥ वावालो वक्रबुद्धिश्च कुंविता शकरोऽलसः ॥ कार्तिके जायते नित्यं ब्रह्मचर्यर-

हो. ६५
४७

रतो भवेत् ॥ १॥ नीर्थयात्रा रतो नित्यं मंत्रदीक्षा परायणाः ॥ मार्गमासे भवेन्मर्त्यः सदाशास्त्रार्थसेवकः
॥ २॥ पौषमासे समुत्पन्नो नरो दुःखप्रदो भवेत् ॥ सर्वरोगपुत्रो नित्यं पापी मास रतः खलः ॥ ३॥ यौगीश्वर
स्तपोनिष्ठो वेदवेदाङ्गपारगः ॥ शांतो दयान्वितो दक्षो नरो माघे प्रजायते ॥ ४॥ सुकुमारः सदा भोगी का
मिनीवल्लभः सुरवी ॥ फाल्गुने जायते बालो गजाश्वरथभूषणः ॥ ५॥ ॥ अत्रमासाश्चांशवर्गशेषाः
॥ ६॥ उत्तमसिद्धांते ॥ मासास्तथावतिथयस्तु हिनां भुमानादिति ॥ अत्र लक्षणा मुक्तं रोमकसिद्धांते ॥
वांशोदशां वधिर्मासः सवसूर्येन्दुसंगमः ॥ तयोर्विज्ञेयसमयो ग्रिमो मास उदाहृतः ॥ तेषां मेन्दु
वमासानां वैत्राद्याख्यावसंस्मृताः ॥ ७॥ ननु वांशमासे धिमासक्षयमासयोः संभवात् ॥ सौरमासे
यत्तदसंभवात् संक्रांतिवशो नोत्पन्नसौरमासस्यैव फलं ज्ञेयमिति चेत् ॥ न यतः सकलमुनीश्वरै
र्मसगराणां बान्धुमानेनैवोक्ता ननु सौरेशा तस्मान्मासफलं बान्धुमासानामेव ज्ञेयं ॥ अतएव ह्यय
वनेन वैत्रादिमासानामेवोक्तं ॥ ननु मेषादि संक्रमाणां क्षयमासेऽधिकमासे तन्नाममासफलं लेख्यं
॥ एतत्प्रष्टुमुक्तं होरासारे ॥ क्षयमासे धिमासे तन्मासनाम्ना फलं स्मृतं ॥ तत्रापि क्षयमासे मासद्वयस

श्रीः
४७

इति तिथिपूर्वाह्निस्मिन्परं स्तथा मासा विधेर्बुधैः विमोक्षय मास मध्यगै इति ॥ ॥ इति मासफलं ॥
॥ ॥ अथ पक्षफलं ॥ ॥ यवनः ॥ भुक्तपक्षे नरो जातो दीर्घायुः पुत्रवान्भवेत् ॥ बुद्धनो पालको दाता सुहृन्मानी र
त्रिधा युतः ॥ १ ॥ अलसो मलिहृषी निन्दको ग्रामभाषणः ॥ कृष्णपक्षे भवेन्मर्त्यः सर्वधर्मवहिः कृतः ॥ २ ॥ प
क्षलक्षणा मुक्तमुक्तं सिद्धा न्तसारे ॥ सूर्येन्दुसंगमस्येव विश्लेषसमया दुधैः ॥ भुक्तपक्षो धरा कांतं तदग्रे कृष्ण
पक्षकः ॥ इति पक्षफलम् ॥ ॥ अथ तिथिफलं यवनः ॥ प्रतिपदिवसे जातविदिनं च त्रिमासकम् ॥ जीवितं स
महातेजा वर्षाशीतिविरायुषः ॥ १ ॥ द्वितीयादिवसे जातो नरः सत्यवलो भवेत् ॥ जनानन्दकरः श्लाघी स्वक
र्मनिरतः सदा ॥ २ ॥ तृतीयायां नरो जातः स्त्रीलोभः कृपणाः खलः ॥ वतो पवासनिरतो मूर्खो वाहि
बलान्वितः ॥ ३ ॥ चतुर्थ्यां तु नरो जातो मानी दीर्घायुश्चो भवेत् ॥ वराः साहसिकः भूरः सत्यवादि जिते
न्द्रियः ॥ ४ ॥ पंचम्यां तु नरो जातो मानी दीर्घायुश्चो भवेत् ॥ महामतिस्थिरः भूरः सत्यवादी जितेन्द्रियः ॥ ५ ॥ षष्ठां
येन नरो जातो ब्रह्मांकिततनुः स्थिरः ॥ स्त्रीलोलुपोति सुभगो विद्याकीर्तिपरो भवेत् ॥ ६ ॥ सप्तम्यां जायते मर्त्यो धन
वान्गुणवान्भवेत् ॥ गुरुदेवार्चनपरः सदा वारो दृढव्रतः ॥ ७ ॥ अष्टम्यां तु नरो जातः स्वदारनिरतो भवेत् ॥ व
हुभाषोति च पलश्वलवितोति निष्ठुरः ॥ ८ ॥ कामलुब्धो महाभ्रूरो गीतनृत्परतस्तथा ॥ शत्रुघ्नश्च महाको

हो-सा-पू
४८

धीनवम्पा जायते नरः ॥ ९० ॥ दशम्यां तु नरो जातः स्त्रिजितोस्त्रयशङ्कितः ॥ भुविरत्पंतसुभगश्चलवित्तो म
हामतिः ॥ ९० ॥ स कादश्यां तु जनितो लोक व्यापारको विदुः ॥ कलाशस्त्रेषु कुशलः सत्यवादी दृढव्रतः ॥
९१ ॥ द्वादश्यां तु नरो जातः सदा चारेति दुःसहः ॥ सुभगो रतिलोलश्च वस्त्रभोजनतत्परः ॥ ९२ ॥ त्रयो
दश्यां नरो जातः स्त्रीजितो ज्ञानवान् भवेत् ॥ व्रतोपवासनिरतः स शत्रुर्मतिमान् गुणी ॥ ९३ ॥ चतुर्दश्यां
नरो जातः सुबुद्धः सर्वकर्मसु ॥ बुद्धिमान् व्याधिनिर्मुक्तः सदा बंधुरतो भवेत् ॥ ९४ ॥ पौर्णमास्यां नरो
जातः पूर्णोद्गुः सुस्थिरो भवेत् ॥ सदा हृष्टमना कामी सुभगो तिरणान्वितः ॥ ९५ ॥ अमायां तु नरो
जातश्चन्द्रियार्त्तिगतोः सुखी ॥ सुभगो बलहीनश्च वित्ते बहु समाकुलः ॥ ९६ ॥ अत्र जन्मकालेति
थिनक्षत्रयोगकरणानां सिद्धान्तरीत्या गणितं गतवर्त्तमानानां फलं लेख्यम् ॥ ॥ इति तिथिफलम् ॥ ॥
अथ वासरफलम् ॥ यवनः ॥ स्थिरः प्रवणः भूरस्तुरक्तश्यामतनुः भुविः ॥ पित्राधिकोतिवतुरो जातो धेः सूर्यवा
सरो ॥ १ ॥ सोमवारो नरो जातः सात्विकः क्षयवृद्धिमान् ॥ ह्रस्वकायोतिगौरश्च पृथुज्ञानसुबुद्धिमान् ॥ २ ॥ क्षत्रवृत्ति
समाधुक्तो जनितो भौमवासरो ॥ रक्तायतलोत्पन्नश्च वाग्यतो मधुरोऽक्षमी ॥ ३ ॥ निपुणोतिवृत्तशिरः पादश्चैव तथा कविः ॥ ४ ॥

इति तिथिफलम्

सम ४
४८

नितोबुधवासरे॥ सुधीःसबहुलोकज्ञः कलाशास्त्रविदःशुविः॥ प्रगल्भःकुशलोधीरःसंभवेकुरुवासरे॥ ५ ॥
 प्रछकार्यःसुमतिर्जातःशुक्रस्पवासरे॥ सुधीःसबहुलोकज्ञः कलाशास्त्रविदःशुविः॥ ६ ॥ रुसदुर्वलदेहश्चम
 लिनोतिवलःखलः॥ रौद्रःकोधपरोनित्यंजनितःशनिवासरे॥ ७ ॥ नक्षत्रवारफलंसूर्योदयाधारप्रवृत्तेर्वलिख
 नीयमितिचेदुच्यते॥ वारफलंसूर्योदयादेवलिखनीयंननुवारप्रवृत्तेः॥ यदाहवसिष्ठः॥ वारप्रवृत्तिविज्ञानंक्षरा
 वारार्थमेवहि॥ अखिलेष्वपिकार्येषुदिनादिरुभयाद्रवेत्॥ पुलस्त्यसिद्धांतेपि॥ अथसावनमानेनवासराःस
 प्रकीर्तिताः॥ तेवाकोदययोरेवविवरैस्तुसमाःस्मृताः॥ ॥ इतिवासरफलम्॥ ॥ अथनक्षत्रफलम्॥ तत्रस्थ
 लनक्षेत्रेभ्यःसूक्ष्मनक्षत्राणां प्रावल्याजन्मनिसूक्ष्मनक्षत्रंलेख्यम्॥ ननुस्थूलनक्षत्राणांमूलभूतायाहह
 त्समजघन्यसंज्ञायाःप्रयोजनंविवाहजन्मादिषुनियेधपूर्वकवस्तुसमर्पादिज्ञानार्थमेवोक्तं॥ ॥ तद्यथा॥ एता
 निजाघन्यसमानिऋक्षारापत्रर्क्षखंडेविनियोजिताः॥ नि॥ ज्ञात्वेवमेवंमणिजीवधातूमूलोर्गकर्परसादिका
 नां॥ अर्घवदेज्यौतिषिकःप्रजानांसमर्घवस्तुमह्यहार्थं॥ नोदाहजन्मादिषुयत्रोक्तंतत्राभिहृद्यैविनियोज
 नीयमिति॥ ॥ नारदः॥ सुरूपःसुभगोदक्षोमतिमान्भूषणप्रियः॥ अंगनावध्वजःशूरजातश्चाश्विनिर्भेनरः॥ ९ ॥

मितिषेन् यतोव
 सिष्टेनसूक्ष्मनक्ष
 त्राणां ५

हो. र. ५.

४८

कामोपचारकुशलः सत्यवादी दृढव्रतः ॥ अरोगः सुभगो जातो भरणं लघुभुक् सुखी ॥ २ ॥ तेजस्वी मतिमान् दाता व
हुनुक्ममदा प्रियः ॥ दुःक्रिया कुशलो मानी वह्निन सत्रजः शिशुः ॥ ३ ॥ सुरूपः स्थिरधीर्मानो भोगवान् सुरतप्रियः
॥ प्रियवाक् चतुरोदसो स्तेजस्वी ब्रह्मविष्मजः ॥ ४ ॥ उत्साही च पलोभी रूढनीसामप्रियः सुविः ॥ आगमीनः प्रभुर्विद्वान्
श्रद्धेन सत्रजः पटुः ॥ ५ ॥ अविचारपरः शूरः क्रयविक्रयनैपुणः ॥ गर्वी हिंस्रश्चंडरतिः कृतघ्नः शिवविष्मजः ॥ ६ ॥
दुर्मेधादर्शनीयश्च परस्त्रीकार्यनैपुणः सहिष्णुः सत्यसंतुष्टः शीघ्रगोदिति विष्मजः ॥ ७ ॥ धार्मिको बहुमित्रश्च शोचि
ष्माश्च सदा सुविः ॥ सत्यवादी परार्थी च जायते पुष्पसंज्ञके ॥ ८ ॥ दुर्जः क्रूरः क्रूरवेष्टः परदाररतः शठः ॥ आवको ह्यदनी
दातः सर्पेन सत्रजो नरः ॥ ९ ॥ स्थूलः स्थूलहनुः कौसिको पिवक्ता सहः प्रभुः ॥ सुरगुरुवचनरतस्तेजस्वी पितृविष्मजः
॥ १० ॥ धृतिमान् च रोदातान् नृत्यशास्त्रविशारदः ॥ कार्याकार्यविचारज्ञो भाग्यन सत्रजः पटुः ॥ ११ ॥ जितशत्रुः सुखी भो
गी प्रमदामदनः कविः ॥ कलाभिज्ञः सत्परतः सुविद्वानर्यमर्षजः ॥ १२ ॥ मेधावी तत्करोत्साही परकार्यरतो भटः ॥ परदे
शगतिः शूरः स्त्रीलोलः सूर्यविष्मजः ॥ १३ ॥ विचमाल्यां वरधरः कामशास्त्रविशारदः ॥ धृतिमान् धनवान् भोगी पं
डितत्त्वाद् विष्मजः ॥ १४ ॥ कार्मिकः प्रियवाक् शूरः क्रयविक्रयनैपुणः ॥ कामो बहुभ्रतः क्षांतो विद्व
द्यावान् मारुतर्षगः ॥ १५ ॥ अभ्यसूया परः श्लेष्माणो मायापटुरिंदमः ॥ जितेन्द्रियो र्थवांस्तु भो विशाखर्षजः ॥

गुरुः

४८

॥ १६ ॥ नृपकार्यरतः शूरो विदेशस्थो गनाप्रियः ॥ सुरुपश्च नृपापश्च पिङ्गलो मैत्रधिष्मजः ॥ १७ ॥ वङ्गव्ययकारः क्लेशस
हः कामी दुःसहः ॥ क्रूरवेद्यो मृगभाषी धनवानिन्द्रधिष्मजः ॥ १८ ॥ हिंस्रो मानी धनी भोगी परकार्यप्रकाशकः ॥ मि
थ्योपचारः स्त्रीलोलः श्लक्ष्णो नैर्ऋतधिष्मजः ॥ १९ ॥ सुकलत्रः कामवारः कुशलो द्रुसौ हृदः ॥ क्लेशभाक् वीर्यवान्मानी
जलनक्षत्रसंभवः ॥ २० ॥ कृतप्रो धार्मिकः शूरो वङ्गपुत्रो विनीतवान् ॥ सुकलत्रः सुरुपश्च वैष्णवक्षत्रसंभवः ॥ २१ ॥
उदारदारश्चरतवान् श्रीमान् वक्ता धनान्वितः ॥ काव्यकृत्परताभिज्ञो धार्मिकः श्रवणार्क्षजः ॥ २२ ॥ धार्मिको व्यसनी
लुब्धो नृपगीतांगनाप्रियः ॥ सानैकसाश्च तेजस्वी वीर्यवान् वसुधिष्मजः ॥ २३ ॥ दुर्गाहो व्यसनी क्रूरः क्षयवद्विद्युतः
शठः ॥ परदाररतः शूरः सततारक्षसंभवः ॥ २४ ॥ उद्दिग्धः स्त्रीजितं शास्त्रपरनिंदापरायणः ॥ दामिको दुःसहः शूर
श्चाजपादिष्मसंभवः ॥ २५ ॥ प्रजावान् धार्मिको वक्ता जितशत्रुः सुखी विभुः ॥ दृढव्रतः सुखी कामी अहिर्बुध्निसं
भवः ॥ २६ ॥ रूपवान् धनवान् भोगी पंडितश्च जलार्थभुक् ॥ कामी दुर्गवितः शूरः पौष्पजः परदेशगः ॥ २७ ॥
अत्र विशेषः कश्चपः ॥ जन्मभेजन्मसमये पापग्रहसमन्विते ॥ गुराश्च निगुराः सर्वे शुभयुक्तेः गुरा गुराः ॥
इति नक्षत्रफलम् ॥ ॥ अथ नक्षत्रवरणफलं यवनजातके ॥ अश्विन्या प्रथमे पादे जातो भवति तत्करः ॥ द्वितीये
वात्यकर्त्ता च तृतीये शुभो भवेत् ॥ १ ॥ पादे वतुर्थे भोगी च दीर्घायुर्जायते नरः ॥ तृतीये यमस्याघपादे द्वितीये धन

शुभसामान्या इति ॥ कुलधिष्णे प्रसिद्धमेव ॥ १ ॥ अथ जन्मनि नक्षत्रवशेन प्रकृतितो न भुक्ते शोभकेन ॥ भवति राव प्रकृतिः बभीषाः लस्य संयुता ॥ बरेवलः स्वभावाः स्या
रहनः सर्वभक्षकः ॥ १ ॥ उग्रेतथो ग्रहप्रकृतिर्वधवंधरुविः सहा ॥ मित्रे नृमि अग्रकृति समतभा नृमित्रयोः ॥ रा लघुभेल पुष्यो गार्ग्य सर्वराप्रकृतिर्भवेत् ॥ एतुभे वस्या युको
मंथ मास्या पिप्रियो भवेत् ॥ ३ ॥ तीक्ष्णमेकल होनि संतुर्बकाति मलीयसः ॥ इति नक्षत्रफलं ॥ ३

हो. ५. ५.
५०

वान्मुखी॥ २॥ तृतीये कूरकर्माववतुर्थे प्रौढरिद्रभाक॥ वरुक्षसंभवोवालस्तेजिष्ठः प्रथमांशके॥ ३॥ द्वितीये शास्त्र
विज्ञानी तृतीये शौर्यभाग्यभवेत्॥ दीर्घायुर्वहुपुत्रश्च वतुर्थे वरगो भवेत्॥ ४॥ सौभाग्यं च तथा पीडाभीरुत्वं सत्त्वादि
ता॥ रोहिणी संभवस्यैव फलं पादवतुष्टये॥ ५॥ नृपतिस्तत्करो भोगी धनधान्यसमन्वितः॥ क्रमेण मृगशीर्षस्य फ
लं पादवतुष्टये॥ ६॥ रोहर्षप्रभवो वालो भवेत्पादवतुष्टये॥ व्ययीदरिद्रो स्वल्पायुस्तत्करो यथाक्रमम्॥ ७॥ पुनर्व
सुभवो वालः सुखी विद्वान्कृजान्वितः॥ मृगभाषी भवेत्नित्यं क्रमात्पादवतुष्टये॥ ८॥ दीर्घायुतत्करो भोगी वसु
मान् जायते नरः॥ क्रमात्पादवतुर्गांतु पुष्यभस्य प्रकीर्तितं॥ ९॥ अश्वजः परकार्यश्च रोगी च सुभगो भवेत्॥ सार्वसां
धिवतुर्जातो गंडांते वात्यजीवितः॥ १०॥ मघापादवतुर्जातश्चापुत्रः पुत्रभान्भवेत्॥ नेत्ररोगी पंडितश्च जायते ना
च संशयः॥ ११॥ समर्थो धार्मिको राजारोगी कूरोत्यजीवितः॥ पूर्वफाल्गुनिजातस्य फलं पादवतुष्टये॥ १२॥ रत्न
फाल्गुनीपादवतुर्गांतद्वयस्य च॥ पंडितः पृथिवीपालो विजयी धार्मिको भवेत्॥ १३॥ हस्ते जातो यदा बालः शू
रोवादी च रोगवान्॥ धनधान्ययुतः श्रीमान् फलं स्यात्प्रथमांशितः॥ १४॥ चित्रायां प्रथमात्पादात्फलं जातस्य कथ
ते॥ चोरेऽपि चकरः स स्यात्परदारी च पीडितः॥ १५॥ स्वात्पाद्यपादतः पुत्रसंभवस्य फलं क्रमात्॥ तत्करोत्यायुषो ध
र्मान् नृपतिः स्यान्न संशयः॥ १६॥ विशाखा जातपुत्रस्य फलं पादवतुष्टये॥ नीतिज्ञः शास्त्रवेत्ता च वादी दीर्घा

५५.
५०

पुयो भवेत् ॥ १० ॥ तीव्रो धर्मकरो दीर्घजीवी पौंश्वत्पसंयुतः ॥ अनुराधाया पादादि जातस्य च फलं क्रमात् ॥ १८ ॥
कूरो भोगी च विहांश्च पुत्रवाञ्छायते नरः ॥ ज्येष्ठाया दचतुक्कस्य जायते च फलं क्रमात् ॥ १९ ॥ मूलाया पादजात
स्य नरस्य च फलं क्रमात् ॥ भोगी त्यागी सुमित्रश्च नृपतिर्जायते नरः ॥ २० ॥ पूर्वाया छाया पादादि जातस्य च क्रमा
दिति ॥ श्रेष्ठो राजप्रियो वा दीर्घनी भवति निश्चितम् ॥ २१ ॥ उत्तराया छजातस्य फलं पादचतुष्टये ॥ नृपो मित्रविरो
धीवमानी धर्मरतो भवेत् ॥ २२ ॥ भवरास्य चतुष्पादजातस्य च फलं क्रमात् ॥ दीर्घा पुःपंडितो भीरुर्महानारी श्रीव भवेत् ॥ २३ ॥
शुभमानी शुभगुरो विहांश्च धार्मिको भवेत् ॥ धनिष्ठा प्रथमात्पादादुत्पन्नस्य यथा क्रमः ॥ २४ ॥ शतभिषक्य
थमां प्रोचवाग्मी श्रीमान् द्वितीयके ॥ सुखी तृतीयके पादे चतुर्थे पुत्रवान् भवेत् ॥ २५ ॥ श्रूरो श्रीरो महाबुद्धिः पौ
रो रोगी भवेन्नरः ॥ पूर्वभाद्रपदा पादचतुष्टैः कमशः फलम् ॥ २६ ॥ आहिर्बुध्नौ क्रमात्पादचतुष्टे संभवात्फलम्
राजातस्करश्चैव पुत्रवांश्च सुखी भवेत् ॥ २७ ॥ ज्ञानी चतुस्करो युद्धे जयी च क्लेशभाग्य भवेत् ॥ क्रमात्पादचतुक्कस्य
रेवत्पां जायते फलम् ॥ २८ ॥ इति नक्षत्रचरणफलम् ॥ ॥ अथ योगफलं यवनः ॥ कांतो बंधुरतः श्रीमान् गृहदा
ररतस्तथा ॥ दक्षश्च सर्वकार्येषु विष्कंभे जायते नरः ॥ १ ॥ मार्गे रतः प्रियं वा दीर्घन धान्यगुरा न्वितः ॥ प्रगल्भ

हो. र. ह.
५९

मानसंतुष्टिः सखीकः प्रीतिजोनरः ॥ १ ॥ नीतिज्ञः स्थिरचित्तश्च वदुः कृत्यतत्परः ॥ आयुष्मज्जनितो बालो सर्वमे
गसमन्वितः ॥ २ ॥ वदुर्वाक्यः शुभवलो निर्गुणः शुभवाक्सुधीः ॥ गंधप्रियोपि सुभगो सौभाग्यजनितो नरः ॥ ३ ॥
मतिमांश्च गुणाश्च शोकमुक्तः सुते भवेत् ॥ शोभने च नरो जातो धौतचित्तः सुनिर्मलः ॥ ४ ॥ परापवादश्चरश्च
सत्ययुक्तश्च धर्मवित् ॥ परदाररतः कामी चातिगंडे वजायते ॥ ५ ॥ दक्षश्च सर्वकार्येषु धनधान्यगुणान्वितः ॥
व्यापारकुशलो नित्यं सुकर्मणि नरो भवेत् ॥ ६ ॥ गंधप्रियो धनाढ्यश्च परवादरतः सदा ॥ परदाररतो नित्यं
धृतियोगे वजायते ॥ ७ ॥ सत्ययुक्तश्च सत्कर्मगुणवान् भागतोपि हि ॥ मूलयोगे नरो जातः मूलवान् ज्ञा
यते क्रवम् ॥ ८ ॥ वाचालोपि महासत्पोगंभीरोगर्वितो भवेत् ॥ सुशरः शुभवान् गंडे नरो जातः समाहितः
॥ ९ ॥ महामतिर्महाशूरो सत्यवादी जितेंद्रियः ॥ हृदियोगे नरो जातो दृढवाक्यो महामतिः ॥ १० ॥ धूर्तका
र्यसदा कर्त्ता शत्रुपीडाविवर्जितः ॥ ध्रुवयोगे नरो जातो दृढवाक्यो महामतिः ॥ ११ ॥ मूर्खश्च मलिनश्चित्र
कर्माद्यभिरतः सदा ॥ निष्ठुरोऽयमहागर्वी व्याघाते जायते नरः ॥ १२ ॥ कुटिलः सौख्यसंपन्नो नृपवाक्यमहा
बलः ॥ कृषिकर्त्ता भवेन्नित्यं हर्षणो जायते नरः ॥ १३ ॥ आधानी वधनाढ्यश्च कृपणोऽयमभाषणः ॥ कूरश्च

उरुः
५९

श्वतुरश्वैव वैश्वपवर्गो भवेन्नरः ॥ ३ ॥ निशुरः पटुवाक्कार्ये विद्या विनयवर्जितः ॥ शुश्रूषणरतो शीलः शूद्रवर्गो भवो न
रः ॥ ४ ॥ ॥ इति वर्गफलम् ॥ ॥ अथ वर्गफलं जानकोत्तमे ॥ धनवाश्च पलोधीरो हूरागामी गुणान्वितः ॥ विवेकी देवभक्त
क्षतास्पृश्वर्गो भवो नरः ॥ १ ॥ हथैव परकार्याः क्रोधी दैत्यसमन्वितः ॥ विश्वासघाती नीचश्च वर्गो भाजरिके नरः ॥ २ ॥ पराक
मेण सहितो न कैश्चिदर्थितः कवितः ॥ असहिस्सु दुर्गचरः सिंहवर्गो भवो नरः ॥ ३ ॥ बावहूको दिवपलो जागरूको भयो जितः
विश्वासी सर्वलोकेषु श्ववर्गो नरो भवेत् ॥ ४ ॥ अधीरश्च पलो नीरुश्च नृपापो निराश्रयः ॥ दुर्जनो दीर्घशोवी च सर्पवर्गो भवो
नरः ॥ ५ ॥ परडोही छिद्रदर्शी मृदुर्वक्त्रभयान्वितः ॥ एकांतवासी बौद्धश्चेत् आरुवर्गो भवो नरः ॥ ६ ॥ गीतप्रियः साधुरतिश्व
चलोत्तिकठोरकः ॥ सुशीलोतिमृदुस्त्रेही मृगवर्गो भवो नरः ॥ ७ ॥ विकृतः सप्रयत्नश्च निगूढहृदयश्चलः ॥ सम्यः प्रसादवत्तु
रो मेघवर्गो भवो नरः ॥ ८ ॥ ॥ इति वर्गफलम् ॥ ॥ अथ योनिफलं यवनः ॥ चपलश्चलचित्तश्च शीघ्रगामी रणप्रियः ॥ अश्वयो
नोत्तु संजातो बलवांश्चातिवह्वभः ॥ १ ॥ मंदगामी बलाढ्यश्च बहाशी राजवह्वभः ॥ सत्यवांश्चामवांश्चैव गजयो नो भवेन्नरः
॥ २ ॥ दुर्घटं दुर्वलं स्थानं भेदयत्य विशंकितः ॥ अजयो निषु संजातो वक्रवृद्धिप्रदो भवेत् ॥ ३ ॥ दर्शने नीतिदो नित्यं घटादोपे
न वर्तते ॥ परवशा प्रहारी च सर्पयो नो प्रजायते ॥ ४ ॥ सर्वभक्षी वृथावादी धूर्तः स्वामिहिते रतः ॥ आरण्यो दुःसहो वीरः श्वा

होरपू.

५३

नयोनौ भवेन्नरः ॥ ५ ॥ पिंगाक्षः सर्वभक्षी वचपलो देवकारकः ॥ मार्जारयोनि संजातो वृथा कोपी भयान्वितः ॥ ६ ॥ धूर्तः स्वकार्यनिरतः परकार्यविनाशकः ॥ शङ्खरागमूलविच्छेदी तनयो मूषयो निजः ॥ ७ ॥ गोधनैर्वहुभिर्युक्तः क्षीराक्षरोति सुंदरः ॥ परोपकारकर्त्ता च पशुयोनौ नरो भवेत् ॥ ८ ॥ मंदगामी स्थूलतनुर्वह्नी शीबलवान्धनी ॥ बहुक्षीराज्यभोजी च महिषी योनि संभवः ॥ ९ ॥ कृतांतः सर्वभक्षी च विद्यावान् कुशलो नरः ॥ व्याघ्रयो नौ भवेन्नित्यं दर्शनादयदो भवेत् ॥ १० ॥ गीतवाद्यप्रियो नित्यं सुंदरः ॥ श्वारुदर्शनः ॥ मृगयो निरतो धूर्तः मृगयो नौ नरो भवेत् ॥ ११ ॥ पिंगाक्षश्च पलोरण्णगामी फलभुजो भवेत् ॥ न विश्वासं जेत्येकश्चित्कपियो नि समुद्रवः ॥ १२ ॥ चारुदर्शनकार्यार्थः परकार्यार्थसादरः ॥ विलवासी चिरायः स्थानरो न कुलयो निजः ॥ १३ ॥ महावली चापलाक्षः कृशमध्यो भयानकः ॥ सिंहयोनि प्रजातस्तु सर्वभक्षकृती भवेत् ॥ १४ ॥ ॥ इतियोनि फलम् ॥ ॥ अथ गणफलं यवनः ॥ गुरुदेवविजातीनां भक्तः शास्त्रविमर्शकः ॥ देवतासदृशो मूर्त्त्या जातो देवगणे नरः ॥ १ ॥ तामसः पापकृक्कोधी गर्विष्ठः कलहः प्रियः ॥ निष्ठुरश्चूनापापश्च गणोऽस्मादस्ये नरः ॥ २ ॥ अन्नदाता धनाढ्यश्च प्रजावान् देवपूजकः ॥ मानुष्यर्सेनरो जातो वरस्त्री सुखभोगकः ॥ ३ ॥ ॥ इति गणफलम् ॥ ॥ अथ दिवारात्रिजन्मफलम् ॥ तेजस्वी पितृसदृशश्चारुदृष्टिर्नृपप्रियः ॥ वंशुपूज्यो धनाढ्यश्च दिवा जातो न संशयः ॥ १ ॥ मंददृग्बहुकामार्तः सयरोगी मलीमसः ॥ २ ॥

उरुः

५३

रात्मा कृत्तपापश्च निशिजातो भवेन्नरः ॥ २ ॥ ॥ इति दिवा रात्रि जन्म फलम् ॥ नन्वेव मुदा हतानां सबत्सरादि फलानां स
 मय नियमाभावात् निराधारत्वेन फलादेशः कथं संजायदीति व्यर्थमेव किमर्थमुक्तं इत्यादि शंकायां पंचांगादि फलमाह ॥ फल समय २
 कुंठिराजः ॥ उक्तानि संबत्सर पूर्वकाणां फलानि तत्प्राप्तिरिति प्रकल्प्या ॥ सांवत्सरं सावन वर्ष पस्पपाके यनर्तु प्रभवं खरांशोः ॥
 ॥ १ ॥ मासो द्वयं मास पते स्तथे द्योर्गणो दुषक्ष प्रभवं वयस्यात् ॥ तिथि प्रसूतं करणो द्वयं वचं डांतरेः कस्प दशा विभागे ॥ २ ॥
 वारो द्वयं वार पते विचिंत्य योगोत्थमिदं कवलान्वितस्य ॥ लग्नो द्वयं लग्न पते दशायां दग्भाव युगा शिज मेव मूष्यम् ॥ ३ ॥
 एवमेव दिवा रात्रि फलं सूर्य्य वंद्य दशायां क्रमेण वाच्यम् ॥ इति संबत्सरादि फलानि ॥ नन्वेव लग्न यद्दुर्ग फलं वक्तव्यं
 तत्र स्पष्ट लग्नानयने अयनांशाः प्रयात व्या लग्ने जांतौ वराग मे इति ब्रह्म सिद्धांते तात्कालिक स्पष्टार्केऽयनांश योजन मु
 क्तं सायना कार्काघनी तं लग्न मपि सायनं जातं पुनस्तत्रा यनांशानां मूनत्व मृषि प्रणीत यंथेषु नोक्त मतः सायन लग्न स्पैव
 यद्दुर्ग फलं लेख्यं न तु निरयन लग्न स्पेति चेत् यतः श्रीमत्सूर्येण सूर्य जात के स्पष्ट लग्नानयनेऽयनांशानां मूनत्वं स्व
 कंठर वेणौ बोक्तम् तात्काल भातु मयन लवैर्युक्तं तु कारयेत् ॥ तद्गोप भागैरुदयं गुणयेत्वा ग्निभिर्भजेत् ॥ लब्धोयं भोग्य का
 लः स्यात्स शोध्यः स्वैक कालतः ॥ तदग्नि माण शयश्च शोध्यं स्वाग्नि हतं भजेत् ॥ अशुद्ध राशि मानेन भागाद्यं संयुतं पुनः ॥ अशु

निरयन लव फलं वज्र नि ३

हो. र. पू.
५४

रु पूर्वभवनेरित्यं स्पष्टं भवेदपुः॥ अयनां शोनितं सूत रात्रीष्ट समयेततः॥ अथ यद्वा त्वितार्कात्तु कारयेदुक्तवर्त्मना॥ अ
स्मादेव वदेत्सूतफलं जन्मनि निश्चितमिति॥ ॥ अथ यद्गुणफलम्॥ ॥ लग्नादेरु विचारो होराया अर्थसंपदो ज्ञेया॥ ड्रेका
णात्कर्मफलं भ्रातृविचारस्तु सप्तांशात्। संततिफलं नवांशाद्वा दशभागात्कत्रैलेविंताव॥ मृत्योर्ज्ञानं कथितं त्रिंशांशा
ज्ञातकज्ञैस्तु॥ ॥ अथ लग्नफलम्॥ ॥ लग्ने क्रिये कोधपरोति लुब्धो विदेशगोत्पात्मजसौख्यशीलः॥ मेधा र्क्ष ईर्ष्युः सखि
ताभिधायां परः श्रेष्ठ विशिष्टकर्त्ता॥ १॥ विरुद्धशीलः सहजैश्च मित्रैः ख्यातोऽल्पमेधाश्च पलः कुबन्धुः॥ भीरुः स्थिरस्सहि
तधनो विद्यादी अभिष्टकर्त्ता दुतगो जितारिः॥ २॥ विद्युज्यते प्राक्तनरुजेन मात्रापि त्राधनभृशसमन्वितश्च॥ प्राप्नोति भार्या
सुकुमारशीलां व्यंगासभीरादिभिरर्दितांगीम्॥ ३॥ ॥ इति मेघः॥ ॥ लग्ने ह्ये स्यात्समगो यशस्वी स्यादिष्टकर्मा विरभू
षणेषु॥ लुब्धो न्नपाने दयिता प्रियश्च कन्या प्रियो वा पितृतोधिकारी॥ ४॥ आपीनवक्षाः स्वजनावमर्दी धर्मे निहन्तः क
फवातुलश्च॥ वरिणः कृषिघ्नः तजलाशयार्थः स्थिरः पटुश्चाभितभृशशस्वी॥ ५॥ वतुष्यदाद्यातशरास्त्रपाशज्वरैर्मिमे
तारिभिराहतो वा॥ भार्या प्रवंडां विषमां कुयोनिं प्राप्नोति रौद्रानपिवंधुवर्गान्॥ ६॥ ॥ हयः॥ ॥ लग्ने तृतीये प्रियवाक्यश
ताशास्त्रार्थसंगीतकलासुदक्षः॥ शोभारतः कामवशो बचस्वी दिमातृकः पूज्यतमश्च सन्त्यः॥ ७॥ हीनाधिकांगो विहिता

५४

रिपसोदुर्मर्षणः स्फुटकुटुंबवचित्रः॥ अनयमुन्नयसमात्यबंधुर्धर्मालसोनार्थसहोऽलसश्च॥ ८॥ अहंगणो रोगसहोरि
हंता स्वसंस्थितो पानसहो जहानि॥ रत्नो रार्हो माघजभूमिभागी प्रसिद्धकर्माचनरो विनीतः॥ ९॥ ॥ मिथुनः॥ ॥
कुलीरलगे विषमस्वभावो न वै कवा सो द्विजदेवभक्तः॥ दाता सुधीर्शनदयासमेतः कफानिलात्मा च पलश्च शीघ्रः॥ १०॥
भीरुः परार्थव्ययकर्मभागी पूज्यः कुमायो गुदरुक् च कामी॥ दृष्टात्मपुत्रो वक्रवाक् सुबंधुः कन्याप्रजो वा वक्रलार्जवात्मा॥ ११॥
सगो महिष्यो धनसाधनस्त्री विभूयणः साहसिको तिथीरः॥ विदेशगो दुष्टकबंधुकः स्यान्प्राये न सत्पानहिताभिनन्ति
॥ १२॥ ॥ कुलीरः॥ ॥ लगे हरौ सिंहमुखो महौजा दृढांशवक्षो नृपलब्धमानः॥ धीरोगभीरुः स्थिरसत्त्वमुक्तः प्रियामिवः स्व
लवचाः प्रमादी॥ १३॥ अत्राल्यबंधूनपि हंति दृष्टान्वातात्मको दुःखसहोतिको पी॥ वनादिवारी वधकस्तु धालुर्लु
थोऽभिरहा स्वार्थकुटुंबकार्यः॥ १४॥ कन्यादिवित्रोन्नतबंधु मित्रो व्ययी विधर्मानु कदन्नभोगी॥ हृष्टानटीं प्रव्रजिता मन
यां व्यापारशीलं लभते च भायाम्॥ १५॥ ॥ शति सिंहः॥ ॥ कन्याविलगे मृदुवाग्दयावान्कामी सुरूपः सुभगो विनीतः॥
सजीतकाव्यव्यवहारशिल्पदानोपचारप्रणयादरक्षः॥ १६॥ कन्यावरप्रीतिविलाससत्त्वयशोभिलावी परचित्तभोः
क्ता॥ वामोऽनो द्विप्रकृतिः सवातो मंदप्रजो धर्मरतश्च मानी॥ १७॥ स्वजातिपूज्यः प्रबलः कुटुंबक्रिया परं स्यान्नहि तोऽ

होरपू.

पप

सतीशु॥ पापैरतापी सहजैर्विरुद्धै नानारिविद्वेषविवृद्धशेषः॥ १८ ॥ ॥ कन्या ॥ ॥ तुलाविलग्ने शुभकृष्णरक्तश्वलोत्तसो
दीर्घकृशः कृतघ्नः॥ क्षीणजितार्थो विषमाङ्गशीलो वक्ता सुधीर्धर्मरतोतिदुःखी॥ १९ ॥ देशानुवारी कफवातकी जो
परानुवर्ती कलिकृदयावान्॥ सुविर्गुरुनिकृतशपूज्यः पिता न्यजातः सहजप्रियश्च॥ २० ॥ भार्याकुवृत्तिमहितां
श्वबंधून्यूनां ह्यमेतो महंतं कुटुंबम्॥ पापोलवीर्यो मृदुशत्रुवर्गः कामेयुलब्धवसाय बुद्धिः॥ २१ ॥ ॥ तुला ॥ ॥
लग्नेष्टमे विसृतपीनदेहो निम्नोदरः पिङ्गगभीरनेत्रः॥ पिता न्वितो मध्यविलग्नघोरो विश्वासहानातुरभूत्पकर्ता
॥ २२ ॥ स्थिरः प्रचंडो विषमस्वभावईर्ष्युः सुहृदो रुकरो महाभूः॥ परान्नभोक्ता पदभेदकारी शूरो न्यनारी निरतोऽ
रिमुक्तः॥ २३ ॥ नृपानुगः पापपरः कुटुंबीक्षुद्रो गहृत्कर्मरतः प्रजावान्॥ शिवाश्रयः स्यात्परातार्यदाता भूता निरी
क्षा निरतो नरश्च॥ २४ ॥ ॥ वृश्चिकः ॥ ॥ धनुर्विलग्ने पृष्ठुतुङ्गमूर्च्छाक्षीमान्मदाक्षः कुनखी जितारिः॥ पीनो रुवसाः
सुभुजोदरश्च स्पृलविजोष्ठश्रुतिनासिकश्च॥ २५ ॥ परोपकारी वक्रशास्त्रवेत्ता क्रोधी सुधीः सत्यधृतिः कुलेष्टः॥ स्व
यं स्वहेतुर्हंतधर्मवित्तो बंधुघ्नः शिल्परतश्च शूरः॥ २६ ॥ सामैव साध्यो वक्रदारपुत्रः कफानिलात्मा मुखनेत्ररोगी
॥ बलद्वकुसुद्रकुटुंबकार्यः श्रुत्या हतो वासिति पाहता र्थः॥ २७ ॥ ॥ धनुः ॥ ॥ नके विलग्ने कुकुरशो मृगाक्षो भीरुः प्रदी

गुरुः

पप

धो घनसौम्यसत्त्वः॥ उद्धतरोमाश्चिवरोःसितासोविस्तीर्णवशाश्चपलः सुधातुः॥ २८ ॥ आवारहीनोदिवनानुचारी सं
 गीतशास्त्रार्थरतोतिदाता॥ हृतांगरागोनिलरुक्ुभायो गतालसः स्वक्षिकठिस्त्वतीर्थः॥ २९ ॥ धर्मप्रवासीनृपशी
 ल्यपुराणशौर्यार्जितस्वोजनकांगनानाम्॥ सद्भावभाकसुडवलः कुडुंबस्त्रीणां वशोदुःस्वजनः शठारिः॥ ३० ॥ ॥ मकरः॥
 सनेघटेविस्फुरिताग्रघोणोनीचो कुलीनः कलिरुत्सवंतः॥ क्रोधीपिपासुः कफमारुतात्मा सुस्माहितार्थः पिशुनः कु
 कीर्तिः॥ ३१ ॥ प्रभूतधर्मिष्ठजनोजनानां वासोलसोनयसुहृत्कुडुंबः॥ स्वीयतपाहृष्यरतः प्रवासी व्ययीशठैर्भात
 भिरर्दितश्च॥ ३२ ॥ धिर्गर्हितः कर्मणि दुष्टशीलांस्त्रीकर्मठां विग्रहकारिणीं व॥ प्राप्नोति मित्रारापहितां शठांश्च
 विद्वेषिणः श्लेष्मगदामिभूतः॥ ३३ ॥ तथाववराहः॥ नकुंभलग्नं शुभमाह सत्पोनभागभेदाद्यवनावदंति॥ कस्या
 शभेदोनतथास्ति राशेरतिप्रसङ्गस्त्विति विष्णुपुत्रः॥ ३४ ॥ ॥ कुंभः॥ ॥ लग्नेरुद्येकूटजकर्मरक्तस्त्वद्येवभागीनि
 वृत्ताननश्च॥ पानामिद्ये सुधृति सत्त्वमेधाशौचश्रुताचाररतो विनीतः॥ ३५ ॥ गीतांगनाकार्यसुशिल्पविज्ञः कन्या
 प्रजः प्रत्ययकीर्त्तिपुक्तः॥ दुर्मर्षणः स्फुरितचटकुडुंबोदांतः स्थिरोभातृधनो धनाढ्यः॥ ३६ ॥ कफानिलात्प्राप्य
 तलोहधान्यः फलकिं महितोत्पुदारः॥ सुदोगशत्रुर्मृदुवल्गुहासो व्यालाग्न्यसृगुविषकर्षितांगः॥ ३७ ॥ ॥

याभिः

हो.र.पू.
५६

श्रीन१
इति लग्नफलम् ॥ ॥ होरापतो पूर्णवत्सेव होरागुणास्पकार्यं लभते प्रभूतम् ॥ स्वस्वामियोगे स एतः फलं स्यात् ॥
बोद्धव्यं श्रेष्ठमतो न्यथान्ये ॥ ३८ ॥ इति लग्नम् ॥ ॥ होरायां सवितुः कुहनि निरतो धूर्तो विरूपः खलः पापात्मा मति
नः सुखार्थरहितः क्रूरगुरोर्वर्जितः ॥ प्रेष्यः शीघ्रगतिश्चभीरु हृदयः कामी परस्त्रीजितो देवब्राह्मणानिन्दकोतिमुख
खरः स स्याददृशो नरः ॥ ३९ ॥ शांतः सर्वगुणान्वितः स्थिरमतिर्नित्यं सुहृद्भूजको नानास्त्ववरांगनात्मजधनेर्मु
क्तसुवेद्यः शुविः ॥ त्यागी मानरतः स्वकर्मनिरतः पात्रंधरित्री पते होरायां रजनीकरस्य वनवेष्टुत्पप्रियो मानवः ॥ ४०
रवेः स्वदेशस्थितिदा होरावंदस्पवैवहि ॥ विदेशे तत्र लाभः स्यान्नुभदृष्टौ नवान्यथा ॥ होराधिपः केंद्रगतः शुभग्रहो
दृष्टो युतः संपदवाप्तिवान्नरः ॥ सुक्तादिकं स्वर्णयुतं च पापैर्लोहादिकं वा खरमाहिषं वा ॥ ॥ इति होराफलम् ॥ ॥
डेकारोदिवसेश्वरस्य मलिनः शूरो गनावध्वभः क्रूरसाहसिकः कुकर्मकुशलो मूर्खः कुपसग्रहः ॥ बह्वशी गुरुत
ल्पगोत्पतनयोऽपूतक्रिया संरसः पापात्मा कृपणः खलोति मुखरः स स्याददृशो नरः ॥ १ ॥ डेकारो रजनीकरस्य
सुतनुः संपूर्णवंशो ननुः शिल्पज्ञो वक्रभाषणो विधुरः पूर्णश्चेत्कदापि क्षयी ॥ शास्त्रे मंद्यतिः सुशील सुवयोवं
ध्वर्जितश्च वलो धर्माधर्मरतो विदेशकुशलः स स्याददृशो नरः ॥ २ ॥ डेकारो धरणी सुतस्य मलिनः क्रूरो विः

बहुधनेः

म

गुरुः
५६

हीनो धनैः पापात्मा पिशुनः सुतार्थरहितः स्यान्निष्ठुरो निर्नयः ॥ ३ ॥ इति देवकारो शशिजस्य बुद्धि कुशलः क्षमापाल पूज्यः सदा दीर्घायुर्वलवानप
 त्ववकुलः शान्तो यशस्वी शुविः ॥ धर्मज्ञानरतः प्रमादरहितो नित्यं सतां वध्वनः ॥ शास्त्रज्ञः कुलभूषणो वहुधनस्पाणी च
 तुष्टो नरः ॥ ४ ॥ इति देवकारो विद्यरास्पयः शिशुरभूदीर्घायु रव्याधिको बुद्धिशः प्रियदर्शनो गुणनिधिर्मुक्ताग्रमो धार्मिकः ॥ मो
 क्षज्ञानपरः कृपालयतनुः शान्तः सुशीलः शुविः सुस्त्री स्नेहपरोऽन्यदारनिरतः स्यात्सुंदरः श्रीवयः ॥ ५ ॥ इति देवकारो भृगु
 नंदनस्य सुतनुः पात्रंधरित्रीपतेः सर्वज्ञो पिजनानुरागकुशलो दाता सतां पालकः ॥ मुक्तारत्नवरांगनागजधरैः स्फीतः
 कृपालुः शुविः शान्तः सत्परतोपि मुक्तहृदयो धर्मानुरक्तो नरः ॥ ६ ॥ इति देवकारो रविनंदनस्य मलिनः क्रूरो मृदुस्तस्करो दुःश्री
 लंकपणः सुतार्थरहितः प्रेक्ष्यो गुणैर्वर्जितः ॥ पापात्मा गुरुतल्पगोति पिशुनः स्यात्क्रोधनो निर्नयः शोकात्त्रो मुखरश्चरुप
 रहितः कामातुरो मानवः ॥ ७ ॥ इति देवकारो धिपतिस्तु सौम्यः शुभग्रहैर्युक्तनिरीक्षितश्च ॥ सत्कर्मकर्ता वहुकीर्तिपुक्तः
 पापग्रहैः स्यादशुभंचतत्र ॥ ८ ॥ इति देवकारो मित्रतुंगस्यैः स्वस्यैः खेटैः सुखं भवेत् ॥ समस्तकर्मतो दुःखं विपरीतेन संश
 यः ॥ इति देवकारो फलम् ॥ ९ ॥ अथ नवांशकफलम् ॥ दीर्घा कुंवितमूर्धजः समतनुर्गौरोगभीरश्च यस्तेजस्वी सुरतो

भय संप्रोश भाग विवारः ॥ संप्रोशो भ्रातृ भवने रविभो मार्य ह पुता ॥ पञ्चाज्ञा तो पितुः पुत्रं भृगु चंडज कन्यका ॥ १॥ अथ नवांशकफलम् ॥ १

होरपूः

५७

पवारकुशलः पापानुरक्तः सदा ॥ स्तब्धः साहसिको निवंचलधनो रक्ताल्पधर्मः सुखी क्रूरः स्यादरिमर्दनोत्पन्ननयो भानोर्नवां
शेनरः ॥ १ ॥ भवति कनककांतिर्नातिदीर्घो नखर्वः प्रविरलतनुरो मावामवेधः सुदृष्टिः ॥ बहुधनपरिपूर्णा धर्मशीलो
गुणांतो विषयसुखसुवेद्यः शीतरश्मेर्नवांशे ॥ २ ॥ केशाश्चेकपिलः सुवृत्तनयनः पृष्ठे विक्किं विद्धुते गौरांगः कुरवी व्रणां
कितशिराः कार्मीरवलो मत्सरी ॥ धूर्तः स्त्रीधनसंग्रहेति कुशलः धौयोल्पधर्मा सुखी क्रूरः शत्रुविमर्दनोति कृपणाः स्याद्
मिजां शेनरः ॥ ३ ॥ श्यामश्चंचललोचनः समतनुर्विस्तीर्णवक्षस्थलो दीर्घाकुंचितमूर्द्धजोऽपि दशनश्रेणीभिराशोभितः ॥
शीर्षः कुक्कयविक्रयेषु कुशलो धीपोधनाढ्यः सुखी दिव्यस्त्रां वरमात्यभूषणारतः स्याच्चंद्रजां शेनरः ॥ ४ ॥ क्षामांगः क
मलोदरः सुवदनो नीलोत्पलाभेक्षणाः प्रांशुं शोभनमूर्द्धजोतिर्विमलः प्राणैः सुरैस्वांकितः ॥ बुद्धीशोऽप्यतिविप्रियो बहु
गुणः शूरेण नावध्वभो विनाढ्यो मधुरस्वनः सुरगुरो रंशे भवेन्मानवः ॥ ५ ॥ रक्तोपान्तो नमितनयनो मंजुकेशः सुमूर्तिः
कंबुग्रीवो भवति कलशश्यामवर्णः सुनाभिः ॥ शूरः श्रीमान् सुशीलः कविरतिमधनो दानशीलो गुणाशो बस्त्रालंकारतुष्टः
कुसुममणिरतो मानवो भार्गवांशे ॥ ६ ॥ प्रविरलतनुरो मावभु केशः कृशांगो भवति सलिलनेत्रः श्यामवर्णः स्वतंत्रः ॥
बहुगुणपरिपूर्णः पापशीलो विधर्मी परिमितधनभोगी मानवो भानुजांशे ॥ ७ ॥ नवाशलग्नास्तु तपश्चसौम्यः

गुरुः

५७

प्रेष्यो मनुष्यो मलिनो विवेकहीनो विजयो जितश्च ॥ नित्यालयस्त्रीणां कलेवरः स्यादायुर्निवेशे बवसामधीशः ॥ ८ ॥
धर्माश्रितो देवगुरुः प्रसूते सुधर्मिणं सत्पदया समेतम् ॥ नानाधनैः संयुतमिष्टबंधुं प्रतापिनं साधुजनप्रसक्तम् ॥ ९ ॥
कर्माश्रितो देवगुरुः प्रसूते सुकर्मभाजं जनताप्रधानम् ॥ नरेन्द्रमायं प्रभुतासमेतं देवद्विजानां निरतं निरीहम् ॥ १० ॥
लाभाश्रितो लाभपरं प्रयुक्तं सदैवसूते सुरराजमन्त्री ॥ प्रभूतपानाशनविभ्रंशसासंपूर्णहर्म्यप्रमदाप्रियं च ॥ ११ ॥ गुरुः प्रसू-
ते व्ययगो मनुष्यं विदेवशीलं परिवित्तलुब्धम् ॥ मानाधिकं कामनिपीडितांगं व्ययैः समेतं व्यसनोद्भवं च ॥ १२ ॥ इति गुरुः ॥
शुक्रस्तनुस्यः सुतनुं प्रसूते शास्त्रानुरक्तं प्रथितप्रभावम् ॥ प्रियंवदं सर्वकलासुदक्षं क्षतारिपक्षं विनयान्वितं च ॥ १ ॥
द्वितीयगो भार्गव एव धत्ते धनं विवित्रं सुजनानुरागम् ॥ सुवर्णमुक्तामणिवस्त्रलाभं विमुक्तरो गंहतपापवेष्टम् ॥ २ ॥ शुक्र-
स्तृतीयः प्रणतारिपक्षं नरं प्रसूतं सुसुतं सुदातम् ॥ तेजस्विनं भूरिदयासमेतं सुरूपगात्रं विनयान्वितं च ॥ ३ ॥ सुखाश्रि-
तो भार्गव नंदनस्तु सुखानि सर्वाणि करोति नित्यम् ॥ रोगक्षयं साधुजनेन सख्यं सदानुरक्तं गुरुदेवतासु ॥ ४ ॥ करोति शुक्रः ख-
लु पंचमस्यः सुतान् विवित्रान् प्रदुरप्रभावान् ॥ वाचातिमुख्यान् सर्वकालं प्रभूतमन्यान् प्रदुरप्रभावान् ॥ ५ ॥ षष्ठो भृगुः
संजनयेत्कुरूपं प्रजाविहीनं जडताप्रयुक्तं ॥ स्वत्यायुषं स्वत्यधियां समेतं संतप्तसौवं निजभृत्यमुक्तं ॥ कामाश्रितः संज-

हो. १. ५.

६३

नयेत्यसिद्धं मुक्तः सुमूर्तिः सुकलत्रभाजम् ॥ सत्त्वाधिकं भूरि दया समेतं प्रशंसितं साधुजनैः सदैव ॥ ७ ॥ शुक्रोऽयमस्यः कुरुते
त्यसत्त्वं विदेश सत्त्वं सुनानि भूतम् ॥ स्वस्यायुषं वंधुजनैर्विमुक्तं सदानियुक्तं गुदे वक्तुम् ॥ ८ ॥ भाग्यस्थितः संजनयेन्म
नुष्यं भाग्यैः समेतं विविधैः सदैव ॥ प्रभूतलाभप्रचुराभिमानं घृसिद्धियुक्तं प्रणतारिपक्षम् ॥ ९ ॥ शुक्रः प्रसूते खलुकर्मसंस्थः
सुकर्मभाजं सुधनं मनुष्यम् ॥ सुशीलमाख्यं सुसुतं सुकांतं सदैव मिथ्या न्वित्तमिष्टधर्मम् ॥ १० ॥ आयस्थितो दैत्यगुरुः प्र
सूते प्रभूतमायुष्यमुदारवेद्यम् ॥ कन्याप्रजं पार्थिवमानयुक्तं वज्रसिद्धं प्रभुतासमेतम् ॥ ११ ॥ करोति शुक्रोऽयमगोम
नुष्यं व्याधिकं वीर्यविहीनवेद्यम् ॥ कन्याप्रजं वित्तविहीनमुगुं विवर्जितं शीलदयादिमिश्रम् ॥ १२ ॥ ॥ इति शुक्रः ॥ ॥
मंदस्तनुस्यः कुरुते समंदनीबाधितं पापकथानुरक्तम् ॥ रौद्राकृतिरोगनिर्षादितांगं विहीनसत्त्वं कुमतिं सदैव ॥ १ ॥
धनस्थितः सूर्यसुतः प्रसूते धनैर्विहीनं वज्रशत्रुभाजम् ॥ नानाप्रकारैर्व्यसनैः समेतं क्लेशं विवर्णं गतिवर्जितं च ॥ २ ॥
दीर्घायुषं सर्वकलासुदक्षं प्रसन्नचित्तं प्रभुतासमेतम् ॥ सौरस्तृतीयः कुरुते सुकार्यं विन्नान्वितं रोगविवर्जितं च ॥ ३ ॥
वतुर्यगः संजनयेन्मनुष्यं शनैश्चरः सौख्यविवर्जितांगं ॥ विदेशवासं वपराभिभूतं सुदीनवृत्तिं निजबंधुहीनं ॥ ४ ॥
१ सौरीरिपुस्यो विगतारिपक्षं करोति मर्त्यं नृपतेरभीष्टं ॥ सद्रोजनाच्छादनपानयुक्तं स्वधर्मसत्त्वं सुधिया समेतम् ॥ ५ ॥
१ करोति सौरः खलुपंचमस्यः कुमित्रभाजं वकुमित्रयुक्तं ॥ विहीनकोशं विगतप्रतापं विवर्जितं सर्वसुखेन नित्यम् ॥ ६ ॥

शुक्रः

६३

सक्तते नीतिभाषीततोस्ते गृहे सोम्यगेहे निसौम्यः॥ २॥ शिखीदुश्चिकेशत्रुनाशं च वायं धनैश्चापिलाभं जयं मित्रतोपि॥ भ
वेदुश्चिनाशः सदा बाहुयीढा मथोद्वेगतामानसोद्वेगता च॥ ३॥ वतुर्थेन मातुः सुखं नो कदाचित्सुहृद्गतिः विजितो नाशमेति
शिखीबन्धुहीनं सुखं नैव गेहे॥ विरन्नो वसेत्सर्वदा व्यग्रता च॥ ४॥ यदा पंचमो यस्य केतुश्च जातस्तथा चोदरे वा तपित्तादिक
ष्टम्॥ स्वबुद्धेर्व्ययः संततिः स्वस्य पुत्रा सदा लाभभावे विलंबो भवेच्च॥ ५॥ तमः पृष्ठभागे गते पृष्ठभावे भवेन्मातुला न्मानभं
गोरि पूरणम्॥ विनाशश्चतुष्यात्सुखं तु ह्यविजितं शरीरे सदानामयं व्याधिनाशम्॥ ६॥ शिखी सप्तमे भूयसी मार्ग चिंता निवृ
त्तिः स्वनाशो यवावारिभीतिः॥ भवेत्कीटगः सर्वदालाभकारी कलत्रादिपीडा व्ययो व्यग्रता च॥ ७॥ गुडं पीड्यतेः शीदि रोगै रवशं
भयं वाहना र्देवसूनां विरोधः॥ भवेदष्टमे राहु पुच्छे र्थलाभः सदा कीटकन्याः जगो युग्मगेतु॥ ८॥ शिखी धर्मभावे यदा क्लेशना
शः सुतार्थं भवेन्नेच्छतो भाग्यवृद्धिः॥ सहोत्पद्यथां बाहु रोगं विधत्ते तपो दानतो ह्यस्य वृद्धिं तदानीम्॥ ९॥ पितुर्नो सुखं क
र्म गो यस्य गो कर्म केतु र्यदा दुर्भगं कष्टभाजं करोति॥ तदा वाहने पीडितुं जातु जन्म वृथा जालिकन्या सुवेच्छत्रुनाशम्॥ १०॥
सुभाग्यः सुविद्या धि को दर्शनीयः सुगात्रः सुतेजाः सुवस्त्रोपितस्य॥ दरं पीड्यते संततिर्दुर्भगा च शिखी लाभगः सर्वलाभं करो
ति॥ ११॥ शिखी रिस्फुगो वस्ति गुह्यां धिनेत्रे रुजा पीडनं मातुलानैव शर्म॥ सदा राजतुल्यं नरसद्य यं तदि पूरा विनाशो रोगो

हो.र.पू.
६५

सौकरोति॥ १२॥ ॥ इतिकेतुभावफलम्॥ ॥ अथमासाभिभावफलमाह हिवाजः॥ ॥ लग्नगोर्कस्तिथि १५ मितेवत्सरे पीडन
प्रदः॥ सप्तमेवे ७ द्यहानि द्वितीयेर्कः प्रयच्छति॥ १॥ तृतीयोर्कानख २० मितेवत्सरे द्यलाभदः॥ तुर्यगः कलहं कुर्यान्मन्वदे
१४ दिननायकः॥ २॥ नवमे २ देपितुर्मृत्सुं कुर्यात्पंचमगोरविः॥ त्रयोविंशतिमे २२ देव सर्वसंपन्नवयगः॥ ३॥ चतुस्त्रिंशत्त
मे ३४ वर्षे स्त्रीनाशं सप्तमोरविः॥ अष्टमे स्त्रीमृतिं खेदे तीर्थयेन नवमोरविः॥ ४॥ एकोनविंशतौ १९ वर्षे पितुर्दशमोर्को वियोग
दः॥ पुत्रलाभं जिन २४ मितेदेर्कः कुर्यात्तुलाभगः॥ ५॥ अष्टविंशत्तमे ३८ देवहानि दोषादशोरविः॥ ॥ इत्यर्कः॥ ॥ लग्नस्थः
श्वविधूरो गंसप्तविंशतिवत्सरे २०॥ ६॥ तस्मिन् न देकरोतीत् २० द्वितीये पीडनं तथा॥ तृतीयः पंचमे पूर्ववंधुलाभकरः श
शी॥ ७॥ चतुर्थगः पुत्रलाभं द्वाविंशे २२ वत्सरे भ्रवम्॥ चतुर्वर्षे ६ पंचमस्थो वह्नितः पीडनप्रदः॥ ८॥ षष्ठोश्च ७ संमिते वर्षे
तुंगनाशं च मृत्युकरः॥ साप्तमे मातृनाशं च वर्षे तिथि १५ तिथि मिते भ्रवम्॥ ९॥ अष्टमे दिवसे षष्ठे तस्मिन् वा ह्यायने मृतिं॥
नवमे तीर्थयात्रा च विंशद्वर्षे २० च निश्चितम्॥ १०॥ दशमे लाभदश्च द्वावर्षे रामाधि ४३ संख्यके॥ एकादशे विंशके वे २० राजमा
नं चतुष्पते॥ ११॥ द्वादशे हानिपीडा च तृतीये ३ वत्सरे भवेत्॥ १२॥ ॥ इतीन्द्रः॥ ॥ पंचमे वे ५ लग्नगतो भौमोरिष्टं करोति च॥ धन
हादादशे १२ वर्षे धनस्य श्वमही सुतः॥ १॥ त्रयोदशे वंधुसौख्यं तृतीये कुरुते कुजः॥ चतुर्थे वंधुहानिं च ह्यायने वाष्टमे ८ भ्रवं॥

उकां
६५

पंचमः पंचमेव वर्षे पंचधुनाशकरः कुजः ॥ पुत्रलाभकरः षष्ठश्चतुर्विंशति २४ वत्सरे ॥ ३ ॥ सप्तविंशतिमे २० वर्षे जायानाशं क
रोति च ॥ द्वाविंशतितमे २२ वर्षे विपत्तिं वायुमे कुजः ॥ ४ ॥ मन्वदे १४ पितृनाशं च करोति नवमः कुजः ॥ सप्तविंशतिमे २०
वशस्वभीतिं खग कुजः ॥ ५ ॥ पंचवेद ४५ मिते देव धनदोलाभगः कुजः ॥ पंचाब्धि ४५ प्रमिते वर्षे हानिदो द्वादशः कुजः ॥ ६ ॥
इत्यारः ॥ ॥ दशमे वत्सरे कांतिं बुधो यच्छतिलग्नगः ॥ षड्विंश २६ वत्सरे वांघ्रि धननाशं द्वितीयगः ॥ १ ॥ तृतीये द्वादशे १२
वर्षे द्वाविंशे २२ चतुर्थगः ॥ पुत्रलाभश्च षड्विंशे २६ मातृहा पंचमे बुधः ॥ शत्रोः सकाशा न्मृतिदो तोरिगो घृषि २९ वत्सरे ॥ स्त्रियं स
प्तदशे वर्षे ददाति शशिजोस्तगः ॥ ३ ॥ चतुर्दशे १४ वत्सरे च द्रव्यहा शशिजोष्टमः ॥ एकोनविंशे दे मातृ मृत्युदानवमो बुधः ॥ ४ ॥
द्रव्यनवेन्दु १९ वर्षे च दिक्पः पंचाब्धि ४५ वर्षे को ॥ धनलाभकरो लाभे द्वादशे दानिदः स्त्रियः ॥ ५ ॥ ॥ इति बुधः ॥ ॥ प्रज्ञाकरोष्ट
मे वर्षे लग्नस्य च वृहस्पतिः ॥ नवत्रिंशत्तमे वर्षे ३९ धनस्य सत्त्वदोगुरुः ॥ १ ॥ सप्तविंशे राजमानं स एकः कुरुते भृशं ॥
सुहृत्समागमं विंशे २० तृतीयकुरुते गुरुः ॥ २ ॥ द्वादशे १२ वंधधनयोलाभमान्यश्चतुर्थगः ॥ सप्तमे मातुलारिष्टं कुरुते पं
चस्तथा ॥ ३ ॥ चत्वारिंशत्तमे वर्षे वैरिभ्यो भयदोरिगः ॥ द्वाविंशे वत्सरे स्त्रीगः स्त्रीलाभं च वृहस्पतिः ॥ ४ ॥ एकत्रिंशत्तमे
वर्षे महाव्याधिकरोष्टमः ॥ पितूरिष्टं पंचदशे नवमश्च द्योर्धनम् ॥ ५ ॥ एकादशे पंचविंशे व्ययकृच्छयगो भवेत् ॥ ६ ॥

अथ एकस्मिन्नेव सवसमये द्विआस्वह्नो न मन्वादिभिर्न फलं दृश्यते : तोग्रहवेष्टावशेन भिन्नं फलं भवति ५

वर्ष

हो. र. पू.
६६

इति गुरुः ॥ ॥ भृगुः सप्तदशे वर्षे लग्नस्थं परादारगः ॥ काव्यः षष्ठमिते वर्षे द्वितीयो धनलाभः ॥ तृतीयं तीर्थसेनां धनार्थं गोचं
पुंसो गम्यदा चतुर्थं पंचमं च मेलाभकृद्गुः ॥ १ ॥ एकवेद ४१ मिते वर्षे षष्ठः शस्त्रमृतिप्रदः ॥ स्त्रीलाभदः सप्तमगश्चतुर्दशमि
ते दके ॥ अष्टमे दशमे वर्षे स्वपराक्रमसो भृगुः ॥ लक्ष्मीप्रदः पंचदशे वर्षे नवमगो भृगुः ॥ ४ ॥ वक्रसौख्यं चतुर्थे वेलामेषु
कप्रयच्छति ॥ सुकोद्यादशगोदद्यात्पंचमेव धनानितु ॥ ५ ॥ मंदस्पर्शाहोः केतोश्च फलं ज्ञेयं हि नौ भवत् ॥ चमत्कारभाव
फलं हि ध्वजेन च भाषितम् ॥ ६ ॥ ॥ इति भावफलम् ॥ ॥ ननु कस्यापि जन्मनि पंचमस्यः सौम्यः संताननाशकः पापः
संतानकारको दृश्यते तत्र किं कारणमिति वेदुं च ते सौम्यः शयनवेष्टायां निद्रावेष्टायां वा स्थितः संताननाशकः क
थितस्तत्रैव पापः संतानकारकः प्रोक्त इत्युच्यते ॥ ग्रहवेष्टावशेन सर्वेषां भिन्नं फलं भवति ॥ अत्र विशेषफलज्ञानार्थं शंभु
मतेन संकेतकौमुदी प्रोक्त ग्रहभाववेष्टाविचारो लिख्यते ॥ १ ॥ ग्रहाणां यद्विधाभावाः शंभुना गदिताः पुरा ॥ तत्सर्वं तु प्रय
त्नेन लिख्यते च मया धुना ॥ सेजितो गर्वितश्चैव सुधितस्तु धितस्तथा ॥ सुदितः शोभितश्चैव ग्रहभावाः प्रकीर्तिताः ॥ लज्जीतो धया ॥
पुत्रगेहं तः खेदो राहुयुक्तो यथा तथा ॥ रविमंदकृजैर्युक्तो रिक्तजितो यद्दृष्टव्यं ॥ १ ॥ तुंगस्थानगतो वापि त्रिकोरोपि भवे
त्पुनः ॥ गर्वितः सोपि गदितो मुनिभिः कृतनिश्चयैः ॥ २ ॥ शत्रुगेही शत्रुयुक्तो रिपुदृष्टो भवेद्यदि ॥ सुधितः सच विज्ञेयः श

७५
६६

नियुक्तो यथा तथा ॥ ३ ॥ जन्मैराशौ स्थितः खेदः शत्रुणा वा वलोकितः ॥ शुभग्रहानपश्यंति तृषितः स उदाहृतः ॥ ४ ॥ मित्र
गेही मित्रयुक्तो मित्रेणापि विलो वितः ॥ शुभेन सहितो यश्च मुदितः सकीर्तितः ॥ ५ ॥ रविणा सहितो यश्च पापाः पश्यंति
सर्वथा ॥ क्षोभितं तु विजानीया छत्रुणा रवि वीक्षितः ॥ ६ ॥ येषु येषु च भावेषु ग्रह तिष्ठति सर्वथा ॥ सुधितः क्षोभितो वा
पि स नरो दुःखभाजनः ॥ ७ ॥ एवं कमेण बोद्धव्यं सर्वभावेषु पंडितैः ॥ बलावल विचारेण वक्तव्यः फल निर्णयः ॥ ८ ॥ अन्यो
न्यं वमुदायुक्तं फलं मिश्रं वदेत् पुनः ॥ बलहीने तथा हानिः स वले च महाफलम् ॥ ९ ॥ कर्मस्थाने स्थितो यस्य लज्जितस्तु
धितस्तथा ॥ सुधितः क्षोभितो वापि स नरो दुःखभाजनः ॥ १० ॥ सुतस्थाने भवेद्यस्य लज्जितो ग्रह एव च ॥ सुतनाशो भवे
त्तस्य एक तिष्ठति सर्वथा ॥ ११ ॥ क्षोभितस्तृषितश्चैव सप्तमे यस्य वा भवेत् ॥ प्रियते तस्य नारी च सत्यमाहृदि गंवरः ॥ १२
अन्ये द्वादशभावाश्च प्रोक्तव्यास्ते प्रयत्नतः ॥ ग्रहाणां व फलं बुद्ध्वा फलं वक्ष्ये यथाक्रमम् ॥ १३ ॥ शयनेन चोपवेशं चैव नेत्रपा
णौ प्रकाशने ॥ गमने च गमनं सभायां वसतिस्तथा ॥ १४ ॥ आगमो भोजनं चैव नृत्यं लिप्सा च कौतुकं च ॥ निद्रा च
हाणां चैव कथिताः पूर्वसूरिभिः ॥ १५ ॥ यस्मिन् नृसे स्थितः खेदस्तेन तं परिपूरयेत् ॥ पुनरंशेन संपूर्यस्वनक्षत्रं नियो
जयेत् ॥ १६ ॥ जातदंडं तथा लग्नमेकीकृत्य सदा बुधः ॥ रविणा हरते भागं शेषं कार्यं नियोजयेत् ॥ १७ ॥ नासत्रिक दशाक

होरपू.

६७

मेण पुनः पूरणमाचरेत् ॥ नामाक्षरेण संयुक्तं हर्तव्यं रविणा ततः ॥ १८ ॥ रवौ पंच ५ तथा देयं चंद्रे देयं द्वयं २ तथा ॥ कुजे द्वयं २ व संयुक्तं बुधे त्रीणि ३ नियोजयेत् ॥ १९ ॥ गुरौ वारणाः ५ प्रदेयाश्च त्रयं दद्यात्तु भार्गवे ॥ शनौ त्रयम ३ थो देयं राहौ दद्यात्तु धर्यै ॥ २० ॥ शेषे हतं चरमेण ३ ग्रहाणां विविधं भवेत् ॥ दृष्टिबेष्टा विवेष्टाश्च कथिताः कुनिपुङ्गवैः ॥ २१ ॥ ॥ यास्मिन् नृसंज्ञति ॥ जन्मनि सूर्यादयो ग्रहा यस्मिन् सचेति छंति तन्न सत्र संख्याया तद्गृह संख्यां गुणयेत् ॥ पुनस्तं राक्षिं नवांश संख्याया गुणयेत् ॥ ततो जन्मन सत्र संख्या जन्म कालिक गत घटी संख्या च तत्र योज्या ॥ द्वादश १२ हते शेषमिता ग्रहाश्चेष्टाज्ञातव्या ॥ पुनर्लब्ध संख्यां गुणयेत् ॥ तन्नक्षत्री दशा क्रम पूरणं नाम ॥ तन्मध्ये येन नान्ना सुप्तो बुध्यति ॥ तस्याक्षरवर्णस्वर संख्यां संयोज्य द्वादश हते शेषं तत्र यस्य यस्य ग्रहस्य पूर्वोक्तीत्या क्रियते तस्य सेपकं याजयेत् त्रिभिर्हृत शेषे दृष्ट्या व्यवस्थाः ॥ जन्मनि मघायां रविस्तेन मघा संख्या १० रवि संख्या १ गुणिता १० पुनः सिंह सप्तांशोर्क सप्तात्सप्त ७ गुणिता ७० पुनर्जन्म भमनुराधा १० उदयादुत्त घटी ४५ वृषलग्नं २ संख्याया पूर्वोक्तो युतेः १३४ द्वादश हतः शेषं २ तेनार्कस्योपवेशना वस्था एतदवस्था संख्या २ अवस्था गुणिता ४ तत्र दकार नामाक्षरस्य वर्णस्वरस्य संख्या ५ पुनर्द्वादश १२ हता वशिष्ठं २ रविसेपक ५ युते १४ त्रिशेषं २ तेनार्कस्योपदेशने वेष्टा वस्था ॥ एवं चंद्रादीनामपि ॥ दृष्टौ स्वल्पफलं ज्ञेयं वेश

अ	इ	उ	ऐ	ओ
१	२	३	४	५
क	ख	ग	घ	च
६	७	८	९	१०
ट	ठ	ड	ढ	११
५	६	७	८	९
ध	न	प	फ	ब
१२	१३	१४	१५	१६
भ	म	य	र	ल
१७	१८	१९	२०	२१
५	६	७	८	९

अजो दाहरां ५

उक्तः

६७

यां विपुलं फलम् ॥ विवेद्यायां फलं न स्यादेवं दृष्टि फलं विदुः ॥ शुभा शुभग्रहाणां वसमीश्याय वलावलम् ॥ तुंगस्थानवि
 शेयेण वलं ज्ञेयं तथा बुधैः ॥ निद्रायां च तथा पापोजाया स्थाने शुभं वदेत् ॥ यदि पापग्रहे दृश्येन शुभं वकदावन ॥ यदि वा श
 त्रुगेही स्यादि पराया यदि वीक्षितः ॥ तदा नारी मृता तस्य सकला पिव निश्चितं ॥ शुभग्रहैर्यदा दृष्टः शुभग्रह समन्वितः ॥ नारी
 वा प्रियते तस्य प्रथमा वविशेषतः ॥ सुतस्थाने स्थितः पापो निद्रायां श्रूयते पिबा ॥ महाशुभं भवेत्तस्य नात्र कार्या विवा
 रणा ॥ तुंगस्थाने स्वगे देवा त्रिकोरो वा यदा भवेत् ॥ अपत्यस्य तदनाशो जायते नात्र संशयः ॥ शुभग्रहो यदा तत्र शुभै
 र्वा यदि वीक्षितः ॥ तथापि प्रथमा पत्यनाशो भवति निश्चितम् ॥ मृत्युस्थाने स्थितः पापो निद्रायां शयने पिबा ॥ तदा
 तस्यापमृत्युः स्याद्वा जतः परतस्तथा ॥ शुभग्रहैर्यदा युक्तः शुभैर्वा यदि वीक्षितः ॥ तदा भवेच्छिरश्छेदो मुनिना पिप्र
 कीर्तितः ॥ अष्टमस्थो शनि कुजौ तमो वा तत्र संस्थितम् ॥ अपमृत्युर्भवेत्तस्य शिरश्छेदो न संशयः ॥ कर्मस्थाने यदा
 पापः शयने भोजने पिबा ॥ तदा दारिद्र्यदोषेण कृत्स्ना भ्रामति मेदिनीम् ॥ कर्मस्थाने शुभः खेदो निद्रायां गमने पिबा ॥
 तदा कर्म विपाकः स्यान्मातुर्दुःखप्रदायकः ॥ दशमस्थाने निशानाथो कौतुकी वप्रकाशते ॥ तदैव राजयोगः स्यान्मुनि
 भिः परिकीर्तितः ॥ एवं क्रमेण बोद्धव्यं सर्वभावे सुबुद्धिना ॥ वलावल विवारेण जायते च शुभा शुभम् ॥ ज्योतिर्विद्भिः पुरा

तदा वमरणां तस्य गंगायां वविशेषतः ॥ पापग्रहे र्यदा दृष्टः शुभो वा यदि वीक्षितः ॥ ५

होरपूः

६८

सर्वे ज्ञायते तत्त्वनिर्णयः ॥ इदानीं सूक्ष्मरूपेण शयनादि निर्णयते ॥ शयनाद्येकभावेषु भावातिष्ठन्ति सङ्गः ॥ नित्यं त
स्य शुभाज्ञानं मुनिभिः परिकीर्तितम् ॥ भोजनाद्येकभावेषु पापातिष्ठन्ति सर्वथा ॥ तदा सर्वविनाशोऽपि नात्र कार्या विवा
रणा ॥ मंदानी पित्तशूलौ च श्लीषदी च न संशयः ॥ गुह्यस्थाने भवेद्दोगो जायते शयने रवौ ॥ उपवेशे भवेच्छूलौ श्पा मवरो
भवेन्नरः ॥ स विद्यारहितो दुःखी परसेवासु तत्परः ॥ पंचमेन वमेवापि दशमे सप्तमे पिवा ॥ नेत्रपाणौ भवेद्भूरो जलदोषी भ
वेन्नरः ॥ चक्षुरोगी महाक्रोधी परद्वेषी तथा पुनः ॥ पुरणवार्मिकश्चैव धनवांश्च प्रकाशने ॥ दाता भोक्ता भवेन्मानी राजपात्रो ध
नाधिपः ॥ सप्तमे पंचमेवापि प्रकाशे च यदा रविः ॥ नाशयेत्प्रथमापत्तं कलत्रं च विशेषतः ॥ परदारे च भिरुचिर्जायते गम
नोन्मुखे ॥ सप्तमे द्वादशे वापि यदि देवाद्भवेत्कवित् ॥ अपत्तं नाशयेत्तस्य धनमल्पं च निश्चितम् ॥ नवमस्यो यदा सूर्यो भोज
नस्थो यदा भवेत् ॥ तदा पुण्ये महाविघ्नं करोति वनसंशयः ॥ धार्मिको धनवांश्चैव नायं दुःखप्रदायकः ॥ भवेत्सुखं च गम
ने कुरूपो धनवान् भवेत् ॥ भोजने नित्यं दुःखी स्यान्मानलुब्धो भवेन्नरः ॥ शिरोरोगी कर्णरोगी संधो भवति वेदना ॥ पंडितः
सुंदरो वाग्भीरुत्पोत्साहेय हा धिये ॥ शूलरोगी भवेन्नित्यं धनवान् धार्मिकः सदा ॥ अथ स्थाने भवेद्वापि कौतुकस्थो यदा रवि
सर्वशत्रुविनाशः स्याज्जाड्यं चलनतेजनः ॥ उत्साही च महापुत्री कौतुकस्थे रवौ जनः ॥ दाता भोक्ता महाभोगी धिभार्यो

उरुः

६८

पुत्रा सी गमने भानौ पादकले ह जा न्वितः ॥ निद्रालस्य भयाऽतो धा जायते वनराधनः ॥ रूढः कुतुभिः कुशलो दांभिकः कपणलथा ॥ ६

वक्रभाषकः॥ सतादिर्वापि देहे स्याद्दुरोगी भवेच्च सः॥ महादहो महाक्रोधी जायते च नरोत्तमः॥ सप्तमे पंचमे वापि यदि
दैवाः प्रवेत्सु नः॥ कलत्रं नाशयेत्तस्य पूर्वापत्तं च निश्चितम्॥ लिंगं तद्गुरोगी स्यात्श्रीपदी च विशेषतः॥ निद्रायां च भवेत्
नोः क्रोधेनारक्तनेत्रकः॥ नित्यप्रवासी दुःखी च दरिद्रो विकलो महान्॥ प्रथमापत्तनाशः स्यात्कलत्राणां विशेषतः॥ ॥
इत्यर्कभावफलम्॥ ॥ तुंगा तुंगवलेर्ज्ञातव्यं यत्ततो युक्ता॥ शयने च विधौ क्रोधी दरिद्रो कललं पटः॥ गुह्यस्थाने भवेत्किंचिद्देह
मांघं सुनिश्चितम्॥ एतत्सर्वं विलग्ने च विंती यं सदा बुधैः॥ अन्यभावे यदा जातो न तादृशो य एव च॥ कृष्णपक्षे भवेद्वापि कृष्ण
गोदांभिकः सदा॥ भक्षकश्च महाशूलं पटः परिनिन्दकः॥ दक्षिणांगे सतादिश्च बहो भवति संशयः॥ सर्पभीतिस्तथा ज्ञे
या जले वैवमरुद्भयम्॥ भोजने च विधौ जातो ज्ञातिभिः परिपूरितः॥ दाता भोक्ता तथा मानी धनवांश्च भवेच्चरः॥ क्रूरकर्मा
विभोगी श्रीपदश्च महाक्रूरः॥ नित्यप्रवासी भोगी च जायते च न संशयः॥ जातो सौ नृत्पवेष्टायां गुणावाभ्यार्मिको भवेत्॥
धनवान्बुद्धिपुत्रश्च दाता च जायते नरः॥ कौतुकी च भवेद्भूषो नानाविद्यासुतत्परः॥ उत्साही च महामानी जायते च सुनि
श्चितम्॥ नवमे दशमे वापि कौतुकस्थो निशाकरः॥ तदा सर्वं सुखं विद्यादरिद्रं न कदाचन॥ निद्रायां दुरोगी च केशी
पापी रुजान्वितः॥ पुत्रशोकी महदुःखी नित्यं भूमति मेदिनीम्॥ कर्मस्थाने विशेषेण एवं ज्ञेयं सदा बुधैः॥ अन्यभावे

हो.र.पू.

६८

तुनिडांयांबैपरीतं वदेत्पुनः॥ परदेवीपवासीवविन्नश्रुलीभवेन्नरः॥ कृपणः कुटिलश्चैव दंष्ट्राघाती भवेन्नरः॥ षकांडदेहः
कृपणस्तीर्थे वगमनोत्सुखः॥ सुक्ते एवं कृष्णपसेभिन्नम्॥ प्रवासीविन्नहीनश्च कूरकर्माविशेषतः॥ शिरोरोगी दंतश्रुली
जायते गमने विधौ॥ नानामतिर्महामायी श्रीपदी च भवेत्पुनः॥ गर्भे नेछायां विधौ जातो धनहीनो भवेन्नरः॥ दाता च धा
र्मिकश्चैव राजपुत्रो भवेत्सदा॥ किंविद्वेदेहमांघ्र्यं पतं वकुलं भवेत्॥ सरुजा च भवेन्नारी एकपुत्री भवेद्यशः॥ नित्यको
धीमहादुःखी भवेदागमने विधौ॥ भोजने च महालुब्धो सुतस्थाने विशेषतः॥ जायास्थाने पि नियतं तत्फलं परिचिंतये
त्॥ कन्यापतं च वकुलं जाया च प्रियते क्रवम्॥ एरुणा सहितश्चंद्रो यत्र तत्र स्थितो भवेत्॥ यदि निडा भवेत्तस्य सर्वं भंडं भ
वेत्पुनः॥ एरुणा सहितश्चंद्रो यदि निडा पितो भवेत्॥ तदा सर्वे विनाशाय दोषाश्चैव सरुस्त्रशः॥ ॥ इतीन्द्रावफलं ॥
प्रयाते च कुजे जातो लंपटः कमणः सुखी॥ महाक्रोधी महादसः पंडितो जायते नरः॥ पंचमे सप्तमे वापि शयनस्थो य
दा कुजः॥ नाशयेत्प्रथमापतं नारी च प्रथमां पुनः॥ शत्रुगेही यदा भौमो रिपुरावावलोकितः॥ भुजछेदो भवेच्चैव कर्णा
दिषु विशेषतः॥ शनिराजसमायुक्तः स च भौमो यदा भवेत्॥ तदा तस्य शिरश्छेदो मुनिभिः परिकीर्तितः॥ शयने च यदा
लग्ने नानारोगसमन्वितः॥ देहभंगमवाप्नोति द्रुक्कुष्ठविचर्विकैः॥ उपवेशे यदा भौमो जायते च नराधमः॥ धनवान्कू

शरुः

६८

रक्तत्राचनिष्ठुरो ज्ञानवर्जितः॥ पापशीलो महारोगी दरिद्रो विकलो महान्॥ यदि लगे विशेषेण वक्तव्यं च सुनिश्चितम्॥ धर्मस्था
ने भवेच्चैवं कर्मस्थाने विशेषतः॥ तदा सर्वविनाशः स्यात्तथा पुत्रकलत्रयोः॥ शुभैर्यदिसमायुक्तो मित्रयुक्तो भवेत्पुनः॥ तदैत
द्विपरीतं च ज्ञातव्यं बलावले॥ नेत्रपाणौ च योजाता वसुहीनो भवेच्च सः॥ पुत्रद्वारधनैस्त्यक्तो दरिद्रो लोबदह्यते॥ एतद्वग्ने
विचार्यम्॥ अन्यस्थाने स्थितो भौमो नेत्रपाणौ यदा भवेत्॥ तदा सर्वसुखं तस्य पुत्रद्वारधनैर्युतः॥ देहमांशं भवेत्किंचित्संधौ भव
ति वेदना॥ व्याघ्रभीतिः सर्पभीतिश्चान्नेर्भीतिर्जलाद्रयम्॥ द्वितीये सप्तमे वापि धनहीनो भवेन्नरः॥ जाया वसियते तस्य भूमिर्जी
वी भवेत्सदा॥ प्रकाशने कुजे जातो धनवान्क्षणिकः सुखी॥ क्षतादिर्वामने चैव उच्चाच्च पतनं भ्रूवम्॥ सुतस्थाने कलत्रे वा य
दि देवाद्रवेत्पुनः॥ तदा सर्वान्सुतान् हन्ति नारीं वै वनसंशयः॥ यत्र तत्र स्थितो भौमः पापयुक्तो भवेद्यदि॥ पतितं तु विजानीश
नियुक्तश्च गोवधी॥ गमने वयदा जातः प्रवासी नित्यदुःखितः॥ शरीरे च भवेद्दोगोददुकुष्ठविवर्धिकाः॥ पित्रशूली महातेजा
संधौ भवति वेदना॥ सिप्रकर्मि महाधैर्यः स्त्रीवेषो वक्रभाषकः॥ वसुज्वाला शिरोरोगी दंतभ्रूली भवेन्नरः॥ त्वग्दोषश्च भवे
त्किंचिद्विद्वितो भयमद्भुतम्॥ एतद्वग्ने भवेच्चैव मन्यभावेऽप्युनैव च॥ नानाधनमहादसो राजपात्रो भवन्नरः॥ किं त्वस्य देह
मांशं वशरीरे नित्यमेव च॥ तदा भोगी भवेच्चैव जायते च नरेश्वरः॥ प्रवासी गमने छायां शुद्धरोगी भवेच्च सः॥ धनहीनः कुकर्मि

ले. ५५
७०

वजायतेक्षितिपः सतु ॥ एतच्चनपरता ॥ सभायांचयदाजातो धार्मिको वडुसंपदः ॥ युगावांश्चमहादाता शिरोरोगी भवेच्चसः ॥ न
वमेपंवमेवैवसभायांचयदाकुजः ॥ विद्याहीनः कुकर्महीनो धर्मविप्रः पदेपदे ॥ दूनस्थानेयदाभौमो द्वादशेव भवेत्तु नः ॥
तदा सर्वशुभान्कृतिकथितं सुनिपुंगवैः ॥ कुजस्यागमे नित्यं खंजो भवति नान्यथा ॥ कर्णरोगी पितृश्रुती जायते वनराधमः
धनवान्धार्मिकश्चैव यदि स्याद्भ्रमने पुनः ॥ नानाधनी महामानी दिनार्यो वडुपुत्रकः ॥ यौवने भूमिजस्यापि योजातो मांस
लुब्धकः ॥ स्वल्पाहारो महाकोधी नित्योत्साही धनान्वितः ॥ अष्टमस्थो यदाभौमो भोजने शयने पिवा ॥ तदा तस्यापमृत्युः स्यात्
पशुभिर्हृत्य तेततः ॥ कुजस्य नृत्यलिप्सायां योजातो धनवान्भवेत् ॥ दाताभोक्ता सदा सौख्यं धने शश्व भवेन्नरः ॥ लग्ने द्वितीय
गेवापि कर्मस्थाने स्थितो पिवा ॥ सप्तमे पियदाभौमः सर्वसौख्यप्रदायकः ॥ अष्टमो नवमस्थो वानानादुःखप्रदायकः ॥
अपमृत्युर्भवेच्चैव धर्महानिः पदेपदे ॥ कौतुके क्षितिजस्यापि जातो भवति पंडितः ॥ नानाधनैः समायुक्तो दिनार्यो वडुकन्य
कः ॥ विहाय पंचमं स्थानं सप्तमं नवमं तथा ॥ तत्रैव द्विपरीतं तु वक्तव्यं च सुनिश्चितम् ॥ विशेषतश्च कैवल्पं नाना रोगसमन्वि
तः ॥ प्रथमापत्यनाशः स्यात्कलत्रस्पतयेव च ॥ निद्रायां व कुजे जातो मूर्खो भवति पीडितः ॥ धनहीनो महाकोधी राजते
वनराधमः ॥ लग्ने द्वितीयगेवापि तृतीये नवमे पिवा ॥ दशमैकादशे वैव सतद्वाच्यं तथा बुधैः ॥ पंचमे सप्तमे वापि यस्य नि

श्रीः
७०

प्रायितः कुजः ॥ तस्यापत्यस्य वा कुलं नाना सुखसमन्वितः ॥ राहुणा सहितो भौमो यदि निद्रायितो भवेत् ॥ नाशयेत्प्रथमापत्यं
 नाना दुःखप्रदायकः ॥ धनवान्कल्पवृक्षलोदाता सर्वगुणान्वितः ॥ किं विदो गी भवेत्तस्य पादमूले रुजान्वितः ॥ इति भौमभा
 वफलम् ॥ ॥ शयने च बुधो जातो बलवान् सुधितस्तथा ॥ अंगछेदी भवेद्वापि एतद्वाच्यं तथा बुधैः ॥ अन्यस्थाने स्थितश्चैव हरि
 द्रो बकुलं पटः ॥ उपवेशे च यो जातः स वाग्मी जायते भ्रुवम् ॥ कविना गुणसंयुक्तो गौरवर्णो महाशुचिः ॥ यदि पापसमायुक्तः श
 त्रुणा यदि वीक्षितः ॥ महापातकयोगो यं विष्णुना परिकीर्तितः ॥ स्वगृही मित्रयुक्तो वानाना सुखप्रदायकः ॥ पुण्यवान् धार्मि
 वश्चैव चक्षुरेगश्च केवलम् ॥ नेत्रपाणौ मया जातः श्रीपदी वतथा भर्कः ॥ विद्याहीनो विशेषेण पुत्रनाशो भवेद्भ्रुवम् ॥ पंचम
 स्थो यदा सौम्यो नेत्रपाणौ भवेद्यदि ॥ नाशयेत्प्रथमं पुत्रं कन्या च वकुला भवेत् ॥ प्रकाशने भवेद्वाता धार्मिकोऽपि धनान्वितः ॥
 नाना गुणसमायुक्तो जायते वेदपारगः ॥ गमने च बुधो जातो जलदोषी भवेन्नरः ॥ वारिज्य धनलाभश्च सर्पाद्रीतिर्जले भवेत्
 प्रकाशने भवेद्वाता धार्मिकोऽपि धनान्वितः ॥ नाना दुःखं भवेत्तस्य स्त्रीनाशो बंधुनाशकः ॥ मूर्खोऽपि विकलश्चैव सर्वगुणवि
 वर्जितः ॥ गमने छायां च यो जातो लंपटो दक्ष एव च ॥ सभायामपि यो जातो मूर्खो भवति निश्चितम् ॥ धनवान् धार्मिकश्चैव वि
 रोगी भवेच्च सः ॥ पंचमे द्वादशे वापि सभायां च सुधांशुजः ॥ अथपत्यं वकुलं दक्षः कार्पण्यं च विशेषतः ॥ सप्तमे च यदा सौम्यः स
 स्त्रीनाशोऽवृ भायौ च का मको बड् भावकः ॥ दंतघाती भवेद्यैव कल होत पमे वच ॥

हो १५
७१

भायांचयदास्थितः॥ तदा सर्वसुखं तस्य कल्पवर्णोदुरासदः॥ क्रूरः खलोतिमूर्खश्च पापशीलो भवेन्नरः॥ बुधस्पगमने नित्यं जायते
वनराधमः॥ पुत्रद्वयं धनं किंचिन्नानामतिश्च जायते॥ गुरुस्थाने भवेदोगं मूत्रकृच्छं सुदारुणं॥ भोजने च बुधे जातो धनहीनो भवेन्न
रः॥ परदेयीपवासी च शोषे सर्वरुजात्त्वितः॥ सतादि वामदेहे च व्रणाय दुर्विवर्तिकाः॥ कंकालवेदना वैवशिरो रोगी विशेषतः॥ यो
जातो नृत्पलिप्सायां धनवान् पंडितः कविः॥ उत्साही च महाहृद्यो भुनक्ति सुखमदुतम्॥ पंचपुत्री भवेत्सोपिवतस्त्रस्तस्य कन्य
काः॥ भार्या द्वयं तथा ज्ञेयं सर्वगुणसमन्वितम्॥ कौतुके च यदा जातो भवेत्सर्वजनप्रियः॥ अशो रोगी ददुयुक्तस्त्वद्योषीवनसं
शयः॥ पंचमेदशमेवापि कौतुके य सुधांशुजः॥ प्रथमा पत्न्या हनिः स्यात्त्रय पत्यं वक्तुं संभवेत्॥ कर्मस्थाने भवेद्वापि धर्मस्थाने
तथैव च॥ नानासुखं भवेन्नस्य सर्वधर्मसमन्वितः॥ निद्रायां च यदा जातः सर्वदुःखैकभाजनः॥ अत्यासुश्च भवेत्सोपिविवा
दीवनसंशयः॥ तनुस्थाने भवेद्वापि कर्मस्थाने तथैव च॥ पूर्वोक्तं च फलं यच्च तदेव स्यात्सदा गुणम्॥ अन्यत्स्थाने भवेद्वापि
विपरीतं फलं वदेत्॥ धनधान्ययुतं चैव वक्तव्यं च सुनिश्चितम्॥ ॥ इति बुधभावफलम्॥ ॥ वलावान्दुःखितो गौरः शूलरो
गीरुजात्त्वितः॥ जीवस्पशयने जातो मानवो नात्र संशयः॥ यदि लग्ने भवेच्चैव सप्तमेदशमे तथा॥ नवमे पंचमे चैव धनवान्
पंडितः शुचिः॥ उपवेशे गुरौ दुःखी वक्तुं नाधी वरोगवान्॥ दंतघाती महाशिल्पी श्लीपदी रोगसंयुतः॥ द्वितीये दशमे वापि नृती

श्रीः
७१

संशयलुपदेपदे॥ इतिदिश्वरलो नित्यं लगे येवनशंशयः॥ नववष्टाष्टमेवापिनेत्रपाणिगुहर्भवे॥ शत्रुहयंभवेनस्य॥

येकादशेतथा॥ सर्वगुणसमायुक्तो नानाविद्यासुतत्परः॥ नेत्रपाणौ तथागौरः श्रीघरोगी तथा भवेत्॥ कार्ये हानिर्भवेत्तस्य गंगायां
मरणं भ्रवम्॥ गुरौ प्रकाशे धनवान् नाना रत्न धनैर्युतः॥ राजपात्रो भवेन्नित्यं लग्ने वा दशमे पिवा॥ यद्यनेत्र भवेत्जीवो लिंगे गुह्य
रुजा न्वितः॥ मूर्खस्तुलं पठः पापी श्यामवर्णो रुजा न्वितः॥ सेवा कर्म रतः श्रुती प्रवासी धनवानपि॥ गुरोश्च गमने छायां जातो भ
वति मानवः॥ द्वितीये पंचमे वैव सप्तमे दशमे पिवा॥ अन्यस्थाने भवेद्यपि वैपरीत्येन चिंतनम्॥ सूर्यभीतश्चोय कर्मा साहसी
गमने गुरौ॥ परवित्तेन धनवान् राजसेवा न्वितो नरः॥ पंडितः सुंदरो वाग्मी सभायां गीष्पतौ स्थिते॥ केन्दी वैव यदा जीवः सभाग
श्च भवेत्पुनः॥ तदा सर्वसुखं ज्ञेयं पुत्रद्वार धनैर्युतः॥ यदि दैवाद्भवेद्यपि द्वादशे वाष्टमे तथा॥ तदा सर्वविनाशश्च सनरो दुःख
भाजनः॥ धार्मिकस्तीर्थवात्मानो भवेद्यगमने गुरोः॥ नाना तीर्थं करो नित्यमुत्साही नित्यगर्वितः॥ भोजने विविधं सौख्यं मां
सलुचो महान्कविः॥ कामुकः प्रियवारी च यदि लग्ने भवेत्पुनः॥ पंचमे नवमे वैव पुत्रधर्म समन्वितः॥ गृहान्तरे भवेद्वाग्पं सर्व
रोग समाकुलः॥ नृत्ये छायां भवेद्यग्मी धनवान् धार्मिकः सदा॥ नित्योत्साही महादृष्टो भुनक्ति सुखमद्भुतम्॥ कर्मस्थाने भ
वेद्य लग्ने वा सप्तमे पुनः॥ तदा सर्वं भवत्येव विपरीतमतो न्यथा॥ निद्राभावे बुधो जातश्च सूरोगी भवेच्च सः॥ कृपणो बहु
भावी बहुश्रितो भुमते महीम्॥ पंचमे सप्तमे वापि कर्मस्थाने स्थिते पिवा॥ स्त्रीनाश पुत्रनाशं वद्वादशे धनवान् भवेत्॥ ॥

महेश्वर्येता संयुक्तो जीवस्य भवेन्नरः॥ लग्ने वा नवमे वापि द्वादशमे पंचमे तथा॥ एतत्सर्वं भवत्येव नान्यंगे हे कदाचन॥ को नु केव गुरो जातो धनवान् नृधा
र्मिकः सदा॥ ३

इतिगुरुभावफलम्॥ ॥शुक्रस्पशयनेजातो धनवान्वक्तुं पदः॥ दंत रोगी महाक्रोधी दैन्यो भवति लग्नगः॥ सप्तमे दशमे वापिश
यने वभृगो भवेत्॥ तदा सर्वसुखं ज्ञेयं दारिद्र्यं न कदाचन॥ अस्मिन् बाहुवलं वैव सप्तपुत्राः सुनिश्चितं॥ पंचकन्यास्तथा ज्ञेया ग्रहान्न
स्पवलावले॥ अन्यगेहे सुधनवान्विद्यान्धार्मिकः पुनः॥ नानासुखं भवेत्तस्य पुत्रनाशो भवेद्भवम्॥ उपवेशे भृगोर्जातो वलवान्धा
र्मिकः सदा॥ दक्षिणांगे गतादिश्च संधौ भवति वेदना॥ तुंगस्थाने भवेद्वापि स्वगृहे मित्रसंयुतः॥ तदा सर्वसुखं प्रोक्तं पुत्रद्वारधन
प्रदः॥ नेत्रपाणौ भृगोर्जातश्च सूरोगी भवेन्नरः॥ लग्ने वा सप्तमे वापि तदा भवति निश्चितं॥ कर्मस्थाने यदा शुक्रो नेत्रपाणिर्भवेद्य
दि॥ तदा दारिद्र्यदोषेण समुद्रानपिशोषयेत्॥ अन्यस्थानेषु सर्वेषु द्विभार्यो बहू संपदः॥ नाना तीर्थपरो मानी सारुसी राजसे
कः॥ प्रकाशने भृगोर्जातो धनवान्धार्मिकः शुचिः॥ लग्ने वा यदि तीर्थे वा नवमे वाथ सप्तमे॥ मित्रगृहे स्थितो वापि तु कस्या
नगतोपि॥ सदा राज्यास्पदं भुंक्ते कर्मस्थाने विशेषतः॥ अन्यगेहे यदा शुक्रः सर्वरोगसमन्वितः॥ नित्यप्रवासी दुःखी वजायते
नृत्पसंस्थिते॥ गमने छायां वजो यातो भ्रातृनाशो भवेद्भवम्॥ माता वमियते तस्य शैशवे व्याधिसंयुतः॥ शुक्रस्पगमने जातः
पादमूले रुजान्वितः॥ नित्योत्साही महाशिल्पी तीर्थेषु तत्परो भवेत्॥ सभायां वभृगोर्जातो राजपात्रो धनाधिपः॥ कुशलः सर्वका
र्येषु केवलं शूलरोगवान्॥ शत्रुगेही यदा शुक्रः शत्रुयुक्तो धवीक्षितः॥ तदा सर्वविनाशं स्यात्स्त्रीपुत्रस्य विशेषतः॥ द्वितीयद

शमेवापि वतुर्थे वाद्यमेतथा ॥ सर्वसुखं भवेत्तस्य नात्र कार्या विचारणा ॥ शुक्रस्य भोजने जातो बालवान् संभिकः सदा ॥ तदा
धनी भवेन्नित्यं वाणिज्येनाथसेवया ॥ मंदग्निः पित्तशूलौ च शिरोरोगी रुजान्वितः ॥ नानादुःखं भवेत्तस्य प्रवासी परसेव
कः ॥ नृत्ये छायां च योजातः स वाग्मी जायते कुवम् ॥ पांडित्यं कविता वैवर्धते च दिने दिने ॥ यदि देवाद्भवेन्नीचो मूर्खो भ
वति निश्चितम् ॥ तुंगस्थाने स्वगे हे वाराज पात्रो महावली ॥ कामुको वक्रकामश्च नाना योषित्प्रियः सदा ॥ श्यामवर्णस्तथा मा
नीक्षणिको लंपटः सदा ॥ शुक्रस्य कौतुके जातो धनवान् सात्विको महान् ॥ महाहृद्यो महावक्त्रा कौतुकीव भवेत्सदा ॥ वक्रपुत्रक
लत्रश्च नाना सुखसमन्वितः ॥ नीचे तद्विपरीतं स्यादुःखशोकभया बहूः ॥ निद्रायां वभृगोर्जाजो भवेद्दोगी सुनिश्चितम् ॥ नित्य
क्लेशयुतो नित्यं दरिद्रो विकलो महान् ॥ मित्रस्थाने तु जायायां यदि निद्राभृगोरपि ॥ तदा सर्वविनाशः स्याद्विष्णुना परिकीर्त्ति
तं ॥ ॥ इति शुक्रभावफलम् ॥ ॥ शयने च शनेर्जातः क्षुधितो विकलस्तथा ॥ गुह्यस्थाने भवेद्दोगः कोशहृदि श्वजायते ॥ लग्ने
षष्ठाष्टमे वैवशयने च शनैश्चरः ॥ तदानीत्प्रवासी स्यादरिद्रो विकलो महान् ॥ पंचमे नवमे वैवदपन्नमे दशमे तथा ॥ पुत्रवान्
धार्मिकश्चैव सर्वसौख्यप्रदायकः ॥ उपवेशे यदा जातः श्रीपदीदु संयुतः ॥ धनहानिर्नरेन्द्राच्च पीडा भवति नित्यशः ॥ लग्ने वा द
शमे वापि नेत्रपाणौ शनैश्चरः ॥ कार्या बाधा भवेत्तस्य सर्वदुःखप्रदायकः ॥ सप्तमे पंचमे वापि पुत्रदारधनक्षयः ॥ अन्यगृहे शुव

हो.र.पू.

93

लवान्नानासुखप्रदायकः॥नेत्रपाणौयदाजातोमुखोभवतिपंडितः॥धनवान्धार्मिकश्चापिदिभार्योवहुसंपदः॥पितृश्रुतीक्ष
णकोधीभग्नौनीतिर्नलेभयम्॥शिरोरोगीगुदेरोगीसंधौभवतिवेदना॥लग्नेवदशमेवैतद्विपरीतंफलंभवेत्॥प्रकाशनेच
योजातोराजपात्रोभवेच्चसः॥नानागुणेनगुणावान्धार्मिकःपंडितःशुविः॥जायास्थानेचलग्नेचप्रकाशेचयदाशनिः॥त
दासर्वविनाशःस्याज्जातध्वंसोभवेद्भवम्॥गमनेछायांचयोजातोवहुपुत्रोधनागमः॥पंडितोगुणावान्दाताजायतेचनरो
त्तमः॥गमनेवैवयोजातःश्रीपदीरोगसंयुतः॥दंताघातीभवेत्कोधीकृपणोपरनिंदकः॥सुतस्थानेकलत्रेचशनिस्तत्रभ
वेत्कवित्॥तदासर्वसुतान्हुतिकलत्रंचविशेषतः॥गमनेचशनौलग्नेपादमूलेरुजान्वितः॥तीर्थेचगमनंनित्यंपुत्रदारैर्विव
र्जितः॥कर्मस्थानेकलत्रेचधर्मेवाद्यादशेषुनः॥तदासर्वसुखंघोक्तंपंडितोपिनरेश्वरः॥सभायांचशनौजातःपुत्रदारध
नैर्द्युतः॥सर्वत्रलभतेविद्यांनानारत्नसमन्वितः॥शत्रुस्थानेगतःसौरिःशत्रुराण्यदिवीक्षितः॥सर्पादिभिश्चसंदद्योभ्रा
तृनाशोभवेद्भवम्॥लग्नेरुतश्चितनीयंतृतीयेवापंचमेसप्तमेतथा॥वित्रपुत्रकलत्रैश्चभ्रातृभिःसहमोदते॥नवम
स्थोयदासौरिर्भवेदागमनेपुनः॥तदागुणैर्भवेद्यानिर्विघ्नःस्याच्चपदेपदे॥भोजनेचयदाजातोमंदानिश्चमहन्भ
वेत्॥अशोरीरोगीचश्रुतीचचक्षुरोगीभवेच्चसः॥तुंगस्थानेस्वर्गेदेवाभोजनेचयदाशनिः॥तदासर्वसुखंज्ञेयंसर्वरोगविवर्जि

उरु.

93

तः॥ नृत्पेक्षायां च योजातो धनवान्धार्मिको भवेत्॥ नानाविधं स्मृतं सौख्यं भवेत्तस्य न संशयः॥ नानाधानो धनी मानी सर्वसौ
ख्यप्रदायकः॥ कौतुके च यदा जातो राजपात्रो महाधनी॥ तदा भोक्ता महादक्षो धार्मिकः पंडितः शुविः॥ पंचमस्थो यदा सौरि
नृत्पलीला भवेद्यदि॥ नाशयेत्स कलान् पुत्रानिति प्राहृदि गंवरः॥ पंचमे सप्तमे वापि न व मे दशमे तथा॥ तदा सर्वविनाशः स्या
त्सर्वरोगसमन्वितः॥ निद्रायां च शनिर्जातो धनवान्पंडितः शुविः॥ चक्षुरोगी पित्तशूलो दिभार्यो बहुपुत्रकः॥ कर्मस्थाने यदा सौ
रिर्विशेषफलदायकः॥ यदि दैवाद्भवेत्निद्रा नाशो भवति निश्चितम्॥ कार्यनाशो धर्मनाशः सुधितो दुःखितः सदा॥ नित्यं च प्र
वासी रोगी च कार्यहानिः पदे पदे॥ यदि तुंगी त्रिकोणी स्यात्कैडी वा स्वगृही पुनः॥ तदा सर्वं विचार्यं च वैपरीत्येन निश्चितम्॥ सुत
स्थाने च जायायां यदि निद्रा भवेत्पुनः॥ तदा सर्वं शुभं विद्यादिभार्यो बहुपुत्रकः॥ ॥ इति शनिभावफलम् ॥ शयने च यदा रा
होर्यस्य जन्म भवेत्पुनः॥ तस्य क्लेशो महादुःखं जायते न संशयः॥ शयने च यदा जातः श्रीपदी च न संशयः॥ धनहानिर्भवेत्त
स्य पीडा भवति नित्यशः॥ मिथुने च तथा सिंहकन्यायां हृष्यते तथा॥ सर्वसुखसमायुक्तः शयने च विधुंतुदे॥ उपवेशे च योजा
त श्रीपदी रोगसंयुतः॥ धनहानिर्भवेत्तस्य पीडा भवति नित्यसः॥ नेत्रपातो यदा जातश्चक्षुरोगी भवेद्भवम्॥ तस्य रिष्टं सदा
चैव व्याघ्राच्चैव विशेषतः॥ अधर्मे शुभं विन्नं स्यात्स्त्रीवेषो धनवानपि॥ अंतः कूरो महाधैर्यः सारिको बहुभाषकः॥ कोशे पा

श्रेष्ठभवेद्विघ्नः शैशवेवरुजान्वितः॥ निजबंधोमहादेवी वाह्यबंधोमहानपि॥ नेत्रपाणिर्धराकुलं नेवासप्तमेपिवा॥ तदा सर्ववि
 नाशः स्यात्सर्वदुःखप्रदायकः॥ गुह्यस्थाने भवेद्वैद्यो जीजले चैव भवेद्वैद्यम्॥ नवमे दशमे वापि गमनेच्छा भवेद्यदि॥ प्रकाशने च योजा
 तो धनवान् धार्मिकः सदा॥ नित्यप्रवासी वोत्साही सात्विको राजसेवकः॥ सिंहे वा कर्कटे वापि यदिराजः प्रकाशने॥ शिरश्छेदकरो यो
 गोविष्णुना परिकीर्तितः॥ गमनेच्छायां च योजातो वक्रपुत्रो महाधनः॥ पंडितो गुरावा न्याता जायते च नरोत्तमः॥ गमने च नरो जा
 तो नाना रोगधनक्षयः॥ दंताघाती महारोगी पिशुनः परनिन्दकः॥ व्याघ्रनीतिः सर्पनीतिर्निगडस्थो दुरासदः॥ स्त्रीनाशो धन
 नाशश्च बंधुहीनो भवेन्नरः॥ सभायां वयदा जातः कृपणो धनसंयुतः॥ नानागुरो न गुरावान् धार्मिकः पंडितः श्रुविः॥ लग्ने वा
 दशमे वापि पंचमे वा यदा भवेत्॥ भार्या पुत्रविनाशश्च स्याद्विनाशोति चंचलः॥ आगमने च योजातो सर्वदुःखप्रदायकः॥ सु
 हृद्धुविनाशः स्यान्नाना क्लेशो विजायते॥ भोजने च महालुब्धो मंदान्तिश्च रुजान्वितः॥ दुःखितः कृपणश्चैव क्रूरश्च कलहप्रियः
 यदि देवाः प्रवेष्ट्वैवलग्ने वापि धनेपि वा॥ पतितं तं विजानीयाच्चंद्रवंशो भवेद्यदि॥ सप्तमे दशमे वापि भोजने च यदा तमः॥ नारीं
 बहूनि नियतं पुरापविघ्नं करोति सः॥ जातश्च नृत्पतिस्त्रायां यदि लग्ने भवेत्क्वचित्॥ तदा खंजो महारोगी च सुर्नाशो दुरासदः॥
 अन्यगृहे यदा जातो धनवान् वक्रसंपदः॥ नानासुखश्च गुरावा न्निभार्यो वक्रपुत्रकः॥ कौतुके च यदा जातः सर्वगुरा समन्वितः॥
 नानाधनेन धनवान् पितृश्रुती भवेन्नरः॥ विहाय पंचमं स्थानं सप्तमं दशमं तथा॥ नानादुःखं भवेत्तत्र स्पुत्रदारविवर्जितः॥

यदि दैवाद्भवेत्तुंगीस्वगृहीवाकदावन॥ तदा सर्वशुभं जातं जायते नात्र संशयः॥ निद्रायां वापि योजातः शोकदुःखरुजान्वितः
स्वस्थाने स्थीयते नित्यं परसेवासुतत्परः॥ नानास्थाने स्थितः सोपि धनपुत्रविवर्जितः॥ सुतस्थाने पि जायायां याति निद्रां वि
धुंतुयः॥ तदा सर्वशुभं योक्तुः सुतजाया समन्वितः॥ नवमे दशमे वापि यदि निद्रा भवेत्पुनः॥ तदा च तीर्थराजेषु मृत्युर्भवति
निश्चितम्॥ द्वितीयैकादशे वापि द्वादशे वा भवत्पुनः॥ तदा दारिद्र्यदोषेण कृत्वां भुमतिर्मेदिनीम्॥ ॥ इति राहुभावफलं॥
अथ ग्रहाणां दृष्टि वक्रम्॥ ॥ अथ ग्रहभावदृष्टिफलं लेख्यं॥ दृष्टिफलानि सत्पाचार्यमतेनोक्तानि सारावल्याम्॥ ॥ सर्वस्य
सर्वकालं ग्रहदृष्टिफलं भवति यस्मात्॥ कथयाम्यतः प्रयत्नात् सत्पाचार्यं समाश्रित्य॥ १॥ दानरतो वक्रभृत्यो ललितो युवति
प्रियो मृदुशरीरः॥ कुजभवनगते सूर्ये वंदेण निरीक्षिते भवति॥ २॥ संग्रामोत्कटवीर्यः क्रूरः संरक्तनेत्रकरवरणः॥ भौम
गृहे कुजदृष्टे भानौ जातो वलोपेतः॥ ३॥ प्रेक्षाः परकर्म करो मंदधनः सत्वहीनवक्रदुःखः॥ भानौ बुधसंदृष्टे कुजभवने पलितका
मश्च॥ ४॥ भूरिद्विणो मंत्री सेनानी दंडनायको वापि॥ तरणौ सुरगुरुदृष्टे कुजभवते जामते श्रेष्ठः॥ ५॥ कुत्सितरामाभर्ता
वक्रशत्रुः क्षीणावां धवो दीनः॥ भौमगृहे सितदृष्टे दिवसकरे जायते कुर्यात्॥ ६॥ दुःखपरिप्लुतदेहः कार्योत्साही भवेद्दिमू
ठमतिः॥ भौमगृहे दिवसकरे रवितनय निरीक्षिते र्वमूः॥ ७॥ ॥ इति कुजभवनदृष्टिः॥ ॥ वेश्पारतिर्मृदुवचा वक्रयुवति

हो.र.पू.

७५

समाश्रयोभवति॥सितभवनस्थेसूर्येदृशेशशिनासलिलजी॥वी॥१॥तेजस्वीसारुसवान्त्वविक्रमप्राप्तधनकीर्त्तियुतः॥दि
ननाथेसितभवनेकुजसंदृष्टेपुमान्मलिनः॥२॥लिपिलेखकायपुस्तकगेययंत्रादिविदधातिनिपुणसतिः॥दिननाथेभृ
गुराशौबुधसंदृष्टेभवेत्सुतनुः॥३॥नृपतिर्नृपमंत्रीवास्त्रीधनवक्रभोगसंमतोमतिमान्॥दिननाथेसितभवनेगुरुसंदृष्टेस
रोद्विग्नः॥४॥वक्रशत्रुमित्रपक्षोनृपसविवश्चारुलोचनःसुभगः॥दिननाथेसितभवनेसितेनदृष्टेभवेद्भीरुः॥५॥नीचोलसोद
रिद्रोहदस्त्रीसंहतोविषमशीलः॥दिननाथेशनिदृष्टेसितभवनेव्याधिसंतप्तः॥६॥इतिरवौसितभवनदृष्टिः॥॥रिपुवां
धवकृतपीडोविदेशगमनार्दितोवक्रविलासी॥बुधभवनमर्त्तरिदृष्टेबंधेरापुरुषःस्यात्॥१॥रिपुभयकलहसमेतःपरापवा
दपरिमोषितोदीनः॥बुधराशौदिनमर्त्तरिकुजेक्षितेभवतिसत्रीडः॥भूपतिवरितःख्यातोवांधवसहितोरिभिःश्वसंत्यक्तः॥
बुधगेहेदिनमर्त्तरिवुधेनदृष्टेभवेजातः॥३॥वक्रशस्त्रधारितमुखोराज्ञां दूतोविदेशगःसुतनुः॥बुधराशौदिनमर्त्तरि
दृष्टेगुरुणामयोन्मादः॥४॥धनदारपुत्रसहितोमंदस्त्रेरुत्त्वनामघीसुभगः॥बुधभवनेदिवसकरेश्रुक्तेरानिरीक्षिते
भवेच्चपलः॥५॥वक्रभृत्योद्विग्नमनावधुवियोगैःसदाखिन्नः॥बुधवेश्मनिदिनमर्त्तरिसौरेराविलोकितेकितवः॥६॥
इतिबुधगृहदृष्टिः॥॥राजाराजसमोवाजलपराधनःस्थिरःकूरः॥कर्कटकेतीव्रकरेदृष्टेशशिनाभवेत्पुरुषः॥७॥ ७५
अशोभगंदरायैःसंतप्तोबंधुभिःसहविरुद्धः॥कर्कटकेदिननाथेभौमेननिरीक्षितेविमुतः॥२॥विद्यामानयशोभिःख्या

गुरुः

७५

तो नृपवद्वभो नृपवद्वभो भवेन्निपुनः॥ सूर्यकुलीरयाते बुधेन दृष्टे विकलनेत्रः॥ ३॥ श्रेयोराज्ञां मंत्री सेना नाथो यः सुप्रसिद्धः॥ सूर्यशशिभवनस्थे गुणा दृष्टे कुलाभ्यधिकः॥ ४॥ कुस्त्रीसेवी विधनः परकार्यकरो रणप्रचंडः॥ कर्कटसंस्थे सूर्ये शुक्रे
रानिरीक्षिते प्रियालापः॥ ५॥ कफमारुत रोगार्तः परस्वहारी विलोममतिवेष्टः॥ कर्कटसंस्थे भानौ स्वपुत्रदृष्टे पुमान्
पिशुनः॥ ६॥ ॥ इति कर्कटदृष्टिः॥ ॥ मेधावी सुकलत्रः कफादितो नृपवद्वभो मनुजः॥ आदित्ये सिंहस्थे वन्दे रानिरी
क्षिते भवति॥ १॥ परदार रतश्चोरो धृष्टः सारुसकृतो घमोरोदः॥ सिंहस्थे दिवसकरे कुजेन दृष्टे प्रधानः॥ २॥ विद्वांसि
पिलेख्यकरः कितवा सेवी पराक्रमविहीनः॥ सिंहे दिवसाधिपतौ बुधेन दृष्टे सुवक्रसत्त्वः॥ ३॥ देवारामतडागान्करोति
सत्त्वाधिको यजनशीलः॥ सिंहे सहस्ररश्मौ सुरगुरुदृष्टे महाबुद्धिः॥ ४॥ दुर्नामिकुष्ठरोगैरभिभूतो निर्दयो विगतलजः
॥ सिंहेति मिरविनाशो शुक्रे रानिरीक्षिते जातः॥ ५॥ कार्यविनाशन दक्षः कुशलाचारः परोपतापकरः॥ सिंहस्थे दिव
सकरे स्वपुत्रदृष्टे पुमान् भवति॥ ६॥ ॥ इति सिंहदृष्टिः॥ ॥ वाग्बुद्धि विज्ञपुत्रैः समन्वितो नृपसमो विगतशोकः॥ वाक्प
तिराशौ भानौ दृष्टे वन्दे रान्कशशरीरः॥ १॥ संग्रामेलबायशाः स्फुटवाग्बुद्धिः सौख्यसपन्नः॥ सूर्ये वाक्पतिराशौ भौमे
न निरीक्षिते वन्दः॥ २॥ मधुरवचनो लिपिज्ञः काव्यकलागोष्ठिधातुवाद्यः॥ गुरुने सवितरि दृष्टे बुधेन जनसंमतो

होरपू

७६

भवति॥ ३ ॥ विवरति नरेन्द्रगेहे नृपतिर्वारणाश्वधनयुक्तः॥ सुरगुरुगेहे सूर्ये गुरुणा दृष्टे सदा विद्वान्॥ ४ ॥ दिव्यस्त्री
भोगयुतः॥ सुरगुरुभवने भानौ शुक्रेण निरीक्षिते कांतः॥ ५ ॥ शान्तः परान्नकांक्षी नीनावानुरतश्चतुष्पदकीडः॥ देवेज्म
गृहे सूर्ये मंदेन निरीक्षिते वपलः॥ ६ ॥ ॥ इति जीवगृहदृष्टिः॥ ॥ मायापटुश्चलमतिः स्त्रीसंगान्नष्टसर्वधनसौख्यः॥ मंद
गृहे तीव्रकरे वंद्रेण निरीक्षिते भवति॥ ७ ॥ व्याधिभिररिभिर्गुप्तः परकलहा छस्त्रविक्षतशरीरः॥ मंदगृहेति मिररिपो भौमे
न निरीक्षिते विकलः॥ ८ ॥ क्रूरः वंरुप्रकृतिः परस्वरुहीनसाधुसर्वांगः॥ नलिनीदयितेशनिने संवीक्षिते भवति॥ ९ ॥ शोभ
नकर्मा मतिमान्सर्वधामाश्रयो विपुलकीर्तिः॥ कोरागृहस्थे भानौ गुरुणा दृष्टे मनस्वी च॥ १० ॥ शंखप्रवालमणिभिर्जी
वति वेश्यांगनाधनसमृद्धः॥ कोराभवने दिनपतौ भृगुणा दृष्टे पुमाञ्जातः॥ ११ ॥ स्तंभयति शत्रुपक्षं नरेन्द्रसंमानवर्द्धि
ताश्वासः॥ भानौ शनिश्चरगृहे शनिदृष्टे जायते योसौ॥ १२ ॥ ॥ इति सौरगृहदृष्टिः॥ ॥ इत्यर्कचारः॥ ॥ सेवासंप्राप्तवि
त्तः सहजविरहितः साहसी मांसलुब्धः कामार्तः क्षामजानुः कुनखतनुकवश्चैव लोमान्वितः॥ पद्मांकः पाणिपादेः
विततसुतजनो वर्तुलारक्तनेत्रः सस्नेहस्तोयभीरुर्वरासहितशिरास्त्रीमतो मेघइन्दो॥ १३ ॥ ॥ राशिफलविचारे वि
शेषमाह वराह॥ वलवति राशौ तदधिपतौ वा वलसहितः स्याद्यदि नुहिनांशुः॥ कथितफलानामविकलदाता श
शिवदत्तो न्येप्यनुपरिचिंत्वा इति॥ ॥ अत्युग्रकरो नृपतिप्रणतानामादवं भवति जातः॥ वीरसंग्रामरुवीरविगा

गुरुः

७६

दृष्टे शशिनि मेघे ॥ १ ॥ दंतासि रोगतप्तो विषशिखिवातासि वीक्षरशरीरः ॥ मांडलिकः स्यान्मेघे कुजे सिते शशिनि मनु
रुषार्त्तः ॥ २ ॥ नानाविधाचार्यः सघाकः स्यात्सतामभीष्टशुभं ॥ बुधदृष्टे मेघे निशाकरे सत्कविर्विपुलकीर्तिः ॥ ४ ॥
वज्रनृत्पधनसमृद्धो नृपतेः स विबोध्य भूपतिर्वापि ॥ मेघगृहे हि मरश्मौ दृष्टे गुरुणा पुमाश्चातः ॥ ५ ॥ क्रयविक्रय
वित्प्राप्तौ गुणवान् नृपसत्कृतो महाविभवः ॥ रजनीकरे जसंस्थे शुक्रेण निरीक्षिते भवति ॥ ६ ॥ तस्करमुख्यो मूर्खः परा
न्मोही विशीर्णचित्तश्च ॥ मेघे हि मरश्मौ शनिना दृष्टे भवे जातः ॥ ७ ॥ मे. चं. ॥ इति मेघदृष्टिः ॥ ॥ बृहोरस्कोतिदा
ताघनकुटिलकवः कामुकः कीर्तिशाली कांतः कन्याप्रजावान् वयसमनयनो हंसहेलाप्रवारः ॥ मध्यान्ने भोगभागी पृथुकर
वरणास्कंधजान्वास्पजंघः स्वंकः पार्श्वस्पर्शे ककुदिशुभगतिः क्षान्तियुक्तो गवीन्दो ॥ १ ॥ कर्षकश्च कर्मकरो दिपदचतु
ष्पदधनैः समृद्धवः ॥ प्रायोगिकं प्रकुरुते वयने रवि वीक्षितश्चंद्रः ॥ २ ॥ अतिकामं कुजदृष्टो युवति कृते नष्टसारमित्रज
नम् ॥ हृदयहरं नारीणां मातुर्न शुभं शशी हवे कुरुते ॥ ३ ॥ प्राज्ञं वाक्यविधिज्ञं प्रमुदितमिष्टं समस्तभूतानाम् ॥ जनयति
बुधेन दृष्टः शशी हवेः नृपमगुणयुक्तम् ॥ ४ ॥ स्थिरपुत्रदारसुहृदं मातापितृभक्तिमंत्रमतिनिपुणम् ॥ धार्मिकमति
विख्यातं गविगुरुदृष्टः शशी कुरुते ॥ ५ ॥ भूषणयानगृहाणां शयनासनगंधवस्त्रमात्यानाम् ॥ भागिनमुपभोक्तारं सि

वापि॥ २॥ अं विकलशरीरं मातुरनर्थावहं प्रियंदक्षम्॥ क्षितितनयवीक्षिततनुर्जनयति चन्द्रो नरं स्वगृहे॥ ३॥ अविकल
मतिं नयत्तं जनयति बुधवीक्षितः शशी स्वगृहे॥ धनदारसुत्रवंतं नृपसचिवं सौख्यवंतं च॥ ४॥ नृपतिं नृपगुणयुक्तं जनय
ति चंद्रः सुरैर्यस्य संहृष्टः॥ स्वगृहे सुखित सुभार्यं नयति नयपरा कमाकांतम्॥ ५॥ धनकनकवस्त्रयोषिद्रत्नानां भाजनं श
शी कुरुते॥ कर्कटके सितदृष्टे वेश्पाजननायकं कांतम्॥ ६॥ अथ नमः सुरवंदरि दं मातुरनियं प्रियानृतं पापम्॥ शनिना दृ
ष्टः स्वगृहे करोति चंद्रो नरं नीवम्॥ ७॥ ॥ क. च. कर्कटदृष्टिः॥ ॥ स्थूलास्थिः स्वल्परोमा पृथुवदनगलो ह्रस्वपिंगाक्षियुग्मः स्त्री
देयी सुत्पिपासा जठररदरुजापीडितो मांसभक्षः॥ दाता तीक्ष्णोत्पुत्रो विपिनगुरुविर्मातृवश्यः सुवक्षा विक्रांतो का
र्यकोपी शशभृतिरविभेगभर्गंभीरदृष्टिः॥ ९॥ नृपतिमपुत्रं कुरुते प्रोक्तं यगुणं महास्पदं वीरम्॥ रविणा दृष्टः सिंहे
पापरतं विश्रुतं चंद्रः॥ १॥ सेनापतिं प्रचंडं वरयुवति सुतार्थवाहनोपेतम्॥ जनयत्पुत्रमपुरुषं कुजे क्षितश्चंद्रमाः सिं
हे॥ ३॥ स्त्रीसक्तं स्त्रीलीनं स्त्रीवश्यं युवति सेवकं सिंहे॥ कुरुते बुधेन दृष्टो धनसुतभोगान्वितं चंद्रः॥ ४॥ अभिजातं कु
लपुत्रं वक्रश्रुतं गुणसमृद्धं च॥ कुरुते नरैर्दत्तुं तुल्यं गुरुदृष्टश्चंद्रमाः सिंहे॥ ५॥ प्रमदाविभवेर्युक्तं रोगिणमपि युवति से
वकं कुरुते॥ सुरतविधिज्ञं प्राप्तं शशीहरो शुक्रसंहृष्टः॥ ६॥ कर्षकमधनं कुरुते नृतवाचं दुर्गपालकं सिंहे॥ रविजेन
तथा दृष्टो युवति सुखैर्विहीनकं वशशी॥ ७॥ ॥ सिं. च. सिंहदृष्टिः॥ ॥ स्त्रीलोलोलं ववाकुलं लिततरतनुश्चारुदंताक्षि

होरः

७८

करणो विद्वानाचार्यसत्यप्रियवचनयुतः। सत्यशौचप्रधानः॥ धीरः सत्त्वानुकंपी परविषयरतः कांतिसौभाग्यभागी कन्याप्रा
यप्रसूतिर्वज्रसुरतरतः कन्यकायां शशीकुरुते॥ १॥ नृपकोशकरं रत्नांतं गृहीतवाक्यं विशिष्टकर्मणाम्॥ कन्यायां रविदृष्टो भा
र्याहीनं शशीकुरुते॥ २॥ शिल्पाचार्यं रत्नांतं धनवंतं शिषितं सुवीरं च॥ कन्यायां कुजदृष्टो मातुरनिष्टशशीकुरुते॥ ३॥ ज्यो
तिषकाव्यविधिं विवादकलहेषु विजयेन सुभगम्॥ सान्तिशयं कन्यायां जनयति निपुणं बुधेक्षितश्चंद्रः॥ ४॥ वंधुजना
खं सुखिनं नृपकृत्यकरं गृहीतवाक्यं च॥ कन्यायां गुरुदृष्टौ जनयति विभवान्वितं चंद्रः॥ ५॥ कन्यायां बृहदारं विविधा
लंकारभागिनमथाख्यं॥ सततमिहोर्जितमुदितं कुरुते भृगुवीक्षितश्चंद्रः॥ ६॥ अदृष्टस्मृतिंदरिद्रं सुखरहितममातृ
कं युवतिवश्यम्॥ कन्यायां यमदृष्टः स्त्रीभाग्यधनं शशीकुरुते॥ ७॥ ॥ क. च. कन्यादृष्टिः॥ ॥ उन्नासोत्पायतासः कश
वदनतनुर्भूरिदारो हयाख्यो गोगुह्यः शौचसारो हयसमहयणो विक्रमशः क्रयेशः॥ भक्तो देवदिजानां वहुविभवयुतः स्त्री
जितो हीनदेहो धन्यो दानैकबुद्धिस्तुलिनिशशधरे वंधुवर्गोपकारी॥ ९॥ अधनं व्याधितमटनं परिभूतं भोगविषयु
क्तं च॥ असुतमुदारं जूके जनयति रविर्वीक्षितश्चंद्रः॥ २॥ सुदंतिरुक्तं विधनं परयुवतिरतं सदा कलहशीलं॥ निंदितदेहं
जनयति तुलाधरे कुजनिरीक्षितश्चंद्रः॥ ३॥ बुधपरिदृष्टः शशभृत्कलाविदग्धं प्रभूतधनधान्यम्॥ शुभवाक्यं वि
द्यासंदेशात्पागंतुलाधरे कुरुते॥ ४॥ जीवेक्षितस्तुलायां जनयति सर्वत्र पूजितं हिमगुः॥ क्रयविक्रयेषु कुशलं रत्ना

७८:

७८

गोकुलवनाकिवारीसिंहेभौमेतरणिदृष्टे ॥ १ ॥ मासुर्नशुभोमतिमान्कठिनशरीरलधाविपुलकीर्तिः ॥ के
सरिभवनेभौमेशशिनादृष्टेगनाप्रार्थः ॥ २ ॥ बहुशिल्पज्ञोलुब्धः काव्यकलालंपठोविद्यमशीलः ॥ पंचमभ
वनेभौमेवुधेनदृष्टेतिनिपुणश्च ॥ ३ ॥ भूपतिसमीपवर्त्तिविद्यावार्योविद्वद्बुद्धिश्च ॥ अवनिसुतेसिंहस्थे
गुरुणादृष्टेवमूनाथः ॥ ४ ॥ विविधःस्त्रीभोगयुतःस्त्रीभुभगोनिपयोवनोदृष्टः ॥ लेयगृहेरक्रांगीसते
नदृष्टेभवेजातः ॥ ५ ॥ दृष्टाकारोनिस्त्वःपरवेशमभमराशीलवान्कनखी ॥ दिनकरराशौरुधिरदिनकरत
नयेनसंदृष्टे ॥ ६ ॥ ॥ सिंहदृष्टिः ॥ ॥ लोकनमस्यंशुभगंवनगिरिदुर्गेपुलक्यगृहवासम् ॥ सुरगुरुभवः
नेभौमःकरोतिशिवीक्षितःक्रूरः ॥ १ ॥ विकलकलहप्रायंप्राज्ञरुधिरःकरोतिशशिदृष्टः ॥ विद्वामंगुरुभव
नेनृपतिविरुद्धेसदापुरुषं ॥ मेधावितं सुनिपुणशिल्पावार्यवुधेनसंदृष्टः ॥ गुरुभवनेक्षितितनयःकरो
तिविद्वंसमत्यंतं ॥ २ ॥ सुकलत्रं सुस्वरहितंरिपुभिघृष्टंवावित्तवंतंवा ॥ गुरुभवनेगुरुदृष्टोव्यायामपरं कु
त्रःकुरुते ॥ ३ ॥ कन्यानामतिदयितंकिन्नालंकारभागिनमुदारं ॥ विषयासक्तक्षितिजोगुरुभेमुक्तेक्षि
तःकुरुते ॥ ४ ॥ गुरुभेशनिनादृष्टः कुशरीरमुदारमाहवेपापम् ॥ अठनंसुरवधनरहितंपरकर्मकां

होरप्र
८३

कृजः कुरुते ॥ ६ ॥ ॥ जीवगृहदृष्टिः ॥ ॥ अतिविकृतांगं भूरं यो विदपत्तान्वयवित्तैर्युक्तम् ॥ सूर्य
क्षितोतितीक्षां सौरिगृहे भूमिजः कुरुते ॥ १ ॥ वपलमहितं ज्ञेयमभैलंकारभागिनमुदारम् ॥
अस्थिरसौ हृदयाब्जं जनयति वंदे क्षितोक्कः ॥ २ ॥ अतिमधुरमठनधनं रवितनयगृहे नतिर्वृत्त
मसत् ॥ कापटिकमधर्मपांजनयति बुधवीक्षितोक्कः ॥ ३ ॥ अतिरूपमंदगृहे नृपतिगुणसम
वितं स्थिरारंभं ॥ दीर्घायुषं क्षमाजोगुरुसंदृष्टः करोति विदांसं ॥ ४ ॥ विविधोपभोगमाख्यं शनि
भेस्त्रीयोषणा नुरतमेव ॥ शुक्रेणादृश्यमानो जनयति कलहप्रियं वक्रः ॥ ५ ॥ नृपतिमतिविन्न
वंतं युवतिदेष्यां वक्रप्रजं प्राप्नुतम् ॥ सुखरहितं राशौंडं शनिभे शनिवीक्षितोक्कः ॥ ६ ॥ सौरगृह
दृष्टिः ॥ ॥ इति भौमचारः ॥ ॥ सत्यवचनं सुखाख्यं भूपतिसत्कारसंस्कृतं मनुजम् ॥ कुरुते बुधो
कदृष्टो वं भुजने शंक्षमा सुतभो ॥ १ ॥ रज्जुनिकरेणानुदृष्टो युवतिजनमनोहरं क्षितिजराशौ ॥ अतिसे
वकमतिमलिनं वंदे सुतो गीतशीलं व ॥ २ ॥ सुकृतप्रियं सुवाक्यं कलासमेतं वपेदितं कुरुते ॥ जन
यति कुजेन दृष्टः प्रबुरधनं क्षितिपवद्धर्मभूरम् ॥ ३ ॥ सुखिनं कुरुते शशिजः स्त्रिधांगं रोमरां

पुरुः
८३

सुकेशंवाजीवेक्षितोतिधनिनंजनयत्पाप्मापकं पापम् ॥ ४ ॥ कृपणांतधनं सुभगंगणनगरपुरोगमं वसु
वाक्यं ॥ प्रत्ययितं तेजदृष्टः कुजभेस्त्रीसुतयुतं शशिजः ॥ ५ ॥ रुधिरगृहेशनिदृष्टो हिमकिरणा सुतोऽऽखितं
जनयेत् ॥ उग्रं हिंसाभिरतं कुलजनहीनं तरं नित्यम् ॥ ६ ॥ ॥ भौमदृष्टिः ॥ ॥ दारिद्र्यदुःखतप्तं व्याधि
तदेहं परोपचारतम् ॥ दितकरदृष्टः सौम्यः कुरुते जनविहृतं सितभो ॥ १ ॥ प्रत्ययितं धनवंतं दृढभक्तिम
तोगिगां दृढकुटुंबं य ॥ ख्यातं नरेंद्रसविवं जश्वं द्रनिरीक्षितः सितभो ॥ २ ॥ व्याधिभिरिभिर्ग्रसं भृगुभेत्वचमान
संतप्तम् ॥ जनयति बुधोऽसृष्टो वहिष्कृतं सर्वविषयेभ्यः ॥ ३ ॥ प्राज्ञगृहीतवाक्यं देशपुरश्चैरिनायकं ख्या
तम् ॥ त्रिदशगुरुदृष्टमूर्तिर्जनयति सौम्यः सितगृहस्थः ॥ ४ ॥ सुभगं ललितं सुवितं वस्त्रासंकारभागेन सित
भो ॥ हृदयहरं कन्यानां कुरुते भुक्तेक्षितः शशिजः ॥ ५ ॥ भृक्गृहेर्जदृष्टः सुखरहितं वंधुशोकसंतप्तम् व्याधि
तमनर्थवकुलं सौम्यः कुरुते तरं मलिनं ॥ ६ ॥ ॥ भृक्भवनदृष्टिः ॥ ॥ अविनयकथके मधुरं नृपवत्
भमीश्वरं ललितवेष्टम् ॥ दयितं करोति लोके रविणा ॥ दृष्टो बुधः स्वगृहे ॥ १ ॥ सुमधुरमतिवाचा लंकलहर
तं शत्रुवत्सलं सुदृढम् ॥ जनयति शशिना दृष्टो बुधः भुभसर्वकार्येषु ॥ २ ॥ विक्षतगात्रं मलिनं प्रतिभायुक्तं

हो.र.पू.
८४

नरेंद्रकृत्यसमावध्वममतीवकुरुतेस्वगृहेरुधिरेशासंदृष्टः॥ ३ ॥ पार्थिवमंत्रिणामग्र्यं प्रतिरूपमुदारविभव
परिवारं॥ यूपध्वजेनदृष्टोजनयति सौरं स्वभेसौम्यः॥ ४ ॥ प्राप्तं नरेंद्रभृत्यंदूतं वा संधिपालकं शशिजः॥
स्वगृहे सितेनेदृष्टोजनयति नीयांगनासक्तम्॥ ५ ॥ सततोत्थितं विनीतं सकलारंभं परिरुद्धसमृद्धम्॥
सौम्यः स्वगृहे दृष्टोरविजेन नरं सदा कुरुते॥ ६ ॥ ॥ स्वभवनदृष्टिः॥ ॥ रजकान्मालाकारान् गृहवास्तु
ज्ञांस्तथावमणिकारान्॥ जनयति रविणा दृष्टो यद्योगृहं शिशिरगोश्वगतः॥ १ ॥ युवतिविनाशिते सारं
युवतिनिमित्तं वडः खितशरीरं॥ कर्कटकेशशिदृष्टोजनयति सुखवर्जितं सौम्यः॥ २ ॥ स्वल्पकृतिमतिमुखरं
प्रियानृतं कूटकारकं सौरम्॥ वक्रे सितः शशिगृहे कुरुते सौम्यः प्रियालापम्॥ ३ ॥ मेधाविमतिधन्यं भाग्य
युतं वध्वभं नरेत्यागमम्॥ गुरुणा दृष्टः शशिभे विद्यानां भाजनं बुधः कुरुते॥ ४ ॥ कंदर्पसदृशरूपं प्रियंवदगीत
वादितविधिसम्॥ भुभगं शशिभेललितं कुरुते भुक्ते सितः सौम्यः॥ ५ ॥ दंभरुविंषापरतं वेधुजनभाजनं गुरोर
युक्तं॥ सहजायारक्षेप्यं कुरुते सौरं सितः शशिभे॥ ६ ॥ ॥ कर्कटदृष्टिः॥ ॥ सेव्यं दिनकरदृष्टो धनगुण
वृद्धं नरं बुधः कुरुते॥ हिंस्रं शुद्धं सिंहस्वभाववपुस्तं विगतलजम्॥ १ ॥ ललनाप्रियमतिवतुरं काव्यकलाः

उरुः
८४

गेयनपरतमिनभे। धनिनंसुशीलवेद्यं करोति वंदेक्षितः सौम्यः॥ २ ॥ शोनी वंशविभवनेडुः स्वार्ते विक्षतांगमसुरुपं
अवतुरशीलमकांतं न पुंसकं भौमसंदृष्टः॥ ३ ॥ सुकुमारमतिप्राज्ञं रविभेवा दक्षमीश्वरं ख्यातम्॥ परिवारवाह
नश्रुतं करोति गुरुवीक्षितः सौम्यः॥ ४ ॥ अतिशयरूपं ललितं प्रियं वदं वाहनाद्यमतिधीरं। जनयति सितेन दृ
ष्टो मंत्रिणामतिपार्थिवं सिद्धे॥ ५ ॥ व्यायतगात्रं रूक्षं सुविरूपं खेदकोय गंधं वा। अतिदुःखितं रविगृहे सौम्यः सुखव
र्जितं रविजदृष्टः॥ ६ ॥ ॥ सिंहगृहे दृष्टः॥ ॥ शूरं प्रमेदपीडितमस्मयोपहतमानसं शांतम्। जनयति रविणा दृ
ष्टो जीवगृहे वंद्यः पुरुषः॥ १ ॥ लेखकमति सुकुमारं प्रत्ययितं समतं गुरुगृहस्थः। सुखभागिनमन्यायं कुरुते वंदेक्षि
तः सौम्यः॥ २ ॥ श्रेणीभृतकं वारुं वौराणां विपिनवासिनां वापि। कुरुते लिपिकरमधनं सौम्यो गुरुमंदिरे रुधिरदृ
ष्टः॥ ३ ॥ स्मृतिमतिकूलसंपन्नं कुरुते स प्रतिभमस्त्रविज्ञानम्। नृपमंत्रिकोशपालं गुरुभे सौम्यो निरीक्षितो गुरु
रणा॥ ४ ॥ कन्याकुमारकाणां लेख्याचार्यधनान्वितं कुरुते। गुरुभेजः सितदृष्टः सुकुमारं शौर्यसंयुतं मनुजम् ५
दुर्गारिणामभिरतं वक्रसनं दुष्टशीलमतिमलिनं॥ कुरुते रविमुत दृष्टो बुधोनरं सर्वकार्यं विभ्रष्टम्॥ ६ ॥ ॥
जीवगृहदृष्टः॥ ॥ वध्रभमति सारयुतं वक्रभक्षं निधुरं प्रियालापं। जनयति रविणा दृष्टः सौरगृहे वोधनः स्व

हो र. पू.
८५

ते॥ १ ॥ पापकरं सुदारिद्र्यं कर्मकरं शक्तिदुःखितं दीनं। कुरुते शशिना दृष्टः सौरगृहे बोधनः पुरुषम्॥ २ ॥ वक्रालयम
ति सौम्यं क्रीडालसमं थरं सुखाधारं। कुरुते भूमिज दृष्टो रवितनय गृहे बुधः पुरुषम्॥ ३ ॥ बहुधनधान्यसमृद्धं ग्राम
पुरं श्रेणि पूजितं सुखितम्॥ कुरुते गुरुणा दृष्टः शशितनयः सार्थवाहकं शनिभे॥ ४ ॥ नीवापतिं विरूपं बुद्धि
विहीनं वकामवश्यम्॥ अतिसुतजननं कुरुते भारी वदष्टे किं भे पुरुषम्॥ ५ ॥ जलजीविनं समृद्धं मूलसुरा क
र्मवारिणं वापि॥ भीरुं मंथरपुरुषं शनिभे मंदेक्षितः कुरुते॥ ६ ॥ ॥ सौरगृह दृष्टिः॥ ॥ इति बुधवारः
धर्मिष्ठमनृतभीरुं वित्पातसुतं महाभोगम्॥ भौमगृहे रविदृष्टे ह्यतिरोमयुते गुरुः कुरुते॥ १ ॥ इति हासका
यकशले वक्ररत्नस्त्रीपुभाजनं कुरुते। कुजगे देश शिदृष्टे द्विदशगुरुः पार्थिवं प्राप्तम्॥ २ ॥ नृपपुरुषभूरम
नयविनयसमन्वितं वधनिनं॥ अविधेयभृत्यदारं जनयति वक्रेक्षितो जीवः॥ ३ ॥ अनृतवयनविलो
मं परविवरान्नेषरोषु निपुणां॥ मेधाविनं कृतज्ञं जीवः कुजभे बुधेन संदृष्टः॥ ४ ॥ गृहशयनवसनगंधैर्मा
तैः संरंभणापि विभूषैश्च॥ समुचितमतिं वभीरुं कुजभे भुक्तेक्षितो जीवः॥ ५ ॥ मलिनं लुब्धं तीक्ष्णं साहसकं
संमतं वधीरं॥ अस्थिरमित्रा पत्यं त्रिदशगुरुः सौरसं दृष्टः॥ ६ ॥ ॥ भौमगृह दृष्टिः॥ ॥ विपदवत्तुष्येष्वा

उरुः
८५

गिनमत्याब्जं व्यायतांगमिह पुरुषम् ॥ प्राज्ञं नरेन्द्रं सविबं करोति सूर्येक्षितो जीवः ॥ १ ॥ अतिधनिनमतिवमधुरं ज
जनीदयितो प्रियं वयुवतीनां ॥ अत्युपभोगं कुरुते त्रिदशगुरुते त्रिदशगुरुर्वीक्षितः शशिना ॥ २ ॥ दयितं बालस्त्री
णां प्राज्ञं भूरं वधनसमृद्धं वा सुखितं नरेन्द्रं पुरुषं जनयति रुधिरांगसं दृष्टः ॥ ३ ॥ प्राज्ञं चतुरं सुभगं विभवान्ति
तकं गुरोः समृद्धं वा सुखिरलीलं कांतं जनयति बुधवीक्षितो जीवः ॥ ४ ॥ अतिललितकमतिधनिनं वरभूष
णधारिणं सुमृद्धशीलं ॥ दरनागशयनवसनं जतयेद्गुरुर्वीक्षितो जीवः ॥ ५ ॥ प्राज्ञं वक्रधनधान्यं महत्तरं ग्राम
नगरपुरुषाणां मलिनमरूपमभार्यं कुरुते सौरेक्षितो जीवः ॥ ६ ॥ ॥ सितगृहदृष्टः ॥ ॥ आर्यग्रामध्वं
कुरु विनंदारपुत्रधनयुक्तं ॥ तीक्षाकरदृष्टमूर्तिस्त्रिदशगुरुर्मानवंकुरुते ॥ १ ॥ वंदैक्षितस्तु कुरुते वसुमंतं मा
तृवत्सलं धन्यं ॥ सुखयुवतिपुत्रवंतं सुरपतिगुहं नृपमं बुधमे ॥ २ ॥ समरशतलब्धविजयां वक्षतगात्रं धनान्ति
तं कुरुते ॥ धरणिमुत दृष्टदेहस्त्रिदशगुरुः संमतं लोके ॥ ३ ॥ कुरुते ज्योतिषकुशलं वक्रमुत दारं ववित्रवंतं वा ॥ अ
तिशयविरुद्धवाक्यं बुधमे सौम्येक्षितो जीवः ॥ ४ ॥ देवप्रासादानां कृत्येष्वीशं सदा रभोकारं ॥ हृदयहरं नारीणां
कुरुते शुकेक्षितो जीवः ॥ ५ ॥ श्रेणीपुरराष्ट्राणां मुते गमेशं पत्तनानां वा ॥ जनयति शनिना दृष्टः सुवसुं जी

हो ५५
५६

बोनरं वध भे ॥ ६ ॥ वध गृह दृष्टिः ॥ ॥ रवि दृष्टः शशि भवने विख्यात मथाग्र सं समूहानाम् ॥ सुख धन दा
रवि हीनं पर वादा खं गुरुः कुरुते ॥ १ ॥ अत्यंत युति संतं नृपतिं वरु कोश वाहन समृद्धं ॥ उत्तम युवती पुत्रं
जनयति शशि भे गुरु हि मगु दृष्टः ॥ २ ॥ कौमार दार मा खं दे मालं कार भागिनं प्राज्ञम् ॥ भूरं सवरा गात्रं
जीवो रुधि रंग वी सितः कुरुते ॥ ३ ॥ गंध व मात्र नि मित्रं धनि नं कल हा न्वितं विगत पापं ॥ जनयति बुधेन दृष्ट
प्रत्ययितं मंत्रिणां जीवः ॥ ४ ॥ वरु दार वरु वि भव नाना लं कार भागिनं सुखितं ॥ भृगु तनय दृष्ट मूर्तिः सुभगं
पुरुषं गुरुः कुरुते ॥ ५ ॥ सौरे रा दृष्ट मूर्ति मं हज रं ग्राम से नन गरा रणं ॥ वा वा ठं वरु वि भव वा दै क्ये भोग दा
न युतम् ॥ ६ ॥ इति कर्कट स्थ दृष्टिः ॥ ॥ लोके दयितं रत्ना तं सतां वनृपतिं महा धन समृद्धम् ॥ जनयति
दिन कर दृष्ट त्रि दश गुरुः सिंह सं युक्तः ॥ १ ॥ अति सुभग मति वम लिनं स्त्री भोगै रप विता र्थ मत्पा ष्यं रज
निकर दृष्ट मूर्ति र्जितेंद्रियं जनयति सुरे ज्यः ॥ २ ॥ सभ्यं सतां गुरुणां विशिष्ट कर्मा रा मय्य मतिं शुभगं ॥ सभे
भूरं क्रूरं गुरु रिह भौ मे सितः कुरुते ॥ ३ ॥ गृह वाक्क ज्ञान रतं विज्ञान गुणान्वितं रुविर वाक्यं ॥ कुरुते मंत्रि
ण मय्यं बुधे सितो विश्रुतं जीवः ॥ ४ ॥ दयितं स्त्रीणां शुभगं भूपति सत्कार सत्कृतं पुरुषं ॥ सित दृष्टः सुर

उरुः
५६

पूज्यो जनयति सिंह महासत्तं ॥ ५ ॥ वक्रकथनं मधुरवचनं सुखरहितं विन्नभागिनं तीक्ष्णम् । भ्रमरस्त्री तुल्यसुखं
भोक्ता रसौरसं दृष्टः ॥ ६ ॥ सिंहस्य दृष्टिः ॥ ॥ नृपतिविरुद्धं जनयति विबुधगुरुः संस्थितः स्वगृहे । रविदृष्टः प्री
तप्रधनबंधुजनेन परिमुक्तः ॥ ७ ॥ अतिभुभगं युवतीनां मानधने श्रयं गर्वितं कुरुते । ज्ञानाविधे सौख्ययुतं ज
नयति वंदे सितो जीवः ॥ ८ ॥ संश्रामविकृतगात्रं क्रूरं वधकं परोपतापकरं । जनयति कुजेन दृष्टो देवगुरुर्दृष्टप
रिवारं ॥ ९ ॥ मंत्रिरामधनपतिं वा सुतधनसौभाग्यसत्त्वसत्त्वसंपन्नं । कुरुते बुधेन दृष्टः सकलानंदयुतमति
रूपं ॥ १० ॥ भोज्यान्नपानविभवं परगृहसंयनाशनोन्नमस्त्रीकम् ॥ आभरणावसनवतं जनयति भुक्ते सितो
जीवः ॥ ११ ॥ मलिनमतीव वसभयं ग्रामपुरश्रेणि विद्वत्तदीनं ॥ रविजेन सदा दृष्टो जनयति सुखभोगवर्जितं
जीवः ॥ १२ ॥ स्वगृहस्थदृष्टिः ॥ ॥ प्राज्ञं पृथिवीपालं सौरगृहे भानुनावसं दृष्टः । प्रकृतिसमृद्धं जनयति जी
वो विभवान्वितं सुविक्रांतं ॥ १३ ॥ पितृमातृभक्तमार्गकुलोद्धृष्टं प्राज्ञमाख्यमदभं । वंदे सितत्तजीवः सुशील
मतिधार्मिकं कुरुते ॥ १४ ॥ भूरं नरैर्द्रयोधं गर्वितं भोजस्विनं सुवेष्टं वा विद्यातमार्यमान्यं करोति वक्ते सितो जी
वः ॥ १५ ॥ कामरतिंगणसुख्यं श्रेष्ठतमं सार्धं गृहमाख्यं वा । वारुमतिमित्रवतं बुधसं दृष्टो गुरुप्राज्ञम् ॥ १६ ॥

हो-र-ह-

८७

सुखिनं धनितं प्राज्ञं च गतदोषं विरायुषं भूषणं । जनयति सितेन दृष्टो लक्ष्मीः परि वेष्टितं पुरुषं ॥ ५ ॥ अनुप
ममनुपमविषयं महत्तरं देशपाथि वपुराणं । द्विपदवजुष्यदभागिनमाख्यं सौरेक्षितो जीवः ॥ ६ ॥ सौरगृहदृष्टिः
इति गुरुवारः ॥ ॥ श्रीहेतोर्दुःखार्तयुवतिनिमिज्जाहिनष्टधनसौख्यम् ॥ कुजभवने रविदृष्टो जनयति सुक्रोन्
याप्यं ॥ १ ॥ उद्धतमतिवचपलं कामातुरमार्ययुवतिभर्तारं । जनयति भृगोरपत्यो रजनिकरनिरीक्षितः पु
रुषः ॥ २ ॥ धनसौख्यमानरहितं दीनं परतर्ककं मलिनवेष्टं । जनयति रुधिरक्षेत्रे रुधिरैः तानिरीक्षितः शुक्रः ॥
३ ॥ मूर्खदृष्टमनायं स्वबंधुपरिवादकं विनयहीनम् ॥ बौरक्षुद्रं क्रूरं बुधदृष्टो भार्गवः कुरुते ॥ ४ ॥ सुनयसु
दारकलत्रं सुशरीरं व्याघ्रतं वज्रसुतं वा ॥ त्रिदशगुरुदृष्टं मूर्तिर्जनयति रुधिरालये शुक्रः ॥ ५ ॥ अतिमलि
नमलसमधनं स्वभिमतजनसं वकं कुरुते ॥ भृगुतनयो रुधिरगृहे दिनकरपुत्रेक्षितश्चौरः ॥ ६ ॥
कुजगृहदृष्टिः ॥ ॥ दिनकरदृष्टः शुक्रो वरभार्याभाजनं धनसमृद्धम् ॥ जनयत्युन्नमपुरुषं स्त्रीहेतोर्निर्जितं
यापि ॥ १ ॥ परमकुलीनापुत्रं सुखधनदारैः सुतैरुपेतं वा ॥ आख्यं ययुवतिकांतं जनयति वंद्योक्षितः शुक्रः
॥ २ ॥ दुःशीलाभर्तारं प्रमदाहेतोश्च नष्टगृहसारं ॥ जनयति शुक्रः सगृहे मदनवशां वक्रसंवक्रसंदृष्टं

गुरुः

८७

॥३॥ कांतं मधुरं शुभगं सुखद्विमतिसंयुतं विपुलसत्त्वं ॥ जनयति बुधेन दृष्टः सर्वगणसमन्वितं ख्यातं ॥ ४ ॥
प्रमदा पुत्रगृहाणां भागिनमथ आनवाहनां व ॥ स्वर्णं गुरुसंदृष्टः कुरुते धिकमेव वेश्यानां ॥ ५ ॥ स्वल्पसुखं
सत्यधनं दुःशीतबंधकीपतिं वैव ॥ सौरेक्षितस्तु जनयेद्याधितदेहं नरं शुक्रं ॥ ६ ॥ स्वभवनदृष्टिः ॥
नृपजननिसपत्नीनां कृत्यकरं पंडितं धनसमृद्धं ॥ दिनकरदृष्टः शुक्रो जनयति सुखभागिनं धन्यम् ॥ १ ॥
कृष्णनयनं सुकेशं शयनासनयानभागिनं कांतं ॥ सुकुमारमिंदुदृष्टो जनयति शुक्रो नरं शुभगं ॥ २ ॥ काम
परमतीव शुभगं युवति कृते वार्थनाशनं कुरुते ॥ वक्रेक्षितस्तु शुक्रो बुधभवनमथागतः प्रसवे ॥ ३ ॥ प्राज्ञा
वारं धनिनं वाहनं परिभोगभागिनं शुभगं ॥ गणापतिमथैश्वरं वा बुधदृष्टो भार्गवः कुरुते ॥ ४ ॥ शशि
सुतमवने शुक्रस्त्रिदशगुरुनिरीक्षितो नरं कुरुते ॥ अतिसुखिनमतिधनिनं प्रतिकुपं प्राप्तामाचार्यं ॥ ५ ॥
दिनकरमुतेन दृष्टो बुधभवनगतोति दुःखितं शुक्रं ॥ जनयति खलपरिभूतं वपलं दिष्टं वमूर्खं व ॥ ६ ॥
बुधगृहदृष्टिः ॥ ॥ कर्मपरांतत्वं गीतमतिमुतां रोषणां यनेष्वेताम् ॥ भार्याददाति शुक्रश्चंद्रगृहे भा
नुसंदृष्टे ॥ १ ॥ मातृसपत्नीजनकंकन्या पूर्वप्रजं वदुमुतं व ॥ शुभगं सुखितं ललितं कुरुते वं देक्षित
शुक्रं ॥ २ ॥ सुकलाविदमत्मा ख्यस्त्रीहेतोर्दुःखितं वभूरं व ॥ भौमेक्षितस्तु जनयेद्यैकरं वात्मवर्ग

हो-र-पू
८८

स्य॥ ३॥ पंडितभार्यापतिकं वंधुनिमित्तं मुकुः खितं नित्यं। असुखितमधनं प्राज्ञं करोति बुधवीक्षितः शु-
क्रः॥ ४॥ पुत्रैर्धनैश्च मृत्युर्वाहनभोगैश्च बांधवैर्मित्रैः॥ कुरुते नरमिह युक्तं नरपतिदयितं वगुरुसं-
दृष्टः॥ ५॥ स्त्रीनिर्जितंदारिद्र्यं पतितमरूपं तथार्थवपलं वजनयति सुखेर्विहीनं दिनकरसुत-
वीक्षितः शुक्रः॥ ६॥ वंद्यगुरुदृष्टिः॥ ॥ तेष्वर्ककन्यादयितं कामार्तं युवति कारणाद्वनितं। भागि-
नमथ करभासां जनयति तरणी क्षितः शुक्रः॥ ७॥ मातृसपत्नीजननं युवति कुरुते दुःखितं विभ-
ववतं। वसुमंतमनेकपतिकं करोति वंद्ये क्षितः शुक्रः॥ ८॥ नृपपुरुषविख्यातं युवति कुरुते वध्यमंध-
नममृद्धम्॥ सुभगं परदारतं जनयति वक्रे क्षितः शुक्रः॥ ९॥ संग्रहनि रतं लुब्धं स्त्रीलोलं पारय-
रिकं भूरं॥ शशमातृतिकं धनिकं करोति बुधवीक्षितः शुक्रः॥ १०॥ वाहनधनमृत्युयुतं वक्रदारप-
रिग्रहं विक्षेत्रे॥ कुरुते नरोऽयं मन्त्रिणमिंद्रगुरुनिरीक्षितः शुक्रः॥ ११॥ नृपतिं नृपतिप्रतिमं सूर्य-
गृहे कोशवाहनसमृद्धं रां पतिं सुरूपे दुःखयुतं सौरसं दृष्टः॥ १२॥ रविगुरुदृष्टिः॥ ॥
अतिरौद्रमतिभूरं प्राज्ञं धनयुक्तमतिदयितं॥ रविणा दृष्टे जनयति विदेशगमनं नरं शुक्रः॥ १३॥

गुरुः
८८

व्यातं नरं द्रुपदं भोगैः सुतैः समन्वितं विपुलैः कुरुते स नृपमसारंगुहमेव दक्षितः शुक्रः ॥ २ ॥ अधि
कं दृष्ट्वांतीनां विवित्रसुखमर्थवतं व ॥ कुरुते गोधनमग्नं भूमिसुतेन क्षितः शुक्रः ॥ ३ ॥ आभरणाभूषणा
नाभागिनमपि वाक्पानानाम्बुधदृष्टो भृगुतनयः कुरुते वक्रवाहनार्थयुतम् ॥ ४ ॥ गजतुरगगोधेनाढ्यं
वक्रपुत्रं वक्रकलत्रमतिशुखितं गुरुणा दृष्टो गुरुभेजनयति शुक्रो महाविभवं ॥ ५ ॥ नित्यं वधनप्राप्यं सु
खितं भोगान्वितं जनसमृद्धं ॥ गुरुभवने शशिदृष्टः कुरुते शुक्रो नरं शुभगम् ॥ ६ ॥ गुरुभवनदृष्टः ॥ ॥
स्मितं शुभगं स्त्रीणां महाधनं सर्वसौख्यसंपन्नं ॥ सौरगृहे विदृष्टः कुरुते शुक्रो नरं शुभगम् ॥ ७ ॥ ओजस्वि
नमतिरूपं स्वार्थं वपुषान्वितं तथा शुभगम् ॥ कुरुते शशिना दृष्टो रविजगृहे भार्गवः कांतम् ॥ ८ ॥ छायावि
नाशकारिणामनर्थवक्रलंबरो गिरां शुक्रः ॥ कुरुते श्रमाधितप्रपश्चात्सुखितं वक्रजदृष्टः ॥ ९ ॥ प्राज्ञधन
धर्मरतविधानरुचिमतिशयेन विद्वान् ॥ जनयति बुधेन दृष्टो भृगुतनयः सौख्यसंपन्नम् ॥ १० ॥ प्रियवरत्र
गंधमात्यं सुकुमारं गीतवादिनं विधितं ॥ जनयति गुरुणा दृष्टो भृगुपुत्रः सकलत्रयुतम् ॥ ११ ॥ सौरगृ
हे शनिदृष्टः शुक्रो वरवाहनार्थभोगयुतम् ॥ मलिनं श्यामशरीरं सुखविरगात्रमहादेहम् ॥ १२ ॥ ॥

हो.र.प.
८२

शनिभवनदृष्टिः॥ ॥ इति मुक्तकारः॥ ॥ वर्षाणातिरतमया ळंगो महिषाजा विसंयुतं धन्यो। सूर्येण दृश्यमानो
नो जनयति कर्मैव तं सौरः॥ १ ॥ यपलं नीचप्रकृतिं नीचविरुपांगना सुसंयुक्तं॥ रजनिकर दृष्टि मूर्तिः सुखध
नरहितं नरं कुरुते॥ २ ॥ प्राणिबध करं भ्रातृ कुरुते सौराधिपं सुविख्यातं॥ प्रेय युवति मां संपानं सौ
रो वक्रैः क्षितः कौजे॥ ३ ॥ आनुतिक कर्म परं वक्रवाचं तत्करं प्रकाशं॥ कुरुते बुधेन दृष्टः सुखविभववि
नाशकं पुरुषं॥ ४ ॥ सुखधनसौभाग्य युतं नृपसंविता मय गंव युवतीनां॥ गुरु दृष्टो रवितनयः कु
जगेहे मानवं कुरुते॥ ५ ॥ अतिवंचलं विषमं वरांगना पश्य युवति संशक्तं॥ जनयति रविजो दृष्टः शु
क्रैरा विवर्जितं भोगैः॥ ६ ॥ कुजगृह दृष्टिः॥ ॥ स्फुटवाक्यं विगतयनं विहासं परगृहे प्रभोकारं॥
रविणामंदो दृष्टः कुरुते परिपेलवं पुरुषम्॥ १ ॥ युवती जननीदारं नृपद्वंद्वपुरस्कृतं युवति कांतम्
शशिना दृष्टः सौरः कुरुते वस्त्रान्नकुसुम परिवारं॥ २ ॥ संग्रामकथा भित्तं संग्रामपलायिनं सुवक्र
वाक्यं॥ जनयति कुजसं दृष्टो बुधजन परिवेष्टितं सौरः॥ ३ ॥ नित्यं प्रहसनशीलं स्त्रीवतरं युवति मे
व कं नीचं॥ बुध दृष्टो रवितनयः सुक्रगृहे मानवं कुरुते॥ ४ ॥ परविपदा परिविन्नं परकार्यकरं प्रियं च

गुरुः
८२

लोकस्वाकुरुतेगुरुणादृष्टोदानारंसोद्यमंसौख्यः॥ ५ ॥ मध्यस्वाकुरुतेसौख्यंरत्नानांभाजनंनृशसत्वं॥ भुक्
गृहेसितदृष्टोजनयति सौरोनृपतिदयितां॥ ६ ॥ भुक्गृहदृष्टिः॥ ॥ सुखरहितमथात्पंतधनरहितम
पिधोर्मिकजितक्रोधम्॥ केशाभिज्ञंधारं कुरुतेरविवीक्षितः सौरः॥ १ ॥ नृपतुल्यंस्निग्धतनुंनारीभ्यः प्रा
जविभवत्कारम्॥ स्त्रीणां वाकृत्यकरं सौरश्चंद्रक्षितः कुरुते॥ २ ॥ विद्यातमध्वलोहितमथभारवहंतथा
विकृष्टमति॥ रुधिरंगवीक्षिततनुर्जनयति सौरो धनं पुरुषम्॥ ३ ॥ धनितं निपुणं कुशलं नृणां वार्यं वीर्यं
शौलं वशिष्ठिकमतिनिपुणं वा जनयति बुधवीक्षितः सौरः॥ ४ ॥ प्रत्ययितं राजकुलं सर्वगुणं समन्वितं स
तामिष्टं॥ गुरागुरुधनं कुरुते गुरुणा दृष्टः शनैश्चारी॥ ५ ॥ स्त्रीमंत्रशास्त्रकुशलं योगाचार्यं वयोधितं व
पि॥ भुक्क्षितोर्कपुत्रः स्त्रीणामिष्टं नरं कुरुते॥ ६ ॥ बुधश्चंद्रदृष्टिः॥ ॥ पित्रारहितं वात्पेदिनकरदृष्टः शनैश्च
रः शशिभोधनसुखदारविहीनं कर्षणं पुष्टं नरं पापं॥ ७ ॥ जन्मनि मारुतनिष्ठं धनं वतं सहजपीडितं वापि
हिमकिरणं नृदृष्टोपिनकरपुत्रो नरं कुरुते॥ ८ ॥ नृपति समन्वितं विभवं विकलांगं कनकं रत्नं पीरवारम्
क्षितिमुत्तमदृष्टः सौरः कुरुते निजबंधुपत्नीगम्॥ ९ ॥ निबुरमतिप्रवारं शमिताचारं वदामि कं वापि॥ जन

होर. प.
६०

यत्पुत्रमयेयं बुधदृष्टो भास्करिः पुरुषम् ॥ ४ ॥ बाले क्षेत्रगृहाणां पुत्राणां भागिनं नरं कुरुते ॥ धनरत्नपारवंतं चि
दशगुरुनिरीक्षितः सौरः ॥ ५ ॥ आयतकुलजातानां रूपविलासैः सुखेश्वरहितानां ॥ कुरुते जन्मतराणां भार्ग
वदृष्टः सदा सौरः ॥ ६ ॥ शशिरुद्रदृष्टः ॥ ॥ धनगुणादीनमनार्थं प्रियानृते पापसंयुतं रविभे ॥ भूतकंदुःखि
तमेकं जनमतिमूर्खं सितः सौरः ॥ १ ॥ नानारत्नधनानां युवतीनां भाजनं विपुलकतिं ॥ शशिरुद्रदृष्टः सौरः कुरु
ते नृपवध्वं भंपुरुषम् ॥ २ ॥ प्रतिदेशमदनमधनं कौरंगिरिदुर्गवासिनं क्षुद्रम् ॥ भार्यापुत्रविहीनं जनयति रुधि
रागसदृष्टः ॥ ३ ॥ नैऋतिकमधनमलसंस्त्रीकर्मकरं मलीमसं दीनम् ॥ जनयति बुधेन दृष्टो दनकरभवनां श्रि
तः सौरः ॥ ४ ॥ ग्रामपुरश्रेणीनां पुरोगमाद्यं पुत्रवेतं वा गुरुदृष्टः प्रत्ययितं जनयति सौरः सुशीलं वा ॥ ५ ॥
युवतिद्वयमकांतं जठरमुखभागिनं धनसमृद्धं ॥ भुक्ते सितस्तु कुरुते भानुगृहे रविमुतः स्वतः ॥ ६ ॥ सिद्धदृष्टः
पुरपुत्राणां पितरं कुरुते सूर्यसितो धनसमृद्धं ॥ तेभ्यो धनं बलभते नामत्यातिं वपूजां वा ॥ १ ॥ मातृशि
तं सुशीलं नाम धर्मसंयुतं रवेस्तनयः ॥ जनयति शशिना दृष्टो भार्यासुतविजसंपन्नः ॥ २ ॥ वातव्याधिगृ
हीतं लोकद्विष्टं प्रवासनिरतं वा क्षुद्रं निपितशीलं जनयति भौमे सितः सौरः ॥ ३ ॥ जनयति गुरुभवन

गुरुः

६०

स्यो नृपतिं नृपसंमतं सदाचारम् । मान्यं धनितं सौम्यं सुभगं सौम्येक्षितः सौरः ॥ ४ ॥ नृपतिं नृपतुल्यं वासं विराज
धनायकं वसेनायाः ॥ जनयति गुरुणा दृष्टः सर्वाय दर्शितं सौरः ॥ ५ ॥ कुरुते विमातृपितृकविपिनादिरते नरं
विविधशीलं ॥ जनयति सितेन दृष्टो रीतिनयः कर्मसंपन्नः ॥ ६ ॥ जीवगृहदृष्टिः ॥ रोगिणामरूपभायं प
रान्नभागिनमतीव दुःखसहं । अठनरतं भारसहं जनयति सूर्येक्षितः स्वगृहे ॥ ७ ॥ वपलमत्पं पापं मातुरनिष्टं
प्रियाश्वितं स्वाख्यं । उत्पन्नमठन दुःखं करोति वंदेक्षितः सौरः ॥ ८ ॥ अतिभूरं विख्यातं विक्तां नृणां महाजनपु
रोगांती क्षांसाहसनिर्तं जनयति वक्रेक्षितः सौरः ॥ ९ ॥ भारवहांतामसिको न शोभनविट्मध्वविक्तांश्चावि
विधान् स्वकर्मनिर्तां जनयति बुधवोक्षितः सौरः ॥ १० ॥ समुचितगुणानरेद्रं नृपवंशकरं विरासुप्रमरोगम् ।
त्रिदशगुरुदृष्टमूर्तिर्जनयति सौरः स्वगृहसंस्थः ॥ ११ ॥ विधनं परदारतं सुभगं सुखितं वक्रिणं वंतं च ॥ उ
त्पन्नपानभक्षं जनयति मुकेक्षितः सौरः ॥ १२ ॥ स्वगृहदृष्टिः ॥ इति शनिवारः ॥ इति ग्रहदृष्टिफलानि ॥
इति श्रीमदैवज्ञपंडितदामोदरात्मजवध्वभविरचिते होतारत्ने ग्रहभावफलदृष्टिफलाध्यायतृतीयः ॥
ततो मैत्रीवक्राष्टपयुक्ताः सूर्यादियहणां भावालेख्यास्ततो मैत्रीवक्रं सप्तवर्गवक्रं होराद्रेखाशानवांश

हो-र-पू
५१

बादशांशत्रिंशंशकंडलीस्वेष्टेकेफलसहितं बलेख्यांततः स्थानदिक्कालनिसर्गवेष्टादृवलानिलेख्यानि। ततोय
हारागमिष्टकष्टवक्रंलेख्यम्॥ ॥ अभिसूर्यादियहारांशरथादिवर्गयत्नफलाभ्यां हृद्ययवनः॥ ॥ मैषंग
तोकः समरप्रबंडं नरं प्रसूते धनवीर्ययुक्तम्। शास्त्रार्थवाक्यसुलब्धशब्दजयेषिरांसाधितमुच्चदत्तं॥ १॥
वृषंगतोकः प्रियगंधमाल्यामिष्टाशनाद्यादनलब्धसौख्यम्॥ संगीतविद्याभिरतं रतिस्तं नरं प्रसूते बद्धमित्रयुक्तं
॥ २॥ बंधुप्रियं साहसकर्मशीलं सुनिष्ठरोगोपहतं सपापम्॥ तिष्ठत्तृतीये दिनकृत्यसूते नरं सदावारयुक्तौर्विहीनं
॥ ३॥ मेधाविनं वाग्मधुरं विनीतं तैपुण्यवाक्यस्य गुह्योपेतं॥ तिष्ठन्नरविः कर्कटके मनुष्यं करोति नानाविधसौख्य
भाजं॥ ४॥ सिंहैतुसूर्ये जिनयत्परिप्रतारं भृशक्रोधमुदारवेष्टं॥ सत्याधिकं शौर्यं विलक्षकीर्तिमुत्साहयुक्तं
सततं बलं व॥ ५॥ कन्याभितो दुर्वलमल्पसत्वरविः प्रसूते मृदुदीनवाक्यं॥ स्त्रीतुल्यवीर्यं कृपणास्वभावं नित्यं
नरं सततं प्रकृतां॥ ६॥ भंगक्षमातिव्ययशोकतप्तं अंदष्टनीवोपहतं प्रदिष्टं॥ तुलाघरस्थो दिनकृत्यमनुष्यं
करोति नीबं गमनाभिभूतं॥ ७॥ नित्यं प्रसूते कृतिधर्मशीलं सूर्येष्टमस्थौ वनिता स्वभीष्टं॥ नानार्थयुक्तं शुभ
गं मनुष्यं नृपप्रसादात् प्रसूतं जितारिं॥ ८॥ धनुर्धरस्थो जिनयत् मनुष्यं सूर्ये नरं दामिमतं महान्तं॥ शास्त्रार्थशि

गुरुः
५१

शानिपुणानिघृष्टं प्राज्ञं प्रसूते मवहारदक्षम् ॥ ९० ॥ मृगाभिधाने सविता निविष्टो विपन्नशीलं जनये मनुष्यम् ॥ अनि
ष्टकार्येषु सदा नुरक्तं मनो जविहेषिता मत्स्यसत्त्वं ॥ ९१ ॥ तिष्ठन् रविः कुम्भधरो प्रसूते नरं दृढं देषी विरोधरो वम् ॥
अनिश्चितं कर्म सुदुःप्रलापं व्ययान्वितं पाप परतं कृतघ्नम् ॥ ९२ ॥ मीनद्वयस्थो रविराग्नपुत्रा पंकुर्यान्मनुष्यं
हृत्तशत्रुपक्षं ॥ सुहृद्गुरुप्रीतिकरं सुवाक्यं प्रसन्नचित्तं बहुधर्मशीलं ॥ ९३ ॥ होरांगतौ कः प्रकरोति तेऽप्यः
सोऽपि न रोगं स्वजनार्थमाणां दृष्टैर्वियोगं कलहं बहुः संधनक्षयं वैरबलं प्रसूतम् ॥ ९४ ॥ होरांगतो रात्रिप
तेर्दिने शो नरं विधत्ते सततं सुशीलं ॥ रोगैर्विदुर्कं विगता रिपक्षं प्रियातिथिं बहुजनप्रधानम् ॥ ९५ ॥
रोगाभिभूतं सविता करोति नरं त्रिभागे प्रकुरं स्वकीये ॥ उद्धिन्मन्त्रं परदेशभाजं जगत्प्रतापं प्रवर्तते निता
नम् ॥ ९६ ॥ त्र्यंशे विधौर्वासः प्रसूते धर्मिष्ठमिच्छस्वजनं विषापं ॥ गीतप्रियं वाग्मिनमृद्धदारं प्रभूत
कोशं दीयतं नराणां ॥ ९७ ॥ द्वेच्छा रागोर्को भरणी सुतस्य यदा प्रजातः प्रकरोति धीरात् ॥ असुख्यथा नी
वसमागमं वपुर्वाहानि सततं नराणाम् ॥ ९८ ॥ त्र्यंशो गतः सोमसुतस्य भानोः स धर्मशीलं प्रकरोति मर्त्यम्
विलासिनी कामपरं सदैव विवित्रवाक्यं धिज्ञदेवभक्तम् ॥ ९९ ॥ बृहस्पतिर्ग्रंथमनुप्रयातो भानुर्विधत्ते मनु

होरा ५
५३

मनुजं विनीतं ॥ प्रियतिभिः सर्वगुणैः समेतं मेधाविनं वाक्यविशारदं ॥ १८ ॥ अंशो स्थितो दैत्यगुरोर्हित
स्य भानुर्विधत्ते मुखिनं मनुष्यं ॥ स्त्रीवध्वर्भदेवगुरुप्रसक्तमरोगदेहं वक्रसाधुक्तं ॥ २० ॥ द्रेक्काणामर्कः
प्रगतोर्कजस्य पापं प्रसूते सरजं कृतघ्नम् ॥ नरं सुतास्रव्यसनोपपन्नं सुशीलिनं बंधुजनैर्विमुक्तं ॥ २१ ॥
नवांशके वेसविता प्रसूते नरं पराभूतमनस्य सौख्यम् ॥ कलिप्रियं वल्गनमश्वशीलं गतप्रभावं वक्ररोग
भाजम् ॥ २२ ॥ नवांशके रात्रिपतेर्विवस्वात्करोति मर्त्यं स्थितं वदक्षम् ॥ सुताभिस्तं ज्ञानयशोधनाख्यं
नृपप्रियं मुख्यतमं स्वपक्षे ॥ २३ ॥ कुजस्य भानुर्नवभागसंस्थो दारिद्र्यरोगाभिहतं प्रसूते ॥ निराकृतं दी
नमुहप्रकोपं पापानुरक्तं कुमिजार्तिभाजं ॥ २४ ॥ तिष्ठन् राविः सोमसुतस्य भाजे नवांशके वा भयं करो
ति ॥ जितारिपक्षं सुनयातुमुक्तं नरं सदा भोगमुखैः समेतम् ॥ २५ ॥ नवांशके देवपुरोहितस्य तिष्ठन् रा
विसस्य धनं प्रसूते ॥ तमो नुरक्तकृतिना मभीष्टं जितेन्द्रियं सर्वसुखाधिवासं ॥ २६ ॥ रज्यान्वितं बंधुज
नप्रधानं विवेकिनैर्धर्मपरं जितारिम् ॥ नवांशके दैत्यपुरोहितस्य नरं प्रसूते सविता प्रगल्भं ॥ २७ ॥
पराजितं निर्धनमल्पवीर्यं कामान्वितं बंधुजनैर्विमुक्तम् ॥ शनैर्नवांशे सविता प्रसूते नरं खड्गगति

पुरुः
५३

रोगभाजं ॥ २८ ॥ ॥ सूर्यशिकेत्येसविता प्रसूतेनरं सुतीक्ष्णं चरभीतवित्तम् ॥ प्रभूतरोषं गतवीर्यमर्थपरं सुदक्षं
मतिः स हि होतुः ॥ २९ ॥ सूर्यशिकेत्येसविता करोति सौम्यं शुभकर्म युक्तं ॥ विद्याविनीतं सततं सुखाद्यं प्र
सन्नवित्तं विभवैः समेतं ॥ ३० ॥ प्रियैर्विमुक्तं वधवं धनं पापानुरक्तं पुरुषं प्रसूते ॥ सूर्यशिकेत्येभूतनयस्य भा
नुः सत्पादिकं सर्वसुखैः समेतं ॥ ३१ ॥ प्रियातिथिं ब्राह्मणान्तरं वत्सूर्यशिकेत्येसौ मनुजस्य मानः ॥ सूर्यशिके
सौ मनुजस्य भातुः सितं सूर्यसूते मनुजं सदाप्यं ॥ ३२ ॥ स्त्रीवस्त्रभंगीतकलासु दक्षं भोगान्वितं वस्त्रविलेप
नाद्यं ॥ सूर्यशिकेत्येदेवगुरोर्विविक्तां करोति मत्स्यं विनयप्रधानं ॥ ३३ ॥ सुशिल्पितं धर्मरतं सुपातं प्रियातिथिं
सर्वसहसुभारं ॥ सूर्यशिकेत्येदेवगुरोः प्रसूते भानुर्नरं पार्थिवमानयुक्तं ॥ ३४ ॥ स्त्रीवस्त्रं पापपरतं कृतं
घ्रांश्रियाविहीनं सततं कुर्वेत् ॥ करोति भानुर्वदुःखयुक्तं सूर्यशिकेत्येस्य शनैश्चरस्य ॥ ३५ ॥ ॥ त्रिंश
ध्रुवस्थो धरणी सुतस्य भानुर्विधत्ते धनमल्पपुण्यां ॥ विजाधिवासं भूतकं कुशीलंगदाधिकं सत्पुत्रैः समे
तं ॥ ३६ ॥ त्रिंशध्रुवे सूर्यसुतस्य भानुर्नरं विधत्ते वित्तितानुरक्तं ॥ विहीनं वित्तं पुरुषं कृतं विद्वेषशीलं ग
तसौ हृदयं ॥ ३७ ॥ त्रिंशध्रुवे देवपुरोहितस्य करोति भानुः प्रणयप्रधानं ॥ यशस्करं शौर्यगुरोः समेतं म

होरा-पू

८३

हधनं शाखरतं मनुष्यं ॥ ३० ॥ हिरण्यमुक्तामणिवस्तुभाजं त्रीणामभीष्टं सुरभक्तियुक्तं ॥ त्रिंशद्ववस्थः
शशिजस्य भानुः करोति जंतुं विगतोरिपक्षं ॥ ३१ ॥ त्रिंशद्ववैदेत्यपरो हितस्य करोति सूर्यः शुभगं मनुष्यं
नानार्थयुक्तं वा त्रिभजं नीरोगमायं कृतिना मभीष्टं ॥ ३२ ॥ करोति भानुः सुहृदं स्ववीर्यात् प्रभूतमित्र
विजितारिपक्षं ॥ स्वबंधुपूज्यं धनधान्यपुक्तं पुत्राजितं ब्राह्मणसंमतं वा ॥ ३३ ॥ धीरं गुरुं सुप्रजनमप्रधु
ष्यं प्रभूतकोशं गजवाजिजुष्टम् ॥ त्वक्षेत्रवीर्यं प्रकरोति भानुर्नरं सदा सत्यगुणैः समेतम् ॥ ३४ ॥ स्वतु
गवीर्योक्तं रुते दिने शो नरं प्रसिद्धं विजितारिपक्षम् ॥ प्रियातिथिं पार्थिवमानयुक्तं महाधनं नीतिपरं
प्रधानम् ॥ ३५ ॥ नवांशवीर्यप्रवलो विवस्वान्नरं प्रसूते सततं मनोज्ञं विविन्नमात्माभरणं सुखाद्यं प्र
शांतं कितं विरुजं सुशीलं ॥ ३६ ॥ शुभप्रहाले कनवीर्ययुक्तो भानुः प्रसूते विरुजं मनुष्यं ॥ सौभाग्ययुक्तः
सुतलाभभाजं नरेन्द्रपूज्यं दिनदेवमुक्तं ॥ ३७ ॥ पुराशिवीर्यप्रवलो विवस्वान् करोति भक्तं गुरुमविज्ञा
नां ॥ नरं विनीतं शुभगं सुशीलं धर्माच्चितं प्रीतिकरं नृपाणाम् ॥ ३८ ॥ आशावलायः सविता प्रसूते ना
नार्थयुक्तं सततं मनुष्यम् ॥ हस्त्यश्चरत्वा परमात्ययुक्तं यशो न्वितं पार्थिवमानयुक्तं ॥ ३९ ॥ वेष्टावला

उरु
८३

व्यः प्रकरोति भानुर्नरं सुवेष्टां तु गता रिपक्षं ॥ प्रभूत मित्रं गत सर्वदुःखं सुखान्वितं वांधवमान युक्तम् ॥ ४८ ॥ करो
ति भानुर्दिव्यवीर्ययुक्तो नरं प्रसिद्धं विनयेन युक्तं ॥ धर्मानुरक्तं प्रियवल्गुवाक्यं सदा नुकूलं दीयते जनानां ॥ ४९ ॥
करोति भानुः स्वदिनस्य वीर्यान्तरं प्रगल्भं सुभगं युक्तं ॥ प्रभूतां कृतं प्रथमप्रथमं विदेधिराणां कीर्तिहरं नित्यं ॥
॥ ५० ॥ होरावलाख्यः प्रकरोति भानुः प्रसिद्धमत्युत्तवीर्ययुक्तं ॥ नरं नृणां मिष्टतमं सुवाक्यं कृत्यं सदा वंदितं
न स्य मर्त्यम् ॥ ५१ ॥ दिनाधिपः पक्षवलेन युक्तः प्रभूतपक्षं पुरुषं सुकृतं ॥ सुवारुवाक्यं बहुकोशयुक्तं वयो
पनीतं शुभं गं मनोज्ञं ॥ ५२ ॥ शालावलाख्यः प्रकरोति भानुर्नरं विदालं धनवान्नि युक्तं ॥ प्रभूत मित्रं रण
लब्धशब्दं तस्माद्विनीतं रत्निलालसं व ॥ ५३ ॥ दिनाधिपो वर्जवलेन युक्तः करोति कृत्यं सुभूमे युक्तं ॥ नरं ग
तारिं गतदुःखं शोकं नित्यं सुपुष्टं विजयदेवभक्तं ॥ ५४ ॥ निस्त्रिंशवेष्टं पिभुन स्वभावं पुरा नरकं कठिनं दूरी
कृतं ॥ भानुर्यदा मित्रवलेन युक्तस्तदा नरं कामनरं प्रसूते ॥ ५५ ॥ स्वक्षेत्रवीर्यं ताविवर्जितो र्कः स्वस्थानवासे
प्रकरोति हीनं ॥ स्वबंधुहीनं परदेशरक्तं करोति मर्त्यं व्यसनैः समेतम् ॥ ५६ ॥ अर्कोति नीयानुरतो विधत्ते वि
वर्जितं तत्तंगवलेन नित्यम् ॥ मुखासि रोगोपहतं सुदुष्टं प्रज्ञाविहीनं भ्रमहा नि युक्तं ॥ ५७ ॥ सूर्यो निवांशात्म

होमः
५४

कवीर्यहीनः करोति मर्त्यं प्रियविग्रहं वा ॥ दिवा मिश्रं ज्वरपित्तभाजं पितुर्जनन्यानि कृतोपचारं ॥ ५८ ॥ शुभग्रहा
लोकनवीर्यहीनः करोति भानुः सुकृतं विरूपम् ॥ हृद्रोगिणां वक्त्रं वमूर्खकृतापराधं सततं सुधीतं ॥ ५९ ॥
भानुर्विधने नरवीर्यहीनः शौर्येण हीनं वदुभिः समेतं ॥ पराजितं सर्वजनेः प्रहीणं सुतार्थमानैर्धनधान्यव
सैः ॥ ६० ॥ आशावलप्रोक्षित एव सूर्यः सर्वा सुदिक्षु प्रकरोति हानिम् ॥ मिथ्या प्रलापे विदधाति बुद्धिं पराश्रु
त्वं विजदेवतानाम् ॥ ६१ ॥ वेष्टावलेन प्रविवर्जितो र्कः करोति येष्टां सततं सुनिध्यां ॥ नृणां तथा बुद्धिविषयं
पुंवा विभूषतां साधुजनेन वैरं ॥ ६२ ॥ पिशाचलेन प्रविवर्जितो र्कः करोति नित्यं सञ्जातं मनुष्यम् ॥ इत प्रता
पं सुजनैर्विहीनं परांगता सेवकमभ्युपेतं ॥ ६३ ॥ स्ववारवीर्येण विवर्जितो र्कः करोति मर्त्यं सततं कुवैलं
विधर्मरक्तं वदुःकरादं सुहृद्वृत्तानां प्रसभं सुदुष्टं ॥ ६४ ॥ होरावलेनैव विवर्जितो र्कः करोति मूर्खं प्रणये
नहीनं ॥ विदेषयुक्तं परतर्ककं वप्रज्ञाविहीनं प्रवलं मनुष्यं ॥ ६५ ॥ पिताधिपः पक्षवलेन हीनः करोति
मर्त्यं सततं सुदुःखं ॥ स्वपक्षहीनं विगतप्रतापं मायाविनं निष्ठुरवाक्यं वा ॥ ६६ ॥ सूर्योपदामासवलेन ही
नमहाप्रसूते विकृतमनुष्यम् ॥ वक्राशितं व्याधिभिरर्दितं गवोरावनीशैः परिभूतमेव ॥ ६७ ॥ पिताधिपः

गुरुः
५४

भांप्रियातिनित्यमुदारवेष्टम् ॥ त्रिंशांशकस्थोविधुराविधत्ते श्रुक्रस्पमर्त्यवहुवीर्ययुक्तम् ॥ सुपुण्यशीलं ह
ययानयुक्तंदयाधिकंसत्सुसदानुरक्तं ॥ ४० ॥ सुहृदलास्त्रीतमयूषमालीनरविधत्ते वनितासमृद्धम् ॥ स्व
स्थानपूज्यपतिसंगरक्तं नित्यं प्रशांतं नृनवीनमेव ॥ ४१ ॥ स्वतुंगसारेण युतः शशांकः प्रोत्तुंगकर्माशाम
हीनसत्त्वम् ॥ नरं प्रसूते द्विजदेवभक्तं वक्रश्वयुक्तं सततं समृद्धम् ॥ ४२ ॥ नवांशपुष्पः प्रवलः शशांको नरः
विधत्ते सुतयानयुक्तम् ॥ रोगैर्विसुक्तं सुकुमारदेहं भोगाधिपं सर्वकलासुदक्षम् ॥ ४३ ॥ शुभग्रहालोकन
सारयुक्तश्चंद्रो भयैर्वीर्जितमुत्तमं ॥ हस्तश्वयुक्तं पुरुषं प्रसूते शूरं महोत्साहिनं मृद्धिमंत्रम् ॥ ४४ ॥ स्वक्षे
त्रवीर्जात्प्रवलच्छांकः कर्माद्रितारातिगणगुणाढ्यं ॥ वक्रमविज्ञं प्रमदाश्वभीष्टं मर्त्यं महालोकयुतं
करोति ॥ ४५ ॥ आशावलाद्रात्रिपतिर्जितारिं स्वबंधुयुक्तं सुधृतिं सुलभं ॥ महाधनं सर्वगुणाधिवासं स्त्रीव
ध्वभं मानधनं करोति ॥ ४६ ॥ वेष्टावलाढ्यो बहुमित्रकोशं वंदो विधत्ते निरुतं मनुष्यम् ॥ श्रुताधिकं स
त्परतं विनीतं नित्यं सदाशधनतत्परं ॥ ४७ ॥ निशावलाढ्यः प्रवलः शशांको नरं प्रसूते धृतिं तेजयुक्तं
वस्त्रान्नपानैर्विविधैरुपेतं सौभाग्यवंतं बहुदानशीलं ॥ ४८ ॥ करोति वंदः स्वपितो ज्ञेयं युक्तं प्रसक्तं स

हो.र.पू

७७

ततंमनुष्यम्॥ मित्राधिकं सौम्यवपुः प्रसिद्धं नानार्थं ब्रह्मापी पृथुवृद्धम्॥ ४८॥ होरावलाख्यो विषयार्गदक्षः
रुप्रियंगीतरतं मुकांतं॥ महासहिष्णुः कृषिकर्मयुक्तं वंदः प्रसूते सुतकन्यकाख्यं॥ ५०॥ हिमद्युतिर्मासवलेन
कुर्यात्क्रियान्वितं कल्पतरुं समृद्धं॥ भिक्षाधिकं कीर्तिकरं सुदारं प्रियातिथितुष्टिपरं नयज्ञम्॥ ५१॥ वंदि
स्ततं वर्षवलाकृशां कोनं प्रसूते शुभकर्मरक्तम्॥ दिव्या गनाभोगरसानुरक्तं कन्याधिकं पापजनैर्विमु
क्तं॥ ५२॥ वंदः सुहृदीर्यविहीनमूर्तिः करोति दीनं परतर्ककं वा॥ सुदीर्घसूत्रं व्यसनैरुपेतो हितार्थसक्तं पु
रुषं सदैवम्॥ ५३॥ स्वस्थानवीर्येण विहीनमूर्तिश्चंद्रो नरं दीननरं प्रसूते॥ पराभवात्स्वनृपमानहीनं
कृशं विवर्णं कुसुहत्समेतम्॥ ५४॥ स्वतुंगवीर्येण विवक्षितस्तु वंदः प्रसूते कृपणं मनुष्यम्॥ नीचा
नुरक्तं परिहीनसत्त्वं प्रकीर्णकामं वक्रशोकभाजं॥ ५५॥ नवांशवीर्येण विवर्जितस्तु नेत्रेण हीनं
पुरुषं शशांकः॥ करोति दुष्टं वतथा कृतघ्नं भीरुं ज्ञातं श्वप्रपीडितं वा॥ ५६॥ शुभग्रहालोकनही
नमूर्तिः करोति वंदः सततं कुरूपं॥ कुत्रैलमुग्रं कृपणं स्वभावं पापानुरक्तं सुभुजं सदैवम्॥ ५७॥ त्व
क्षेत्रवीर्येण यदा विहीनस्तदा शशांकः प्रकरोति पापं॥ दोर्भाग्ययुक्तं दिग्भक्तिहीनं विहीनशक्तिं प

गुरुः

७७

रिपीडितं व॥ ५८ ॥ वंदोदिशावीर्यविवर्जितश्च विदेशरक्तं प्रकरोति मर्त्यम् ॥ वृथा टनं दुर्भगमल्पकृत्यं कृपा
विहीनं सुतमित्रहीनं ॥ ५९ ॥ वेष्टावलेनैव विवर्जितस्तत्वं द्रुः प्रसूते सततं कुवेष्टम् ॥ विदेशभाजं परदा
रक्तं नित्यं खलं पार्थिवमानहीनम् ॥ ६० ॥ वंदो निशावीर्यवलेन हीनः करोति नेत्रोन्नतवरो गयुक्तम् ॥ वो
रैः प्रनष्टार्थं वनुष्यदाख्यं स्त्रीलोकनिघ्नं विकलं बलं व॥ ६१ ॥ खवारवीर्यं राविवर्जितस्तत्करोति वंदो वहु
हानियुक्तं ॥ सेवारतं धर्मसुरैर्विहीनं परान्नभोक्ता रमनं त्यदोषं ॥ ६२ ॥ होरावलेनैव विहीनमूर्तिश्च द्रुः
सुमुखं मनुजं प्रसूते ॥ संकष्टभाजं सुविहीनकोशं सुहृज्जनैस्त्यक्तमरिप्रधानम् ॥ ६३ ॥ वंदो यदा मासवले
न हीनस्तदा प्रसूते विहृतं मनुष्यम् ॥ सुमंदभाग्यं विजितं परैस्तत्प्रमादिनं मंदगतिं कृतघ्नं ॥ ६४ ॥ वंदो
यदा वर्षवलेन हीनस्तदा प्रसूते धनधान्यहीनं ॥ मार्तं सुभीतं विजितं गतार्थं पराभवे कास्यदमेव नि
त्यम् ॥ ६५ ॥ इति ह्यष्टयवने वंदवारः ॥ ॥ मेघे तु भोमो रभसप्रवंडं शूरं नरं साहसकर्मशीलम् ॥ ते
जस्विनं सात्विकमप्रधृष्टं दुर्मर्षं दानपरं प्रसूते ॥ १ ॥ हृष्ये स्वबंधुप्रतिवद्धवोरैर्भोमः कुलोत्साह
करं प्रसूते ॥ सुहृष्टशीलं वहुदुःप्रलापं प्रभक्षरामंदधनात्मजं य॥ २ ॥ संतुष्टमानं मिथुने प्रसूते

होरारः
९८

भौमे मनुष्यं वक्रमुप्रवासं ॥ नानार्थशिल्पं वक्रकलासु दक्षं वक्रश्रुतं वाक्यविशारदं ॥ ३ ॥ स्थितः कजः कर्कटके
कृशार्थं कुर्वीत केवल्यरुगर्दितांगं ॥ पुनः पुनर्द्विद्विमधिकृतार्थं जरां परान्नाशनविश्रुतं ॥ ४ ॥ अंगारकः
सिंहमुपैतिसूतेनरं वपुष्यंतमुदग्रसत्वं ॥ अमर्षिणां शूरमतिप्रबुद्धं परं प्रहर्तारमसंमतं ॥ ५ ॥ कन्या
मतोश्चावनिमूत्रराघं पूज्यं सतां मार्जनमल्पशौर्यम् ॥ शिथिलप्रलापं परगीतदक्षं नरं प्रसूते विविधव्ययं
व ॥ ६ ॥ तुलाधरस्य कृजो ध्वशीलं प्रसक्तवायं जनयत्यनिष्ठम् ॥ विकथनं वक्रमृतं मुपरापहतांग
मुत्पादितपूर्वमित्रम् ॥ ७ ॥ भौमोऽयमेपापमसत्पुत्रं कुर्यान्नरं वक्रपराधवैरं ॥ शठं वधद्रोहकृतानुवं
धं आवारसत्पश्रुतधर्मशीलं ॥ ८ ॥ यदागतो धन्वनि लोहितांगो वक्रक्षतक्षीरातमं प्रसूते ॥ शठं नरं
निष्ठुरवाक्यशीलं विपन्नदारात्मजमसत्तंत्रं ॥ ९ ॥ मृगे तु भौमः सुखिनं सुकांतं निरंतरं श्रेष्ठतमं प्रसूते ॥
धनो धनोपापयतोरसाद्यं वमुपतिं वा मनुजेश्वरं वा ॥ १० ॥ कुंभे तु भौमो विकृतं मनुष्यं सूते नरं दुर्भग
दर्शनं व ॥ प्रेभून्पवायान् पवनेनादिरोषैरजस्रोपहतं मनुष्यम् ॥ ११ ॥ मीने तु तिष्ठन् नृपतिं धराजो
तं भीरुसत्वं हि सन् द्विमतं ॥ नरं प्रसूते वक्रपित्रयुक्तं नरं द्रुसमानं समन्वितं ॥ १२ ॥ त्र्यंशोऽगरो भूमिमु

श्रुः
९८

तः प्रसूते नरं विदग्धं प्रति भिक्षुवेद्यम् ॥ शुभ्रं च कंदे वरुणं विजानां प्रणम्य वित्तं मतिमंतमेव ॥ १३ ॥ अंशे कुजो भार्गव नंदन
स्य नरं प्रसूते वीनतास्य भीष्मं ॥ हिरण्यलोहात्तदधनं प्रसिद्धं क्रियानुवाभिप्रयतं प्रगल्भं ॥ १४ ॥ देव्याणां कर्तृव्यं रत्नमही
जो मूर्खं सदा बाणुतोर्विहीनम् ॥ प्रणम्य शीलं प्रियविग्रहं वनरं प्रसूते सततं कुवैलं ॥ १५ ॥ नवांशके वासपौरेस्पभौ
मो लुब्धं कुमोषिद्रुतसक्तं वित्तम् ॥ तच्छतविधं तेत्यसुखं मनुष्यं हृद्रोगिणां बहुशानं शठं वा ॥ १६ ॥ वरं नवांशे
प्रकरोति भौमश्चंद्रस्य कांतं सुखमानयुक्तं ॥ सुहृदि मातिथ्य परं प्रशांतं पुण्यं सतां वंधं हितैरतं वा ॥ १७ ॥
नवांशके स्वे प्रवरत्नं करोति भौमोति हिंसां विकृतं मनुष्यम् ॥ खद्रादि युद्धे निपुणां विशीलं विद्वेषिणां साधु
जनस्य नित्यम् ॥ १८ ॥ बुधस्य भौमः प्रवरत्नं नवांशं करोति मर्त्यं प्रणतं विजायां ॥ द्रव्यान्वितं धीरमुदारसत्वं
विस्तीर्णं सत्यं सुभगं सुखाख्यं ॥ १९ ॥ गुरोर्नवांशे विवरत्नमहीजः करोति मर्त्यं विविधानपानं ॥ भूरं प्रबंडं रणा
रंगरक्तं गताधिकं पानवरैः समेतं ॥ २० ॥ शुक्रस्य भागेन वमेतु भौमः करोति मर्त्यं रतिलब्धसौख्यं ॥ सुहृ
दुरुप्रीतिकरं सुवाक्यं सुसाधुरक्तं बहुभृत्ययुक्तं ॥ २१ ॥ शने नवांशे विगते महीजो नरं प्रसूते बहूपाप
युक्तं ॥ गुहाक्षिरो गोपहतं सुदुष्टं प्रियाविहीनं परकर्मकं वा ॥ २२ ॥ रतिप्रियं कूटरतिं कुशिल्यं वरस्थि

होशः
५५

रं वरुणपरां धनं व॥ सूर्याशके वासपस्य भौमो नरं प्रसूते विदधुर्त वेष्टं॥ २३॥ सूर्याशके रात्रिचरस्य भौमो नरं प्र
सूते सुवपुः सुकांतं॥ उदारशीलं वरुणशौख्यभाजं प्राज्ञं वरुणभ्रातरं मूर्ति तं व॥ २४॥ स्वदादशांशो विवरन्महीजः
स्त्रीदुर्भगं प्रेष्य कमस्वनात्रम्॥ स्वरूपतुल्या कृतिकर्मयुक्तमसृगुगांतं व्यसनैः समेतं॥ २५॥ व्याघ्रमशाव्यां व
रभूषणं तं व्यातं स्थिरं स्फीतवरांगनं व॥ सूर्याशके सोमसुतस्य भौमो नरं प्रसूते नृपपीडितं व॥ २६॥ प्रख्या
तवृद्धिं सुखिनं स्वतंत्रं कविं विवादेष्टुभियारितं व॥ सूर्याशके देवगुरोः कुजस्तप्रभूतविभ्रं सुभगं प्रसूते॥ २७॥
स्त्रीणां मभीष्टं मधुरं विनीतं दानोपकारादरमानयुक्तं॥ सूर्याशके भूमिसुतो भृगोस्तकरोति नित्यं प्रणतारि
पक्षं॥ २८॥ स्वबंधुविदेषु विवादशीलं वरुणप्रलापं वपलं कशीलं॥ सूर्याशकस्थो रविजस्य भौमः करोति मर्त्यं
कलहानुरक्तं॥ २९॥ अनेकदृक् दनवेष्टवेष्टं वरुण्ययानर्थपरं सदैव त्रिंशद्वेष्टे प्रकरोति भौमो नरं कुरु
प्रेम्यसनैः सुतं॥ ३०॥ लब्धं परस्त्रीनिरतं सदैव विदेषिणां दुर्वृत्तितापतिव॥ त्रिंशांशके सूर्यसुतस्य भौमेति
ष्टनविधत्तैर्विभ्रतं मनुष्यम्॥ ३१॥ यज्ञव्रताध्यापनदानशीलं पुरोहितं पार्थिवमंत्रिणां व॥ त्रिंशांशके देवग
रोर्महीजः करोति मर्त्यं वरुणधर्मयुक्तं॥ ३२॥ दातारि मिष्टां वरगंधमात्यं वरुणजं वंधुहितं सदैव त्रिंशद्वेष्टे

उरुः
५५

ममुतस्पतिश्च नकुतो विधत्ते सुखं प्रसूतौ ॥ ३३ ॥ आलेख्य विद्या निपुणं सुशीलं वंशु प्रियं गीतं विशारदं वा ॥ त्रिंश
त्र वेवेहृ गजस्य भौमो नरं प्रसूते वकुविनयुक्तम् ॥ ३४ ॥ भौमो यदा मित्रवलेन युक्तः करोति मर्त्यं सुहृदा समेतं ।
प्रभूतसौख्येन युतं सुकृपं गुरुदिज्ञा वार्य परायणं वा ॥ ३५ ॥ स्वक्षेत्रवीर्येण युक्तो महीजः करोति मर्त्यं सुतमा
नयुक्तं ॥ स्त्रीभूषणान्तेरतिभूरेदक्षं कला लिखितं मधुरं गजारिं ॥ ३६ ॥ विद्यागमाख्यं सुजीवनमुक्तं सुपुण्यशीलं
निपुणप्रयोगं ॥ स्वतुंगवीर्येण युतस्तु भौमः करोति मर्त्यं प्रणतं विज्ञानं ॥ ३७ ॥ देवदिज्ञाभ्यर्चनलब्धकीर्तिं
शूरं मतामाश्रयमाज्ञा किं ॥ भौमः स्वनंदांश कवीर्ययुक्तः करोति मर्त्यं नृपमानयुक्तं ॥ ३८ ॥ सुव्रजदरंगत
शत्रुपक्षं नृपामात्ममहत्तरं वा ॥ भुभग्रहा लोकनदृष्टियुक्तो भौमः प्रसूते सुभगं मनुष्यं ॥ ३९ ॥ सुक्षे
त्रवीर्येण युतस्तु भौमो नरं प्रसूते दिज्ञपेव भक्तं ॥ प्रभूतगोजातहिरण्यवायुं वकुंगतानंदनमनुताथं
४० ॥ दिवीर्ययुक्तः प्रकरोति भौमो नरं प्रसूते सततं कुशीलं ॥ कांतं भ्रमन्तं सह विनीतं धनास्त्रिधं धर्मपराय
णं वा ॥ ४१ ॥ वेष्टावलाख्यः प्रकरोति भौमो नरं प्रसूते सततं कुवेष्टं ॥ हितानुकूलं सुहृदं सतां वने पुण्ययुक्तं
निपुणं क्रियासु ॥ ४२ ॥ भौमो यदा मित्रवलेन युक्तस्तदा प्रसूते सुभगं मनुष्यम् ॥ आरामवापी करणानुरक्तः

होत ॥ स्त्रीलाभयुक्तं प्रदुरांनवस्त्रम् ॥ ४३ ॥ स्ववारीर्यप्रबलोमहीजः स्मृतिश्रुतायारमतिमुशीतं ॥ नरं प्रसूते वज्रभो
 १०० गकाष्मं कामप्रियं श्वातविलेपनं व ॥ ४४ ॥ होरावलाख्यः प्रकरोति भौमो नरो नितान्तं श्रुतिशास्त्रविज्ञं ॥ प्र
 भूतगोभूमिसुतागनाथं प्रियं वदं सर्वमहं मनुष्यम् ॥ ४५ ॥ प्रख्यातमन्यंतं सुखो न योगं जिता रिमार
 क्षकेसाधुः ॥ स्वस्वामि वीर्यराघुतो महीजो नरो विधत्ते दीयतं नृपाणां ॥ ४६ ॥ भारो यदा वर्धते न युक्तः
 करोति मर्त्यधनधान्ययुक्तं ॥ हृतादिष्टं तुष्टिपरं सहेतुं प्रियं वदं सर्वजमानु कूलं ॥ ४७ ॥ भौमो यदा पक्षव
 लेन पुष्टस्तदा प्रसूते विगतारिषक्षं ॥ मित्रं — युतिमानयुक्तं भूरंधनाख्यं सकलप्रधानं ॥ ४८ ॥
 भौमो यदा मित्रवलेन हीनस्तदा कुमित्रं जनयेन्मनुष्यं ॥ खलं कुरुपं धनधान्यहीनं देवी विज्ञानां च तयाति
 रक्तं ॥ ४९ ॥ स्वक्षेत्रवीर्यरा विवर्जितस्तु भौमो निरुद्धं विदधाति मर्त्यं ॥ स्त्रीवध्वभं वंधुजनव्यपेतंगता
 र्थशक्तिं विजितं विषक्षैः ॥ ५० ॥ स्त्रीयानदोषादिभवे रनर्थैर्धियादिदोषैः कलहैर्विविधैः ॥ संपीयते स
 र्वजनैर्मनुष्यो भौमो यदा तुंगवलेन हीनः ॥ ५१ ॥ नरांशवीर्यरा विवर्जितस्तु भौमः प्रसूते सरुजं मनु
 ष्यम् ॥ प्रवीडितं शत्रुकर्तैर्विकारैर्जराभवैर्मित्रभवेस्तथैव ॥ ५२ ॥ भुभयहालो कनवीर्यहीनः करोति

७५
 १००

मर्त्यविकृतांगमेव॥ विमुक्तधर्मसहजापरक्तविगर्हितंशीलपरिच्युतं॥ ५३ ॥ स्वक्षेत्रवीर्यप्रतिवर्जितस्तुभौमः
प्रसूतेतिभयंमनुष्यम्॥ हिंसापरंवेकगभूनाकोशंश्रियाविमुक्तंरतिहीनसौख्यम्॥ ५४ ॥ आशाबलेनैवविव
र्जितस्तुभौमः प्रसूतेत्यथनमनुष्यम्॥ वृद्धांगनासेवनमध्यशीलं परार्थवेष्टास्वतिकष्टभाजं॥ ५५ ॥ हृद्रेणि
गांडुर्वलदेहंयंत्रंमूलस्मृतिंभीतपरिग्रहं॥ वेष्टाबलेनप्रविवर्जितस्तुभौमः प्रसूतेविगतातिमानम्॥ ५६ ॥
विमुक्तधर्मविगतप्रभावंयुतप्रियं पापरतंकुशीलं॥ सदाविहीनः प्रकरोतिभौमोनरंसदाशत्रुभिरर्दितं॥ ५७ ॥
स्वदारवीर्यप्रविवर्जितस्तुभौमः प्रसूतेविकृतंमनुष्यम्॥ स्नानोपभोगाभरणादिकाख्यं परान्नपानाशनकर्म
शीलं॥ ५८ ॥ परांगनासंगमसक्तभावंसाधिव्रतघ्नंयसुदारुणां॥ होराबलैहीनतनुश्चभौमो करोतिमर्त्यव्य
सनैः समेतं॥ ५९ ॥ वैष्ण्वजगत्पुद्गतवेष्टवेष्टंविहीनमत्यसुखलंकृतघ्नम्॥ भौमो यदा मासबलेनहीनस्तदाप्र
सूतेसरुजंमनुष्यं॥ ६० ॥ अनात्मजंकर्मविपक्षदरं पापोद्यतंधर्मफलव्ययंतत॥ करोतिभौमोऽबलेनही
नोनरंनितांतप्रियसाहसं॥ ६१ ॥ पठेपरोपासनसंग्रहेषुसुहृज्जनस्त्रीगमनोत्सुकं॥ स्वपक्षवीर्येता
विवर्जितस्तुभौमः प्रसूतेवविकर्मशीलं॥ ६२ ॥ ॥ इतिवृद्धयेवनेभौमचारः॥ ॥ मेघंगतत्विंदु

होरा ४
१०१

सुतोमनुष्यं कुर्यात्कृशं वक्रदन्तं शठं व॥ मिथ्या प्रलापं प्रियविग्रहास्त्रं भूरिश्रमोत्पन्नविघ्नस्य विजयम्॥ १ ॥ वृषं
गतस्तप्युपीनकांतं बुधो नरं त्पागितमिष्टदरं॥ गंधर्वलीलारतिहोमशीलं दक्षं प्रगल्भं प्रियवल्लुवाज्यम्॥
२॥ बुधः प्रसूते मिथुने सुवाक्यं नरं प्रियाभाषणमिष्टवेषं॥ शिल्पं सुतज्ञानकलाविधिज्ञं विकल्पनं मासि
नमूर्तिवंतं॥ ३॥ वतुर्थराशौ तु शशांकसूनुं क्षिप्रं विदेशाभिरतं प्रसूते॥ प्राज्ञं कविं वैरतिगोपितं बवदुक्ति
यासक्तमनस्विनं वा॥ ४॥ बुधो नरं सिंहमुपेत्य कुर्यादत्यस्मृतिज्ञानकलाविद्युक्तं॥ उत्साहस्तत्स्थितिं विज
हीनं जगत्प्रतिज्ञानमसत्यवाक्यं॥ ५॥ कन्यामपत्यप्रवुरं प्रसूते धर्मप्रियं वाग्मिनं सिंहसूनुः॥ आलेख्य
लेख्यश्रुतिकाव्यविज्ञं विज्ञानशिल्पादिविमिश्रितं॥ ६॥ तुलाधरे शिल्पविवादवापो बुधो विधत्ते वपलं प्र
सूतं॥ गतप्रवारं कृतकोपवारं परापन्नियोपायविधानदक्षम्॥ ७॥ बुधो नरं हृश्चिकमेव कुर्यादमर्षः
खशमशोकतप्तं॥ विद्विष्टकर्माणामसाधुशीलं पारुष्यदं पुंश्चलनिश्चितं॥ ८॥ धनुर्धरस्य क्त
बुधो मनुष्यं विख्यातशब्दजनयत्युदारं॥ शास्त्रार्थशिल्पश्रुतिशौर्यपुक्तं मेधाविनं वाक्यविशारदं॥ ९॥
बुधो मृगस्थो जनयत्यनर्थनीवं परप्रव्यमशक्त्यवेष्टम्॥ सुखं कलशिल्यगुणैर्विहीनं विरुद्धमुष्णं पिबु

पुतः
१०१

नस्वभावः॥ १०॥ कुंभे तु सौम्यः श्रुतिशीलहीनं नरं प्रसूते परिभूतमाश्रये॥ वागुच्चिकर्मापहतं हताशं प्रहीनलज्जं रति
दुर्भगं व॥ ११॥ मीनद्वयस्य क्तुबोधो मनुष्यमाधारशोभाभिरतं प्रसूते॥ देशानुगं वाञ्छिनकर्मसाधुंदीर्घमल्प
व्रजमिच्छारं॥ १२॥ होरां बुधो वासरपस्य जातस्तीव्रशठं कांतपरिवशीलं॥ गतप्रतापं बहुपापरक्तं देवीद्विजा
तां परतिंदकं व॥ १३॥ होरां गतीरात्रिपतेस्तसौ सौम्यो नरं प्रसूते सुभगं सुशीलं॥ विशिष्टवागुच्चिगुणां वयज्ञं प्रि
यातिथिं नित्यमुदारवेष्टं॥ १४॥ अंशो बुधो वासरपस्य नरं प्रसूते परिवादयुक्तं॥ क्रूरं हताशं सभ्राणां क
रुणं कूटानुरक्तं वसदासकामं॥ १५॥ अंशो बुधो रात्रिपतेः प्रयातो नरं प्रसूते विगतारिपक्षं॥ शुभ्रघकं देव
गुरुद्विजानां लिपिप्रवीणां कलहप्रियं व॥ १६॥ बुधो यदा भूमिसुतस्य संस्थो भागे तृतीये प्रकरोति मर्त्यं॥
मांगलाधर्मश्रुतिधर्मवाह्यं स्वबंधुवात्सल्यपरैर्वियुक्तं॥ १७॥ स्ववक्रिभागे नु सुतः प्रसूते सुकूपदेहं सुभ
गं मनुष्यं॥ यज्ञव्रतादिष्वनुरक्तं वेष्टं दत्तारमार्यं बहुमित्रपक्षं॥ १८॥ तृतीयभागे सुरपूजितस्य बुधो वि
धत्ते प्रसवं मनुष्यम्॥ स्त्रीवध्वभं शुभ्रमलं घवीर्यं प्रभूतकोशं विविधार्थयुक्तं॥ १९॥ भागे तृतीये शशिन
ः सितस्य तिष्ठन् प्रसूते सुविदग्धमेव॥ मर्त्यं महाधाम निधिगितारिं प्रसन्नविज्ञं नृपवध्वभं व॥ २०॥ अंशो श

नवांशके प्रकरोति सौम्यः सौम्यः सुरुचं लभं मनुष्यः । देवद्विजातिप्रवरं सपत्नं प्रियातिथिं सर्वजनानुरूपं ॥ ५

नवांशके प्रकरोति सौम्यः सौम्यः सुरुचं लभं मनुष्यः । देवद्विजातिप्रवरं सपत्नं प्रियातिथिं सर्वजनानुरूपं ॥ ५

हो. र. म.

१०३

नेः सौमसुतः प्रयातः करोति नित्यं सत्तमं मनुष्यं ॥ विवादिनं दुर्वलं देहसत्त्वं प्रवासिनं विग्रहं विक्रमं व ॥ २१ ॥
वरनवांशे दिनपत्यसौम्यः करोति पापं विकृतं मनुष्यम् ॥ स्त्रीसौख्यहीनं कलहप्रियं वधूतप्रियं वो
र्यरतं विशीलं ॥ २२ ॥ स्त्रीदुर्भगं बंधुजनैर्विमुक्तं प्रसक्तशीलं दत्तशक्तिदर्पम् ॥ सौम्योऽंशके सौम्यो नवमे
पदी न्योत्तमविधत्तेऽसुखिनं नितान्तं ॥ २३ ॥ नवांशके भूमिसुतस्य सौम्यो नरं विधत्ते रुधिरार्तदेहं ॥ किं
मशीलं सुहृदामनिष्ठं दृष्टं खलं पार्थिवपीडितं व ॥ २४ ॥ नवांशकस्यः सुरपूजितस्य सौम्यः प्रसूते सु
खिनं मनुष्यम् ॥ नानार्थलाभं प्रवरं प्रणायसु मित्रयुक्तं सततं मुशीलं ॥ २५ ॥ धुक् सभागेन वमे
बुधस्तु करोति मर्त्यं विविधार्थयुक्तम् ॥ प्रभूतमित्रं द्विजपूजने कुं सुतान्वितं सत्यमुदारवेष्टं ॥ २६ ॥
सौरस्यभागेन वमेविति कुरुते सौम्यो निरुजं मनुष्यम् ॥ कुशित्पिनं साधुगुरोरयोऽप्यं परांगः
नासक्तमनर्थयुक्तम् ॥ २७ ॥ सूर्यांशकस्यो विदधाति सौम्यो नृणां रवेः पात्रमर्तिं विमोख्यं ॥ कुमि
त्रगं वैरिषु पक्षहृद्विंशो विनाशं श्रुतमंशयं व ॥ २८ ॥ सूर्यांशके शीतकरस्य सौम्यो नरं विधत्ते वि
विधप्रतापं ॥ सुतार्थयुक्तं रति सौख्यभाजं विशिष्टशीलं विनयैः समेतं ॥ २९ ॥ सूर्यांशके भूमिसुत

उरु.

१०३

स्यसौम्यश्चरन्विधत्तेतिशठंविशीलम्॥गतश्रियंवंधुजनेननित्यं पापात्मकंरोगसमन्वितं॥ ३१ ॥
सूर्याशकेस्वेप्रकरोति सौम्यो नरं प्रभुं शास्त्रातंसदैव॥कलासुदक्षं प्रतातारि पक्षजितेन्द्रियं श्लाघ्यतमं स
दैव॥ ३२ ॥सूर्याशकेदेवपुरोहितस्यसौम्यः प्रसूते सुतरां सुशीलं॥मर्त्यमहावृत्तविवृद्धिमुक्तं प्रियाति
थिंधर्मघरं सदैव॥ ३३ ॥सूर्याशकेभार्गवरूपसौम्यः करोति मर्त्यं प्रवुरात्तकोशं॥नृपप्रियं साधुजनानां
नुरक्तं सधर्मशीलं बहुपुरोपसौख्यं॥ ३४ ॥सूर्याशकेसूर्यसुतस्यसौम्यः करोति दीनं कृपणं मनुष्यं॥
व्ययेनशीलं बहुरोगयुक्तं पापापदुर्निर्दयनिष्ठुरं॥ ३५ ॥त्रिंशच्छ्रुवेभूमिसुतस्यसौम्यः करोति तिष्ठन्प
तर्ककं॥रौद्रनरं कृप्यमनैरुपेतं पराश्रुखंदेवगुरुद्विजानाम्॥ ३६ ॥त्रिंशच्छ्रुवेस्पोकसुतस्यसौम्यः क
रोति तिष्ठन्परतर्ककं॥रौद्रक्रियासक्तमतिप्रबुद्धं प्रियं व्याधिभिरर्दितांगं॥ ३७ ॥वद्रात्मजो देवपुरो
हितस्यत्रिंशांशकस्यः प्रकरोति धीरं॥सदाविनीतं गुणैर्नामभीष्टं स्वबंधुपूज्यं कृजमुन्नमं॥ ३८ ॥त्रिंशां
शकेस्वेशशिसूनुरेव श्रुतार्थयुक्तमनुजं प्रसूते॥गुरौर्विमुखात्तमलं घवीर्यं प्रसन्नमूर्तिं सततं कृशी
लं॥ ३९ ॥त्रिंशच्छ्रुवेशानवदूजितस्यसौम्यो विधत्ते प्रवुरप्रतापं॥प्रभं परक्षेत्रतथाधनानां प्रदानशी

होरा ४० लंककलत्रयुक्तं ॥ ४० ॥ स्वमित्रवीर्येण युतस्तस्यैव करोति मर्त्यं बहुमित्रयुक्तं ॥ प्रदानशीलं गुरुदेवभक्तं भुञ्जते
 कंसाधुजनं सदैव ॥ ४१ ॥ सौम्येयदाक्षेत्रवलेन युक्तः करोति मर्त्यं प्रियमेव लोके ॥ स्थिरक्रियारंभजनस्वभा
 वं विख्यातशब्दं हृदि मित्रपक्षं ॥ ४२ ॥ स्वतुंगवीर्येण युतस्तस्यैव नरं विधत्ते प्रमदास्वभीष्टं ॥ प्रदानशीलं
 गुरुदेवभक्तं भुञ्जते कंसाधुजनं सत्यं ॥ ४३ ॥ नवांशवीर्येण युतस्तस्यैव नरं प्रसूते सततं मनोज्ञं ॥ भुवि स्थ
 मा सत्परतं कृतज्ञं मनस्विनं सर्वसुखाधिवासम् ॥ ४४ ॥ भुभयहा लोकनवीर्ययुक्तः करोति सौम्यः प्रणतमनुष्यं
 भूरं वरुणेशहतरं जज्ञे नृपप्रियं पुण्यमतिं सदैव ॥ ४५ ॥ विज्ञानशास्त्रश्रुतकामशिल्पगांधर्वसंगीतकलाभि
 रामं ॥ पुंवीर्ययुक्तः प्रकरोति सौम्यो नरं नितान्तरं गालध्वकीर्तिम् ॥ ४६ ॥ दासिरूपसौर्वाण्डिवलासहास्यं सौभा
 यवातुर्यगुरोरुपेतं ॥ भागावलाब्धः प्रकरोति सौम्यः प्रसन्नमूर्तिप्रथितं धीरिभ्यः ॥ ४७ ॥ वेश्यावलाब्धः प्रकरोति सौ
 म्यः स्त्रीवद्वभंभूपयुतं मनुष्यं ॥ स्वाधारधर्मप्रबुरं प्रगल्भं प्रसाधिकं नीतिपरं सदैव ॥ ४८ ॥ घुरात्रिवीर्यप्रव
 लस्तस्यैव नरं प्रसूते सततं धनाढ्यं ॥ मिष्टान्नपानप्रियगंधमात्यं सेवाविधितं सुकृतोपचारं ॥ ४९ ॥ स्वरा
 रवीर्येण युतस्तस्यैव करोति मर्त्यं बहुधर्मशीलं ॥ प्रियप्रदानं प्रियदर्शनं च प्राप्तं वरुणानविकीर्णवृद्धिं ॥ ५०

गुरु
 १०३

होराबलाब्धः प्रकरोति सौम्यो नरं नराणामनिशहितेषु ॥ प्राज्ञं वक्रकोशसहविनीतं दुर्धर्मनैः प्रगात्तारिपक्षम् ॥
॥ ५१ ॥ बुधो यदा पक्षवलेन युक्तस्तदा प्रसूते वक्रपक्षयुक्तम् ॥ जनप्रियं धर्मपरं सुकृपं प्रमाथिनं वैरिगणस्य स
म्यक् ॥ ५२ ॥ स्वमात्वीर्यं प्रवलत्त सौम्यः करोति मर्त्यं वक्रविज्रभाजं ॥ देवद्विजेभ्यो निरतं विनीतं मनस्विनं स्त्रीसु
भगं सुवेद्यं ॥ ५३ ॥ सौम्यो बवीर्यं प्रवलः प्रसूते नरं कलाकोविदमद्भुतार्थं ॥ सौहार्दमानप्रगाथादरज्ञं गांधर्व
शीलं प्रियनित्यसत्यं ॥ ५४ ॥ स्त्रीहंतजातिक्षये विज्रकीर्तिजघन्यरक्तं वनसौहृदं वै ॥ सौम्यः सुहृदीर्यविवर्जितस्तु
नरं प्रसूते विषयप्रसक्तं ॥ ५५ ॥ स्वक्षेत्रवीर्येण विवर्जितो ज्ञः करोति मर्त्यं विगता रिमानं ॥ स्त्रीपादशेषप्रभवे
रनर्थं व्याध्यादिविद्वेषयुतं सदैव ॥ ५६ ॥ स्वतुंगवीर्येण विवर्जितो ज्ञो नरं प्रसूते तिनिहृष्टवेद्यं ॥ प्रपीडितं वंशस
मुन्नवैः स्वैर्दारिद्र्यभाजं सततं कुवैलं ॥ ५७ ॥ नवांशवीर्येण विवर्जितो ज्ञः कठोरवाक्यं जनयेन्मनुष्यां ॥ विमुक्तापेहं
सहजापरक्तं विगर्हितं शीलपरिक्रियाभिः ॥ ५८ ॥ शुभग्रहलोकनवर्जितो ज्ञः करोति भीरुं सततं हताशम् ॥
शठं वहिंसापरमत्यकोशं विरक्तमित्रं प्रकृतिप्रगल्भं ॥ ५९ ॥ पुंक्षेत्रवीर्येण विवर्जितो ज्ञः करोति भीरुं सततः
तं हताशम् ॥ शठं वधूव्याहकृतानुबंधं स्वाचारसत्यभ्रातिधर्महीनं ॥ ६० ॥ दिग्वीर्यहीनः प्रकरोति सौम्यो नरं ह

होरा ५
१०४

ताशं यसन प्रतप्तं ॥ युद्धोत्सवं वौरगणाधिपं वक्रियाविहीनं परदेशरक्तं ॥ ६१ ॥ वेष्टावलेन प्रविवर्जितो ज्ञान
रं प्रसूतो वृषलं प्रवेष्टम ॥ शठं तथा निष्ठुरवाक्यशीलं विपन्नदारात्मजसंघतं त्रम ॥ ६२ ॥ स्ववारवीर्येण विवर्जि
तो ज्ञानरं प्रसूते वक्रकष्टभाजं ॥ गुरुश्च सत्यविफलप्रमार्तमन्या न वैरोपहतात्मनस्तु ॥ होरावलेन प्रविवर्जि
तो ज्ञानरं प्रसूते वक्रशत्रुपक्षं ॥ भोगान्वितं दुःखपरीतं तृप्तिं यतु प्रियं प्रहस्य शौर्यहीनं ॥ ६३ ॥ स्वपक्षवी
र्येण विवर्जितो ज्ञानरं प्रसूते मलिनं सुदैवम् ॥ प्रभूतदोषं सततं क्षुधातं विहीनपक्षं परतर्ककं व ॥ ६४ ॥
समासवीर्येण विवर्जितो ज्ञो करोति मर्त्यं कठिनस्वभावं ॥ गुरुदिज्ञानुत्तकरं हितं परान्तस्त्रं कृपणात्स्व
भावं ॥ ६५ ॥ बुधो यदा वर्षवलेन हीनस्तदा प्रसूते विधनं मनुष्यं ॥ नानार्थनाशः परिपीडितं वरवत्तानुरक्तं
तमक्रिहीनं ॥ ६६ ॥ ॥ इति वृद्धयवने बुधवारः ॥ ॥ मेषे गुरुर्देवनरं प्रसूते दुर्मर्षासत्त्वबलस्वभावं
विद्यातकर्मणामतिप्रगल्भमोज्ञस्त्विनं बुद्धिगुरोरुपेतं ॥ १ ॥ वृषे गुरुः पीडनसप्रतारं नरं प्रसूते सुभ
गं सुवेष्टं ॥ कांतं स्वदाराभिरतं विनीतं देवदिज्ञायार्थकृतो पवारः ॥ २ ॥ तृतीया राशौ वसुरेज्यमन्त्री नैप्राण

गुरु
१०४

राक्षसपपरं प्रसूते ॥ सुमेधसंवाग्मिनमाहि तार्थं कृपापरं बुद्धिगुणान्वितं व ॥ ३ ॥ तिष्ठन्गुरुः कर्कटके सुरूपं विद्या
त्समो जोवलवीर्ययुक्तं ॥ प्राप्तं प्रसूते प्रिय धर्मभार्ययशस्विनं लोकपरस्तुतं व ॥ ४ ॥ सिंहगतो देवगुरुः प्रवीरं नरं
प्रसूते स्थिरधीरसत्यं ॥ विद्यासमालस्यमुदारसयं भूरं बहुस्त्रिध सुहृज नं व ॥ ५ ॥ षष्ठे क्रियाज्ञानविभुश्च बु
द्धिमेधाविनं कर्मकथाभिरामं ॥ शास्त्रार्थशिल्पश्रुतिकाव्यविज्ञमुदर्शनं देवगुरुः प्रसूते ॥ ६ ॥ तुले विवित्रार्थ
बहुप्रलापगुरुर्गुणं ख्यातधियं प्रसूते ॥ कांतं भुभावारतं विनीतं प्राप्तं वणिक्ता र्थमहत्तरं व ॥ ७ ॥ गुरुर्नरवृ
श्चिकसभ्युपेत्य क्षुद्रं प्रसूते बहुशत्रुपक्षं ॥ सुहृद्वत्प्रोहरतं कुशीलं प्रपंचकं हिंस्रमरिष्टदारम् ॥ ८ ॥ धनुर्व
रस्थस्तगुरुः प्रसूते प्रियं मेहांतं श्रुतिधर्मशीलं ॥ यज्ञवताचार्यमसंस्थितार्थदातारमार्यं बहुमित्रमुक्ताम् ॥
॥ ९ ॥ गुरुर्मृगमाद्रवमल्पवीर्यं नीवक्रियाचाररतं दुरंतम् ॥ मूर्खं पराज्ञाकारमर्थहीनं बहुश्रमं लोकशसक्तं प्र
सूते ॥ १० ॥ कुंभेतनीवः पिभुनन्तुशंसं विद्वेषशीलं जनयत्यशीलं ॥ कुशिलिनीयाश्रयकर्मिरां वमुख्यं
गराणामतिनीवयेष्टम् ॥ ११ ॥ मीनद्वयस्यो गुरुगौरवज्ञगुरुर्नरं श्लाघ्यधनं प्रसूते ॥ धृष्टस्थिरारंभस

होरा ५
१५

हीनदप्यवेदार्थशास्त्रश्रुतिकाव्यविज्ञं ॥ १२ ॥ होरां वेदे वगुरुः प्रयातः करोति मर्त्यं वङ्गुरोगयुक्तं ॥ लुब्धं स्ववाग्दोष
हतं सुतीव सुगुप्तपापं परतर्ककं व ॥ १३ ॥ वंद्रस्पहोराधिगतः सुरेज्यो नरं प्रसूते सुभगं मनोज्ञं ॥ स्थिरक्रि
यां भधनं शरणं धर्मस्वभावं दृढसौ हृदं व ॥ १४ ॥ भागे तृतीये सुरराजमन्त्री सूर्यस्पसूते कृपणं मनुष्यं
कूरक्रियाहीनमनप्रघृष्यनिश्चंकु कर्मजित संपदं व ॥ १५ ॥ जीवस्त्रिभागे रजनीकरस्थितिष्ठे ससूते सुमनो
जकृपं ॥ नरं प्रसिद्धं वङ्गमानविज्ञं प्रगल्भविज्ञं विज्ञदेवभक्तम् ॥ १६ ॥ अंशे गुरुभूमिसुतस्य धत्ते नृणां भयं व
धुजनप्रसूतम् ॥ विज्ञासि रोगंधनधान्यनाशं प्रमोघाणंदस्युक्तं स देव ॥ १७ ॥ अंशे गुरुः सोमसुतस्य तिष्ठ
करोति मर्त्यं प्रवुरं प्रसिद्धं ॥ विद्याविनीतं वङ्गधर्मशक्तं सौम्याकृतिं सोम्यगुणैः समेतं ॥ १८ ॥ अंशे खके दे
वगुरुः प्रसूते नरं सुशीलं विगतगिरिपक्षं ॥ क्षमाचित्तं पार्थिवमानयुक्तं वतुष्यदाढ्यं प्रणतं गुरुणां ॥ १९
द्रेक्षाणां संस्थो भृगुजस्य जीवो नरं प्रसूते वङ्गकां वमामं ॥ नागाश्च भाजं वङ्गुरोगयुक्तं सुखान्वितं पार्थि
ववत्त्रभवं ॥ २० ॥ रौद्रं परत्वापहरं कर्कशं मभीष्टकर्मणामुन्मित्रवंतं ॥ द्रेक्षाणां संस्थो रविजस्य जीवो नरं प्र
सूते वङ्गशोकभाजं ॥ २१ ॥ प्रेष्यः कुकर्मतिस्त्रलस्वभावो धनैर्विहीनस्त्वथ मंदसत्त्वः ॥ नवांशके वा सरपस्य

गुरुः
१५

जीवोपदातदास्यान्मनुजः प्रवृद्धः ॥ २२ ॥ नवांशकेरात्रिपतिः सुरेज्यंतिष्ठन्प्रसूते सुभगं मनुष्यं ॥ प्रियातिथिं
प्रीतिकरं नराणां प्रसन्नविज्रं प्रमदासुभीष्टम् ॥ २३ ॥ मुखादि रोगव्यसनोपतप्तं व्ययान्वितं पापं रतं
प्रकामम् ॥ नवांशकेभूमिमुत्तम्यजीवतिष्ठन्प्रसूतेतिखलं मनुष्यम् ॥ २४ ॥ बुधस्य भागेन वमे सुरे
ज्यंतिष्ठन्प्रसूते सदयं मनोज्ञं ॥ विज्ञान्वितं धर्मपरं सुवेषं शास्त्रार्थरक्तं सुखसौख्ययुक्तं ॥ २५ ॥ जी
वो नवांशो विवरन्स्वकीये करोति मर्त्यं नृपतुल्यवेषम् ॥ पुत्रान्वितं भुक्कलैकयुक्तं शास्त्रार्थरक्तं सुन
यार्थवतं ॥ २६ ॥ शुक्रस्य भागेन वमे सुरेज्यंतिष्ठन्प्रसूते सुखिनं मनुष्यं ॥ तेजस्विनं कीर्तिकरं प्रतप्तं पु
ण्यात्मकं धर्मरतं सदैव ॥ २७ ॥ नराक्षि रोगव्यसनैः समेतं श्रिया विहीनं विगतप्रतापम् ॥ नवांशकसु
थोरविज्रस्य जीवो नरं प्रसूते नृपपीडितम् ॥ २८ ॥ सूर्याशके वासरपस्य जीवो नरं प्रसूतं विधनं विरूपे
भकीर्तिमंतं वज्रशत्रुपक्षां मित्रैर्विमुक्तं विमुखं विशीलं ॥ २९ ॥ सूर्याशके देवगुरुः प्रसूते वंद्स्यतिष्ठन्ध
निनं मनुष्यं ॥ प्रियातिथिं पुत्रसुखार्थयुक्तं भूपालपूज्यं दयितं जनानां ॥ ३० ॥ बृहस्पतिर्द्वादशभागसंस्थोः
भौमस्य सूते प्रखलं मनुष्यं ॥ विधर्मशीलं व्यसनैरुपेतं रुगदितं बंधनभाजिनं व ॥ ३१ ॥ अर्काशसंस्थः श

हो १५

१०६

शेजस्यजीवोनरंप्रसूतेप्रथितेवल्लोके॥सत्पाधिकंसर्वगुरोरुपेतंप्रभुंप्रियंवंधुजनस्यनित्यं॥ ३२ ॥अर्काश
केत्वेप्रकरोतिजीवत्तिष्ठन्नरंसर्वसमृद्धिमंतम्॥पुष्टंजितारिंभयरोगमुक्तंरामास्वभीष्टंसततंसुशीलं॥
॥३३॥जीवोभृगोर्द्वादशभागसंस्थोनरंप्रसूतेदयकां वनाख्यम्॥प्रियातिथिंभोगिनमिच्छशीलंप्रसादिनंवे
रिजनस्यनित्यं॥ ३४ ॥सूर्याशकेभास्कारनंदनस्यजीवंकवैलंकुरुतेमनुष्यं॥दीनविरूपंवहुःस्वभाजंप्रपीडि
तंदस्युभिरेवभूषैः॥ ३५ ॥त्रिंशांशकेभूतनयस्यजीवोनरंप्रसूतेकुटिलमनुष्यं॥ईर्ष्यापरंपंडितशोकवर्ज्यवि
हीनशीलंपरवोदरकृ॥ ३६ ॥त्रिंशांशकेसूर्यसुतस्यजीवत्तिष्ठन्नसूतेविधृतिमनुष्यम्॥पापानुरक्तंपर
दारशीलंस्वबंधुहीनंकुटिलस्वभाव॥ ३७ ॥त्रिंशांशकेसोमसुतस्यजीवःकरोतियज्ञंसततमनुष्यं॥अध्यात्म
विद्यागमसक्तचित्तंक्षमान्वितंवस्त्रविदांवरिष्ठं॥ ३८ ॥त्रिंशांशकेसेसुरराजमंत्रीमनीषिरांवाहुनरं करो
ति॥मर्त्यविरक्तंविजदेवभक्तंसंतुष्टंविन्नंसततंसुशीलं॥ ३९ ॥त्रिंशांशकेभार्गवनंदनस्यजीवश्चरन्वित्त
युतंविधत्ते॥नरंविनीतंसुतभोगयुक्तंस्त्रीरामभीष्टंनृपलोकमान्यं॥ ४० ॥सुहृद्वलीदेवगुरुःप्रसूतेनरंवि
नीतंसततंसुशीलं॥ख्यातंस्थिरंस्फीतधनंसुमित्रंसंयुक्तंवतथाजितारिं॥ ४१ ॥स्वर्क्षेत्रवीर्यरायुतः

गुरुः
१०६

सुरेज्योत्तरं प्रसूते गुरा शीलवतं ॥ मेधाविनं देवगुरु प्रसक्तं प्रख्यातकर्मागमनस्य वीर्यम् ॥ ४२ ॥ स्वतुंगवीर्यं गायुतः
सुरेज्यः करोति नानार्थयुतं मनुष्यं ॥ गंधर्वशील व्यवहारकायमाधुर्यदाक्षिण्यपटुं दयालुं ॥ ४३ ॥ भुभग्यहा लोक
न वीर्ययुक्तो जीवो विधत्ते धिरुजं मनुष्यं ॥ पापैरनर्थैः प्रखलैर्विरुद्धमभ्यवितं जातिभिरैव भूयैः ॥ ४४ ॥ प्रेक्षेत्र
वीर्यं गायुतस्तु जीवो गांभीर्यधैर्यैः प्रवरं मनुष्यं ॥ वतुष्यदा ष्यंकुलदेवभक्तं सुधर्मशीलं नृपवध्वभवं ॥ ४५ ॥
बृहस्पतिर्दिग्वलवान्प्रसूते सुपंडितं भूरिगुरोः समेतं ॥ वस्त्रान्नपानैः सहितं मनोर्जगतारिपक्षगतसाध्वसंव
॥ ४६ ॥ वैष्णवलाघः सुरराजमंत्री सुवेष्टितं संजनयेन्मनुष्यम् ॥ तत्रान्वितं लब्धविलाससौख्यं भूरमहातीक्ष्णम
यासहिष्मम् ॥ ४७ ॥ दिवावलाघः प्रकरोति जीवो नरं प्रसिद्धं वक्रवित्तयुक्तं ॥ प्रसन्नमूर्तिप्रणतारिपक्षं सुखा
न्वितं तत्रैविदां वरिष्ठं ॥ ४८ ॥ स्ववारवीर्यं गायुतस्तु जीवो विद्याधिकं संजनयेन्मनुष्यम् ॥ स्त्रीलाभयुक्तं सुज
नानुकूलं प्रियंवदं सर्वकलासुदक्षं ॥ ४९ ॥ गुरुर्द्यदा वर्षवलेन युक्तस्तदा प्रसूते सुभगं मनुष्यं ॥ भक्त्यार्य
शीलं वक्रवीर्ययुक्तं वंधुनृपाणां प्रचुरान्नपानं ॥ ५० ॥ स्वमासवीर्यं गायुतः सुरेज्यः करोति मर्त्यं सुभगं कृ
तज्ञं ॥ कातविनीतं प्रचुरांगनाब्जं स्वबंधुपूज्यं सततं भनाब्जं ॥ ५१ ॥ होरावलाघः प्रकरोति जीवो नरं महाज्ञा

होय

१०७

नमुतं प्रशातं ॥ विज्ञानशास्त्रश्रुतसौख्यपुत्रं प्रियातिथिमानधनैः समेतं ॥ ५२ ॥ जीवो यदा प्रक्षवलेन युक्तो नरं प्र
सूतेति वलं प्रधानं ॥ विद्यान्वितं सर्वसुखाविवासरं त्वान्वितं वाजिगजैरुपेतम् ॥ ५३ ॥ जीवो यदा मित्रवलेन हीन
स्तदा प्रसूते रूपरागं मनुष्यं ॥ शत्रुप्रहारज्वरपानदोषस्त्रीरोगबंधादिनिपीडितं च ॥ ५४ ॥ स्वस्थानवी
र्येण विवर्जितस्तु जीवः प्रसूते कठिनस्वभावं ॥ मृतांगरां कुक्षिरुगतं देहं मित्रैर्विहीनं भयविकृतं च ॥
॥ ५५ ॥ जीवो धवीर्येण विवर्जितस्तु करोति नीचः प्रकृतिं मनुष्यं ॥ पुत्रीर्यहीनं च नरं कृतघ्नं प्रपीडितं पार्थिवसो
माघैः ॥ ५६ ॥ नवांशवीर्येण विवर्जितस्तु सुरेंद्रमंत्री कुरुते भयार्तः ॥ यामादिरोगेः सहितं सुहीनं विहीनबुद्धिं
विमुखं शशांके ॥ ५७ ॥ अभयहालोकनवीर्यहीनोऽपीति प्रसूतेति कुरूपदेहं ॥ स्वबंधहीनं जठरः स्वभावं वैरि
प्रियं क्रोधपरं कुशीलं ॥ ५८ ॥ पुंव्रीर्यहीनं सुरराजमंत्री नरं प्रसूते ललनास्वभावं ॥ भीरुसठं नैकनिकप्र
श्लेष्मांतदेहं रजितात्मकं च ॥ ५९ ॥ दिग्वीर्यहीनः कुरुते सूरेज्यो नरं विहीनं धनधान्यजातैः ॥ विदेश
रक्तचपलस्वभावं पराभवे कास्पदमेव नित्यं ॥ ६० ॥ वेशावलेनैवा विना सुरेज्यः करोति पापात्मकमु
ग्ररूपं ॥ स्त्रीदोषविद्युत्कुलनां बुद्धौः संपीड्यते ज्ञानं नृपते मनुष्ये ॥ ६१ ॥ करोति जीवो युवलेन ही

श्री

१०७

नीनरंप्रकृत्यापिभुनस्वभावं॥कन्यापुनर्वातस्वभावं॥परिद्वयवद्वयोवे॥रसास्वचारको
र्येणाविनासुरेज्योनरंप्रसूतेपरिभूतवत्॥प्राप्तहाज्वरहास्वचारैःप्रपीडितंधर्मविवर्जितं॥२॥
स्वकारवैर्येणविनासुरेज्याकरोतिमर्त्तंहास॥३॥शशंरुपंरूपंस्वभावकंनिलाभोस्तनतेवयुक्तं॥४॥
विवर्जितोमासवलेनजीवकरोतिमेत्यात्मकमुग्ररूपं॥परापरापुरतंकृतंघ्नंरुन्मरक्तंपरयोविद्वान्॥५॥करोतिहो
रावलहीनमूर्त्तिःसुरेज्यमत्रीवहुशास्त्रयुक्तम्॥तत्रवेयंनवलंरूपंबंधात्मककारकं॥६॥रहस्यतिःपक्षवलेनही
नःकरोतिमर्त्तंनिजपक्षहीनं॥लोभाभिभूतेप्रविहीनसत्वंप्रभूतशत्रुं॥७॥॥शक्तिरूपंयवनेरहस्यतिरु
रः॥मेघेतुभुक्तोजनयंत्यशोतंनरंवहुक्षोभविरोधशीलं॥८॥रूपंरस्त्रीहृत्प्राप्तंरक्तंसेधवनाएवाविकारणं॥९॥
चेवहुस्त्रीसुतरमाद्यंरवातप्रसूतेभृगुजःसुमूर्त्तिः॥त्वंधुभर्त्तारमनेकवीर्यविलंगोकुलजीविनं॥१०॥निध
वलानोमिधुनप्रसूतेभुक्तोनरवाज्जिनमूर्त्तिं॥सुराद्विजातिश्चपरंकृतंघ्नंविज्ञानशार्थकथाकुरंगं॥११॥
चतुर्थराशौयदिषोडशार्थितिरुन्मरतेरतिधर्मशीलं॥प्राज्ञश्रुतिज्ञानविदांवरिष्ठंमृदुत्वभावश्चिददर्शनं॥१२॥
सिंहोश्रीतस्तुप्रियबंधुपक्षंभुक्तप्रसूतेनरमल्पसत्वं॥विविन्नसौख्यव्यसनंसुरूपंगुरुद्विजाचार्यपरायणं॥१३॥
कन्यागतोमाहवमल्यविज्जभुक्तःपरोपासनवर्जितं॥स्त्रीभूषणशैरतिगेयभुक्तकलालिपिंमधुरंचक्रपातं॥१४॥
पुलाधारस्योभृगुसूनुराद्यंनरंप्रसूतेरुदिरार्थपुराणं॥विविन्नमाल्यंवरमात्मवरूपंवहुप्रकाशाभयलं॥१५॥

हो. १. प.
१०८

अक्रोष्टमेक्षेत्रगतो नृशंसं विदेवशीलं जनयत्यधन्यं ॥ प्रादिष्टदुःखप्रतिलोमभायं शठं परस्त्रीस्वनपत्रयं व
॥ ८ ॥ धनुर्धरस्थो विगतार्थविघंभुक् प्रसूते विविलसशरं ॥ सद्र्मकामार्थफलैरुपेतं जगत्प्रयं कान्तम
नल्पसोरखं ॥ ९ ॥ कुर्वन्ति राशो दृशामे मनुष्यं भुक्ते वहु लोकाभयं अमालं ॥ ये भुन्यन्ते लोभाश्रितवन्धनामां प्रयोजिनां त्वा
- धविन्नदेष्टं ॥ १० ॥ भुक्श्चरन् कुंभधरे मनुष्यं सुयोगगणव्यसनी पतन्तं ॥ कमेस्वमप्यग्रफलेषु शस्तं कुर्यादिरुद्धं गुरुभिः
सुतिष्ठ ॥ ११ ॥ मीनदस्थो जनयत्युदारं भुक्ः श्रुतिज्ञानरतं मनुष्यं ॥ दिखुद्धि कर्मप्रवृत्तं सुरूपं नृपप्रियं सज्ज
नमानलक्षं ॥ १२ ॥ होरंगतो वासपरस्य भुक्कोकरोति भूर्खे विधनं विशीलमग ॥ हिंसा नृते यपरं प्रकामं पैभून्मयुके
वविधर्मशीलमग ॥ १३ ॥ होरंगतो ए विपते सुभुक्ः सताप्रियं स्फुरितधनं करोति ॥ गंधर्वलीलाश्रुतगीतं रक्तं विप्रप्रियं या
धिष्ठिष्यक्रमं व ॥ १४ ॥ देवकाणसंस्थो हि नयस्य भुक्को नरं प्रसूते कठिनं गनखं ॥ कुयोषिताभ्यागतं सोरख्ययुक्तं शु
इन्द्रसंशं वहुरेषिरां व ॥ १५ ॥ तृतीयभागे शशलां धनस्य नष्टं भृगुः सोरख्ययुतं प्रसूते ॥ विद्याविनीतं पितृमातृ
भक्तं ते जश्चिन्धर्मपरं कृतघ्नं ॥ १६ ॥ तृतीयभागे धरणी सुतस्य भुक्श्चरन् व्यापरतं करोति ॥ शुद्रोगवते व्यसने
रूपेतं मायावित्तं वं वनतयं व ॥ १७ ॥ देवकाणसंस्थो शशिश्च भुक्को नरं प्रसूते सुभगं मनोह्रं ॥ रतिप्रगल्भं प्रिय
धूर्त्तं शरं सुवर्णं रत्नात्मजभाषिरां व ॥ १८ ॥ भागे तृतीयं सुरप्रजितस्य भुक्श्चरन् विघ्नमं सुरूपं ॥ सयानि
तं सर्वकलासुदक्षं क्षमान्वितं श्रीतिकरं जनानां ॥ १९ ॥ अंशो स्वकीये भृगुजः प्रसूते नरं प्रगल्भं वधनीनं सुशी

राम ४
१०८

लं॥ अध्यात्मविद्यानिरतं मूलपंकुलप्रधानं यस्य स नैर्विहीनं॥२०॥ भागेनृतीयेरविजस्यभुक्तः करोति मर्त्यं च
दबधरक्तं॥ स्वबंधहीनं परदाररक्तं विद्वेषशीलं सततं कुसेव्यं॥२१॥ नवांशकस्थो दिनपस्यभुक्तः करोति म
र्त्यं विकलं मुभीरुं॥ बहुद्विषं निःक्रियमल्पवीर्यं प्रपंचयुक्तं गतसत्त्वसौख्यं॥२२॥ नवांशकेभार्गवनं दन
स्तुवंडुस्यदत्तेतनयं नराणां॥ सद्यो धितां वै धनधान्यलाभं रिपुक्षयं बंधुसमागमं च॥२३॥ नवांशकेभू
मिमुतस्यभुक्तो नरं प्रसूते हविशार्दितांगं॥ प्रपीडितं रस्युनृपैस्सदैव प्रद्वेषशीलं विहृतं प्रियं च॥२४॥ बुध
स्य भागेन वमेतुभुक्तो नरं रिपिभूतेर्निविबुधैर्गुणधनं॥ श्रीर्धनं सुखं देवैर्मुहूर्त्तप्रदं सर्वविघ्नं प्रियं च मेरुपं
तं॥२५॥ भुक्तो नवांशे सुरभूजितस्य करोति मर्त्यं प्रणतं विजानां॥ विवेकविद्यागमशास्त्रलुब्धं नृपप्रियं मित्रव
रैः समेतं॥२६॥ नवांशकेस्वेभृगुजः प्रसूते अध्यात्मविद्यानिरतं मनुष्यं॥ स्वधर्मं पूज्यं मुचियासमेतं हता
रिपुक्षयं तशीलं न च॥ स्थितो नवांशोर्कमुतस्यभुक्तो नरं प्रसूते सततं स दुःखं॥ भार्या मुतापैः परिवर्जितं च प्रपी
डितं भीवजनेषु शोचान्॥२७॥ सूर्यांशके वासरपस्यभुक्तः करोति निरीनं न च दीर्घं स्रजं॥ ध्यातुं विहीनं स्वर्गने
र्विभक्तं लोहात्मकं वा दहतं नृशंसं॥२८॥ भुक्तोर्कभागे शशलां हनत्येव नृपान्॥ नृपप्रियं

हो.र.पू.
१०८

भागिनमर्थवन्तं विहारवापीकरणेषु पुक्तं ॥ ३० ॥ सूर्यशके सोमसुतस्य भुक्ते नरं प्रसूते सुभगं मनोज्ञं ॥ स्यान्नार्थमा
मानैः सहितं प्रसिद्धं विद्यार्जने तस्य परमल्यदोषं ॥ ३१ ॥ सूर्यशके भूतनयस्य भुक्ते विदेशरक्तं मनुजप्रसूतेन
धूतप्रियं युद्धपरंततं विवेकहीनं परदारभाजं ॥ ३२ ॥ सूर्यशकस्यः सुरप्रजितस्य भुक्ते करोत्यर्थमतिं सु
दुर्लभं ॥ सन्यासोद्दार्दसुतार्थं पुक्तं विविक्तभोगं प्रवीणोपपन्नम् ॥ ३३ ॥ सूर्यशके स्वेभगुजः प्रसूते विवित्रबा
कं रतगे परक्तं ॥ धर्मार्थकामैः सहितं सुविज्ञं नृपप्रधानं निजबंधुमान्यम् ॥ ३४ ॥ अर्कशके सूर्यसुतस्य भुक्ते
षं प्रसूते सुखभाग्यहीनं ॥ पापात्मकं शत्रुविवर्जितं च प्रवासितं व्याधिमिरादितं यन् ॥ ३५ ॥ त्रिंशशके भूमिसुत
स्य भुक्ते तिष्ठन् प्रसूते सरुजं मनुष्यं ॥ पित्रादितं शक्यं मल्यवीर्यं स्वनीयं पुक्तं प्रमयादिमुक्तं ॥ ३६ ॥ त्रिंशल्लवे
सूर्यसुतस्य भुक्ते तिष्ठन् प्रसूते बहुशोकखिन्नः ॥ हतात्मकं बंधुवियोगं पुक्तं प्रयं क्रीलंगतस्य सोमं ॥ ३७ ॥ त्रिंश
शके देवपुरे हितस्य भुक्ते शरं देवतं प्रसूते ॥ सुधर्मशीलं सुजनाप्रतोषं नरेन्द्रपूज्यं बतधारिणं च ॥ ३८ ॥ त्रिंश
शके सोमसुतस्य भुक्ते तिष्ठन् प्रसूते सुवपुर्मनुष्यं ॥ सोम्यंधनात्मकं परदाररक्तं हृत्पथभाजं नृपवल्लभं च ॥ ३९ ॥
त्रिंशल्लवे स्वेभगुजः प्रसूते नरं विनीतं धनधान्ययुक्तं ॥ तुलाधिकं कीर्तिकरं सुविज्ञं हास्यं करं केलिकरं प्रगल्भं ॥ ४० ॥
भुक्ते पदामित्रवलेन युक्तं तदा प्रसूते बहुमित्रयुक्तं ॥ त्रिंशतिविदेव गुरुप्रभक्तं सदा धनैश्चर्यगुरोः समेतं ॥ ४१ ॥
स्य स्यान्नवीर्यं युतस्तु भुक्ते करोति मर्त्यं पुरुषं प्रधानं ॥ स्वस्यानपूज्यं प्रमदास्वभीष्टं प्रसन्नचित्तं धृतितापिपं ॥ ४२ ॥

एम०

१०८

स्वतुंगवीर्येण युतस्तु भुक् करोति मर्त्यं सुखं प्रधानं स्वस्थानं पूज्यं सत्यसमृद्धिमेव च तुष्यदा ह्यप्रियदर्शनं च ॥ ४३ ॥ नवांश
वीर्येण युतस्तु भुक् करोति मर्त्यं विजितारिपक्षं ॥ यज्ञप्रियं दानपतिप्रसिद्धं निर्मुक्तदोषं स्वकुलप्रधानं ॥ ४४ ॥ अभग्राहा
लोकमवीर्ययुक्तः भुक् प्रसूते अभकायमग्नौ गेर्विमुक्तं प्रणतारिपक्षं प्रियातिथिं सर्वसुरेव समेतं ॥ ४५ ॥ स्त्रीक्षेत्रवीर्येण
लवस्तु भुक् करोति मर्त्यं बहुघोषिदा ह्यं ॥ सोभाग्यसौंदर्ययुतं सुकांतं नानार्थलाभैः सहितं सदैव ॥ ४६ ॥ आसावलाहः प्र
कोतिभुको नरं प्रशान्तं गतशत्रुपक्षं ॥ दिग्देशविख्यातिसुतं सुताय्यं प्रभूतवित्तं सदा प्रियं ॥ ४७ ॥ वेश्यावलाहः प्रकरो
ति भुको नरं प्रशान्तं धृतिमत्पापं ॥ स्वयं युक्तं सुविप्रमत्तं भयेर्विमुक्तं सुतलाभयुक्तं ॥ ४८ ॥ भुको यदाचारवलेन युक्त
स्तदा प्रसूते सहजं प्रभावं ॥ विज्ञानशीलं बहुशास्त्ररक्तं सदा प्रसूते सहजं प्रभावं ॥ विज्ञानशीलं बहुशास्त्ररक्तं सु
धर्मशीलं हस्तशत्रुपक्षं ॥ ४९ ॥ करोति भुको दवलेन युक्तं सदा प्रसूतं सुभगं जितारिं ॥ चतुष्यदा ह्यदनभोजनाद्यैः स
मन्वितं सर्वसमृद्धिवंतं ॥ ५० ॥ होरावलाहः प्रकरोति भुको नरं सुशीलं प्रियवाक्यदक्षं ॥ महाजनेः स्तुतमेव नित्यं प्रस
न्नमूर्तिं प्रियदर्शनं च ॥ ५१ ॥ भुको यदापक्षवलेन युक्तस्तदा प्रसूते विजितारिपक्षं ॥ स्वपक्षमानं बहुधर्मयुक्तं प्रि
यांगनासंगमलक्षसौख्यं ॥ ५२ ॥ भुको यदामित्रवलेन हीनस्तदा प्रसूते निधनं मनुष्यं ॥ मित्रे विहीनं बहुदुःख
शोके रूपद्वयं पार्थिवपीडितं च ॥ ५३ ॥ स्वक्षेत्रवीर्येण विवर्जितस्तु भुक् प्रसूते तिखले विशीलं ॥ दुष्टगता सख्यर
तं कुरूपं विधर्मिणं पापरतं कृतघ्नं ॥ ५४ ॥ सुतुंगवीर्येण विवर्जितस्तु भुक् प्रसूते मलिनं स्वभावं ॥ नीवानुरक्तं प
रदारलुब्धं हिंस्रं मदायाधिभिरर्दितांगं ॥ ५५ ॥ नवांशवीर्येण विवर्जितस्तु भुक् प्रसूते तिकटोरवित्तं ॥ भयानु

होर
१७

रंसत्यधनेर्विहीनं विद्वेषशीलं गतसो हृदयं ॥ ५४ ॥ भुभग्नहा लोकवीर्यहीनः भुक्रप्रसूते परिभूतदेहं ॥ विकर्मरक्तं
सततं सुदुखं प्रपीडितं पार्थिवदस्युभिश्च ॥ ५५ ॥ स्त्रीक्षेत्रवीर्येणाविवर्जितस्तु करोति भुक्रः प्रवले मनुष्यं ॥ पशुपवा
दात्मकमल्यसो रमंस्त्रियाविमुक्तं बहुहानियुक्तं ॥ ५६ ॥ आसावले नैव विवर्जितस्तु भुक्रप्रसूते परदेशरक्तं ॥ भाग्येर्वि
हीनं वठरं कृतघ्नं मायाविनं साधुजनैर्विहीनं ॥ ५७ ॥ चेष्टावले नैव विवर्जितस्तु भुक्रप्रसूते वधबंधयुक्तं ॥ क्रूरं कुकर्मा
श्रितमल्यसत्त्वप्रभूतशत्रुधनदारहीनं ॥ ५८ ॥ भुक्रो यदा वासरवीर्यहीनं करोति मर्त्यं सततं कुचैलं ॥ वोरं प्रदुष्टं बहु
दुष्टसंगं वीर्यप्रमुक्तं प्रयविहूलं च ॥ ५९ ॥ भुक्रो यदा वासवलेन स्तदा प्रसूते हतशत्रुदारां ॥ सत्यं नहीनं परिभूतमा
न्ये सदा सशोकं स्वजनैर्विमुक्तम् ॥ ६० ॥ करोति भुक्रो ब्रवलेन हीनो परं निरुष्टं कुटिलं स्वभावं ॥ विनैर्विहीनं गतबंधु
वर्गं प्रवासशीलं कलहप्रियं च ॥ ६१ ॥ भुक्रो यदा मासवलेन हीनं स्तदा प्रसूते यजिनैः समेतमं ॥ विवादशीलं व्यसने
प्रतप्रघृतिप्रियं साधुजनस्य वाच्यं ॥ ६२ ॥ होरावले नैव विवर्जितस्तु भुक्रः पशुसैमति सत्यहीनं ॥ लज्जाविमुक्तं वि
धनं कुचैलं पशुसुखं देवगुरुदिजानां ॥ ६३ ॥ भुक्रो यदा पशवलेन हीनस्तदा प्रसूते पशुसंगतसं ॥ अनार्यशीलं
गतमानलज्जं भयागुरुं कापुरुषं मुनिहं ॥ ६४ ॥ ॥ इति भुक्रवारः ॥ ॥ भिषेकं सूनुर्जनयत्पनार्थं कुवेधमाधिव्यस
नश्च मार्तं ॥ गताश्रियं निहुरवाक्यहीनं विगर्हितं निर्धनमिष्टवैरं ॥ १ ॥ बहुक्रियासंगतिमर्थहीनं हर्षेकं सूनुं जनयन्म
नुष्यं ॥ असक्तकर्माणमयुक्तं वाक्यं ब्रह्मगतानां हृदयानुगं च ॥ २ ॥ क्रमागतार्किमिष्टुनैः प्रसूते अभानुरं बहुराबंधना

३१
११०

ते॥ शट्प्रयोगं हलकूटमेव दुष्टक्रियं दंभिकमंत्रिणं च॥ ३॥ शनैश्चरः कर्कटके प्रसूते नरं दरिद्रं सुभगाभिधानं। स
दाहगतं जननी विपुलं मृदं विशिष्टं क्रियमातुरं च॥ ४॥ सिंहस्थितार्कजनयत्पशीलं विगर्हिताचारगुणं मनुष्यं॥ प्रहृष्ट
होसं निजलोकवाहं क्रियासु नीचासु सदाभिरक्तं॥ ५॥ शनैश्चरश्च मुपेत्य राशितपुंसकाकारतनुं प्रसूते॥ परान्नवेश्मा
भिरतंगसंसे शट्शिष्टं स्त्रीजनहृषणं च॥ ६॥ तुलाधरस्थः स्त्रिसितप्रधानं मुत्पादमर्थपरमं मनुष्यं॥ सुराष्ट्रदेशादन
तधमानप्रयः प्रकथोपहृतास्पदं च॥ ७॥ शनैश्चरो दृष्टिकगो मनुष्याविदेषणं सत्यपरं प्रसूते॥ धर्माद्वेते विषयस्त्रद
ग्धं प्रवेणुकोपे निरपत्रयं च॥ ८॥ धनुर्धरस्थो मृदुमल्पवाक्यं स्वधर्मवार्ताभिरतं प्रसूते॥ अकार्यवाक्यव्यवहारशिक्षा
क्रियाभिवारजमनल्यसोख्यं॥ ९॥ स्थितोर्कस्तुर्जनयं मृगाख्यं नरं स्ववंशोभवपूज्यपुं॥ क्रियाकथाकार्यमनेकशि
ल्यं प्रवासिनं वृद्धपुरस्तुतं च॥ १०॥ शनैश्चरे कुंभधरे प्रयत्निकुर्यान्नरं सत्यधने सुवाक्यं॥ आरोग्यकार्यं परमानरं क्तं शरं नृपे
जितमल्पपापं॥ ११॥ शनैश्चरो मीनयुगे प्रसूते स्ववंधुसंवंधिसुहृद्वरिष्ठं॥ प्रशान्तसत्त्वाविर्तसिष्टयज्ञं॥ विद्यासुशिल्ये
ष्वभिजातपक्षं॥ १२॥ होरांगतो वासरयस्य सौरीनरं प्रसूते बहुवेरयुक्तं॥ प्रणष्टधर्मविगताभिमाने दयाविहीनं
परदारलुब्धं॥ १३॥ होरांगतो रात्रिपतेस्तु सौरिनरं प्रसूते बहुकीर्तियुक्तं॥ मोदय मोरवार्थसमृद्धियुक्तं प्रियं मनोजं प्रणतं मु
शरणा॥ १४॥ देवकारासंस्थो दिनपस्य सौरिकीर्तिकन्याप्रजनं मनुष्यं॥ व्यायामभाजं विगतप्रतापं विपन्नशीलं सततं मजि

हो. र. स.
१२१

सं॥१५॥ भागे तृतीये रविजः प्रसूते चंद्रस्य मर्त्यं महदर्थयुक्तं॥ विवेकनं सर्वकलासु दक्षविपक्षहीनं सुतलालसं व॥१६॥
भागे तृतीये वनिजस्य सौरिश्चोरं नरं प्रेथनं प्रसूते॥ मुनिपुंरं पापरतं तृशसं व्यपेतलज्जगतसौ हृदयं॥१७॥ देखागा संस्यः
शशिजस्य सौरिकरोति मर्त्यं बहुशास्त्रयुक्तं॥ विज्ञानिनं धर्मरतं प्रशस्य स्वदारतिष्ठत् नमन्यो ध्वंसं कायं॥ देखागा
संस्यः सुरसूजितस्य शोरः प्रसूते दिजदेवभक्तं॥ प्रियंवदं सर्वसहं प्रगल्भं महाजनेः प्रजितसाधुद्वारं॥१८॥ भागे
तृतीये रविजः प्रसूते भुक्तस्य तिष्ठन् प्रभुरात्मपानं॥ लाभान्वितं धर्मपरं सुमित्रं हरिं विपक्षं व्यसनेर्विमुक्तं॥१९॥ स्व
बहिभागे रविजः प्रसूते नरं सदाचारमनल्पसौख्यं॥ नृपात्मजेः प्रीतिपरं वदान्यं विमुक्तरोगं बहुमित्रयुक्तं॥२०॥
सूर्यस्य भागे नवमेर्कसूनुर्नरं प्रसूते सुकलत्रयुक्तं॥ हिंस्रप्रणयं मुजनेर्विमुक्तं प्रदेयशीलं परिभूतमन्यैः॥२१॥ चं
द्रस्य भागे नवमेर्कसूनुर्नरं प्रसूते सुकलत्रयुक्तं॥ शास्त्रानुरक्तं क्रतुदानशीलं जितेन्द्रियं मंत्रविदां वारिष्ठं॥२२॥
शनेश्च शोभो मनवांशस्यो नरं प्रसूते वचनं स्वभावं॥ परंगनासंगरतं विधिर्षमिन्नेर्विहिंस्रतं कुबैलं॥२३॥
शनेश्च रसो म्पनवांशसंस्यः करोति मर्त्यं सुखभोगतप्तं॥ कांतं भुभंलाभपरं विधित्तं प्रियातिथिं यज्ञरतं प्रधा
नं॥२४॥ शनिर्नवांशो सुरसूजितस्य नरं प्रसूते सुरविप्रभक्तं॥ विवेकपिधागमसत्ययुक्तं प्रसन्नवक्त्रं प्रभुरात्म

अ।

१२१

पानं ॥ २६ ॥ मार्तराजः भुक्तनवांशसंस्थः करोति तीर्थाप्रयमिष्टधर्म ॥ धिजं कृतज्ञं बुधलोकसंस्थं जितेंद्रियं
भुभ्रमति मनुजं ॥ २७ ॥ नवांशके स्वेष्टकरोति सोरोनरं सुरात्तारं संविरोगं ॥ सुयोवितां मोजविद्धुसौख्यं ह्ना
रिपसंस्थिरमुग्रवीर्यं ॥ २८ ॥ सूर्यांशके वासरपस्पसोरोनरं प्रसूते गतधर्मबुद्धिं ॥ सुनिधुरालापपरं सुदुष्टं
नीचानुरक्तं विगतप्रभावं ॥ २९ ॥ सूर्यांशके अक्षपतेः पपातः सौरः प्रसूते सुमतिमनुजं ॥ लाभान्वितं पार्थिव
वमानयुष्टं मोधर्मशिल्पादिषु सक्तवित्तं ॥ ३० ॥ शनैश्चरो द्वादशभागसंस्थो नरं प्रसूते क्षितिजस्पान्तं ॥ पशु
जितं पितृविकारदोषैर्भिरुसरा निपतनं नराणां ॥ ३१ ॥ मार्तराजो द्वादशभागसंस्थो बुधस्पसूते प्रतिमं मनु
जं ॥ विज्ञान्वितं धर्मपरं सलज्जं कीर्त्या न्वितं शास्त्रविशारदं च ॥ ३२ ॥ आहित्यो द्वादशभागसंस्थो जीवस्पसू
ते र्थपरं मनुजं ॥ पुत्रान्वितं बंधवमानयुक्तं लज्जान्वितं बालरासंमतं च ॥ ३३ ॥ भर्कोशके भार्गवजस्पसं
स्थः करोति मर्त्यं पुरुषान्नपानं ॥ विशिष्टद्वारं वररत्नभाजं भागाधिकं प्राणमृणावरिष्टं ॥ ३४ ॥ सूर्यांशके खेदिन
पस्पपुत्रो नरं प्रसूते स्थिरबुद्धियुक्तं ॥ ब्रह्मोपवासान्वितमिष्टमित्रकुलप्रधानं सततं सुशीलं ॥ ३५ ॥ त्रिंशंश
के भूमिमुतस्पसोऽरः करोति पापात्मकमुग्रवैद्यं ॥ नरं नरं वै परिभूतरो गोप्रतप्तचरां च खलस्वभावं ॥ ३६ ॥ त्रिं

६६
११२

शांशकेखेरविनः प्रसूते नरं विनीतं विगता रिपसां विनीर्जनेन तत्परमिष्टमित्रं महाबलं सत्वरतं नयन्ते ॥ ३७ ॥
त्रिंशांशकेदेवगुप्तेः प्रयानः शनिप्रसूते सुभगं मनुष्यं बतोपवासान्तितधर्महृदि प्रियंवदं सत्ययुतं प्रगल्भं
॥ ३८ ॥ त्रिंशांशवेसोमसुतस्य सोरि नरं प्रसूते चुरंकुलस्य सोम्या कृतिपंडितमिष्टधर्मनामं त्रयं शास्त्ररतं स
देव ॥ ३९ ॥ त्रिंशांशकेभार्गवनं हनस्य करोति सौरः सुतसौख्ययुक्तं प्रियातिथिं बुद्धियुतं कृतज्ञं नाशप्रियं स
त्यतमं नृलोके ॥ ४० ॥ शनैश्चरो मित्रबलेन युक्तो नरं प्रसूते बहुमित्रबंधुं स्थिरस्वभावं बहुकीर्तियुक्तं वि
घ्निविनीतं सनेतं मनोज्ञं ॥ ४१ ॥ शनिर्यथास्थानबलेन युक्तो स्तराप्रसूते भुवि मप्रमत्ते ॥ प्रभूतवैष्णार्थफलं
लं मुहारं चतुष्टयदाय्यं नृपसृजितं च ॥ ४२ ॥ मंदो यथास्वचबलेन युक्तो स्तराप्रसूते भुवि मप्रमत्तं ॥ प्र
भूतवैष्णार्थफलं मुहारं चतुष्टयदाय्यं धनितं मनुष्यं ॥ ४३ ॥ प्रभूतरत्नार्थं सुते स मेतं गता रिपसं स
ततं सुशीलं ॥ न बांशवीर्येण बलौकं सृजन् नरं प्रसूते बहुयज्ञशीलं ॥ मेधाविनं प्रशपपरं जिना
रिं सभापदं वाहनासंमतं च ॥ ४४ ॥ भुभग्रहालोकनवीर्ययुक्तः करोति सौरोदककार्यमुग्रं ॥ कृषिकृ
पालं च हिरण्यसंभरास्वमुक्तं सुखिनं सुशीलं ॥ ४५ ॥ पुंक्षेत्रवीर्येण सुतो कं सृजन् नरं प्रसूते बहुवी

श्रीः
११२

ययुक्तं॥ परैरध्वं वनिता स्वभीष्टं प्रियंवदं सर्वकला सुदक्षं॥४६॥ शने श्वरोरिग्वलः क्रियुक्तो नरं प्रसूते पुत्रं
गन्धपानं॥ साक्षिण्यशीलं बहुभोगयुक्तं गंधर्वशीलं द्विजदेवभक्तं॥४७॥ वेशावलाख्यो रविज प्रसूते नरं सुवेषं
सुतं सदैव॥ सत्याश्रितं देवगुरुप्रभावं मुनीर्थयुक्तं पितृभक्तिरक्तं॥४८॥ शने श्वरोरात्रिवलेन युक्तो नरं प्रसूते र
तसौख्ययुक्तम्॥ भोगाधिपं सौम्यवपुस्त्रेष्टं दयान्वितं दानरतं सलज्जो॥४९॥ शने श्वरोर्वर्षवलेन युक्तः कीर्त्याधिकं संजनयं तं
नुष्यं॥ नित्यं सुदानं तं वसंतोर्विहीनं जितेन्द्रियं विप्रसुराबुरक्तं॥५०॥ शने श्वरोभासवलेन युक्तो नरं प्रसूते नयनाभिरा
मः॥ प्रतापितं धर्मघरं सहिष्णुं हितेष्टिणं सर्वजनस्य नित्यं॥५१॥ शने श्वरोवारवलेन युक्तो नरं प्रसूते वैदुशास्त्ररक्तं॥
आहंसकं मानगुणैः समितं प्रभूतकोशं जनबल्लभं व॥५२॥ होरावलाख्यो रविज प्रसूते संमानभाजं जननीप्रियं व॥
धर्मप्रियं पार्थिवमानयुक्तं विष्टस्य लोकानुगतं सदैव॥५३॥ शनिर्यदा पक्षवलेन युक्तस्तदा प्रसूते गतशत्रुपक्षं॥ स्वपक्षपूज्यं
कुलमप्रधानं विमुक्तं गतपापमेव॥५४॥ शने श्वरोमित्रवलेन हीनो नरं प्रसूते तिस्रलं विभिन्नं॥ हतात्मजं श्रीरहितं विरूपं प्रपीडि
तं भूपतिना सदैव॥५५॥ स्वस्थानवर्ध्या विवर्जितार्किनं प्रसूते विधनं विशीलं॥ परार्द्धितं पापरतं हेतुघ्नं रुगादि तं वा न्यववर्जितं
व॥५६॥ स्वतुंगवीर्येण विवर्जितार्किनं प्रसूते विधनं विशीलं॥ परैर्जितं हीनधनानियुक्तं द्यूतादिदोषैः सहितं सदैव॥५७॥
नवांशवीर्येण विवर्जितार्किं करोति युक्तं बहुशास्त्रयुक्तं॥ पूर्वसहिंस्त्रं धनधान्यहीनं प्रमादितं पार्थिवपीडितं व॥५८॥ पुंक्षेत्रवी

हो २५
११३

येणविवर्जितस्तसोरः प्रसूतेरिपु रोगयुक्तम् ॥ दोर्भाग्ययुक्तं विकृतं सुतीक्ष्णं सदाविधर्मनिजधर्महीनं ॥ ५॥ शनैश्चरोद्विष्य
लवर्जितस्तु नरं प्रसूते परदाररक्तं ॥ निराशमुग्रं गुरुदोहयुक्तं विपन्नलज्जं सरुजं सदैव ॥ ६० ॥ चेष्टाबलो नो रविजः प्रसूते
सुवेष्टिपारं भवति मनुष्यं ॥ विद्वेषशीलं कुटिलं कुशरं समानहीनं धनवर्जितं व ॥ ६१ ॥ शनैश्चरो रात्रिबलेन हीनस्तदा प्रसूते
रतसो रव्यहीनं ॥ मायाविलम्बाधिभिरात्ते देहं दुष्टासयं सर्वजनस्य निन्द्यं ॥ ६२ ॥ शनिर्यदावारबलेन हीनस्तदा प्रसूते विधनं
मनुष्यं ॥ बहुप्रकारैर्व्यशनेरूपे तं निन्द्यं सुवेष्टिबहुसाहसं व ॥ ६३ ॥ शनैश्चरो वर्षवलेन हीनो नरं प्रसूते ज्वरपित्तयुक्तं ॥ या
माशिरोगार्तिप्रभं वैर्विकारेः सपीडितं सत्यविहीनमेव ॥ ६४ ॥ शनैश्चरो मासवलेन हीनो करोति मर्त्यं परतर्ककंच ॥ गत-
शोकं हानियुतं कठोरं प्रवासिलं दयिताविहीनं ॥ ६५ ॥ होरावलेन प्रकरोति सोरो नरं प्रसूते सुतदारहीनं ॥ विधर्मरक्तं
सततं कुवेष्टिप्रपीडितं बंधुजनेन नित्यं ॥ ६६ ॥ शनैश्चरपक्षवलेन हीनो करोति मर्त्यं निजपक्षहीनं ॥ पापात्मकं दद्रुभि-
रार्ते देहं विदेशशीलं परतर्ककंच ॥ ६७ ॥ ॥ इति वृद्धयवने शनैश्चरश्चरः ॥ ॥ अथोच्चापिवलफले स्थूलं सारावर्त्यं ॥
उच्चवलेन समेतः परां विभूतिं प्रसवयति ॥ स्वत्रिकोराबलः पुंसां विंशत्यं वलं पतितं व ॥ १ ॥ स्वर्क्षवलेन वस-
हितः प्रमुदितधनधान्यसंपदाक्रांतं ॥ मित्रभवनसंयुक्तो जनयति किसानि पुरुषं ॥ २ ॥ तेजस्विनं मति-
सुखिनं सुस्थिन विभवं नृपाद्यहधनं ॥ स्वनवांशकवयुक्तः करोति पुरुषं प्रसिद्धं ॥ ३ ॥ सप्रां कवल-
सहितः साहसिकविंशतीर्षादिरशांशकवलसहितः ॥ कर्मरतं परोपकारकंचैव ॥ ४ ॥ त्रिंशांशक-
निजहोरावलयुक्तो जनयति विक्रांतमतिवितं ॥ ५ ॥ स्वद्रेष्का रावलेन हीननाशनाभाजनं गृहं कुरुते ॥ ६ ॥

श्रीः
११३

एकोपिकेन्द्रमवतः ॥ १५ ॥ अथो नमो वीर्यंति ॥ तद्यथा ॥ केन्द्राणि ॥ १५ ॥ १६ ॥ नवपंचमे ॥ येशो वसेवां योगे एकोपि देवस्ततः ॥ केन्द्राणि कोरागाग्रहाश्च सर्वान्संकल
यश्च सर्वसंकलानि द्वैवं संभाष्यन्मयुषो ह दृष्टानेन विमलीकृतं गुणितं दिग्भक्तं आधुर्मानं भवतीति ॥ ५

स्पर्शगतः स्थितः भुभस्योऽशो ॥ प्रकरोति रिष्टभंगं विशेषतः भुभ संदृष्टः ॥ ३३ ॥ बुधभार्गवजीवानामेकतमः केन्द्रमागतो वल
तान् ॥ यद्यप्यनूरसहायः सद्यो रिष्टस्य भंगान्तरः ॥ ३४ ॥ सोम्यद्वयोत्तरगतः संपूर्णः स्निग्धमंडलः शशमृतः ॥ निःशेषरिष्टहन्ता भुभं
गतो कस्य गह्वरे ॥ ३५ ॥ प्रसुरितकिरणजाले स्निग्धमलमण्डलोपेतः ॥ सुरसंविष्टि केन्द्रगते सर्वारिष्टं नाशयुषेति ॥ ३६ ॥
सोम्यभवतोपयाताः सोम्याशकसंभवदकाशास्थाः ॥ गुरुकाशं चंद्रशशिजाः सर्वारिष्टस्य हंतारः ॥ ३७ ॥ चंद्राधिष्ठितशरीरे
पः केन्द्रे भुभग्रहो वापि ॥ समयत्य रिष्टमखिलं पापानि यथा हरिस्मरणात् ॥ ३८ ॥ गुंथान्तरे ॥ ॥ एकोपिकेन्द्रमवतः नव
दपंचमेवाभाष्यन्मयुषस्वविमलीकृतदिग् ॥ विभागः ॥ निःशेषमपहृत्य सुखप्रसूतिर्दीर्घायुषं विगतरेण भयं करोति ॥
३९ ॥ यदा मृमिनीशो दिनेशं प्रपश्ये दुधोपीह वेदीष्यते यामिनीशम् ॥ तदा देववेदी किमर्थं विमृश्येत्सुखी दीर्घजी
वी भवेत् ॥ जातकम् ॥ ४० ॥ ॥ होरासारे ॥ यद्यस्यानेयदा सूर्यस्तुलाग्रं तु जायते ॥ जीवेच्च शतवर्षाणि दीर्घायुर्वा लको
भवेत् ॥ ४१ ॥ कश्यपः ॥ यकोपि ज्ञार्य भुभगां लग्ना केन्द्रगतो यदि ॥ अरिष्टं निखिलं हन्ति शिवाग्निस्त्रिपुरं यथा ॥ ४२ ॥
भुभपक्षे क्षपाजन्मलग्ने सोम्यनिरीक्षते ॥ विपरीतं कस्य पक्षे तथा रिष्टं विनाशनम् ॥ ४३ ॥ यस्य गस्याः स्वक्षेत्राया
स्तथाग्रहाः ॥ विरायुषं शिभुं जातं कुर्वत्यष्टमगा यदि ॥ ४४ ॥ ॥ यवनः ॥ एक एव वली जीवो लग्नस्यो रिष्टसं वयम्
हंति पापवयं भक्त्या प्रणाभिवभूतेनः ॥ एक एव हिलग्नेशः केन्द्रस्थो वा वलाचितः ॥ अरिष्टं निखिलं हन्ति पिनाकी
विपुरं यथा ॥ ४५ ॥ भुभपक्षे यदा जन्मः ॥ ॥ यवनः ॥ एकोपि यदिकेन्द्रस्यः भुभो शो वा गिरं यतिः ॥ नवमेवा सुतस्या

हो रा प
१५४

नेसर्वारिष्टं निवारयेत् ॥ ४७ ॥ अत्रारिष्टभंगकर्तृग्रहारां विशेषः षड्वलचक्रं लेख्यं ॥ ॥ इत्यारिष्टभंगा
ध्यायसमाप्तः ॥ ॥ अथ राजयोगाध्यायोलिख्यते ॥ ॥ वराहः ॥ ॥ वक्रार्कजार्कगुरुभिः सकलेस्त्रि
भिर्वास्त्रोच्चैः सुषोडशानृपाः कथिते कलत्रे ॥ द्योकाश्रितेषु वतयेकतमे विलम्बे स्वक्षेत्रे गेशाशिनि
षोडशभूमिपाः सुः ॥ १ ॥ ॥ अत्र तात्पर्यतोर्थः ॥ ॥ सूर्यो भौमे १ उच्चैर्भौमे मकरे २ गुरुः ३ कर्कश
निष्कलायां ४ क्षेत्रां मध्ये यद्येको लग्नस्थः तदा राजयोगा वनुष्यं ॥ अथेष्टां मध्ये यद्विषय एवोच्चै
तन्मध्यादेकः कश्चिदेव लग्नगतस्तदा द्वादशः राजयोगा भवन्ति ॥ यथा एको लग्नगतस्त्रयश्चोच्चैस्स
र्यभौमगुरुवः ॥ तदा राजयोगत्रयं ॥ एवं परस्परकयभागेन वराजयोगा भवन्ति ॥ यथा सूर्यभौमशनि
भिरुच्चैर्गेश्वयः ॥ सूर्यगुरुशनिभिस्त्रयः ॥ भौमगुरुशनिभिस्त्रयः ॥ एषां षोडशोत्तर्यः ॥ तथा वनुरां मध्ये
वाष्पां मेकेन वाश्रिते द्वाच्चैः सुषुप्तस्मिंश्चलने वंदे स्वक्षेत्रे गते सति षोडशानृपाः ॥ तत्रावनुर्धुपूर्वेति दिशा
द्विभेदाः षट्पथारविभौमो १ रविदानी २ भौमगुरु ४ भौमशनि पंचम ५ गुरुशनि ६ अनयोरेकस्पल
तावस्थानवशेन द्विवध्यः ॥ यथा ॥ सूर्य उच्चैर्मेखे लग्नेति स्थितिभौमो मकर एव १ भौमो मकरे ल

श्रीः
१५४

गेउच्चेतिरुतिसूर्योमेय एवेतिदोविध्यमेव॥ यस्मामा मपीतिद्विंशमेव॥ तथासूर्योमेयेउच्चेवेदेको
 योगः॥ एवंभोमादयोपेकाकिनएवराजयोगजयकाराः॥ एवंषोडशयोगा इत्यर्थः॥ त्रिप्रभृतिभिरुच्च
 स्थैर्नपवंशभवाराजानः॥ पंचादिभिरन्यकुलोद्भवाश्चतद्विकोशागतेः॥॥ अत्रविशेषमाह॥ यवनः।
 पापैःपापमतिःस्पास्थोच्चैर्धर्मविनमःसौम्यैः॥ व्यामिषैर्मिअमतिःपृथ्वीशो जायतेमनुजः॥२॥ जीव
 शर्मन्तु॥॥ पापैरुच्चगतेर्नपोभवति किंतुविता न्वितोभवतीत्याह॥ पापैरुच्चगतेर्जीतानभवन्तिन्या
 नराः॥ किंतुविता न्वितास्तेस्यःक्रोधिनःकलहप्रियाश्चि॥३॥॥ अथदाविंशतिराजयोगात्ताह॥ वराहः।
 बर्गो नमगतेलग्नैवदेवाचन्द्रवर्जिते॥ चतुराधैर्ग्रहैर्देवपादाविंशतिस्मृताः॥४॥॥ व्याख्या॥ अत्रच
 न्द्रवर्जितैरिति वचनात्स्यडेवग्रहमुपयुज्यंते॥ तत्रचतुर्मुग्रहेषुयेकेवनवत्वाश्चेह्यंनंपश्यंति॥ तदापे
 यद्वारादृशधेशभवन्ति॥ पंचवेह्यंनंपश्यंतितदाबह्॥ षडैत्यश्वंतितदाएकएवेतिद्विंशतिराजयोगा
 भवन्ति॥ एवंचंद्रस्यापिचतुरादिग्रहदर्शनेद्विंशतिराजयोगाः॥ एवंचतुश्चत्वारिंशद्राजयोगाभवन्ति॥
 ॥ यवनजातके॥ केन्देलग्नपतिर्महोन्नमवलःकेन्द्रस्थखेटेनयेकुर्यान्मूयश्चिलंयस्यजननेकुर्यान्त
 पातांनपे॥ सेनायानसमर्थरेणुविहितेसूर्योदिवोवांगणाःक्रोडाथैप्रियमंगमायमुदिताःसुभयतो

संश. ५
१५५

॥

श्रीमद्भक्तप्रियेनमः ॥ ॥ परां मय्यसारं देवी गणेशं शिवं वंदनं ॥ ब्रह्माविष्णुमहेशादीन् नृणाम्
गान् वक्ष्ये सत्तत्त्वसंगान् ॥ १ ॥ राजयोगं द्वययोगं सुखयोगं तथैव च ॥ शरिराद्यस्मादाद्योगं
योगं यशोगं तथा ॥ २ ॥ शौरयोगं पापयोगं जातिभ्रंशनमेव च ॥ काराकुष्ठश्रंभश्च पांडु
रुक्ज्वकस्तथा ॥ ३ ॥ निर्धार्यश्चैव खंडश्च सन्निपातस्तथैव च ॥ माहावेधमणोऽर्चः बुद्धि
हीनस्तथैव च ॥ ४ ॥ ॥ अष्टादशमहायोगाः कथिताः पूर्वस्मिन् ॥ प्रकाशयाहं सर्वान् ग्रह
भावप्रदीपकैः ॥ ५ ॥ लग्ने शोचं परे ॥ गोविन्दपतिश्चंद्रधनस्येभ्यो दुश्चिक्तेतमसंयुते
सुखगते जीवे व्ययस्ये बुधे ॥ लाभे सूर्यसुते हि कर्म भवने जाते कुजे भूतले जातोयं खलु
मानवो नृपगुणः संघाटपदंगद्वि ॥ ६ ॥ दृष्टे विलग्नो यदि पूर्णं चंद्रे पराक्रमस्ये सुरा
य पूज्ये ॥ संतानभावे शशिपुत्रजाते षष्ठ्यस्थिते सूर्यसुते विलग्नान् ॥ ७ ॥ एवं हि योगे सु

रामः

१५५

॥ तथाहमांडवजातके ॥ ४

श्लोकप्रमेनयो
गा. २

खगेहिसुर्ये जायागते वासुतगेहिभुक्ते ॥ तमः कुजौ कर्मगतौ सवीर्ये जातः पृथिव्यां खलु वक्रवर्ती
 ॥८॥ कन्याविलम्बे बुधजीवभुक्ताः धनस्थिते सूर्यसुते सवीर्ये ॥ तृतीयभावे यदि भूमिपुत्रे जातः
 ॥९॥ भौमे सूर्यसुते हि कर्कटतनौ संप्रस्थिते जन्मनिकर्षस्थे रविनंदने सहजगे भुक्ते सुखस्थे बुधे ॥
 क्रूराश्च गता हि सप्रमगते जीवे सवीर्ये यदा जातो यं विबुधाधिपो बलरिपुः पृथ्वा गतो जंतुषु ॥
 ॥१०॥ उच्चस्थानगतो हि कश्यपसुतो भौमे नये संयुतः सर्वखेदवलेर्महाबल युते जान्माधिलम्बे
 भवेत् ॥ ॥११॥ जायाभावगतेशनो मुखगतो वायस्पते श्वं जे चंदे रौव युते धने सहजगे राहु
 सदा वृत्रहा ॥ ॥१२॥ राहो मूर्तिगते च उच्चपरगे कर्मस्थिते भार्गवे चंदे दारशगे गुरौ धनगते
 दुश्चिक्क जाते रवौ ॥ पंचस्थे रविनंदने सुखगते चंद्रात्मजे भूतले जातो यं खलु मानवो नृप
 गणो संघाट् पटुं संस्थितः ॥ ॥१३॥ देवाधीश गुरौ हि सोऽपर्वीमा संश्रिते लग्ने जायाभावगते कु
 जे धनगते सूर्यात्मजे सौख्यगे ॥ भुक्ते कर्मगते रवौ व्ययगते राहो यलाभाश्रिते चंदे रौव बुधे

श्री. प्र.
२५६

तदा स्थितितले जातो नृपः पृथ्विराठ ॥ १३ ॥ सूर्ये लग्नं ते स्वकीय भवने इव स्थिते सोमजे रुश्चिके भृगुनंदने
सुखगते भो मे सुते वाक्यतो ॥ षष्ठे वारं विनंदने शशधरे जाया स्थिते लाभगे राहो वाधरणिगतो खलु तदा जातो
नृपाणां प्रभुः ॥ १४ ॥ तुला विलग्नये यदि संयुक्ते मुक्ते गते कर्मगते गुरोय ॥ सुखे कुजे लाभगते व्यये वबुधे तदा वै
भवती नृपो नमः ॥ १५ ॥ अलिगते यदि लग्नगते धनं धनगते सुरनाथ विप्लजिते ॥ शशधरे मरुगे व्यय
गे भृगो शशिसुते यदि लाभगते नृपः ॥ १६ ॥ धन विलग्नयुते गुरु संयुते बुधयुतो यदि संयुक्ते कर्मणि ॥ श
नियुतो यदि भार्गवलाभगो धनगते विकुजे जगति पतिः ॥ १७ ॥ कुंभजे नमिलग्नगे गुरुयुते इव स्थिते भा
र्गवे रुश्चिके धुमरो व्यये यदि कुजे संयुक्ते रायुक्ते बुधे ॥ सौख्यस्थे यदि पंचभावविगते राहो तदा मानवो जा
तो यं जगती तले नृप गुरोः संपूजितो व्रजहा ॥ १८ ॥ मुक्ते वा गुरु संयुतो यदि भवेन्मीने विलग्नये रा रुश्चि
के बुध संयुते शशधरे लाभे कुजे भूभुजैः ॥ राहो सप्रमगेशनी व्ययगते सूर्ये धनस्थे नरो जातो यं जगती त
ले विजयवान् राज्ञां हि सूडामणिः ॥ १९ ॥ कर्मस्थिता सोमज मुक्ते जीवानां सारगता सर्ववले श्रयुक्ताः ॥ ष
ष्ठे थवा लाभगते यपापाः संयुक्ते राहो वरे नृपो यं ॥ २० ॥ केन्द्रे तु सौम्याः सवला श्रसो मे स्वकीयै भावे यदि

रामः
२५६

उच्चसंस्थः॥ त्रिषष्टलाभो विगताश्च पापाः जातः पृथिव्यां जगदेकनाथः॥ २०॥ लग्नस्थितौ चंद्रजभार्गवौ स
 लो धनस्थिते देवगुरौ व्यये रवौ॥ यातापदेशत्रिपत्तौ सवीर्ये त्रिषष्टलाभे सुखलुर्न पोयं॥ २१॥ कर्मसौ
 र्यसुतधर्मगाः शुभायं दजीवबुधभार्गवर्कमातः॥ लाभषष्टसहजै स्थिता खलाश्चारुसौ र्यसहि सो
 महीनलि॥ २२॥ लग्नगः सुरगुरुश्च सप्रमः चंद्रजः शशियुतौ हि भार्गवः॥ सौ र्यभावविगतौ हि भू सुते
 कर्मगोनृपकुले महाबलः॥ २३॥ लग्ने सौ म्ययुतौ हि उच्चपरवीमा संश्रितौ रात्रिपः॥ कर्मस्थे रवि
 जेतर्मे धनगते लाभे गुरुर्हृदशे सूर्ये कर्मगते कुजे भृगुसुते लाभे थवा कर्मगे॥ जातो यं जगती प
 तिः खलु नरो धते भसे न्यै कुलः॥ २४॥ लग्ने सौ म्यो युवति विपुलः कर्मगः सिंह पुत्रो लाभे जीवो य
 दि भृगुसुतः सप्रमस्थे धने कः॥ पुरेपे चंद्रो व्ययस्थो खलु दिर्वपतिः धात्रिगो भूमिपुत्रो॥ योगे जातो
 परिवलयुतः फालुनो यान पोयं॥ २५॥ कर्मस्थिते यदि कुजे न सुते हि चंद्रो धर्मस्थिता बुधहस्प
 तिद्वैतपूजाः॥ षष्टत्रिलाभविगताः खलु पापसंज्ञा जातो जनाधिप इवा परधर्मराजः॥ २६॥ युग्मे ल
 ग्ने गुरुभृगुतमाश्च खपो दीपमानाः पंचस्थो वै खलुरवि सुतौ सप्रमस्थो हि चंद्रः॥ सौ र्यस्थाने सक

भृगुजरविजौ वै दूनस्थो भवेतां॥ १४

सहितः

सोमपू
१५७

लवलयुतचंद्रजः सूर्यभौमोवाहस्थाने सकलवल युतो भीमसेनो नृपोयं ॥ २७ ॥ कुंभेलग्रे धनस्थे यदि
भृगुसुते पूर्णवीर्ये हि सूर्ये वा हो जातः सुखस्थः शशिसुतः ^{गोविज} बुधकर्म गोभूमिपुत्रः ॥ धर्मस्थाने रविपुत्रः यु
तिसिंही पुत्रे हिलाभे देवाचार्ये सकलवल युतो जायते कोरवेशः ॥ २८ ॥ लग्नसौख्यत्रिधने सुसंस्थिता जी
वसौम्यशशी भार्गवामला ॥ लाभघृविगता खलावला जायते मनुजराज नृपोयं ॥ २९ ॥ कर्मभाव
मधिगम्य जायतः सौख्यभावमपि सौम्यमूर्तयः ॥ संस्थिता हियदिस प्रमोत्तमो जायते जगति राज
शेखरः ॥ ३० ॥ लग्नद्रव्ययय ~~भाव~~ भावगावता पुत्रजीवशशिनंदनः कुमारः ॥ सप्रमोयदि निशा
करोमलो लाभघृविषुपापमूर्तयः ॥ ३१ ॥ सर्वेषु केंद्रेषु गता हि सौम्या संक्षिप्तदेहाः नखतैश्च दृष्टाः
॥ लाभारिदुश्चिक्वगता अपापाः जातः पृथिव्या खलुराजराजः ॥ ३२ ॥ लग्नस्थे सुरपूजिते हि सकले
उच्चस्थिते संमिते जायाभावगते भृगो हि सवलाः पापात्रिषष्टा स्थिताः ॥ अन्ये ये धनदादृशे हि विगता यो
गाधिराजो जनो जातो यंधरणी प्रयाति नृपतीर्हने भुवं शो गतः ॥ ३३ ॥ कर्मस्थाने भूमिपुत्र उच्चवर्ती वि

सोमाय
१५७

शेषतः ॥ अर्निस्थाने सुरगुरुर्जायते जगती पतिः ॥ ३५ ॥ सकल केंद्रगताः सुभरखेयराः सकल वीर्ययुताश्च वि-
 शतः ॥ अरिपराक्रमगाः खलखेयराः समुनिभिः कथितो नृपवल्लभः ॥ ३६ ॥ दशमभाष्यगते यद्विभ्रसुते खल-
 गते सुरनायक प्रजिते ॥ तनुगतो यद्विजुंगगतो रविः सकल पार्थिव प्रजित विक्रमः ॥ ३७ ॥ सकल सोम्य-
 खणायद्विजुंगगत्तनुधनात्मजसौख्यगतामला ॥ अरिपराक्रममृत्युगता खला विजयते जयतां परि-
 मानुषः ॥ ३८ ॥ देवेदाधिप प्रजितो भगुयुतो लग्नस्थितः कर्मजो भूपुत्रः शशिसंयुतो धनगतो उच्चस्थि-
 तो वाशनिः ॥ पातालेशशिनं दने व्ययगते कूरुतथा सप्तमे ॥ जातो यं खलु हीनतां स विभवोरा जाधिग-
 जो नृपः ॥ ३९ ॥ लाभे जीवे सकल वल्लभयुते ॥ जुंगभावे सवीर्ये लग्नस्थाने भगुसुतबुधो राहुगावाविशे-
 यं ॥ इव्येशोरिव्ययपरिगते भास्करे सप्तमस्थे चंद्रे भौमे ॥ गिसंस्थे सकल नरयुते अक्रवती नृपोयं ॥ ४० ॥
 कर्मे जीवे धनुषि विगतश्चंद्रयुक्तो विशेषा लाभे भौमे व्ययस्थे दिनकरतनये लग्नसंस्थो हि मुक्तः ॥ इव्ये-
 जाते सकल वलयुते भास्करे सौख्यभावे याते राहो सकल वलयुते लोकनाथो नृपोयं ॥ ४१ ॥ यस्याधिप-
 जन्मनिरेवोपरिपुर्णवीर्ये तुंगे स्वकीय भवने सकलाश्च सोम्या ॥ तुंगस्थिता विविधभावगता विषापाः

धनाद्यो विपुलो लो क इव्यगर्वित मानवः ॥२॥ धननाथो जतो लाभो लाभस्वामी च इव्यगः ॥४

भावरहिता

शेषः
५८

वष्टासु सोम्या हरिताय दिराजराजः ॥४२॥ सिंहलग्ने भास्करे भौमपुत्रे इव्यस्थाने चंद्रपुत्रः सवीर्यः ॥
भातस्थाने चंद्रसूर्ये च सोम्ये जीवेः मुक्ते राजराजो धनेशः ॥४३॥ ॥ इति श्रीरत्नप्रदीपे राजयोगा
ध्यायः ॥१॥ ॥ धनस्थाने सुरगुरु उच्चवर्ती विशो यतः ॥ स्वकीय भवने वा हि धनाद्यो मनुजो
तमः ॥१॥ धनसौख्यगता सोम्यो धनस्वामी यलाभगः ॥ तत्रैव मुभवेद्वशगता स्ते धननायकाः
॥३॥ धनस्वामी धनभावे लग्ननाथो हिलाभगः ॥ लाभस्वामी धनगते इव्यो कुलरीपकः ॥४॥
यदि उच्चगते सोम्ये इव्यभावे गते मले ॥ लग्नाधीशो हिलग्नस्यः धनवान् मानगर्वितः ॥५॥
मुक्ते जीवे बुधश्चैव सवीर्यो दृष्टमूर्तयः ॥ लग्ननाथो हिलवान् जायते धनवान् प्रमान् ॥६॥ बुधमु
क्ते हिलग्नस्यो धनस्थाने गुरुस्मृतः ॥ धनवान् मानवो लोके विविधं हेमराशिकं ॥७॥ सोम्यभार्गवजीवा
नां यद्येको इव्यगः खगः ॥ लग्नाधीशो हिलसवलो इव्यनाथो भृगुः स्मृतः ॥८॥ व्ययलग्नधनस्थाने भृगु
जीवबुधा स्मृताः ॥ स्थिताश्च सवलाश्चैव विविधो हेमराशिभाक् ॥९॥ धनस्थाने गता सोम्याः सवी
र्या इव्यमूर्तयः ॥ लग्नभावधनस्य हि स्वामिनो यदि हेमभाक् ॥१०॥ इव्यभावं धनस्वामी लाभभा

रामायः
५८

कन्यकायां यदाराहुमुक्तभौमशनिश्चराः ॥ तस्य जातस्य जायेन कुर्वेत्तदपि कंधनं ॥११॥ स्वक्षेत्रे स्थितो राहो के इति द्विजो रागे ॥ साता भरो धनाद्यश्च सयता ॥ धनान्वितः ॥१२॥ १

धनुषिभीनेवमेवकर्कटदृष्टिके॥रविणासहितोभोघनरंजुर्वाहुनेश्वरं॥१५॥लग्नस्यादक्षिणोवंडोवामेस्वावलहीक्षिति॥अमदृष्टेधनीजातस्तद्वनैर्द्रविनोत्रता॥
॥६॥यनकुत्रस्थितोभोभोगुरुपुक्तोभवेद्यदा॥तदासाहुपुतोजातोभुक्तोभोमशनेश्वरा॥१६॥तस्याद्विपुलालक्ष्मीःअमदृष्टेविरोधत॥वंडेगामंगलोयुक्तोजनकालेयदा
भवेत्॥१७॥तस्मज्जातस्मगेहंलक्ष्मीर्नेवविभुवति॥

वहिलाभयः॥तनुस्वामीतनुंवेवरक्षतेधनभाजिनः॥१७॥धननाथोयदाधर्मकर्मवाल्गुगोमुखेवि
कूरेसवलेसौम्येधनगोडव्यभाकपुमान्॥१८॥॥सारावल्पाः॥॥उदयगिरिर्जिवधेर्मेघसंस्थेर्ग्रहेन्दुः
शशिरुधिरसुरेज्यैर्जायतेपार्थिवेन्दुः॥त्रिजलधिरसानायाःपालकोयस्वभूमेर्हनरिपुपरिवारःसर्वतःफुत्
करोति॥१९॥स्वोच्चेगुरावथकुजेक्रियगेविलग्नेमेघोदयेथसकुजेववसामधीशो॥भूयान्महाभृदि
हयस्यविपक्षसैन्यतिष्ठेन्नजातुपरतोभुविभूमिपस्प॥२०॥निशाभर्तावापेभृगुतनयदेवेन्यसहितः
कुजःप्रापःस्वोच्चेमृगमुखगतःसूर्यतनयः॥विलग्नेकन्यायांशिशिरकरस्तुर्यदिभवेत्तदावश्यं
जाभवतिवहुविज्ञानकुशलः॥२१॥खर्क्षेनक्षत्रनाथःस्फुटकरनिकरालंकृतःप्राग्विलग्नेघनेसोम
स्पृशोयदिरिपुभवनेभास्करःसंप्रधातः॥पातालेदानवेज्योगुरुरपिगगनेसौरिभोभोतृतीयेस्या
दूपातःसभुंकेशशिखवलवलआमरांराजलक्ष्मीम्॥२२॥शिशिरकिरणाःस्वोच्चेलग्नेपयोर्गुनिधेः
समोघरधरगतेभानोःपुत्रेमृगाधिपतौरविः॥अलिगृहगतोवावांनाथःस्फुरत्करान्नितोयदिनर
पतिःस्फीतश्रीकस्तदाबहुवाहनः॥२३॥मृगेमंदोलनेकुमुदवनवभुश्रुतिमिगस्तथाकन्यांत्पत्का

हो ६५
२५८

बुधभवनसंस्थः कुतनयः स्थितो नार्यो सोमिधनुर्विसुरमं श्री यदि भवेत्तदा जातो भूपः सुपतिः स भो वा सुमहि
माः ॥ १८ ॥ उदयति मीने शशिनिरेन्दुः सकल कलाः स्थिति सुत उ ॥ १९ ॥ मृगपति संस्थे दशशत रश्मौ घ
टधरगे स्याद्दिनकरपुत्रे ॥ २० ॥ कुजो विलम्बे च शशी यदा स्नेस्फुरां भुसं भारवि रापिता शः ॥ राजा तदा शत्रु
भिरप्रधृष्यो वेदार्थ विद्वेत्तु शता प्रवादी ॥ २१ ॥ करोत्युत्कृष्टो द्वे दिन छद भतां भो धिनिलयः स्थित स्नाह
ग्रहं सकल भुवनानन्द जननं ॥ अपर्यो यं यो गोमय न जलसिक्तो पिसुतरां रपुत्री शोकाग्निज्वल
ति हृदये तीव्र सततम् ॥ २२ ॥ भुजो धटे कुजो मेघे स्वो द्वे देव पुरोहितः ॥ यदि राजा भवेन्नूनं स्वयं शोभो
तदिदं मुखः ॥ २३ ॥ उदयति गुरु चेत प्रहेय प्रभा भो हरित नुरगनाथो यो मम ध्यावगाही ॥ गविवुध
शशि भुक्ता यस्य स तौ नरस्य स्व भुज विजित भूमिः सर्वतः पार्थिवेन्दुः ॥ २४ ॥ धनुर्विसुरेभ्यः शशभ
दुपेतो मृग मुख संस्थः स्थिति ननयः ॥ उदयति तुंगे सुररि प्रबंधः शशितनयो वा वा यदि नरपः स्यात्
॥ २५ ॥ वापा र्द्ध भगवान् सहस्रकिरणस्तजैव ता राधिपोल ग्रे भानु सुतो यवीर्य सहितः स्वो द्वे च मून
नः ॥ यद्येवं भवति स्थिते राधिपतिः संक्रान्त्य शो र्यं भया हरा देवन मंति यस्परि पवी दग्धाः प्रतापामिना
॥ २६ ॥ घनं च मया घमं शिदि रगोः प्राप्ताः समस्ताः भुभाः कूराणां यदि गोचरे न पतिता भान्वाल

३१:
२५८

हो ६ प
२५८

बुधभवनसंस्थः कुतनयः स्थितो नार्यो सोमिधनुर्विसुरमं श्री यदि भवेत्तदा जातो भूपः सुपतिः स भो वा सुर्महि
माः ॥ १८ ॥ उदयति मीने शशिनि नरेन्दुः सकल कलाः क्षिति सुत उ ॥ १९ ॥ मृगपति संस्थे दशशत रश्मौ घ
टधरगे स्याद्दिनकरपुत्रे ॥ २० ॥ कुजो विलम्बे च शशी यदा स्ते स्फुरां भुसं भारविशपिताशः ॥ राजा तदा शत्रु
भिरप्रधृष्यो वेदार्थं विद्वेत्तु शता प्रवादी ॥ २१ ॥ करोत्युत्कृष्टो ज्येदिन छदभतां भो धिनिलयः स्थितस्तदृ
त्सं सकल भुवनानन्दजननं ॥ अपूर्वो यं यो गोमयन नलसिक्तो पिसुतरां रपुत्री शोकाग्निज्वल
ति हृदये तीव्रसततम् ॥ २२ ॥ भुजो धटे कुजो मेघे स्वो ज्येदेव पुरोहितः ॥ यदि राजा भवेन्नूनं स्वयं शोभो
तदिदं मुखः ॥ २३ ॥ उदयति गुरुर्बेत प्रहेमप्रभा भो हरितनुरगनाथो यो मम ध्यावगाही ॥ गविवुध
शशिभुक् कायस्य स तौ नरस्य स्वभुजविजितभूमिः सर्वतः पार्थिवेन्दुः ॥ २४ ॥ धनुर्विसुरेभ्यः शशभ
दुपेतो मृगमुखसंस्थः क्षितिजनयश्च ॥ उदयति तुंगे सुररिपुबंधः शशितनयो वा वा यदि नरपः स्यात्
॥ २५ ॥ वापादे भगवान्सहस्रकिरणस्तजैव ताराधिपोलमे भानुसुतो यवीर्यसहितः स्वो ज्येदेव मून
नः ॥ यद्येवं भवति क्षितेरधिपतिः संक्रान्त्य शौर्यं भयाह्वर देवनमंति यस्परिपवीर्यधाः प्रतापामिना
॥ २६ ॥ घनं वधु मया धुमं शिदि रगोः प्राप्ताः समस्ताः भुभाः कूराणां यदि गोचरे न पतिता भान्वाल

३१:
२५८

याहूरतः ॥ भूपालः प्रवभेत्सद्यस्पर्जलधर्वेलावना नो द्वेवैः सेनामत्तकरीन्द्रानसलिलं भृंगेर्मुहुः पीयते ॥ २८ ॥
नम्रा ज्योतिर्जगमाभुनो भजत्यरिजं भयम् ॥ जोतस्यादधियोगे स्मिन् धृति सोभाग्यसो रव्यभाक् ॥ २९ ॥ भृगुः स्वोच्चैल
मेतिमिमुलसंस्थो शसिगुरुमृगे मंदः सारो जितुमगृह्णोदानवमुदत्तः ॥ नपंकुर्याद्यस्य क्षितिभुदुहितं ध्वंसनिस्तो
मिरालोको लोकभ्यलितगजसंघातरजसा ॥ ३० ॥ केशरिगोमदेन्द्रसविवोदिनकरसहितः कुंभगतोर्कजः श
शधरः खलु भवति दृष्टे ॥ हृषिकसंगतः क्षितिमुतो बुधः कुंभघाजलग्नसमये यदि स तु जयति ॥ ३१ ॥ काकुपे
त्रिदशनायकमंत्री भानुजो वणिजि वंद्य समेतः ॥ मेघगन्धतपनो यदिलग्ने भूपतिर्भवति सो तुलकीर्तिः ॥ ३२ ॥ स्व
क्षां केन्द्रेषु जाते गुरुबुधभृगुजैर्मंदभान्वारयुक्तेः स्वोच्चैर्वंद्योपि नित्यं जनयति नृपतिं कीर्तिभुक्ता हिताशना ॥ अ
त्युच्चैर्लग्नसंस्थो राविरपि भगवान् पार्थिवं कुरु वेष्टं यातायातेः समं तावत्तु रुदधिजलं यस्य सेनापिवति ॥ ३३ ॥ उद
यचनवंशके सुखस्थः कम्परिपुः सकलाभिरमकान्तिः ॥ उदयति विहगे भुभैः स्ववर्गे भवति नृपो यदि केन्द्रगान
पापाः ॥ ३४ ॥ आसूर्यमंडलकलाकलितेशां कं पश्येति भुक् सुखं सोमपुत्राः ॥ लग्नाधियोधवलवान् पृथि
वीयतिः स्याद्दर्शितमस्य नवमखलु येदिलग्ने ॥ ३५ ॥ वर्गे तमे विप्रभृतिग्रहेन्द्राः केन्द्रस्थितानां भुभसंयुताश्च ॥
नो रुक्षवर्णानविवर्णदेहाः कुर्वन्ति राशः प्रसवं प्रसन्नाः ॥ ३६ ॥ एक एव रवर्गस्योद्भवो वर्गो तमगतो यदि ॥ वलवान्मि
त्रसंदृष्टः कुरुते समही पतिम् ॥ ३७ ॥ शीघ्रोदयश्च युगताः समस्ता नीवारिवर्जस्वगृहे शशोकः ॥ सोमैक्षितो नृप

हो.र.प.
१६०

कलो विलम्बे दद्यात् न हीमन्मगनाश्वपरां ॥ ३६ ॥ उपवयगृहसंस्थो लभ्यो यस्त्ववन्डा बुभुगृहमथवा
शंकेन्द्रयाता असौम्याः ॥ सकलबलविद्युक्ता येन पापाभिधानाः स भवति नरनाथः शक्रतुल्यो वल्लभः ॥
३७ ॥ अत्युच्चस्थः सक्तविरचपुः सर्व एव ग्रहेन्द्रो मित्रैर्दृष्टो यदि रिपुदृशां गोचरं न प्रयातः ॥ कुर्यात्स्नानं प्रस
भमरिभिर्गर्जितैर्गोरणा येनागेन्द्राश्चैश्चलति चलितै र्यस्य तं पार्थिवेन्दुः ॥ ३८ ॥ परमोऽस्य स्थितेश्च देय
दिभुक्तेषां दृश्यते ॥ कुर्यान्महीपतिं परां पापेरापोक्तिमोपगौः ॥ ३९ ॥ दृश्येते भुभरेऽश्वकेन्द्रभवने मित्रेऽश्व
पापेस्त्वया युद्धे नोरिपुभिर्जितो बलयुतौ जन्मोदयस्तीक्ष्णधियोः ॥ भूपः स्यान्निजराशिनाथ नवमेवन्दोदयो
वेद्यरायस्वे भक्तुतदानलुब्धमधुपैश्च नुर्दिशंगीयते ॥ ४० ॥ उच्चराशि भवेद्गौराय स्यात्सौकुल्यतेनृपः ॥ स्वा
शोच सुहृदुच्चांशो दृष्टः केन्द्रोपगौः भुभेः ॥ ४१ ॥ स्थितो भानुः पुत्रो विरचितबलः पश्चिमाङ्गे मृगस्परयिः सिं
हे भुक्कुलिनिरुद्धिरो मेघ इन्दुः कुलीरे ॥ कुंभाशं संप्राप्नोयदि भवति वा शर्वरीनाथस्तनुः प्रजातो भू
पालः हृदयति मक्षमेकभुक्तपत्रां ॥ ४२ ॥ वर्गानि मस्य भवने सुगता ग्रहेन्द्राः सर्वे यदा रूधिररश्मि
शिखा कलापाः ॥ उत्पद्यते जगति सीमवती धरीर्भीयः पालयेन्निति पातिर्जितशत्रुपक्षः ॥ ४३ ॥ केन्द्रे
विलम्बानाथः सुहृदि विधीक्षितो विहगैः ॥ लग्नस्थितेयसौम्ये भूपतिरिह जायते पुरुषः ॥ ४४ ॥ सु

अ.
१६०

रपातगुरुः सेन्दुर्लघुः हवे समवस्थितो यदि बल युतो लघुः शब्दे त्रिकोणा गृहगतः ॥ रविः कृत्रिः कुजे कार्यो
तेनैव यस्यानशितो भवति स नृपः कार्पायुक्तो हतारि बलकंठकः ॥ ४५ ॥ न नीचगृह संस्थितान च
रियोर्भयमथास्थिताः स्वरा शिष्यवांशकं न च इहोच्चमंशं यदि ॥ कलाभिरहं प्रति कुमुदस्वरगड वो
धपरे सुदृष्टिरिह वीक्षिताः क्षितिपतिर्विह भुर्ग्रहाः ॥ ४६ ॥ यो यः पूर्णशिखरकिरराः प्राप्रवर्गेति
मांशं मुस्य शार्चिर्गंगं न गमनः पश्यति स्वोच्च संस्थः ॥ स क्षोणी शो ज न यति दहो प्राप्ता सो म्याः स्वकीयां
त्वातं लो यदि बल यदि बल युताः कंठकस्थानपापाः ॥ ४७ ॥ जन्मोदय भवनपती बल सहितो केन्दुगोहिबुके ॥
इन्दुर्जल गृह गंष्ट्रिकोणा गोवामही पालं ॥ ४८ ॥ स्वगृहे मित्र भागे सुखी शो वा मित्र गृहिषु ॥ कुर्वति च नरं स
तो सार्वभौमं नराधिपं ॥ ४९ ॥ परमोच्चगताः सर्वे स्वोच्चो यो यदि सो भजः ॥ त्रैलोक्याधिपतिं कुर्युर्देवदानवव
दिनं ॥ ५० ॥ यस्योत्तरस्यां भगवान्वक्षिणो ह हस्यतिः प्रागपरेव भार्गवः ॥ अगस्त्यनामा स्वलुहसिरा स्यां सो न
सुखं तेन गरं नराधिपः ॥ ५१ ॥ शशी पूर्णः स्वांशं स्वगृह मथवा स्वोच्चमंशं प्रयातो रिवः पातु मंत्री रिति जगु
रुणा वीक्षितः केन्दु संस्थः ॥ रविलर्त्तने स्वांशो यदि बल युतः पश्यति स्यात्स भूपः प्रभयं यस्येभ्यश्च नुतरधि
भूशाला कानामररापम् ॥ ५२ ॥ उच्चामिलायी सविता ~~मन्त्रि~~ त्रिकोणो स्वर्क्षशी जन्मनि यस्मिन् जतो ॥

हो. ६. ५.
१६९

सशालिपुष्पीवहुरनरणीहहस्पतिः कर्कटकेयहिस्यात् ॥ ५३ ॥ तंगे सुघट् विबुधमार्गवराउपेताः स्वांशो मयूख
निकरैः परिपरितो गाः ॥ उत्पादयति कुलिसां कितपाणिपादं पृथ्वीपतिं सगरवेणु यमातिनृत्यं ॥ ५४ ॥ भुभभ
वनसमेतैः सोम्यभागे सुसोम्यैः स्फुरत्स्विरकरोच्चैः प्रस्फुरद्भिर्विलम्बैः ॥ रविमुचितमयस्वेतैश्च पापैरपि श्रेष्ठिभिः
हननिवासीतापसः स्यान्नरेन्दुः ॥ ५५ ॥ इह पशुफरगाः भुभः प्रदाः उभयग्रहे यदि पापसंख्याः ॥ स्वभुजहतपरोम
होपतिः सुरगुरुतुल्यमतिः प्रकीर्तितः ॥ ५६ ॥ विलम्बनाथः खजलाससंस्थः सुहृद्दे मित्रहृतां पथिस्थितः ॥ को
तिनाथं पृथिवीतलस्पदुर्भारवैरिव मिहोदये भुभे ॥ ५७ ॥ संपूर्णमूर्तिर्भगवान्नाशां कोमेयांशकस्थो गुरु
शावहृष्टः ॥ नीचेन कस्त्रिन्वचवीक्षितो मेघैः प्राहृष्टितीक्ष्णयवनाधिराजः ॥ ५८ ॥ लज्जाच्छ्रीत्रिरिपुलाभनभ
स्तले सुसुतावश्वं डितवपुः पृथिवीश्वरस्य ॥ दृष्टुः सुरेन्दुमुहुरानवचवीक्षितो मेघैर्जन्माधिपादयसितात्सर
गोथना स्यात् ॥ ५९ ॥ विभ्रुस्त्रिभुजकलापसर्गापरिधिर्नक्षत्रसंपालकं कुंशांशो समवस्थितैश्च सकलैः प्रोक्षित
क्षितैश्चो मनेः ॥ कुर्याद्भूमिपतिं तयस्वलितैर्हृत्पञ्चमेनैर्महदधश्चैः सफरीकथंकथमपि क्षमांशीर्षपुं
जे स्थितां ॥ ६० ॥ भुभामृगालोपमविंशशोभाः शशीनवांशोनलिनीप्रयस्य ॥ यदि क्षितीशो बहुहसिपुर्गः भु
भाश्च केन्द्रे धुनपापशुक्ताः ॥ ६१ ॥ नीचारिराशिरहितैर्विहगे त्रिभिश्चतुंगं शशैर्वलयुतेः भुभदृष्टदृष्टैः ॥ गोक्षीर
शंखधवलामृगलाञ्छनश्च स्याद्यस्य जन्मनि सभ्रमिपतिर्जितारिः ॥ ६२ ॥ कुमुदगहनबंधुं श्रेष्ठमंशं

॥ १६९

पपन्नं यदि वलसमुपेतः पशुपतिव्योमवारीः॥ उदयभवनसंस्थः पापकोने वनीये भवति मनुजनाथः सार्वभौमः
स्तदेहः॥ ६३॥ जलवरशशिनवांशकइन्दोतनुभवने भुभदे स्वकवर्गे॥ अशुभफलेः खलुकंठकहीने भवति न
रो वहवारणानाथः॥ ६४॥ वर्गेति मेहि मकरः सकलस्वकेशो कुर्यान्महीपतिमपूर्वयशोभिरामं॥ यस्यास्वहृदखु
रपातरजोभिभूतो भानुः प्रभातशशिनो नु करोति रूपं॥ ६५॥ सर्वग्रहक्षते योगे वक्रवर्ति श्वरो भवेत्॥ एके केन त
था जाता मराडलानामधीश्वरः॥ ६६॥ एकोपि विग्रहः कुर्यात्पंचमासं गतो नृपः॥ समस्तवलसंपन्नश्चक्रवर्ती
त्वमेव च॥ ६७॥ यदि पशुपतिचंद्रमसं विबुधगुरुर्ह्यभसंस्थिते प्रशवे॥ अवति पृथिवी मृदां स्फुरन्मणिद्यो
तितदिगतां॥ ६८॥ कुर्यात्तुंगेत्रिको शो वा स्वराशिस्थो विलोकयत्॥ ग्रहस्तुधारकिरणां निषादमपि पार्थिवं॥ ६९॥
स्वग्रहतृतीयभागेशशीस्थितः पार्थिवं सदा कुरुते॥ परिपूर्णबलः भुभदो यदि प्रसूतो महाराजः॥ ७०॥ स्वांशो हि वाक
रो यस्य स्वक्षेत्रे वक्षपाकरः॥ सराना गजदामोद्यशी करोति भरतल॥ ७१॥ लघोरविपुत्रसंयुते देवे ज्येष्ठगते नचो
दिते॥ दृष्टे सुरराजमंत्रिणा ग्रामीणो नृपतिर्भवेदिह॥ ७२॥ उदये सुरमंत्रिलवो गुरुभोगुस्तद्विषयं च गतः कुरु
ते॥ नियतं सनृपे यदि तुंगगतश्च बुधः॥ ७३॥ भुक्रभास्करेन्दवो भानुमेकसाधितः॥ जीवदृष्टमात्रकाः स्यान्तदा मही

हो र. पू.
१६३

पतिः॥१४॥ लग्नागासितशशांकजभोमाः सप्तमेशशिनिवाक्युतिशुक्लाः॥ तिग्मरश्मितनयेनवदृष्टे जायते पृथुयशापृथि
वीशः॥१५॥ विबुधगुरुयदिभोमनवांशोरुधिरनिरीक्षितशर्णावलम्बः॥ जनपतिकुत्सितजन्ममहीशं क्रियपरिसंस्थित
कर्मगतोर्कः॥१६॥ तृतीयगाः भुक्शनिजभास्करः कुजोत्तसंस्थो नवमेव हस्यमिः॥ लग्नोत्तमोलग्रहं राकेयमो
यदा तदा हीनकुलोमहीपतिः॥१७॥ जीवोबुधोभृगुसुतोथनिशाकरोवाधमेविभुद्धनवस्युररश्मिजालाः॥ मित्रेर्निरीक्षि
तयुगायदिसूतिकाले कुर्वन्ति देवसदृशं नृपतिं महान्तम॥१८॥ तपो गृहं यस्य भवेत्तदुच्चकग्रहेण तेनाथयुतं निरीक्षितं॥
ग्रहद्वयं स्वोच्चगतं यदा भवेत्तदा कुटुबीनियतं महीपतिः॥१९॥ सुतभवने यदि देवनमस्यो भवनपतिः समीक्षितदेहः॥ भृ
गुतेन यो यदि मीनमुपेतो भवति नृपः खलुकुत्सितवंशः॥२०॥ चन्द्रश्चिपुष्करस्थः सोमो वक्षसां पतिः सलक्ष्मीकम्॥ २१॥ इत्याद
यतिस्वामिनमुत्तममानं समग्रभुवः॥२२॥ केन्द्रे स्वोच्चमुपेतः सुरमन्त्री दशमगोयदा भुक्ः॥ नूनं भवन्ति पुरुषाः समस्तपृथ्वीष्व
राख्याताः॥२३॥ स्वर्धेर्निनिर्विपुलरश्मिशिखा कलापः स्वांशे स्थिता बुधहस्यति दानवेज्याः॥ पातलगादिनकरेण निरी
क्षितश्च संस्त्वयंति नृपतिं द्विजमुख्यजातं॥२४॥ रविर्नभस्स्थः स्वत्रिकोणगोपिस्वराशिसंस्थाः सितजीवचन्द्राः॥ तृतीय
घष्टाश्रगताश्च चन्द्रः कुर्वन्ति गोपालमिहक्षितीश्वरम्॥२५॥ सप्तमभवने सोम्या मित्रांशगताः सुहृद्भिर्हि हृदयाः॥ उच्चकु
जो यदि नृपः समस्तनृपालकश्चेष्टः॥२६॥ रविशशिवुधवकेर्वोन्निमित्रांशकस्थेर्नवारिपुभवनस्थेर्नाप्यदृष्टेर्न नविः॥
सतपसिभृगुपुत्रे भूपतिः स्यात्प्रयाणोगजमदजलसेकेशीयते यस्य रेणुः॥२७॥ स्वोच्चभानुः प्रकरितवल्लोको ममध्वे

रामः
१६३

धिपतिः खो जेपश्यन् गलां छनं नृपं कुरुते ॥ बहु गज नृगवलोद्यैः क्षपितविषक्षं महाविभवम् ॥ २५ ॥ इन्दुः खो
जेपश्यन् करोति बुधभागवै नरं नृपतिम् ॥ प्रशान्तभुक्तयश्च संसो भाग्यं भागवन्तं च ॥ २६ ॥ जन्माधिपतिः केन्द्रे
बलपारपूर्णाः करोति परमार्थम् ॥ बालराकुले पि नृपतिं किं पुनरवनीशसंभूतम् ॥ २७ ॥ रविरेषधि मित्रस्थो यदि वं
न्द्यस्मीक्ष्यते ॥ अंगदेशाधिपं कुर्यात् प्रमोदार्थं सहितं नृपम् ॥ २८ ॥ उच्चस्थः शशितनयः कुपुशकरबंधुनावसमधि
गतः ॥ जनयति भगवाधिपतिं गजमदगंधेन वासितदिगंतरम् ॥ २९ ॥ प्रधानवलसंयुक्तः संपूर्णः शशलोच्छनः ॥ एको
एको विकुरुते जातं नराधिपमरिन्दमम् ॥ ३० ॥ केन्द्रे विलग्ननाथः श्रेष्ठबलोमाननवाधिपं कुरुते ॥ गोपालकुलोपेन रं किं
पुनरवनीशराणां च ॥ ३१ ॥ कर्करसंस्थः केन्द्रे बृहस्पतिर्द्विषामधामगः शशिनः ॥ वतुरुदधिमेखलायाः स्वामी भूमे
र्भवेति जातः ॥ ३२ ॥ मेघे सहस्ररश्मिः सहस्रशशिना संस्थितः करोति शम्भुम् ॥ केरलकरनायं ध्रुवविडानां शोणकूल
स्थः ॥ ३३ ॥ उच्चस्थास्त्रिदशगुरुः केरववनवधुसंगमप्राप्तः ॥ काश्मीरमंडलभुवां करोति पुरुषाधिपमवश्यम् ॥ अ
नुगायस्व गृहोदयकरकनधमेषु यस्य भ्रूगुरुः ॥ सौवस्यं भवति नरे राशो रासमुद्रो नृपतिः ॥ ३४ ॥ दिक्स्थान
कालादिवलैरुपेताः भुभगृहाः केन्द्रे भुपागताश्च ॥ कुर्वन्ति पापैरविमिश्रभारः पृथ्वीभुजं विप्रभृतिगुह
यः ॥ ३५ ॥ रेवोर्द्वितीये बुधजीवभागवानवीभुमेर्दृष्टयुतान चार्कगाः ॥ स्फुरत्करोद्यं स्फुरपिंजरीरुतानं प्रकु

लो.रूपः
१६५

पुण्यसमुद्रपालकम् ॥ ४१ ॥ कुन्दा अकाशधवलः परिपूर्णमूर्तिजन्माधिपेन कविनाथभूमेन दृष्टः ॥ स्त्रीमानभोगनि
पुण्यदयितः क्षपायाः प्रख्यातकीर्तिमुत एं कुरुते नरेन्द्रम् ॥ ४२ ॥ देवमन्त्रीकुटुंबस्यो भागविराजसमिन्वितः ॥ जनयेत्स्व
सुधापाले निजिता एतिमं राडलम् ॥ ४३ ॥ कारयोगे ज्ञाता भवेति शिषी भुजो नराः शीघ्राः ॥ गजतुरगपति विवलिता
जो विता ने भवद्गुणे ॥ ४४ ॥ कारकयो गा शिजा मरुतो ॥ स्त्री यम्द लवि को गा र्क्षुं गस्थः
केन्द्रसंस्थिता ॥ कारको मे म्पु रभो न्यं कर्मपातो विशेषतः ॥ ४५ ॥ ॥ अत्रोदाहरणं माहं हुं डि राजः ॥ प्रालेय रश्मि यदि मूर्ति
वर्ती स्वमंदिरस्थो ४ निजपुंगजाताः ॥ कुजा १० कर्मदा ११ ७ मरुज प्रस्थाः ४ परस्परं कारकसंज्ञकाः स्युः ॥ ४५ ॥ ॥ कारकयो
गालक्षणान्तरं विना मरुतो ॥ ॥ सुखकर्मगः सप्रलोलग्नभसंस्थस्य कारकविटः ॥ दशमस्थे यदि मित्रं तदुण्युक्तं च
कारकः प्रोक्तः ॥ ४६ ॥ तदुण्युक्तं तात्कालिकमैत्री युक्तं स्वार्थः ॥ विशेषः सारावल्याम् ॥ ॥ तुंगस्वहृत्स्वगृहं शोभुसं
स्थिताः कारकाः समाख्याताः ॥ मेघूरणो रविरिति विशेषतो वक्ति चारणम् ॥ ४७ ॥ लग्नस्थः सुखसंस्थो दशमस्था
आपिकारकाः सर्वे ॥ एकादशे पिके विद्वांश्छंति तन्मतं मुनीन्द्राणां ॥ ४८ ॥ कुजै विलग्नै तरणैश्च नन्दनेर सातले भु
कं हृत्स्वपीतु जैः ॥ मृगोदये मंदनवाशकस्थिते रसात्तले सो भवती हृत्पाथिवः ॥ स्वोच्चगुरुस्तनुगतः स्वगृहेश
शंकभुक्तो मृषे परममुच्चसितो सितश्च ॥ मेघे तथैव भगवां सविता कुजश्च वर्गाधिपो यदि न वेन्न पतिः प्रजातः ॥ ४९ ॥

रामः
१६५

भुजैः सप्तितः भुविस्तिमियुगेऽसौ देवर्षी शशी दृष्टसी वकरे शावेन हरि न क नीये यदा सो नृपः ॥ सेनायाश्चलि
ते नरेणु पटले र्यस्य प्रणष्टे रवावस्त भ्रांति समाकुला कमलिनी संकोचमागच्छति ॥ ५१ ॥ क्रूरैर्नाबोरुप्रभव नगेः षष्ट
दुष्टिक्वगेर्वा सोम्यैः स्वेष्टे परमुपगते निर्मलैः केतुगैश्च ॥ आज्ञापीतो विविधिरकिरगो कर्कट स्थे निशाया मेकं छत्रं
भुवनतलं यस्य सस्मा तलेशः ॥ ५२ ॥ होरा लै रवा मुपेतः स्फटकर निकरैः फुरि नांगैः सुरेज्यश्चन्द्रः भुक्ता द्रुदे हो भवन
गतः चिनपुत्रेण दृष्टः ॥ चन्द्राद्गानुद्वितिये यदि भवति तथा नैव दृष्टः कुजेन प्रायो जयित भूभट्ट दृष्ट गजतुरागः च
न भूभट्ट पीठः ॥ ५३ ॥ रविशशि कुजेर्मेव लग्ने सिता किं बुधेष्ट ये धनुषि नवमे देवे ज्येष्ठ स्वभांशु मुपागतो र
विः ॥ रवि पिस्त्वोच्चैर्गगनलवोदयो भवति नृपतिः सिद्धाज्ञा र्थो हतारि रिहो द्ववः ॥ ५४ ॥ सितशशि
युतौ जीवैः पंचमस्थेर्न भोगो रवि पि रिपुरागो स्वेच्छगे भूमिपुत्रे ॥ तपसि चर पिपुत्रे जायते पार्थिवेन्द्रः प्रथित विम
लकीर्तिर्दानधर्मप्रतीपः ॥ ५५ ॥ त्रिदशगुरो रवि हि मकरः स्वसुतस्य यदा भृगुं तनयः कुजस्य खलु दृष्टि पथं च
गतः ॥ भवति विलग्नगोयदि च कोदयरा शिरिह प्रथित यशः भवत् क्षितिपतिः क्षमिता रिगणः ॥ ५६ ॥ बुधः कन्या
लग्ने सुरपतिगुरुश्चैव ति मिगः स्थितक्षोणी पुत्रः प्रथम भवने वीर्यसहितः ॥ शनिः शत्रुस्थाने त्रिदश रिपुबंधुश्च हि
बुकेः यदैव स्यात्सुतो स्वभुजविजयो भूपति रिहः ॥ ५७ ॥ यमे विलग्नै मकरं प्रतिष्ठिते दिवा करे द्यू न गतेष्ट मे कुजे ॥

होर पू.
१६६

॥ - - लिजे कर्करगे निशा करे भवे प्रसिद्धो जगती श्वरो नृपः ॥ ५८ ॥ मृगो दये भूमि सुते सुनिर्मलेश नैश्वरो धर्म गृहं व्यवस्थिते ॥
दिवा को सप्तमगे सहेन्दु नावल स्वभावो नृपतिः प्रजायते ॥ ५९ ॥ शनैश्चो लग्नगते सर्वदेह हस्यतो सप्तम एशिगेव ॥ भुक्तेण
दृष्टे शशिजे स्वतुंगे जायेत पृथ्वीपतिरप्रभृष्यः ॥ ६० ॥ पापो भवेत्सुरपुरे हित दृष्ट भुङ्क्ते लग्ने सु एरि दधितः शशिनि स्व
एशो ॥ वापीत शग सुरवेश्म करो नरोत्र जायेत मानवपतिर्द्विजे देवभक्तः ॥ ६१ ॥ एकः स्वोच्चे भुभग गनगः संस्थितो निर्म
लां भुः केन्द्रे भानुः प्रकटितकरः केवलः पूर्णवीर्यः ॥ दृष्टः कुर्यादमरगुहणा पंचम स्थे न जातं भूमेर्नाथं बहु गजपतिं स
र्वबंधं कृतार्थम् ॥ ६२ ॥ षष्ठे तमः सहजगे हगतं तथापि सिंहेंदुराशिरहितं वभुभर्क्षं संस्थे ॥ दृष्टं भुभोर्दिलकरेन्दुवि
हीन दृष्टं कुर्यान्पे स्वभुजनिर्जितशत्रुपक्षम् ॥ ६३ ॥ वहति मडु समीरे निर्मले व्योम मध्ये धवल निरुपसर्गाः खेव
रा वृत्ते वैरा ॥ उदयति सुरवंद्ये मंडले मातृकाणां यदि वृषभ गृहस्थो भार्गवः स्यात्क्षितीशः ॥ ६४ ॥ शशिवुधरुधि
रांगेः स्वांशकस्थेर्न निर्वैर्य भव सहजस्थेर्न पिसर्पं प्रविष्टे ॥ तनय भवन संस्थे वाक्यतो वन्द्युक्ते भवति मनुजनाथः
कीर्ति भुक्ती कृताशः ॥ अधिमित्र गृहे केन्द्रे जन्माधिपतिर्विलग्नपतियुक्तः ॥ पश्यति वलपरिपूर्णा लग्ने स्यात्पुष्कलो
योगः ॥ ६५ ॥ पुष्कलयोगे पुरुषा जायंते भूमिपालकानित्यम् ॥ सुविरं भ्रमंति हतरि पुगज मद्गंधेन वासित दिगं न
मः ॥ ६६ ॥ राश्यां हो लग्नपतिः करोति लग्ने नरेन्दुदंडपतिम् ॥ मध्ये मंडल नाथं ग्रामपतिं वैव भवनान्ते ॥ ६७ ॥ पोले फा
गुन्यां वा मूलेषु प्येव भास्करः कुरुते ॥ लग्नगते नरनाथं योजनशतमात्र के देशे ॥ ६८ ॥ कृत्तिकारे वती स्वाती पुष्ये

राम ४
१६६

स्थायीभृगोः सुतः ॥ करोति भूभुजानाथमग्निनामपि संस्थितः ॥ १० ॥ विदधाति सार्वभौमं लघ्नांशपतिः स्वतुंग
गः केनै ॥ नृपतिं लघ्नाधिपतिर्जन्माधिपतिर्धनसमृद्धः ॥ ११ ॥ धीने निशाकरः पूर्णः सुहृद्गुहनिशि क्षितः ॥ सार्वभौ
मं नरं कुर्यात्सिद्धासाधनसंशयः ॥ १२ ॥ याते भौमे कर्मस्थानं त्रिशिरकरं बुधभृगुसुते तपः समन
स्थिते राये ॥ स्वयंप्राप्तो भानुखि दशयति सखिव सहितो यदि प्रसवे भवेत् ॥ १३ ॥ क्षोणिभर्ता
यानेयस्य प्रवलिततुरगरजसादिवः सरितोपाथे कलेभूयो भूस्वेधरणि तलपरिगमनस
खं प्रयाति रवे हयाः ॥ १४ ॥ त्रिशिरसहिते केदुस्थे शनौ भवति जातो नः ॥ राजा भुवि गजतु
रगग्रामधनविर्वद्धितश्रीकः ॥ १५ ॥ भुक्त्वा क्यतिबुधे धनसंस्थे धूनं गेः त्रिशिरविक्षिता ७
त्रेः ॥ जायते क्षितिपतिः पृथुवक्षाः सर्वतः क्षयितरात्रुसमूहः ॥ १६ ॥ भानुः प्राणि त्रिशिरगृहग
तः शीतरश्मिभ्रजस्मिन्नेकः खेद्ये यदि गगनगो निर्मलः पूर्णरश्मिः ॥ लग्नं प्राप्तः सुरपतिगु
हः प्रष्टुगः स्यात्क्षितीशश्च नो यस्य प्रवलितधरारेणुभिर्व्योममार्गः ॥ १७ ॥ कुंभस्याष्टसभागे
त्रिकोरा संस्थे पिवनि नानाथे ॥ जातो भवत्यवश्यं राजा भुवः समस्तलोकस्य ॥ १८ ॥ मेषस्य
सप्तमांशो करोति पृथ्वीसुतः स्थितो नृपतिः ॥ एकाधिकविंशेन वमिथुनस्यांशो भवेद्भूयः ॥ १९ ॥

हो. १. ५
१६७

कुम्भस्पपंचदशके भागे वन्द्यः स्थितो महीपालम् ॥ कर्कटस्य दशमं करोति पुरुषं सदा प्रसवे ॥ ७९ ॥ धनुषी च विंशो जीवः
करोति नृपतिं स्थितो जनरत्नात्मः ॥ सिंहस्पपंचमं शोतथा च हेति बुधे र्ज्यम् ॥ ८० ॥ एतस्मिं पंचकृतो तत्रैव दशस्पव
स्थितः चंद्रः ॥ भागेषु वीरनृपतिं करोति भुजलक्ष्मणीकम् ॥ ८१ ॥ मकरस्पपंचमं शो करोति रविजो नरेभ्यः सुनयं ॥ भा
गेभूतलतिलकं धर्मज्ञं रास्त्रनिरतं च ॥ ८२ ॥ कर्कटकेशशिजीवौ पंचमभागेषु संस्थितौ कुरुतः ॥ भूमिपतिमप्रध
व्यं रविरिव सर्वग्रहगणस्य ॥ ८३ ॥ चन्द्रं पुष्पे नृपतिं वर्गोत्तमं कृत्तिकाश्विनीसंस्थः ॥ विदधाति सार्वभौमं त्रिपुष्करे
वापि परिपूर्णः ॥ ८४ ॥ अभिन्यनुराधास्थितः श्रविष्ठा सुपार्थिवं भौमः ॥ कुरुते स्वोच्चमुपगतो वर्गोत्तमगतश्च ना
यत्र ॥ ८५ ॥ ज्योतिर्गं खधवली निशाकरो भार्गवस्तपसि संस्थितः भुवि ॥ आयगाश्च यदि सर्वं एव ते स्यान्महीपति
रतुल्यपोरुषः ॥ ८६ ॥ चन्द्रादुपचयसंस्था गगनसदः सर्वं एव यदि सृजते ॥ जायेत भाननिलयः समस्तपृथ्वीपतिपुरु
षः ॥ जीवनिशारसूर्याः पंचमनवमतृतीयगावक्रातः ॥ यदि भवति तदा राजा कुर्वेत्तुल्यो धनदो सौ ॥ ८७ ॥ रवितृतीये भू
गुनन्दनसुखे बुधस्य चान्ये यदि पंचमे स्थिताः ॥ न नीवराशौ न च शत्रुवेश्मगा भवेन् नरेन्द्रस्त्रिसमुद्रपारगः ॥ ८८ ॥
रुहस्पतेर्भौमिदिवा करेन्द्वोगतास्त्रयोस्तां वृत्तभः स्थलं क्रमात् ॥ विपक्षराशौ परिशेषखेव एव दातदा भूमिपति
नृपात्मजः ॥ ८९ ॥ भृगोरथ स्यात्बुधभास्करात्मजो वतुष्टयस्यो परिशेषखेवराः ॥ तृतीयलाभर्क्षगतास्तु ते यदा महीपतिं कु
र्वेत्स शयं तदा ॥ ९० ॥ भुक्रबुधो रवितनया केन्द्रे वाचस्पतिर्भवेदुच्चैः ॥ सिंहसनाधिशायी यदि राजा स्वोच्चगाश्च परि

रामः
१६७

शेषाः सवितुस्तृतीयपंचमलाभर्क्षसमाश्रिताः सदायस्य ॥ सर्वग्रहाः सन्पित्तमन्त्रीसेनापतिर्वापि ॥ ६२ ॥ लग्नपतिः स्फुर
रश्मिः पापालाभर्क्षणाः भुभाकेन्द्रे ॥ यदिभवतितदानुपतिः स्वभुजाजितभूमितलः ॥ ६३ ॥ लाभेतृतीयषष्टेयदिपापाज
न्मयस्य भुभदृष्टः ॥ भवतितदाधरणीशः समस्तनृपवदितः साधुः ॥ ६४ ॥ विवरतिसुरपूज्यो मेघमेवाथ सिंहं दहनकि
रणादृष्टे भूमिपुत्रे स्वराशौ ॥ नवगगनविचारी कश्चिदेकोपि नीवेद्यदि नृपति समुत्था जायते पार्थिवेन्द्रः ॥ ६५ ॥ चंद्राङ्क
हे निगदिताः भुनफादयश्च केन्द्रस्थिते र्यदिभवति चनेत्रयोगः ॥ विश्वं भराधिपकुले सुमहत्सु जाता भोगेषु ते सुमनु
जेश्वर तोलभते ॥ ६६ ॥ केन्द्रगः सुरगुरुः सशशांको यस्य जन्मनि च भार्गवदृष्टः ॥ भूपतिर्भवति सोतुल्य कीर्तिनी
यगोनयदिकश्चिदिह स्यात् ॥ ६७ ॥ उदयशिखरि संस्थो भार्गवो यत्र तत्र बुधरवि सुतदृष्टः स्वांशकस्योतिर्वीर्यः ॥ जनय
यति नरनाथं वाक्यतो पंचमस्ये भुजवलहतशत्रुं सार्वभौमं गजाद्वे ॥ ६८ ॥ सिंहे कमलिनी भर्ता कुलीरस्थो नि
शाकरः ॥ दृष्टो द्वाचपि जीवेन पार्थिवं कुरुतस्तदा ॥ ६९ ॥ बुधकं दमाहूते वाक्यतिश्रुधनुर्धरम् ॥ सूर्यभू सुत
दृष्टो वयदि स्फूर्तो महीपतिः ॥ ७० ॥ सफरीयुगले चन्द्रः कर्कटे वरहस्यतिः ॥ भुक् कुंभे यदा सक्तस्तदा राजा
भवेदिह ॥ ७१ ॥ सितदृष्टानिः कुंभे पत्रिनी दयितो दये ॥ चन्द्रो जलबरे रंशौ यदि राजा तदा भवेत् ॥ ७२ ॥ कुजेलि
गेथ मेघे वारविजीवनिरीक्षिताः ॥ दृष्टेजः भुक् संदृष्टः सदापि पृथिवीपतिः ॥ ७३ ॥ अमलपपुरवक्रः
कैरवाणां विकाशिः स्वगृहमथ नवांशं स्वोच्चमं शंगतो वा ॥ हितगगननिवासेः पंचभिर्दृश्यमानो

हो.र.प.
१६५

जनयदिजगदीशं नीचमेनोयदि स्यात् ॥४॥ लाभेमंदो गुरुशशि सुता बुद्धमेखेशशांको दुश्चिक्रेको
बुधकुतनयो वक्रगो वेत्स भूपः ॥ यत्सेनायाः कृतजलकटि कांतमते भरो ले भूपः सन्तः स्मरतिसभयः सो
भितां भो म्वशशि ॥५॥ कमलगहनबंधुः कन्यालिङ्गितांगं स्वलिभिकुजसुरेज्यो वन्दुमामेष संस्थः ॥ नर
यदिमरिशो धेर्दृष्टे स्यात्स भूपः प्रवलिगतजमेघछादिताः शाशनौघाः ॥६॥ ॥ गार्गजातके ॥ गुरुजभा
र्गवैलगे सप्तस्थे जनेन्दने ॥ दशस्थे रवौ जातो भोगभाक् पुरुषो भवेत् ॥३८॥ पापक्षेत्रगतेः पापैः कन्दस्थैः सोमपराशि
भिः ॥ सर्वलैर्जन्मयस्य स्यात्स भवेद्सुनायकः ॥३९॥ ॥ अथराज्याप्तिकं ज्ञानमुक्तं तत्रैव ॥ लग्नगः कर्मगोराज
योगकर्तृ ग्रहेषु च ॥ यः स्यात्त्वा तद्देशकाले राज्यं प्रवलयद ॥४०॥ तद्भावे योगकर्तृ ग्रहाणां प्रवलो ह्ययः ॥ स
वत्त्वान्तर्देशकाले राज्यं दः परिकीर्तितः ॥४१॥ नीवारिग्रह संस्थस्य दशायां प्रवलस्य च ॥ युतिः स्ववलहीनस्य
तत्त्वोक्षं परसंश्रयात् ॥४२॥ ॥ साएवत्याम् ॥ वीमलग्नप्रपन्नस्य दशायां राज्याभाप्नुयात् ॥ नरेन्द्राणां यदा
योगस्तदीयां दर्थवान्मुनः ॥४३॥ रविकिरणमुषितदिप्तेन तर्देशातिदुःखातिशोकदा भवति ॥ मानयशोर्थवि
नाशप्रतापहृषो घमनीहं त्री ॥४४॥ होराजन्माधिपतेः शत्रुदशायां निमूढमतिः ॥ राज्यसुतो विषक्षेः परिभू
तान्यं समाश्रयति ॥४५॥ ॥ समुद्रजातके ॥ शीघ्रिष्टोदयर्क्षस्थाः केन्द्रे जीवांगराशिपाः ॥ वयसोप्यादिम

श्रीः
१६६

ध्यानेराज्यार्थे सत्त्वसौख्यदाः ॥४६॥ ॥ अत्र गुरुत्वमेषा वंद्यराशिपोवाकेन्द्रे मस्तकोदयराशिगोबयस आदिमेरा
ज्यदः स्यादेवं सर्वत्र ॥ इति राजयोगाध्यायः ॥ श्रीदेवकीर्तिराजः पंचमहापुरुषसंशिता नृपतीन् ॥ कथयति योऽंता
नहमपि कथयामि निराकुलीकृत्यः ॥१॥ त्वक्षेत्रे धनुष्येथ वलिभिः स्त्रोद्धृष्टैर्वागुहैः भुक्तो गारक मन्दजीव
शशिजेरेतैर्यथानुक्रमम् ॥ मालव्यो रुचकः शराश्च कथितो हंसश्च भद्रस्तथा सर्वेषामतिविस्तरान्मुनिमता त्सं
थ्यते लक्षणं ॥२॥ भुक्तादिभिर्वलिभिः स्थानादिषट् वल्युक्तैस्त्वगुहैः केन्द्रस्थितैश्च योगाज्ञेयाः ॥ वास्त्वोद्धृष्टै
र्वलिभिः केन्द्रस्थैर्योगाज्ञेयाः ॥३॥ एकस्याभावेऽपि न योगा इति सत्त्वम् ॥ अथ सत्त्वादिगुणलक्षणं ॥ पृथिव्या
दिपंचभूतलक्षणं चोच्यते ॥ महीसुता तत्त्वमुदाहरंति गुरुत्वमिन्दोस्तनयादुरोश्च ॥ स्वरं सितास्ते हर्मिहेव वरं
क्त्वा वलैः पूर्णलघूनि चेषाम् ॥३॥ अजुर्दयालुर्वहदासभृत्यः स्थिरः स्वभावः प्रियसत्यवादी ॥ सुरद्विजादीभिस्तः
सहिष्णुर्भवेन्नरः सत्त्वगुणा प्रधानः ॥४॥ भूरः कलाकाव्यनिविष्टबुद्धिः स्त्रीसक्तचित्तः ऋतुषु प्रवीणः ॥ आडं व
रीहस्यरतिप्रगल्भो वेदार्थविद्वज्जसिकः प्रदिष्टः ॥५॥ मूर्खो लसो वंचयिता परेषां क्रोधी विषयः पिभुनः शुधा
र्तः ॥ आत्मारही नो नशुविनशो नो लुब्धप्रभासितमसाभिभूतः ॥६॥ भागे भवंति नृपाणां भूम्पदं भुंजता प्रसूता
नाम् ॥ रुषां योगोप्यर्द्धः सकलमहीपालकास्तेभ्यः ॥७॥ समास्वरेः सिंहमृदंगदन्तिनारथोद्यमेरीरुषयदा
यिनो म् ॥ समस्तभूमंडलरक्षणाक्षमा भवंति भूपा जितरात्रवोनराः ॥८॥ सिग्धैर्भवन्ति भूपा जिह्वा त्वग्दन्त

लो. २. पू.
१६६

नेत्रनखकेशैः ॥ रुक्षैरेतैर्निष्ठाः सारस्वतजातकेकथिताः ॥ १२ ॥ स्निग्धस्तेजोयुक्तः भुद्धोवर्णः प्रकीर्तितो नृपतिः ॥ विपरीतः क्लेश
भुजो सुतार्थसुखभाविनां मध्यः ॥ १० ॥ व्योमाम्बुवाताग्निमहीस्वभावाः सुरासुरेज्यार्कमहीजसोम्यैः ॥ छाया महत्पित्तवला
सरूपा मिश्रेः सुमित्रो वलिमिर्नरस्यः ॥ ११ ॥ शब्दार्थविन्यायपटुप्रगल्भो विज्ञानयुक्तो विविधार्थभोगः ॥ छिद्राशसंधिस्त
शपाणिपादो व्योमशक्त्या पुरुषोतिदीर्घः ॥ १२ ॥ जलस्वभावो बहुवारिपायी प्रियामिलाषीद्वभोजनश्वः ॥ चलस्वभावो
बहुमित्रपक्षः क्षोणीपतिर्नोति विरेचगल्भः ॥ १३ ॥ सत्वे सवायोः पुरुषः सुतांगः क्षिप्रंचकोपस्य वशं प्रयाति ॥ कृत्येकबुद्धि
भ्रमणोरतश्च दान्तो मितो भूमिपतिप्रध्वजः ॥ १४ ॥ भूरः क्षुधार्तस्य पलोति तीक्ष्णः प्राज्ञः रुशो वद्धननुविरोधी ॥ विद्वान्श्च
मानी बहुभक्षणश्च वहिस्वभावपुरुषोतिकायः ॥ १५ ॥ कर्पूरजातुत्पलपुष्पगंधो भुनक्ति भोगान् स्थिरतद्धसोत्प
सिंहवघोषः स्थिरचित्तवृत्तिर्महिस्वभावो भवति प्रजातः ॥ १६ ॥ स्फाटिको पलसंकाशा स्वच्छा गगनतोत्थिता भवेच्छा
याः ॥ निधिरिपुंसां धन्या त्रिवर्गफलसाधिनी सुभगाः ॥ १७ ॥ स्निग्धासिताच्छूरिता कान्ता मातेव सर्वसुखजननी
सोभाग्याभुदयमुभं करोति जलसंभवाच्छाया ॥ १८ ॥ असितजलजकान्तिः पापगन्धोतिमूढो मलिनपुरुषका
यः शोकसंतापतप्तः ॥ भवति च वधेदेव व्याध्यनर्थार्थनाशा द्विचरति पवनोत्थाय स्पकान्तिः शरीरे ॥ १९ ॥ कमल
दहनकान्तिश्चण्डदण्डोतिध्वजः प्रणतसकलशत्रुर्विक्रमाक्रांतभूमिः ॥ भवति मणि सुवर्णं सर्वकामार्थसिद्धिं
प्रशमित्वा दकोपो वहिजायां प्रभायाम् ॥ २० ॥ आद्यामुसितवसुधागरुतुल्यगंधः सुस्निग्धगंधदन्तनखरोमशरीर

एम४
१६६

केशः॥धर्मार्थितुष्टिसुखभाकजनसंप्रियश्चछायांयदाभजतिभूमिस्तंमनुष्यः॥२१॥छायापुष्पक्षिअपिलक्ष
तेत्याह॥वराहः॥छायाभुभाभफलानिवेदयंतिलक्ष्यामनुष्यपुष्पक्षिपुलक्षराज्ञैः॥तेजोगुणान्वहिरपिप्रवि
काशयंतिदीपप्रभास्फुटिकरत्नघटस्थितेव॥२२॥अथराज्यादिशक्तितलक्षराम्॥॥सारावल्याम्॥॥३॥
तालुर्वदुभाषकोदुतगतिर्नावस्थितःकुत्रविद्योरोभक्तवान्प्रजागरुचिःसौभाग्ययुक्तोनरः॥इतान्वादतिनातिशो
ह्यतिर्गोर्ववेताक्षमीमित्राणासमुयार्जनेतिनिपुणास्वप्नेवखेगकुति॥२३॥अथगमधतिरुक्षश्मश्रुकेशकृत
घ्नःस्फुटितवरराहस्तःक्रोधनीकष्टकांति॥विलयतिननिवृद्धेवित्तसंहारकारिभवतिपुरुषएवंमा
रुतेकप्रधानः॥२४॥दुर्भाषिलघुकोपनीविपुलधीःक्षिप्रःप्रसादःपुनःपीनोरक्तनवाक्षिपारिग
रलोदृष्टाकृतिर्दाहवान्॥मेधावियुधिनिर्भयोहिमरुविद्युतेविगृह्यापरान्नीभीतेःप्ररायं प्र
यातिवज्रपुक्कुपान्नपानप्रियंम्॥२५॥स्वमेविषयपतिसुवर्णादिनेसदिपादाबाग्निकिंशुकज
पानिकरानुकारान्॥रक्ताब्रह्मंडरुधिरोद्यतउत्सस्रहान्पित्ताधिकोनिगदितःखलुसक्षराज्ञैः
॥२६॥श्रीमान्शिष्टांगसंधिर्धतिवलसहितःस्निग्धकीर्तिसुदेहोग्राहिसलोपपनीहतमुरजघ
नध्यानघोषःसहिष्णुः॥गोरीरक्तांतनीकोमधुररश्मिरुयिनहुवेरःकृतज्ञःलोनीस्यादिन्यवित४
सकलजनहितःपूजकोनागुरुणाम्॥२७॥सुप्रसन्नपतिस्समुद्रनदिसरंशिशुक्ताफलप्रकार

हो. र. क.

१७०

हंससिताम्बरांखान् ॥ नक्षत्र -- कुमुदेन्दुतुषारयातानुस्माधिकीमुनिवैरः कथितः क्रमेणः ॥ २८ ॥
॥ ॥ अथताराग्रहोत्पन्नानां माहाव्यादियं योगानां लक्षणा मन्त्रवहितं फलमुक्तं तत्रैव ॥ ॥ न
स्थूलोष्ट्रौ न विषमवपुनातिरिक्तौ गसंधिर्मध्ये क्षामः शशधररुविहसिनासः सुगंडः ॥ संदीपाक्षः समसितरहो
जानुदेशांतवाहुर्मालव्योयंविलसतिनृपः सप्रतिर्वत्सराणां ॥ २९ ॥ वक्रंजयोदशमिता नितथांगुलानिदैर्घ्ये
राकर्णविवरादशविस्तरेण ॥ मालव्यसंज्ञमनुजः सभुनक्तिनूनं लायन्समानवससिंधुसपारियात्रां ॥ ३०
॥ ॥ मालव्यः ॥ ॥ शीर्षास्पः स्वच्छकांतिर्वहुर्धुधिरवलः साहसाधाप्रकार्यश्चारुर्धूर्नीलकेशः श्रमकरणा
तोयंत्रविद्यो रनाथः ॥ रक्तश्यामोतिभूरोरिपुवलमथनः कम्बुकण्ठः प्रधानः क्रूरो भक्तो नराणां दिजगुरुवि
नतः क्षामसंज्ञानुजंघः ॥ ३१ ॥ खट्वाङ्गपाशवृषकार्मुकवक्रवीणाशक्त्यंकहस्तवरणाश्च शतांगुलश्च ॥ मंत्रा
भिरारकुशलसुलयाहस्तं मध्यं च तस्य कथितं मुखदैर्घ्यं तुल्यं ॥ ३२ ॥ विंध्यावलसप्रशिरीभुक्ता वंतीव स
प्रतिः शरदां ॥ शश्या नलकृतमृत्युः प्रयाति देवालये रुचकः ॥ ३३ ॥ ॥ रुचकः ॥ ॥ तनुदिजः शीघ्रगतिः शशो
यशोतिभूरोनिभूतप्रवारः ॥ वनादिदुर्गेषु नदीषु सक्ताः पयोदधीनातिलघुप्रदिष्टः ॥ ३४ ॥ सेनानाथोज
लनिधिरतो दंतुरश्चापिकं विद्रातोर्वादे भवति रतः श्वंवलः कोलनेत्रः ॥ स्त्रीसंगुक्तः परधनगृहो मात

श्रीः
७०

भक्तः सुजंघो मध्येक्षामो बहुविधमतीरंध्रवेदी परेषाम् ॥ ३५ ॥ पथं कशं खरा रत्नाख्यमदंग
मालावीरोपमायादिकरेवरलोचरेखाः ॥ वर्णासि सप्ततिमितामिकरोतिराज्यं प्राज्यां तिकः
क्षितिपतिः कथितो मुनींद्रैः ॥ ३६ ॥ इति रात्राः ॥ रक्तास्योन्नतनाशिकः सुवरणो हंसप्रसन्ने
द्वियोगो रः पीनकपोलरक्तकरजो हंसखनः श्लेष्मलः ॥ शंखाब्जांकुशायामस्या युगलेर्निखिं
समालाघटोच्चैः पादकरं कितो मधुनिभेनेत्रेयवित्तंशिरः ॥ ३७ ॥ सलिलाशयेषुरमते
स्त्रीषु नोहितप्रिप्रयातिकामार्तः ॥ षोडशरातानितुलितोंगुलानिदैर्घेराषत्रायवतिः
॥ ३८ ॥ पातिहृदे शंखसत्सरसेनानाधारंगंगायमुनान्तरालान् राजीवेन बध्नेदशवर्षसंख्याप
श्चाह नानेसमुपैति नाशम् ॥ ३९ ॥ ॥ इति हंसः ॥ ॥ शार्दूलप्रतिमानो द्विपगतिः पीनो रू
वक्षः स्थूलो लंबापिन सुष्ठु तवाहु युगलस्तनुष्यमानो ध्रुवः ॥ कामिनो मलसूक्ष्मरोमनि
करेः संरुद्धगंडः सहः प्राज्ञः पंकजगर्भधारिणिररुणः सस्याधिको योगवित् ॥ ४० ॥ शंखा
सिक्कंजरगदाकुमुदेषु केतुयकाब्रलांछनविबिहितधारिणोपादः ॥ पत्रागुह्यहिममदप्र
थमांशुसिक्तभ्रुकुंकुमप्रतिसंगंधतनुः सद्योरांम् ॥ ४१ ॥ शास्त्रार्थविद्वत्पुतः समसंगतभू

हो. रा. वृ.

१७१

नीगो प्रमो भवति यापि निगू ऋग्यः ॥ ससकुक्षि धर्मनिरतः सुललाटशंखो धीरः स्थिरस्वसित
कुंयितके राभारः ॥ ४२ ॥ स्वतंत्रः सर्वकार्येषु स्वजनं प्रति नक्षामि ॥ भुज्यते विभवश्चास्य नित्यं संत्रि
जनेः परैः ॥ ४३ ॥ भारसुलायां तुलितो यदि स्याद्भीकान्यकुत्राधिपतिस्तदा सोः ॥ यस्यादिपुष्टेः
सहितः स भद्रः सर्वत्र राज्याचारदामरीतिः ॥ ४४ ॥ ॥ इति भद्रः ॥ ॥ रविचन्द्रयुतेः लेभौ मादिभि
रेते राजयोगान्भवन्ति त्याह स एव ॥ वलरहिते दुर्लविभ्यां युते भौ मादिभिर्गृहे जीताः ॥ न
भवन्ति भूमिपाशा दशासुतेषां सुखार्थयुताः ॥ ४५ ॥ इति ॥ अत्र सालव्यादियोगो कलक्षरायुक्तो
यश्चोक्तफलभाषिणि भवति योगो कलक्षराहीनो महान्नयोन भवति इति विशेषः ॥ ॥ इति
पंचमहापुरुषयोगाध्यायः ॥ ॥ विलारतो निर्दिष्टाः क्षितिपतियोगा विवित्रसंस्थानाः ॥ भं
गश्च भवति तेषां यथा तथा संप्रवक्षामि ॥ १ ॥ कुजार्कजीवोर्किमिरत्र नीवेर्द्वाभ्यां त्रिभि
श्चेकतमे विलम्बे ॥ निराकरे दृष्टिकरासि संस्थे विनीर्यते राजकरो हि योगः ॥ २ ॥ अं
त्याद्यमादिभागे वररात्र्यादिषु राशियदा भंगः ॥ एकेनादिन दृष्टो ग्रहे राभंगः तदा न
प्रतेः ॥ ३ ॥ घटोदये नियगते खिभिर्गृहे हृत्स्यतो नीवगते तथा सगः ॥ एकोपिनो द्वे लश
भेव खंगते प्रयांति नारां सत शो नृपो द्वा ॥ ४ ॥ केन्द्रेषु अन्येषु न विंदा वस्तंगते नीवमथ

श्रीः

१७१

मध्योनेः षट् युतेर्दिगुणैर्हरेत् ॥ घूनसहितादिशतीवेत्रादिमध्यपौदैः षट्पुणैर्हीनाकार्या ॥ छायापौदैर्ध
व्यच्छायायाहीनेः षट् युतेर्दिगुणैस्तोदिशतीहरेत्लब्धघटिकादिकं भवति ॥ ॥ इति वेलासाधनं ॥ अथ गत
रात्रिसाधनं ॥ पुनर्वसुमृगशार्दूलेष्टोमेजकरस्तथा ॥ पूर्वाषाढोत्तराषाढो मूलंदक्षिणवारिणाः ॥ अश्विनी
भरणी स्वाती विशाखा फाल्गुनी द्वयं ॥ मघाभाद्रपदा युग्मं नवमोत्तरवारिणः ॥ कृतिकारोहिणी पुष्य चित्राश्ले
षादरेवती ॥ शतं धनिष्ठा अवरो नवमध्यप्रवारिणः ॥ ॥ नक्षत्रस्थितिकथनं ॥ मस्तके मृगशीर्षे च मूले च न
वमोदयः ॥ पूर्वाषाढानुधावत्येष्टाश्लेषादरेवती ॥ विशाखा च यदा मूर्द्धितदा स्यादष्टमोदयः ॥ अन्यमृक्षं
यदा मूर्द्धितदा स्यात्सप्तमोदयः ॥ ॥ नक्षत्रोदयज्ञानं ॥ सूर्यभातमौलिभंगरां सप्तहीनं च शेषकं ॥ दिगु
रां च दिहीनं च गतरात्रिः स्फुटा भवेत् ॥ सूर्यनक्षत्रमारभ्य मूर्द्धि स्थितं नक्षत्रं यावत्संख्याकं गरां ॥ तत्सप्तहीनं
दिगुरां च दिहीनं च गतरात्रिः स्यादित्यर्थः ॥ एतद्विवारेणोक्तं ॥ राज्ञेः सदैकमानाभावात् ॥ अतः सर्वदान
घटते ॥ अत्रास्मत्कृतमिदं ॥ नक्षत्रोदयज्ञानं पूर्वोक्तप्रकारेण ज्ञेयं ॥ ॥ रात्रिसाधनं यथा ॥ रात्रिमा
नंतु मनुभिः १४ हत्वा संस्थापयेत्ततः ॥ तपनाधिष्ठितर्क्षेण उदितर्क्षं विशोधयेत् ॥ शोध्याभावे सप्तविं

हो. ५. पू.

शंभु युतं कृत्वा विशेषयेत् ॥ तन्मनुभि १४ हरेस्त्र्यंघ्रिका भवति । शोभात् यष्टि गुणितानेर्लब्धं प
लानि भवति । रात्रि भागो नाम । एतं एकत्र स्थापयेत् ॥ ततः सूर्य स्थानक्षत्रेण उदितनक्षत्रं शोध
येत् यदि शोधयितुं नास्ति तदा सप्तविंशतिं दत्वा शोधयेत् शोधिते सति तस्माद्वादशांकं १२ दृश
कृत्य शोधं द्विधा कृत्वा रात्रि भागेन गुणयेत् अधः सप्ताष्टं ऊर्ध्वं योजयेत् शतकृते मद्रवति तदेव गतरा
त्रिमानं स्यात् । ॥ सूर्य भुक्तर्क्षेति । सूर्यं सुत्रयोदश १३।२० दिनैरेकं नक्षत्रं भुक्ते सूर्य स्थानक्षत्रया वं
ति गतानि दिनानि तान्येकत्र स्थापयेत् सूर्य भुक्तर्क्ष भागो नाम रात्रि भागं यष्टि गुणितं पल युतं सूर्य भु
क्तर्क्ष भागेन गुणयेत् । त्रयोदश भिल्लं चं बस्य कृत्य सुदरात्रौ शोधयेत् । तर्हि सूर्य गतरात्रि भवतीति ॥ ए
वं बेलानि रूप्य लग्न साधनं पुच्यते विलग्न घटिका यष्टि गुणितं पल संयुता लग्ननाडिति विख्याता राशिनाश्र
पिमा स्यात् । पूर्वोक्त देश विशेषे बहिर्दिवे देशे रित्यादिना लग्न घटिकेभ्यः सूर्य भुक्तांशकैर्हत्वा तदा शिमाननाडि
कं । खराभा ३० प्रभुक्तमेतदभुक्तनाडि शोधितं । भुक्ता भुक्तशोधनं । इष्टदरांशं गनिघ्नं प्रागभुक्तेन शोधये
त् । ततः क्रूरमेण राशीनां नाद्यां संशोधयेत् । यथा शोधयितुं नास्ति तदेवं लग्नमीरितं । सुदशोधयदिसं स्या

तवरादिभि ३० राहतं । तदा शिनाद्या विनते लब्धं मंशदिकं भवेत् । इति लग्न साधनं ।

श्रीः

अथान्याचार्यमते बलावलं संक्षेपेण गृह्यते ॥ ॥ स्थानवले ॥ प्रथमदेष्कारो पुंग्रावलिनः ॥ मध्यदे
ष्कारो नपुंसकाः ॥ शेषदेष्कारो स्त्रीग्रहावलिनः ॥ शुभयुतावलिनः ॥ स्थान इत्यधिकं ॥ दिग्बलं समानं ॥
यथा लगे सोम्यसुराचार्यौ कुजाकौ दशमे तथा ॥ धूने सोरिष्यतुर्धनुसिते दूदिग्बलान्विताविति ॥ अ
त्रतुंगादिवलसाधने पद्धतिकारश्च पतिमते ॥ तुंगे पूर्णवलं ॥ नीचे वलाभावः ॥ मध्ये नुपातः ॥ उक्ताद्वा शोरा
शो दशापल २० हानिः ॥ नीचाह द्विः ॥ मेघे सूर्यस्य पूर्णवलं ॥ ह्ये पल ५० मिथुने ४० इत्यादि ज्ञेयं ॥ मङ्गाशो
पितलं ज्ञेयं ॥ दिग्बले लगे गुरुबधौ पूर्णवलौ ॥ सप्तमे नयोर्वलाभावः ॥ मध्ये नुपातः ॥ राशौ राशौ दश
दशापल संख्यया एवं सर्वेषां कार्या तथा च श्रीपतिः ॥ निजनिजसप्तमगा विबला स्नेतदितरे रनु
पातविधिस्थादिति ॥ चेष्टावले ॥ नरयुवति विहंगाराशिष्यदे मृगादौ शानिरपिशशिभादौ च
इजस्तभयस्थः ॥ पुंस्त्रीग्रहामृगादौ शशिष्यदे वलिनः ॥ शनिः कर्कटादौ वली ॥ उभयस्य बुध इत्यधि
कं ॥ अत्रापिमकरादि मिथुनांतं दशा दशापलह्य पूर्णं भवति ॥ तथा शनिः कर्कादौ धनुरंते ॥ बुध
स्य मिथुनांते धनुरंते पूर्णवलम् ॥ रवेस्तु दिगुरां ॥ द्विघ्नं भानोरयनजवलं पक्षावीर्यं तथे होरिति

पङ्क्तिः। कालवले शुक्लपतिपदादिनः पतितिथियुवतुश्चतुः पलकमेषां भुभानां चलदृष्टिः पापानां ह
 निः। कृष्णपक्षे भुभानां हानिः पापानां हृदिः। चन्द्रस्य पक्षवले दिगुणाः। वर्षेशस्य ५ मासे शस्य ३० दिने श
 स्य ४५ कालहोरे शस्य ६ दिनरात्रिवत् साधने। रव्यादीनां मध्यरात्रात्परं मध्याह्न्यावत्पलद्वय २ प्र
 माणौ नवलहृदिः। मध्याह्नात्परं तथा हानिः। चंद्रादीनां व्यत्ययेन। शनिशुक्रकुजे तु जगुरवः शिशिरादि
 शुभं भवति कालवलि नो ग्रीष्मे सूर्यस्तथेव च।। ऋतुवलं। पादवलं १५ ग्राहं। सौम्यासौम्याः क्रमेषा
 पूर्वार्द्धयोर्धुनिशोः। अरविशनीदुमिताराः चंद्रोयुगुरुः सर्वत्र। दिनरात्रौ र्द्धभागवलित्वं त्रिभाग
 वलित्वं च पादवलं दिवा यामक्रमेणो वसूर्यस्तजीवभार्गवाः। निशि चंद्रार्कमंदस्ता कालवीर्ययुता
 ग्रहाः। दिनरात्रौ प्रहरक्रमेण कालनिरूपणं। नित्यं यामेस्वर्कजगुरुः सितेन्दारशनिबुधावलितः
 धुनिशोः षडिषुक्रमतो वारेशा र्द्धयामेषु। प्रहरार्द्धप्रहरवले पूर्णवले। धुनिशोरिति। दिवा चारे
 शमारभ्य षष्ट्यष्टगणनया क्रमेषा अर्द्धयामेषा भवन्ति। रात्रौ पंचपंचक्रमेणोति। यथा। रविवासरे
 पथमेयामार्द्धरविः। द्वितीयेयामार्द्धसूर्यात्यसुः शुक्रः। तृतीये शुक्रात्यशेषो बुधः। चतुर्थे बुधात्यष्टशुक्रश्चन्द्रः
 इत्यादिवो द्रव्यं। रात्रौ तु वारेशमारभ्य पंचपंचक्रमेणोति यम्॥ ॥ इति वलावलम्॥

स्पर्शत्रैवा ॥ ॥ हृद्भातकेप्याह गतत्कालिभिन्दुसहितोदिरसांशकोयस्तत्तुल्यराशि संहिते पुरतःशशंके । यावा
नुदेति दिनरात्रिसमानभागस्तव द्रुते चिननिशोः प्रवदंति जन्म । अथार्थः । तत्कालं आधानकाले प्रथमकाले वा
यस्मिन् राशौ बन्धुमावर्तते । तत्र यस्मिन् द्वादश भागेष्ववस्थितः स तत्कालमिन्दुसहितोदिरसांशकः । इति स्थिते ।
तत्र यावत्संख्ये द्वादश भागेष्वर्तते तस्माद्द्वादश भागात्तावत्संख्येयः पुरतो राशितस्थे चंद्रमसि प्रसवो वक्तव्यः । । त
त्रापि दिनरात्रिज्ञानमाह यावानिति । दिनरात्र्युदयाः पूर्वकथिता गोजाश्चिकिर्कमिथुना इत्यादिना । प्रथमकाले
दिनसंज्ञो रात्रिसंज्ञो वा यावानुदेति । तस्य स्वमानेन यावत्कालभागो गतः तावत्पेव दिननिशोः स्वमाना द्रुते काले
जन्मवाच्यमिति । अत्र यद्यपि दिनलघ्ने दिवा जन्मरात्रिलघ्ने रात्रौ जन्मेत्युक्तं । तथापि न सृजान्तकवत् दिनरात्रौ
परित्येवोद्भवं । अत्र मासज्ञानं भुवनदीपिकायां । । मासज्ञानस्य पुच्छायां गुर्विशपा भृगुर्नन्दनः । लग्नात्स्यात्
यतमेस्थाने मासानाख्यातितावत इति ॥ ॥ गतमासज्ञानं प्रथमलग्नवांशवशात् भवतीति मतांतरं एतत्तदघट
ते । एतत्तु तात्कालिकचंद्रस्य स्फुरणा भावात् वक्तुमसमर्थः ॥ अतो स्मत्कल्पितं चंद्रादीनां तात्कालिकस्य स्फु
रणं लिख्यते । भुक्तार्थं घट्टिगुणितं भुक्तदंडसमन्वितं । पुनः घट्टिगुणं कृत्वा पलं तत्र नियोजयेत् । खखेनु
वसुभि ८०० लब्धं राशिः शेषात् खखहिभिः ३० ॥ निहतात्तैर्विभक्ता प्रमंशाः स्युः शेषतस्ततः । घट्टि ६० घातु

हो रा पू

कलाज्ञेयाविकलातददेवहि। स्वसुंतात्कालिकं ज्ञेयं खचराणां पृथक्पृथक् गिति सुगमः॥ ॥ अत्र बाहु
ल्यात्पकारांतरेणाऽप्यस्मत्कल्पितमस्ति। भुक्तसंघटिका लिप्ता निहन्त्य खखदंतिभिः ८००॥ यद्विषष्टि
यद्विषष्टिंशदुद्भूतं विद्वितस्फुटमिति। अस्मार्थः। भुक्तसंघटिकादिगणनया भुक्तनक्षत्रं भुक्तघटी भुक्त
पलं स्थानत्रये निधाय खखदंतिभिः ८०० गुणयेत् घघः षष्णालब्धं दुर्द्धं योजयेत्। शेषे रक्षणीयः। एवं
ततः षष्णपुं दुर्द्धं युतं ततः षष्णपुं दुर्द्धं भूने युतं ततः त्रिंश ३० रापुं उद्भूतं न्यसेत् राश्यादि वषकांतं तात्का
लिकस्फुटं विद्वि। चयकं विलुप्य विपलांतरं रक्षयेत्। द्वादशांशकराणाम्॥ ॥ तात्कालचंद्राशिं विलुप्य अं
शकं षष्टिगुणितं खपंचवदे २५० लब्धं भुक्तद्वादशांशा भवन्ति॥ शेषं षष्टिगुणितं सहस्रेणालब्धं नक्ष
त्रचराणां निभवंतीति। एतेन सर्वेषां ग्रहाणां स्पष्टं कर्तुं पत्रिकां विलोक्य तत्क्षरा मेव समर्थो भवति अतो
यस्मैकस्मै सांकेत्यमेतत् न देयं सुवृद्धिभिः। बहुभावनया मया कृतमिति।। चंद्रस्य घटिकादि स्पष्टं वर्तते।
अन्येषां घटिका करणे यमुपायः। यस्मिन् नक्षत्रे स्थितो ग्रहः तस्य पुवेशमारभ्य यावंति गतानि दिनानि
तान्येकत्र स्थापयेत्। स्वस्वगुणां कोकेन गुणयित्वा पश्चात् षष्णगुणयेत्। अष्टशतैः ८०० लब्धं भु
क्तघटिका भवन्ति शेषात् षष्टि ६० गुणितात् पलानि भवन्ति स्वस्वगुणां को यथा स्थूलतः। सूर्यपुध

श्रीः

दिनमानमेतत् । एतदेव यस्मिंशोधितं रात्रिमानं भवति । दक्षिणायने दिनमानेन निशा मानं निशा मानेन दि
नमानमिति ॥ प्रकारांतरं ॥ सायनाह्निकं दिनं त्रिंशु गुणितं कृत्वा यस्मिं इत्युत्तरायणे दिनध्रुवे २५।३० धनं ।
रात्रिध्रुवे ३४।३० ऋणं । दक्षिणायने दिनध्रुवे ३४।३० ऋणं । रात्रिध्रुवे २५।३० धनं कुर्यादिति दिनं रात्रिमा
नं स्यात् ॥ एतन्मध्यदेशीयदिनमानं ॥ ॥ सर्वदेशीयदिनमानसाधनमुच्यते ॥ गुणकः स्याद्विभिर्लब्धमुखनी
यदिनांतरात् ॥ सर्वदेशीयमानं स्यादिनरात्र्योर्हि पूर्ववत् ॥ मिथुनसंक्रांतेर्द्वादशादिनगते यद्दिनमानं तदुच्चदि
नं । धनुःसंक्रांतेर्द्वादशादिनगते यद्दिनमानं तन्नीचदिनं भवति । देशविशेषे यद्दुच्चनीचदिनमानं भवति
तयोऽन्योन्यशोधिते यदवशिष्टं भवति तस्माद्विभिर्हृत्वा भागो ग्राह्यः सगुणकोको भवति । पूर्वोक्तं सा
यनाह्निकं दिनं अनेन गुणकोकेन गुणयेत् यस्मिं इत्युत्तरायणे नीचदिने योजयेत् । दक्षिणायने उच्चदि
ने हनं कुर्यादिति दिनमानं । एतदेव यस्मिं शुद्धं रात्रिमानं स्यादिति ॥ द्वादशगुलशंकुच्छायावेला
नयनं श्रीवराहिकेन ॥ दिनं खरा मौरिधिकं यदल्पं रसेन पंक्त्या विहितं शरा ॥ दीनं युतं तत्प्रभयेक
कार्यं छायातदा स्यादिनमध्यभागा ॥ छाया निजेष्टा दिनमध्यभागच्छाया नित्तादिकसहिता

हो. ६५

तथा प्रा॥ दिने शरद्धे गतगम्यना शिं श्रीमान्वरा हो वदति स्वयुक्ता॥ दिनं दिनमानं॥ खरा मात्रिंशत्पुमारात्
यदधिकं भवति॥ यदल्पं भवति वा तत् पथा संख्यारसेन दपंत्वा ७ द्वाभिः संगुण्य पंचमिलं अं प्रभया
सहस्रं कार्यं॥ तत्र खरा मादधिकं वेत्तु भायां हीनं॥ अल्पं वेद्मनं कर्तव्यं॥ तदा दिनमध्यभागा छाया
भवति॥ मध्यपभादेशा विशेषे साधनीयं॥ अत्र तु मध्यदेशे प्रभावेयं॥ अंगुल ५ पल ३३ इति पूर्वपद्या
र्थः॥ छायेति॥ यद्वा दृशं गुलशं कुं छाया सा दिनमध्यभाग छायाया उनिता दिक १० दृश सहिता
स्थाप्या॥ दिनमानं शरद्धं पंचगुणं कृत्वा तया स्थाति तच्छायाया लब्धदृष्टिकादिकं भवति॥ तत्र मध्याह्नपर्यं
तंगत घटिका मध्याह्नात्परं गम्य घटिकेति वरा हो वदति॥ एतेन सर्वदेशे वेला साधनं स्यात्॥ अथ वा सि
द्धमध्यच्छायाया साधनीयं॥ छाया यथा १।३।५।८।१०।१३ इति कर्क संक्रांतिमारभ्य धनुः संक्रांति
यावत्क्रमेण मकरादौ उक्ते मेराया ह्या अन्यन्पूर्ववत्॥ ॥ अथ पादच्छायाया विलानयनं॥ त्रि ३
द्यैकं १ खेंदु १ पसार ग्नि ३ युगे ४ शुभ वद ६ स्वरा ७ युगाः ४॥ एते वैत्रादि मासानां मध्यपादाः प्रकीर्ति
ताः॥ ॥ मध्यपादच्छाया कथनं॥ सद्यो नादिशती २०७ हीना मध्यपादे अष्टदुर्गो॥ छाया पादे अ

श्रीः

पुरातनविषयेन च नृपस्य जन्मनिर्वाहः ॥

भुक्ताणां ६० भौमस्य ३९ शरीः ५ शने २ राहोः ३ । यदा नु सूर्यादेकादश द्वादश सह वितीयतृतीयस्थिता भौ
मगुरुशनिनयः तदा तेषां गुणकां कोयं भं ४० गु १३ शु ७ इति ॥ ॥ शीर्षोदये लग्ने निषिक्ते सति रविस्पष्टे
संयोज्य जन्मलभं भवेत् । पृथोदये स यद्दूरवौ संयोज्य जन्मलभं भवेदिति । तद्यानसावल्याः । । तत्कालं
दिवसनिशा संज्ञः समुद्दिशितयोगस्यात् । यावानुदयसावान्वाद्यो दिवसस्य रात्रौ वेति ॥ प्रश्नाधानलगां
शुक्लाद्देहितव्यमिति भद्रं । । उदाहरणं ॥ सुरतल नं ३१२१ ७ पृथोदयाख्यं तदुत्पाराशंशादयः ४१७१४२ पृ
थोदयत्वान्नकालिके नु सहितद्विसांशक इत्यादिना यस्मिं दिने समागतो जन्मकालस्तदिनस्योक्तकालिकस्य

०	२	४	६	८	१०	१२	१४	१६	१८	२०	२२	२४	२६	२८	३०	३२	३४	३६	३८	४०	४२	४४	४६	४८	५०	५२	५४	५६	५८	६०	६२	६४	६६	६८	७०	७२	७४	७६	७८	८०	८२	८४	८६	८८	९०	९२	९४	९६	९८	१००						
२०	२५	३०	३५	४०	४५	५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	१००	१०५	११०	११५	१२०	१२५	१३०	१३५	१४०	१४५	१५०	१५५	१६०	१६५	१७०	१७५	१८०	१८५	१९०	१९५	२००	२०५	२१०	२१५	२२०	२२५	२३०	२३५	२४०	२४५	२५०	२५५	२६०	२६५	२७०	२७५	२८०	२८५	२९०	२९५	३००
३०	३५	४०	४५	५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	१००	१०५	११०	११५	१२०	१२५	१३०	१३५	१४०	१४५	१५०	१५५	१६०	१६५	१७०	१७५	१८०	१८५	१९०	१९५	२००	२०५	२१०	२१५	२२०	२२५	२३०	२३५	२४०	२४५	२५०	२५५	२६०	२६५	२७०	२७५	२८०	२८५	२९०	२९५	३००		
४०	४५	५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	१००	१०५	११०	११५	१२०	१२५	१३०	१३५	१४०	१४५	१५०	१५५	१६०	१६५	१७०	१७५	१८०	१८५	१९०	१९५	२००	२०५	२१०	२१५	२२०	२२५	२३०	२३५	२४०	२४५	२५०	२५५	२६०	२६५	२७०	२७५	२८०	२८५	२९०	२९५	३००				
५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	१००	१०५	११०	११५	१२०	१२५	१३०	१३५	१४०	१४५	१५०	१५५	१६०	१६५	१७०	१७५	१८०	१८५	१९०	१९५	२००	२०५	२१०	२१५	२२०	२२५	२३०	२३५	२४०	२४५	२५०	२५५	२६०	२६५	२७०	२७५	२८०	२८५	२९०	२९५	३००						
६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	१००	१०५	११०	११५	१२०	१२५	१३०	१३५	१४०	१४५	१५०	१५५	१६०	१६५	१७०	१७५	१८०	१८५	१९०	१९५	२००	२०५	२१०	२१५	२२०	२२५	२३०	२३५	२४०	२४५	२५०	२५५	२६०	२६५	२७०	२७५	२८०	२८५	२९०	२९५	३००								
७०	७५	८०	८५	९०	९५	१००	१०५	११०	११५	१२०	१२५	१३०	१३५	१४०	१४५	१५०	१५५	१६०	१६५	१७०	१७५	१८०	१८५	१९०	१९५	२००	२०५	२१०	२१५	२२०	२२५	२३०	२३५	२४०	२४५	२५०	२५५	२६०	२६५	२७०	२७५	२८०	२८५	२९०	२९५	३००										
८०	८५	९०	९५	१००	१०५	११०	११५	१२०	१२५	१३०	१३५	१४०	१४५	१५०	१५५	१६०	१६५	१७०	१७५	१८०	१८५	१९०	१९५	२००	२०५	२१०	२१५	२२०	२२५	२३०	२३५	२४०	२४५	२५०	२५५	२६०	२६५	२७०	२७५	२८०	२८५	२९०	२९५	३००												
९०	९५	१००	१०५	११०	११५	१२०	१२५	१३०	१३५	१४०	१४५	१५०	१५५	१६०	१६५	१७०	१७५	१८०	१८५	१९०	१९५	२००	२०५	२१०	२१५	२२०	२२५	२३०	२३५	२४०	२४५	२५०	२५५	२६०	२६५	२७०	२७५	२८०	२८५	२९०	२९५	३००														
१००	१०५	११०	११५	१२०	१२५	१३०	१३५	१४०	१४५	१५०	१५५	१६०	१६५	१७०	१७५	१८०	१८५	१९०	१९५	२००	२०५	२१०	२१५	२२०	२२५	२३०	२३५	२४०	२४५	२५०	२५५	२६०	२६५	२७०	२७५	२८०	२८५	२९०	२९५	३००																

शुक्रः २१२२५ स
शुक्रः २१२२५ अ
नियुक्तो पूर्व
नीतिः ॥ २० ७
जन्मलभं सा
दिति ॥

तात्कालिकेन सहितेति शब्दो कस्यारिणी यम्

तात्कालिकेन्दुसहितद्विसंशकोयशितिर्बोधिं । तस्य उदाहरणं । तात्कालिकेन्दुः २१५ । ४२ अस्पष्टोदाहरणशकः राशिनश्चतुर्त्वात्यशो
दशिकः । अस्मान्संख्याकोराशिर्मेघस्तत्रगतेरद्वयति-दशमेवास्ति गर्भस्य जन्मेति वाच्यम् ॥ ॥ अथ राशिज्ञानानन्तरं ज्ञातवाना

र्थसाधारणी भूदो द्वे द्वे सपादे भ
 वनमिति प्राधानवाक्यसंमतादे
 वेति भद्रं । उत्तमवभगवान्मागीति ॥
 यावत्संख्येहादृशो भो शीतस्त्रि
 यवस्थितः । तत्संख्यपुरतोराशि
 तत्रेनेन कृते वदेदिति ॥ १॥

[illegible]

0	2	3	4	5	6	7	8
0	0	0	9	9	9	9	9
0	0	4	9	9	9	9	9
0	3	4	9	9	9	9	9
0	2	0	9	9	9	9	9
0	0	0	9	9	9	9	9
0	0	0	9	9	9	9	9
0	0	0	9	9	9	9	9